

JAN CIMBURA.

JIHOČESKÁ IDYLLA.

VYPRAVUJE

JINDŘICH Š. BAAR.

Knih „Dědictví Svatojanského“ č. 100.

Podíl údů „Dědictví Svatojanského“ na rok 1908 č. 2.

Cena 3 K.

V PRAZE, 1908.
TISKEM DRUŽSTVA VLAST. — NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOM.

Seznam knih Dědictvím sv. Jana Nep. vydaných, jež dosud lze obdržeti.

Objednat lze tyto knihy u Ředitelství Dědictví sv. Jana Nep. v Praze-IV. (Hradčany), anebo v knihkupectví B. Stýbla v Praze-II., Václavské nám. a v Cyrillo-Methodějském knihkupectví v Praze-I., Melantrichova ul.

Při objednávce knih nutno příslušný obnos zaslati předem.

Ceny u většiny knih uvedené jsou značně snížené. Za levný peníz možno si opatřiti velmi cenné knihy!

Bible Česká čili Písmo sv. Starého i Nového Zákona. Dva díly.	2 K 50 h.
Písmo sv. Nového Zákona	1 K — h.
Postilla aneb Výklady a rozjímání na evangeliá nedělní i sváteční od dra Innoc. Frencla. Dil I.	1 K — h.
Dil II.	1 K — h.
Dil IV.	1 K — h.
Dil třetí rozebrán.	
Životopis Antonína Hanikýře, zakladatele Dědictví sv. Jana Nep.	
Od V. Pohana	— K 10 h.
Kacionál. Dva díly	4 K — h.
Hlas varhan k písničkám v kacionálu obsaženým	10 K — h.
Trnová koruna. Pan Odolan Pětipeský. Povídky V. Beneše Třebízského	1 K 20 h.
Duchovní cvičení pro dospělé i pro mládež vzdělanější. Sepsal Fr. Srdík	— K 80 h.
Posvátná místa králov. hl. města Prahy. Sepsal Fr. Ekert.	
Svazek I.	1 K 40 h.
Svazek II.	1 K 40 h.
Jubilejní kniha. K oslavě tisícileté památky úmrtí sv. Methoděje, jakož i k oslavě 50letého trvání Dědictví sv. Jana Nep.	1 K — h.
Otcové a děti. Povídka V. Pakosty	1 K — h.
Cesty missionářské Mongolskem, Tibetem a říší Čínskou	1 K 20 h.
Z města a ze vsi. Povídky od Aloise Dostála	— K 80 h.
Rok Mariánský. Vzdělal Frant. Musil. — Odpustky. Napsal Jos. Hůlka	1 K 50 h.
Život Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista. Od Pantala Neumanna. Dil I.	1 K — h.
Dil druhý rozebrán.	
Duševní zábava. Sbírka povídek	— K 60 h.
Příběhy Starého Zákona	1 K — h.
Drahé kameny z koruny sv. Václavské t.j. Životy světců, blahoslavenců a domněním svatých národů českoslovanského. Dil II. — Sv. Vojtěcha hrob a ostatky. Sepsal Jan Křt. Votka	1 K 40 h.

JAN CIMBURA.

394

JIHOČESKÁ IDYLLA.

VYPRAVUJE

JINDŘICH Š. BAAR.

KNIH „DĚDICTVÍ SVATOJÁNSKÉHO“ Č. 100.

PODÍL ÚDŮ „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ NA ROK 1908 Č. 2,

V PRAZE, 1908.

TISKÁRNA DRUŽSTVA VLAST. — NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO.

Putimskému faráři a svému drahému strýci,

panu JOSEFU BAAROVY,

věnuji tuto knihu.

V KLOBUKÁCH, na den Božího Těla l. P. 1907.

JINDŘICH Š. BAAR.

PRVNÍ ČÁST.

I.

Sedlák Martin Kovanda v Hradišti u Písku stal se starostou. Prvním starostou po roce osmačtyřicátém, který pochoval robotu, desátky, posnopené, odsyp i rychtáře — dosazované do vesnic nejmilostivější vrchnosti. Všechno to v tom hlučném a šumnému roce i v letech následujících pomnilo a když v Hradišti poprvé svobodnou volbou měli si zvolit obecního storostu — jednohlasně křičeli všichni; „Kovanda — žádný jiný než Kovanda.“ Měli ho všichni rádi pro jeho bystrost i odvahu, se kterou se stavěl proti každému bezpráví a krivdě. Nedal se nikdy uchvátiti hněvem, neopíjel se, nekříčel v hospodě a nehrozil, ale za to vždycky jednal. Byl klidný a chladný jako ocel, ale dovedl být také jako ocel tvrdý, neústupný a břitký . . .

„Budou s tím pochůzky,“ řekl doma ženě — „aby práce nestála — přijednám si čeledina —“

„Ale kde ho vzít?“ povzduchla si žena.

Kovanda se tedy poptával a tu slyšel, že u Cimburů v Semicích mají doma syna. Vrátil se z vojny po sedmi letech a mohl si zazpívat stejně jako ostatní vojáci, kteří se vrátili z bojiště v Uhrách a Italii: „Sedm let jsem u vás sloužil a nic jste mi nedali . . .“ Kus německy potištěného a popsaného papíru a na černožluté stužce žlutý plíšek — to bylo vše, co si přinesl Cimbura za to, že sedm let s píseckým plukem sloužil vlasti a králi . . .

Živnost doma byla malá a na ní ještě asi čtyři děti.

Kovanda tedy vzkázal do Semic a Cimburovic odpověděli, že by šel jejich voják, když by to bylo do dobrého a stálého místa, ale že na to nečeká, že má doma „svůj chléb a lože.“

Kovanda zase vzkázal — chce-li, aby přišel, „že bude jako jejich — za stolem že bude sedět u hospodáře a že ho chtějí mit — bude-li hodný — jako svého —“

„Tak, chlapče, vítáme tě k nám pod střechu,“ potrásal už příšti neděli Hradišťský starosta ruku svému nastávajícímu čeledinovi — „a jak pak se jmenejše?“

„Po otci Jan mi říkaji.“

„Tak máš ještě bratra,“ hned uhodl sedlák, protože věděl, prvnímu synu že se dává jméno po kmotru, druhému po otci, třetímu po dědovi a ty ostatní děti, že si jména na

svět nosí — že dostávají totiž jméno, jaké je v kalendáři v den jejich narození anebo v nejbližších dnech.

„Ještě dva a dvě sestry — pět je nás doma dětí —“
„A práci umíš?“ vyšetroval hospodář dále.

„Umím — jsem z gruntu — ale sám jí ještě nerozumím — byl jsem sedm let na vojně — a před tím jsem dělal, jak mi tatíček poroučeli —“

To právě se libilo Kovandovi: „Dá si říci — bude poslušný,“ poliboval si v duchu.

„Umiš sekat travnou a obilnou kosou?“ optal se nahlas, ale proto jen, že bylo zvykem podrobit každého čeledína takovému křížovému ohni od dávna už ustálených otázek. Cimburovi je doma tatíček všecky předem řekli — doslova mu povíděli, nač se ho bude Kovanda ptáti, i co má odpovědět, — aby slušnost byla zachována.

„Umiš sekat nejen travnou i obilnou kosou — ale umím jí i na kosiště nasadit a když ji v seči ztupím, dovedu ji na babce naklepat,“ odpověděl proto Cimbura rozvážně, jak se slušelo a patřilo.

„Umiš brázdu vyorat?“

„Umiš ji vyorat rovnou a dlouhou a nemusím se zpět za pluh ani ohlédnout.“

„Umiš obili rozsívat?“

„Umiš rozsívat i obili i kulatinu — čočku, hrách i vikev sejí doma tatíček.“

„Umiš povříslo udělat?“

„Umiš je udělat i roubem zavázat a snop utáhnout, že se jím Pisecká věž může přehodit a nerozváže se.“

Kovanda spokojeně kýval hlavou.

Zbývala poslední otázka: „Umiš fúru naložit a s vozem obrátit?“ ale tu mu Kovanda nedal. Optal se místo toho:

„A s čím jsi doma jezdíval? S koňským nebo s volským?“

„S volským jenom,“ řekl Cimbura a zahanbeně sklopil oči.

„Tak u nás se seznámiš s koněm — nejlepším pomocníkem sedláka — budeš mít dvacet zlatých ročně služby na penězích, plátna na košile a zástěry — a jist budeš se mnou za stolem,“ dokončoval smlouvu hospodář.

Selka už nesla misu polévky a postavila ji vedle chleba na prostrený stůl. Děti stoupaly si vedle ní a Kovanda sám a sám počal se hlasitě modlit, zcela tak — jak to činili tatíček Cimburův u nich doma v Semicích. Janovi velice se to líbilo a cítil se v té chvíli polední býti doma.

Sedlák usedl první do rohu — vedle něho nový čelenin a pak teprve děti.

Po obědě Kovanda načpal si dýmku a podal měchuřinu s tabákem Cimburovi.

„Zaplať Pán Bohu — nekouřím,“ poděkoval tento.

Kovanda vyvalil oči. „Byl jsi přece vojákem — co?“

„Byl — ale tabák jsem prodával.“

„A co kořalku?“

„Nepiju,“ — stručně odpověděl Jan. Kovandovi se ulevilo. To bylo to poslední, čeho si ještě přál vědět. Zcela upokojen vyšel potom s čeledínem na dvůr. Prohlédl si konírnu — stáje — celé dvořiště — vyšli na sad i do polí se spolu pustili. Sedlák vykládal horlivě a nadšeně, a Cimbura pozorně naslouchal. Než se spolu vrátili, znal už celé hospodářství i postup nastávajících prací.

K večeru jenom ještě Kovanda vykládal o koních. Celá přednáška to byla, prodchnuta obdivem a láskou k ušlechtilému tomu zvířeti. Poučoval Cimburu jak krmit — oves pálat a čistit — kdy seno za jesle založit, kdy napájet, hřebelcovat, jak ke koni se blížit — na něho volat — kde ho poplácat — jak do postrojů ho oblákat a sám s Cimburou všecko dělal, názorně všecko ukazoval — do všech tajů ho zasvěcoval.

Měl pár koní — krásných — statných a silných. Válacha, kterému říkali „Dobrák“ a kobylu „Divokou“ — „ale není divoká — je dobrá jako dítě — jenom lekavá trochu — do tahu je jako šroub a do běhu jako oheň. — „Dobrák“ je pohodlný, ale za to spolehlivý — nepovoli — neselze,“ velebil hospodář dobré vlastnosti svého spřežení. Konici, jak zaslechli svoje jména, pozorně stříhali ušima — hlavy obračeli a řehtali na stání radostně a hrabalí nohami. Poznali hlas hospodářův. „Bát se jich nemusíš — neublížíš jim — neublíží tobě. Zvíře pozná dobrého člověka brzy a přilne k němu — tu máš skývu posoleného chleba a podej jim na dobré přátelství —“

S tlukoucím srdcem vcházel Cimbura mezi koně. Ti odtáhli se od žlabů a přitlačili se k dřevěnému pažení svého stání. Veliké černé oči upirali na nového čeledína.

I Kovanda zvědavě hleděl za Cimburou. „Vezmou-li?“ tázal se sama sebe v duchu.

Jan rozlomil skývu na tři kusy. Nejmenší snědl sám, potom poplácal „Dobráka“ po mírně zahnutém krku a podal mu druhý kus. Valášek po něm ihned chňapl a ochotně ho chrupal. Pouze „Divoká“ dělala chvíli drahoty.

„I jen se neupejpej,“ usmál se tichým dobrým smíchem Cimbura a znova podržel ji třetí část krajice. „Divoká“ zafrkla — znova si přičuchla a jak ucitila chlebovou vůni, neodolala — rozsklebila jemné — růžové pysky a lapala po chlebu... „No — buď Bohu chvála — budete přáty,“ pochválil Kovanda a hned horlivě vykládal, jak kůň každého člověka nesnese. „Každý tvor — člověk i zvíře má svoji vůni — některého tvora ani čitit nemůžeme, a kůň má dobrý čich — ale ty už máš vyhráno — sprátní se s tebou — to jen ona — „Divoká“ — je taková fajnová — inu, jako ženská —“ ra-

dostně smál se Kovanda a po mohutném kříži pohlázel milé svoje zvíře ...

Tak Cimbura u Kovandů zdomácněl. Splynul s nimi — v celém dvoře lidé i dobytčata zvykli si na něho — jako by tu byl vyrostl mezi nimi — jakoby byl jejich.

II.

Kovanda svému čeledínovi dlouho nevěřil.

„To není ani možná, starý voják aby nekouřil a kořalky nepil,“ kroutil hlavou.

„I jdi!“ plánsnila ho žena — „je to pořádný člověk — lepšího jsme do stavení ani dostat nemohli —“

„Žena od přírody je lehkomyslná,“ — vážně odpovídala Kovanda — „a lehkověrná. Dokud nevysolíme s Cimburou krušec soli a dokud nesní u nás z deseti pecí chleba — nelze s ním uzavírat trvalého přátelství. Nepocházel ještě ohněm všech zkoušek. Nebylo dosud času ani přiležitosti, aby se ukázala celá jeho povaha. Až dosud se netoulá, ale snad jen proto, že tu je jako v cizině — známosti nemá; je pracovitý, ale nové koště každé dobré mete; je poslušný, ale možná, že pouze pro svoji vlastní nezkušenosť a nedovednost — mnoho ze selského zapomněl na vojně — a proto snad ve všem se mne optá — moji vůlí se řídí. Snad obrátí později — vzpříří se — třeba času vyčkat ...“

A tak pozoroval Kovanda Cimburu. Nedůvěřivostí svou ho pronásledoval, nenápadně různým zkouškám ho podroboval, překvapoval ho neočekávaně při práci na poli i doma — ale Cimbura ze všech těch léček vyvázl štastně — protože byl opravdu člověkem poctivým a svědomitým.

„Sedlák mě chytá,“ — smál se sám pro sebe — prohlížeje úmysly hospodáře, ale nehoršil se naří proto. Uznával, že má k tomu právo, aby přesvědčil se o poctivosti neznámého člověka, kterého přijal pod střechu a ke stolu. Nepřetvářoval se, nesnažil se být v očích svého hospodáře lepším než skutečně je, stejně, díval-li se sedlák čili nic, hleděl si svojí práce. Klidně — skoro trochu zvolna pracoval — ale i když Kovanda se blížil — nepřidal a nepustil se do dila horlivěji, ale za to pracoval bez oddechu a ustavičně — neodhodil kosu v seči. když hospodář odešel, nelehla si, ani na mez neusedla — ale jako by tu u něho ustavičně stál — pracoval — tak že den když s večerem se setkal — povídali se všichni, co Cimbura práce vykonal ...

On sám se cítil v Hradišti spokojeným. Odvykl za ta vojenská léta rodné vesnice, rodičům i sourozencům a proto ani teď u Kovandů steskou po domově necítil.

Tak minula senoseč, bylo už po žních i sklizená otava voněla už v seniku. Pouze brambory a zeli stěhovaly se zvolna s poli do sklepů — ozimy se zasévaly a oralo se pod jaře. Nadešlo císařské posvícení.

Toho dne i samo slunéčko s modravého nebe vesele a radostně dívalo se dolů na Hradištskou náves a spokojeně shliželo se v obecném rybníčku. Na hrázi jeho stála kaplička a kovárna a kolem něho byly rozestaveny do kolečka statky, chalupy, výměnice a baráky. Všecky byly pošité doškem, zdi měly lepenicové nebo roubené a hlinou vymazané. Nad rozježdené hřebeny střech vyčuhovaly obílené komínky a ze všech valily se dnes k nebi obláčky modravého dýmu.

Starý Máček — svátečně ustrojený stál u kapličky a díval se na její stín. Měl to dlouholetou zkušenosť vyměřeno. Jakmile padl stín na určitý kořen lípy, pod kterou se kaplička krčila — Máček šel a zvonil. Bylo poledne. Ríká se, že každá práce dlouhou dobu ustavičně konaná člověku zevzedl — pakliže se stále nepamatuje a nepřipomíná si její vážnost. Tak i Máček stojí před kapličkou a tahaje za provaz — nechal beraničku na hlavě a starou dýmečku, skrz na skrz močkovou prosáklou — v bezzubých ústech — ačkoliv zvonek volal polední „Anděl Páně“ a po celé vsi lidé uctivě hlavy obnažovali ... Máček nedělal to z furie, ale z pohodlí — nebylo kam beraničku pověsit a dýmka často než odzvonil mu vyhasla, a dalo mu to mnoho práce, než do zavlnělého tabáku oheň zase rozkřesal. Sám při zvonění se po tichu modlil pozdravení andělské a dobře dle oddilů modlitby zvonek podtrhával ...

V té chvíli polední Hradištská náves byla jako po výměni. Kolem bohatých stolů seděli lidé a u plných žlabů stála zvířata.

I u Kovandů seděli již za stolem a v tichu a bázni Boží pojídali, co selka o posvícení uvařila.

Byla to především dobrá staročeská polévka nudlová. Kovandová měla ve svém stádu slepic jednu, která byla tlustá jako kachna a veliká jako kohout, ale neplodná. Při každém sypání zrní hrozila ji hospodyně pěsti: počkej ty — ty líná, ty — ani vajíčka jsem od tebe dosud nespátrala, však já tě zaříznu o posvícení a dám tě celou do polévky — a také vskutku svoji hrozbu splnila. Proto byla polévka jako olej a chutná jako mandle.

Potom přinesla selka na stůl křenovou omáčku, hustou a sladkou, ze smetany vařenou, zažloutlou vajíčky a rozkrájenými na drobno letošními už ořechy. Každému — počinaje hospodářem — vložila na talíř jeho dil masa hovězího, libového a křehkého a do prostřed posunula pecen chleba vonného, čerstvě z vejraže před koláči ještě upečeného — samozřejměho. —

V hlubokém posvátném tichu všichni pojídali „těchto darů Božích“, jako by byli v kostele. Pouze tu a tam bylo slyšet lžici cinknout, zuby chrupnout anebo rety srknout a to ještě Kovandův zrak kárvě zabloudil v tu stranu, odkud zvuk o jeho ucho zavadil.

První hlad už pominul a jinou neděli byl by oběd ukončen — ale dnes ještě octla se na stole mísá knedlíků bílých, pšeničných, pěkně kynutých a houskou na drobno rozkrájenou proložených, za nimi přišlo zelí, kyselé zeli s ostrou vůní až se sliny v ústech sbíhaly a konečně veliký pekáč — dlouhý, promaštěný už a zčernalý, na kterém v mastnotě ležela celá plec vepřová do červena upečená.

Každý si mohl ukrojiti podle své chuti a hladu — a proto ani hospodář ani hospodyně masa nekrájeli. Uřízli si sami kousek a po nich Cimbura a děvečka. Pouze dětem ukrojila matka tenký řízek, neboť samy velkým nožem vládnouti nesměly a také ještě nedovedly...

To bylo už poslední jídlo, protože hostů dnes Kovandovic neměli. Čekali, až odpoledne snad že přijde nějaký úředník z Písku, snad pan aktuár s paničkou a dětičkami na vesnické koláče — ale bylo možné, že přijde z Písku i sám pan gubernialní rada, protože byl s Kovandou dobré znám už dříve ještě, nežli byl starostou. Vozíval totiž Kovanda pana radu svými koni do Prahy, kdykoli tam musil k appellaci anebo z jiné příčiny.

Proto všichni seděli za stolem po domácku, vysvlečení, v bílých nažehlených košílích, pot perlil se jim na čele, brady leskly se jim mastnotou, tváře zčervenalý a na spáncích mužským až se chomáčky vlasů chvěly, jak s chuti čelisti se hýbaly a pracovaly.

Když oběd bližil se ke konci, Kovanda nenápadně se dival po všech taliřích a sám hodně pomaloučku jedl. Dělal tak proto, aby ostatní nespěchali — protože bylo zvykem, jakmile hospodář lžici položí, slušelo se, aby ji položili i ostatní. Ale Kovanda byl přející člověk — nepoložil lžici nikdy dřív, dokud nepoložili je ostatní. Přál lidem a lidé za to přáli jemu.

„Děkujeme Tobě, Pane Bože všemohoucí...“ zavzněl konečně jeho hlas modlitbou po jidle a rázem pak všem se ústa rozvázala.

„Dobře jsi dnes vařila,“ pochválil si hospodář hospodyně nejdříve — ale pak se obrátil k Cimburovi:

„Tak se mi zdá, že jsi o obžinkách nebyl s námi veselý —“

„Nebyl, hospodáři — šel jsem tenkrát domů — vzkázala mi mamička, tatínek že mi stůňou —“

„Ale dnes půjdeš k muzice —“ řekl Kovanda. Znělo to neurčitě — jako otázka a spolu i jako rozkaz a oči ho-

spodářovy utkvěly na tváři Cimburově. To byla jedna z léček, které mu položil. Chtěl vědět, jakým je nový jeho čeledín, když se rozkuráží, když se napije, protože v napilosti člověk ztrácí nad sebou vládu, zkrocené pudry — dobré i zlé — vystoupí v celé divokosti — a každý ukáže se v pravé podobě.

Selka zatím před každého postavila kupu koláčů — velikých a různého mazání: povídly, mákem, perníkem, tvarohem. I děti dostaly svoje — aby se učily s Božím darem zacházet. Každý se svým podilem mohl dělat po vlastní libosti.

Cimbura právě přemýšlel, kterému chudáku v obci měl by svůj podíl donést. Ale musil nechat toho přemýšlení, ježto hospodář na něho promluvil a úcta k němu vyžadovala plné jeho pozornosti.

„K muzice?“ opáčil Cimbura a rozvažoval, zda hospodář se ptá anebo nakazuje. — Nemohl postihnouti v těch slovech přání Kovandovo a proto odpověděl dle svého vlastního přání. —

„Nepůjdou.“

„A kolik je ti let?“

„Ve dvaceti chytily mne na vojnu — je mi tedy dvacet a osm“ —

„A prosím tě, chlapče — proč nechceš jit mezi chasů?“ sepjal ruce sedlák — „stydiš se za Hradišťské synky?“

„Nechodil jsem taky v Semicích — ani na vojně —“

„Není rozumno vyhýbat se starým zvyklostem, křivěrost, sám a sám jít pěšinkou a vyhýbat se cestě, po které kráčejí všichni — mohl bys zabloudit do samoty a ta bývá trpká — zlá — a neutěšená,“ vážně ted’ mluvil Kovanda. Bylo mu skutečně podivno, že jeho čeledín nenavazuje známosti, dívek že si ani nevšimne, mezi chasů v neděli odpoledne nevychází — jen s dětmi že si hraje, o vojně málo a nerad vypravuje, v knihách si čte, pobožné písničky pobroukává — „aby se z něho nestal podivin, mrzout — dávali by nám jeho rodičové vinu,“ řekl si hospodář a znova hlasitě pronesl:

„Starý mrav káže o památkách se veselit, jit mezi lidí — svoje bratry — s nimi se potěšit — uctít čas — aby on zase uctil nás.“

„A kdy je to o památkách? Čemu tak říkáte? Neslyšel jsem to ještě —“ upřímně optal se Cimbura.

„To je o obžinkách, když poděkujeme v kostele Bohu za šťastně ukončenou žěň, potom je to dnes, kdy slavíme paměť posvěcení Putimského chrámu a pak je to v masopustě, v době, kdy koná se svatební veselí a kdy sedlák v zimě odpočívá a sily sbírá na blížící se jarní práci. — Je ke všemu čas, k dílu i k jidlu, modlitbě i veselí, k práci i odpočinku a člověk nemá staletý pořádek rušit. Hle, vidíš u nás,

jak je to rozděleno a viděl jsi to jistě i doma. Náš selský život je utvrdlý, ztuhlý, zvykem posvěcený — kde kdo z našich, každý se mu podrobuje, a jako na podivina anebo nepřitele hledíme na toho, kdo ten starý pořádek náš ruší. — Neosamocuj se a nevyhýbej se lidem. — Na mne hled. — Vidiš mě, chodím do kostela v neděli, v postě jdu k zpovědi, ale o památkách jdu do hospody. Nechápu svým selským rozumem, jak může náš člověk — sedlák — chodit do hospody každý den, karbanit — opijet se — lehce žít. Ba, nezabloudíme tam ani v neděli — a šenkýr vyjimaje žni — nemá doma ani piva. Vyjdu si v neděli ven do svých polí — dívám se na mravence, na včely, na motýly. Poslouchám ptáky, pozorují les — rybníky — řeku. Prší-li, jdu k sousedu na hrátky — tak žiju. Ale o památkách, jakobych já nebyl já. Furie se mne zmocní — vyvádim — utrácím — peněž nelituju. Vybourím se tak a zkrotnu zas potom jako beránek.“

„Nenaucil jsem se tancovat, proto jako voják také jsem nikdy nešel,“ — znova — tvrdě namítl Cimbura.

„A jak to víš? Už jsi to někdy zkoušil?“ — znova, skoro patheticky slova se ujal hospodár. Umínil si, že musí zlomit ten vzdor a napravit hlavu tomu mladému muži, který se mu zdál být buď pokrytcem, nebo lakomcem, nebo podivinem. — „Nezkoušil a proto nevíš. Tanci se náš člověk — selský člověk neučí. Tomu se učí jen páni. S tím my se rodiče. Když spustí dudy a klarinet zapívá, když spatříme kolo se točit — tu začnou se nohy samy do taktu zvedat, padne to na tebe, hlavou pohodiš — klobouk sveze se ti do dolíčku, prsty luskáš, podupáváš, a nevíš ani, jak se to stalo, že už se točíš. Já jsem od přírody klidný člověk, ale o sousedské citím, jak si mne muzika podmaňuje, je to jako nemoc nakažlivá, jako pláč anebo smích anebo spánek zachvacuje mne to celého a neubrání se člověk. Písnička zvučí mi v uchu — tlačí se mi do hrdla — rty třeba sevřené mi rozrazí — jako ptáček vyletí, a já — už sedlák léty usedlý — si zapívám a zatancuju. A jsi ty snad z jiné krve? Ve vší počestnosti tedy jdi a tu máš ode mne na útratu,“ dokončil sedlák a Cimbura beze slova vstal a šel mezi chasu — šel do hospody.

III.

K večeru Cimbura se vrátil, ač ještě nebyl čas krmít koně. —

„Ty už jsi tu?“ podivil se Kovanda —

„Ano, myslil jsem, máte-li hosty a kdybyste je chtěl nechat odvézt, abyste nemusil pro mne vzkazovat —“

„A jak se ti líbilo?“

„Líbilo se mi dobře.“

„A tancoval jsi?“

„Netancoval,“ přiznal se Cimbura a zarděl se. Seděl tam se staršími podruhy a čelediný — ale vskutku cítil ve všech žilách a v celém těle, jak se mu ta muzika ozývá. I nohou pod stolem si poklepával. Zdržovala ho jen vrozená mu ostýchavost. Byl vskutku samotářem a přicházelo mu vždycky za těžko — jiti někam, kde ještě nebyl — mluvit s někým, koho neznal, navázati styk s cizím člověkem. Už jako malé dítě tím trpěl.

„Ty jsi nevleza,“ říkávala mu matka, když prosil, aby ho neposílala tam, kde ho neznali. Tuto ostýchavost nesetřela s něho ani vojna.

A tak i dnes o posvícení poslouchal muziku i písničky, hleděl na točící se páry, při třetí sklenici piva už už se zvedal — že půjde také k muzikantům — hodí jim stříbrný dvacetník a zatancuje si — udělá to nenápadně — až budou všichni v kole — aby se ho nevšimli — myslil na to — ale mluvil klidně a vážně dál za stolem jako usedlý člověk o hospodářství, o vojně, o Uhrách, o Italii — o Radeckém — a když vstal a už mířil k hudebníkům — ne — nemohl se odhodlat — vyšel ze dveří a šel domů — — —

Slyšel za sebou několik posměšných, potupných výkřiků. To ostatní čeledinové se mu smáli, slyšel i pronikavý, tenký smich děvčat — a tím více ospíchal.

Chasu Hradišťskou opravdu rozčíloval ten málomluvný čeledin Kovandšv.

„A co je to za pachole,“ horlili všichni — „když mezi nás nejde a s námi nedrží. Pyšný je a pohrdá námi.“

Když odešel, sestoupla se chasa do kolečka a mluvila o Cimburovi.

„Je ze Semic — tatík tam má grunt.“

„To je toho, takových je u nás vic“ —

„Byl na vojně.“

„Francek tuhle tam taky byl — Pepík tuhle taky a já taky.“

„Neumí asi tancovat.“

„Tak ať sem neleze — nechodí mezi nás na náves — ať taky nejde do hospody.“

„Nestrpíme ho.“

„Vyvedeme mu něco“ —

Když Cimbura krmil k večeru doma koně, potkala ho na dvoře Marjánka. Nesl koš sena a ona šla do chléva dojít. Sloužila už déle u Kovandů a bylo jí v té chvíli Cimbury líto.

„Půjdeš na večer zase k muzice?“ optala se ho —

„Půjdou, budu-li chtít — co bych nešel,“ řekl Cimbura a sám se podivil tvrdosti svého hlasu i náhlosti svého rozhodnutí.

„A nechod! — viš, chlapci se na tebe strojí“ — řekla a šla dále.

Cimbura vlastně už nechtěl do hospody dnes ani vkročit. Hlava ho pobolívala z kouře i piva. Ale teď bylo mu samozřejmo, že jíti musí — nemá-li ztratit vážnost mezi chasou a platit za strašpyta — za bázlivce — kterému by se po vši smáli — kterým by pohrdali...

„Co by mi mohli udělat?“ pohodil hlavou a po večeru znovu se oblékl. S jakousi hrdostí — skoro vyzývavě otevřel v hospodě dvéře a vešel.

Byl to statný hoch! Přímo typ jihočeského člověka. Byl prostřední postavy souměrné a krásné — zrovna ideálně rostlé. V pasu byl útlý jako panna, ale jeho hrud byla mohutná — v ramenech široká — v prsou vyklenutá a v zádech rovná jako prkno. Na krátkém, svalovitém krku nasazena byla malá hlava kučeravého vlasu a neobyčejně pravidelné, čistě oholené tváře. Na vojně navykl si přímé, vznosné držení těla, odměřený krok a otevřený, mužný pohled.

Jediná věc pouze byla nápadná a rušila harmonii jeho těla — tim byla mohutná — dlouhá a široká šlapadla na pružných jeho nohách — tak že jeho boty — vysoké — s holenními, sahajicími až po kolena, byly rozměrů zcela mimorádných a bily přímo do očí.

Z hospody už znova ozývala se hudba a chasa točila se v kole — když Cimbura do ní vešel ve svých velikých botách, v přilehavých koženících z kozlí kůže a pouze ve vestě. Rukávy bílé naškrobené košile jako dvě perutě odstávaly mu od těla a černý kulatý klobouček měl posazený stranou k levému uchu.

„Bože, jak mu to sluší,“ pomyslila si Marjánka, „ale raději, kdyby sem nechodil — marně jsem ho varovala,“ a srdce stisklo se jí obavou o Cimburu, jehož dobré, přímo dětsky dobré srdce znala.

Cimbura vešel s klidem člověka dobrého, spravedlivého a nevinného. Došel si pro sklenici piva a nesa ji v ruce, usedl si na své staré místo — mezi nejchudší a nejstarší. Seděli tu zase jiní hosté — starí sedření nádeníci, podruži — všichni, kteří nebyli „sousedé“ — nesměli mluvit „do obce“ — a nesměli přijít zejmra — až bude „sousedská“ — uctívání zde posvícení dnes...

Už přetančila chasa asi čtyry kousky — Cimbura dopojel druhou sklenici a chystal se k odchodu. Nic ho tu netěšilo — nezajímalo — „dokázal jsem jim, že se za ně nestydím, že se jim nevyhýbám — byl jsem po všem sedlákoví a mohu tedy jít,“ uvažoval v duchu a v té chvíli nevpomněl na varovný hlas Marjánky — když náhle celá hospoda ztichla a Jira — ten, co sloužil v Hradišti u Porazilů, přistoupil

k Cimburovi a za ním všecka chasa mužská. „Pozdrav tě Pán Bůh — Cimburo!“ oslovil ho Jira vážně.

„Dejž to Pán Bůh,“ odpověděl Cimbura a vstal. Vstal z úcty ke slovu Božímu a vstal i z úcty k těm, kteří stojíce ho oslovovali.

„Sloužíš jako my ve zdejší obci — ale dosud se nám zdálo, že se za nás stydíš a že se nám vyhýbáš,“ — hlasitě — slavnostně mluvil Jira — „nechodil jsi mezi nás ani večer pod lípu — ani v neděli do hospody na kuželky — nechodil jsi s námi ani do Putimi do kostela — nestál jsi s námi mezi kázáním venku na hřbitově — nevracel jsi se také s námi z kostela. — Nesmíš se proto divit, že jsme ti to ve zlé vykládali a sobě za urážku to počítali. — Ale dnes, dnes ukázal jsi, že se nestydíš za nás, že se k nám hlášíš — a proto po starém zvyku my — Hradišťská chasa — dáváme ti „solo“ a vybrali jsme ti tanecnici“ — Jira se obrátil — pokynul rukou — chasa se rozstoupila a za ni usmívala se — Anýzka, blázen.

Byla to na Písecku toho času všude známá žebračka. Chromá, nešťastná osoba, stará už a shrbená, poloblbá, jež toulala se ode vsi ke vsi, fintila se ustavičně a věšela na sebe stále různé hadry a odložené šaty — klobouky a stuhy Píseckých paníček. Veliké břemeno takových hadrů vláčela ustavičně s sebou.

„Budeme tančovat — budeme tančovat,“ smála se šíšlavě bloudíc potrhlým zrakem kolem sebe.

Pustý smích rozjařené chasy ozval se vůkol.

„S Cimburou — Anýzko — s Cimburou,“ vykřikl jiný chasník a přistřelil ji k Cimburovi. Byl to Bartík, ten, co sloužil u Chmeličků právě v sousedství — hned vedle Kovandy. Cimbura letmo podivil se na něho a už přistoupil k Anýzce.

Celá hospoda stichla, co se nyní asi bude dít.

„Udeří ji — bit ji bude — vyleje si na ní zlost,“ myslili si všichni a hádali, jak oni by se zachovali — jak z rozpaků by si pomohli.

„Anýzko, milá Anýzko,“ řekl jí Cimbura lahodně, jako by s dítětem mluvil — „vím, že jsi hezká i hodná, ale tančovat nebudem — tu máš, zavdej si ode mne,“ a podal jí svoji sklenici piva — „a tu máš dvacetník — kup si dole u báby perníkové srdce a zítra ráno přijď ke mně — viš — do Kovandovic statku — dám ti uzel koláčů — všecky ti dám — budou tvoje — i šátek ti dám,“ — mluvil Cimbura měkce — skoro lítostně — vedl přes hospodu bláznivou Anýzku ke dveřím a vyvedl ji ven.

„To jim to sluší.“

„Dej jí hubičku — hubičku jí dej.“

„A skoč si s ní — zatancujte si spolu.“

Jan Cimbura.

Hrubé, drzé poznámky padaly celou cestou na Cimburu, který snad sám a sám cítil surovost toho žertu. —

„Tak jen ji vyprovodí — máma jí bránit nebudí,“ křikl Jira ještě za Cimburovou — ale ten pustív Anýžku samu ven — ve dveřích se obrátil a práskl jimi až hospoda se zatrásla.

Jako výstřel na poplach zaduněla ta rána stichlou světnicí.

„Je to Cimbura?“ ptal se kde kdo sama sebe a nikdo ho nepoznával, jaká změna stala se v jeho tváři.

To ještě před chvíli byla tvář beránka — milá a tichá — usmívavá a lahodná — obrátil se a hle — to je tvář lva. Bledá a strašná — dva požáry hoří mu v očích pod staženým obočím — vlasy se ježí nad svraštělým čelem — chřípi se rozšířila, rety se rozchliplý a za nimi bělají se stisknuté zuby...

„Bude zle — krev poteče,“ prorokovali starí a zkušení u stolů — vyskakovali hněd krotit — bude-li třeba — nerozvážnou mládež.

„Stydte se!“ rozkřikl se náhle Cimbura. Hlas jeho zněl tvrdě, duněl a hřměl jak zvon na Putimské věži když bije na poplach — okna pod ním zadrnčela a zdi se otrásaly.

„Kdo že se má stydět?“ vypnul se v tom Jira před Cimburou.

„Ty — a s tebou všichni — hanba vám“ —

„Hej — hoši — slyšeli jste?“

„On nám tu bude kázat!“

„Cizák! Semičák!“

„Vyhodte ho“ — a po tom výkřiku jako roj hrnula se chasa k Cimburovi. Ten stál dosud na svém místě — a měřil pozorně svoje okoli. — „Chcete se bit?“ optal se jich poctivě a v čas. —

„Chceme.“ vykřikli všichni — ruce zvedly se do výše a obkllopily Cimburu. Ten zmizel na okamžik v klubku lidských těl.

Ale jakoby granát praskl v tom hloučku — rozletěli se náhle všichni a ve prostřed stál opět Cimbura — ruce jako dvě perutě rozpřažené a prsty zkřivené jako spáry. V jedné ruce držel Jiru a ve druhé Chmelíčkovic pacholka. Vybral si je schvalně — po těch dvou sáhl do chomáče chasy — hučící jako popuzené vosí hnizdo. Chňapl po nich — jakoby chytal nerukou ale kleštěmi, tak silně popadl je u krku — pobral do ruky vestu i uzel hedbávného šátku pod krkem a smačkl je, až límec konopné košile zařezával se jim do krků — pozdvihl je od země a ohnal se jimi do kola. Jako plevy ve větru odlítali hoši a Cimbura stál uprostřed hospody sám a sám...

Nebyl bledý — tvář mu zčervenal a dlouhá jizva — jindy sotva znatelná — jež mu zbyla památkou na Custozzu — krví podlila se a zbrunátněla. Bylo mu i dnes jako tehdy v Italií, když krví se brodil. — Neslyšel a neviděl. Necitil se

a pozbyl vlády nad sebou. Rudá kola dělala se mu před očima — bělavá pěna ukázala se mu v koutcích zkřivených úst.

„Mně se směj — mně — rozumíš —“ a třásl Jirou i Bartikem — „ale ne bláznu — ne chudušu — který se bránit nemůže — ne Anýzce — Anýzce ne. A hubičku — hubičku jsi chtěl — tak si dejte po hubičce“ a přirazil je tváří k sobě — až z nosu krev vystřikla. — Jako pírko obrátil je rázem ve vzduchu — „přijdete za Anýzkou — přijdete — tak hleďte — jak máte daleko k domovu,“ mluvil zlostně — a v napřažených pažích teď týlem přirazil je k sobě, až lebky jejich jako dva křeménky o sebe zachrástily.

Celá hospoda trnula. Jíra s Bartikem zprvu nohama tloukl, ruce rozrazovali, ale tvář brzy jim krvi naběhla, oči z důlků vystoupily a oni v rukách Cimburových viseli bezvládně a bez obrany. V hlubokém tichu hleděli všichni na tento silácký kousek. Co bylo proti tomu všecko, co o lidské sile slyšeli vyprávěti od nejstarších pamětníků! Co byl proti tomu komedian, který tu v hospodě kdysi jednou rukou zvedal do výše cent železa! Zapomněli rázem na všecko, na hádku i rvačku a v němém úžasu dívali se na rozkročeného Cimburu svírajícího dva nejmílejší chasníky.

„Tak, furianti —“ křikel Cimbura oběma přímo do očí — „teď se mi posmívejte — jste lehcí jako dva pytle nacpané plevami anebo senem“ a při tom stále jimi potřásal — „pustím vás — běžte si — chlapečkové —“ hodil je ke dveřím a ještě vykřikl: „ať vás polejou teď vodou — abyste přišli k sobě“ —

„A kdo má ještě chuť — ať jde —“ a postavil se proti všem. — Čekal chvíli vztyčený a hrozný. Šla z něho hrůza a padala na všecky kolem. Nikdo neměl dosud času se vzpamatovat, probrat se z toho náhlého překvapení.

„A teď budu mit solo — já — Semičák — já, Jan Cimbura —“ bouřil jeho hlas. — Hodil peníz muzikantům na talíř — až na talíři vyskočil — zazvonil a chvíli jako vlček se točil — „už jsem je měl — mám je a budu je mit — ne protože vy chcete, ale protože já — já Cimbura Jan ze Semic z gruntu číslo jedenáct — já že je chei mit —

Protivínské zámek —
mezi horama,“ zazpíval náhle změněným
hlasem. Milým a vysokým, rozechvělým a tklivým.

„Nezapomeň na to
co jsi mi dala“ — vpadli jakoby z těžkého
sna procitli všichni hoši najednou.

„Pěkný šátek dala jsem —
vyšívaný harasem“ —
ozvaly se ke zdi se tlačící ustrašené dívky.

Hudba vpadla. Dudy zamečely, klarinet zapískal.

Cimbura zadupal — zavýskal — a první dívku, která mu do očí padla, vedl si do kola. Bylo mu jedno, která to byla — byl by ji vzal i kdyby byla deerou knížete pána ze Hluboké anebo z Vráže. Na klerou padly jeho oči — tu si vzal. Byla to náhodou Putimáčka — Josefka Kubelovic — sloužící u Porazilů za mladčinku už poslední rok.

Jako s pírkem točil se s ní po sále a když muzikanti dohrávali, hodil jím z kola nový dvacetník. — Ten letěl obloukem jako bílý motýlek, třpytil se ve světle lojových svíček a vesele dopadl na talíř ke svým bratřím —

„Pod našima okny v jeteli —
chytily křepela s křepelí,“ zazpíval Cimbura.
„chytily je do tenátek
polečených vedle vrátek,“ pokračovala ho-

spoda.

A když muziky dohrávaly poslední verš — Cimbura tak, jak držel tanečnici — vyhodil ji do výše — přikrčil se trochu — natáhl pravici — v letu jako ptáčka zachytily naškrobenou dívence — levičkou v pasu ji přidržoval — aby mu nespadla a tak na dlani jako princek ji nesl z kola až ke zdi a tam pomalu a opatrně posadil ji na dlouhou, dřevěnou lavici. Beze slova pak vyšel ven a vic se do hospody toho večera nevrátil.

IV.

O ničem jiném v celém Piseckém okoli dluho se nemluvilo, než o siláckém kousku Jana Cimbury.

„Pane, vystrízlivěj jsme, husi kříže běžela nám po zádech, když jsme viděli, jak házi s Jírou a Bartíkem — jakoby to byla pírka — byl by jimi vytráskal celou hospodu —“ vyprávěli Hradištáci Smrkovickým, Putimským a Ražickým na Putimském hřbitově příští neděli a ukazovali jim Cimburu, když tichý a skromný, jako by nedoved pět počítat, zas vycházel z kostela.

„Kdo by to řek' — takový nepatrný synek na pohled,“ — divili se všichni —

„Ale síly má jako medvěd — ruce má železné — co popadne — nepustí“ —

„A to udělal — a z místa při tom se nehnul — ohnal se jimi — a chasa rozletěla se po koutech — dva pacholky zvedal a točil jimi, jakoby to byly dvě borové louče,“ vyprávěli si i starí.

Největší radost měl sedlák Kovanda. Marjánka hned ráno pověděla hospodáři, co se v hospodě stalo.

„Ale náš pacholek — to jste ho měli vidět — stál jako lev — trásl s Jírou i Chmeličkovic Bartíkem jako s hniličkami

— ticho jako v kostele bylo při tom — nikdo se neopovážil prstem se ho dotknout — dvě sola si dal zahrát — a mlčeli — dovolili mu to — zazpíval a zatancoval jako ten nejlepší chasník — své oči mohla jsem na něm nechat.“ — Kovandovi hrstí dmula se hrud. Už to byla jistá věc. Měl nejlepšího a nejsilnějšího pacholka ve vsi. Jako je sedlák hrđý na své koně, na své pole a na úrodu na nich, tak je pyšný i na svoji čeled. A Cimbura mu neudělal hanbu — ale čest. Všude budou o jeho kousku si vyprávět a říkat: „U Kovandů slouží — Kovandův čeledin je to.“

Výšel za Cimburou pochválit ho. Ten ve stáji jako by nic se nebylo přihodilo hladil kartáčem a hřebelcem Dobráka i Divokou.

„Ty jsi se pral, Cimburo,“ — promluvil na něho Kovanda zdánlivě přísným hlasem — „povídají to po vsi a ukazují prstem na můj statek.“

„Nepral, ale bránil jsem bláznovou Anýžku a když mne chtěli za to bit, bránil jsem pak i sebe — však jsem chtěl prosit selku, kdybych byl na poli — aby dala Anýžce moje koláče i se šátkem — mám je tuhle svázané — slíbil jsem ji je, a přijde si pro ně,“ a odmlčel se.

„Dnes bys nemusil vyjíždět — je sousedská a jako selský synek moh' bys jít se mnou,“ navrhoval Kovanda.

„Odbyl jsem si své,“ vážně odpověděl Cimbura a strojil koně — „pojedu orat.“

„Jak chceš,“ svolil sedlák a vrátil se do světnice.

„Ženo, máme nejlepšího pacholka ve vsi,“ řekl selce s hrđostí.

„Že to konečně uznáš,“ — zavyčítala mu tato.

„Prestál všecky zkoušky — není podivín — ale je dobrák — krom té drahé duše — koni Dobráku podoben povahou — je klidný — tichý, ale hluboký jako řeka — je ale také silný a prehlý jako řeka rozvodněná, když vidí křivdu a bezpráví — budeme si ho vásit a jako svého chovat.“

Téhož dne odstěhovali Cimburovo lože ze stáje do komory, kde s dětmi hospodářovými líhal. Všecky rodinné záležitosti před ním se projednávaly a on často i o radu byl tázán.

Celá obec počala se ho všímáti a hospodáři mluvili s ním jako se sobě rovným. Takové následky mělo Cimburovo, abych řekl, officiální, veřejné vystoupení. Nebyl to pouze mistrovský kus jeho síly, který tam ve vsi všem imponoval, ale byla to i šlechetná pohnutka toho činu a ostatní přednosti jeho povahy.

I chasa — ba i Jirka s Bartíkem smířili se s ním, když viděli, že Cimbura se nehněvá, nepyšní a vitězstvím svým se nehonosí a nevychloubá. Že žije dál svým obvyklým způsobem jako dřív, že není pyšný, ale svérázný, usedlý, zkrátka z jiného dřeva řezaný, než jsou oni všichni. —

„O památkách“ chodil Cimbura dál mezi ně — ale seděl v pokoji — nesmáli se mu, ba naopak — své spory mu přednášeli a on je rovnal — krotil bouři — různice a hádky. Jeho rozsudek byl vždycky právoplatný, nesnesl odporu a nebylo odvolání. Každého rušítele míru napomenul — a nepomohlo-li to, vynesl jej jako dítě a postavil ho venku, před hospodou, třeba za bílého dne a na posměch mládeži ...

Proto šenkýr po každé si oddychl, když Cimbura zasedl za stolem. Věděl, dokud on je zde, veselí nebude rušeno a chasa bítí se nebude.

„Cimburo, počkej ještě — neodcházej,“ zdržoval ho proto a loudíval. Sliboval mu, že smí zdarma jist i pit — jen aby zůstal — ale Cimbura beze slova zaplatil a když on chtěl — odešel. —

„Silák Cimbura,“ — říkalo se o něm s přidechem úcty a obdivu a on sám dobře věděl o své sile. — Znal se dokonale a byl jist, že síla vlévá se mu do žil a do svalů, jen když je toho třeba a proto tak zvanými „siláckými kousky“ vždycky pohrdal a nedal se nikdy k tomu svésti, aby svojí silou zbytečně plýtvat — aby se jí chlubil, aby ji marně ukazoval. Naopak klidně, tiše žil, jako ten nejnepatrnejší človíček — měkký a dobrý jako dítě, pln soucitu a lásky ke všemu slabému a ubohému. Dokud zlost anebo svrchovaná nouze ho nezvedla — dokud nezmocnilo se ho zvláště jakési rozčilení — nikomu a ničemu nemohl ublížit. „Odlez, broučku, odlez, abych tě nezašláp — podivej se, jak mám velké nohy,“ říkal dobrácky sluníčku nebo střevliku — hrabajícimu se přes cestu někam za neznámým cílem — a opatrne se mu vyhnul — ušetřil mravence i pavouka a ani mouchy jakživ nezabil — nanejvýš že na její dotérnost zahuboval: „plácnu tě — hloupá — a bude po tobě — odlet raději někam ke svým“ — laskavě a vlněně ji varoval. — Děti miloval nade všecky lidi a v jejich společnosti trávil nejradije svůj volný čas — dlouhé večery zimní a všechna nedělní odpoledne. Dovedl jim vyprávěti roztočivné pohádky, líčil jim daleké krajiny — ale o vojně jim nikdy anebo jen tuze nerad vyprávěl. Vůbec na ta léta vojenská snažil se zapomenout — nikdy se jimi nechlubil a na jeho kabátě nikdo nikdy nespátril vojenskou válečnou medaili.

„To zabíjení lidí mělo by přestat a je hanba o tom mluvit,“ odbýval dotérné tazatele, jakoby se jednalo o tu největší nemravnost, za kterou se lidé stydívají.

Raději dětem vyřezával a vymýšlel různé hračky. Učil je stavět drobné mlýnky větrní i vodní — stloukal s nimi špaččí budky, malinké vozíky, pluhy a brány — před vánočemi lopotil se dlouho s Betlemem a pouze tehdy, když drobotina dětská stala se mu nevěrnou — když na návsi v jarním slunéčku křikem jejich chvěl se vzduch — bral do ruky Cim-

bura na ten čas vzácnou věc — noviny — a knihy. Kovanda byl písmákem. Bylo to u v nich v rodu. A tak u Kovandů přečetl Cimbura poprvé souvisle celé písma svaté, život Pána Ježíše, životy svatých, kroniku české země a sáhl i po jiných knihách. Hospodář mu nebránil, naopak pověděl mu, kde je kliček od almárky s knihami uschován — aby se mohl Cimbura kdykoli k těm pokladům dostati.

O všem co četl, Cimbura úsilně přemýšlel — s hospodářem o tom rozmlouval, vyptával se, dal se poučovat, pronášel námítky, hájil své přesvědčení a teprve jsa dokonale usvědčen a o lepším poučen, vzdával se pak ochotně minění svého. Tak prohluboval v sobě a hluboko do paměti vrýval si vše, co četl ... Prečetl mnoho spisů Havličkových — jeho „Národní noviny“ — „Šotka“ i „Kutnohorské epištoly“ — s mnohým nesouhlasil — ale mnoho, přemnoho pro život celý si zapamatoval.

Za žádnou práci na světě se nestyděl. Když v zimě v sobotu selka vysypala na stůl kupu peří, vysokou jako malý Boubín — Cimbura ochotně přisedl ke stolu.

„Snad bys peří nedral?“ okřikl ho Kovanda — „to je babská práce.“

„Dejte mi mužskou — a nebudu drát — ale zahálet je hřich,“ — a proto když všecko si pospravil, dříví uchystal, louče naštípal — vody navázil pro případ božího obně — usedl ke stolu a tuhými, krátkými prsty svými trpělivě dral peříčko po peříčku.

Ženské se mu smávaly, ba i zlobily a urážely ho někdy prostořekosti svou. Posmívaly se jeho ohromným botám, jeho tlustým, chloupkým bělavým svrchu hustě porostlým prstům, jeho starosvětskému kroji i účesu — ale Cimbura se neroz hněval, jen dobrácky se usmíval a poslouchal, jakoby se ho to vůbec netýkalo. Nežertoval nikdy s divkami — i když zert samy začaly — on ho nesplácel.

„A proč se nemáš k tomu ženskému pokolení?“ optal se ho Kovanda jednou v dřívěně chvíli — „či snad už jsi si vybral — tam doma u vás anebo snad na vojně“ — — — klepal hospodář na čeleďinovo srdce, aby i po této stránce ho vyzkoumal.

„Starí vojáci — staří hřišníci,“ dodal ještě a zahrozil Cimburovi prstem.

„Ach ne — sedláče — proto ne. Ale tak —. Proč se k nim mít — když ženit se nemohu. Tak leda jen chtít některou pro hřich. Však přijde čas — přijde —“ kýval hlavou — „dobrě se mi vede u vás — ale přece pacholčit do smrti nebudu — chci hospodařit na svém“ —

„Dá tobě tatíček grunt?“

„Nedá — dá ho nejmladšímu — my dostanem podily — a musíme se hledět dostat alespoň do chalupy.“

Kovanda souhlasně kývl hlavou. Pochopil v té chvíli rozvážného čeledína. „Šetří sám a myslí na budoucnost“ — pochválil ho v duchu.

Býlo tenkrát více takových zjevů mezi chasou. Synové rolníků chodivali sloužit, sedlačít k cizím, když jich doma nebylo zapotřebí — sloužili třeba mnoho let — trpělivě — oddaně — dokud neměli tolik — aby pomohli si k samostatné živnosti. Jakási hrđost ušlechtilá neopouštěla je ani v služebném postavení — do kterého šli častokrát dobrovolně. — Obětovali se, jen aby jejich grunt doma se nezmensil. Dnes jsou už i u nás jiné poměry. Otec s lehkým srdcem rozdělí svůj statek mezi děti. Kus pole dá věnem dceři, kus louky anebo lesa synovi — a tak se drobí — hynou a mizí lány — mění se v pololány — v čtvrtlány — v chalupy a konečně rozparcelovány mizí jako pramen v písce . . .

Ale tenkrát stavovská pýcha byla v jednotlivých rodech — a svému rodu přinášeli sourozenci tu nesmírnou oběť — a nežádali ani piď otcovské půdy — spokojili se podilem — někdy dost skrovňom — šli na řemeslo anebo i do služby a snažili se jiným způsobem poctivě ve světě někde zakotvit . . .

„Nedělitelnost statků“ — tento moderní dnes požadavek — už tenkráte na Šumavě a na českém jihu dobře znali.

„Svarcenberk má víc — a neděli,“ říkali naši sedláci a chránili statek tak jako by to byl opravdu nějaký knížecí fideikomis.

Takové bylo socialní pozadí i Cimburovo. Věděl, že je povinen svému rodu, aby doma — v Semicích neschudl — obětoval se — a obětoval se rád a oddaně.

Nechápali všichni — zvláště ne chasa — tu vážnost a zamkllost Cimburovu — on také nikomu — vyjma hospodáři — nerozkládal svoje tužby a přání a tak si zvykli hleděti na něho, jako na člověka předčasně zralého, tuze usedlého a vážného — kterému se víc už nikdo neodvážil posmívat.

Utrzovala je v tom i neličená a upřímná Cimburova zbožnost. Na statku každý večer modlival se s dětmi a sedlák vážně uvažoval — neměl-li by nechat modliti se Cimburu i u stolu. Ale pouze obava, že by si tím v očích ostatních členů rodiny a čeládky, jež v létě bývala hojná — zadal, sama sebe snížil — zůstalo při jídle všecko při starém rádu.

Do kostela chodil Cimbura pravidelně každou neděli a v každém počasi. Nenohl-li do Putimi někdy, šel do Písku — kde bylo mší několik. Na křesťanském cvičení nescházal nikdy. Chodival záhy, v čas do kostela a tam pod kruchtou v kostele sv. Vavřince v Putimi měl svoje zamilované místekko. Modlival se z knížek, ale rád — velice rád zpíval. Když přestali po mší nad nim musicirovat a rozhlaholilo se starobylým, gotickým kostelikem: „Hospodine, pomiluj ny“ anebo „Svatý Václave“ — neodolal Cimbura, sklapl knížky a jeho jadrny,

sytý hlas — jak vpadl — bylo znáti mezi všemi hlasami. Zpíval si pobožné, vážné písničky i za pluhem — ale jen na podzim, když v přírodě bylo ticho. Po jaru naslouchal, protože zpívali skřivánci, sýkorky, pěnkavky, kosové a špačkové. Každoročně putoval o chlebě a vodě — pěšky k Sepekovské Matce Boží — a smál se poutníkům — vezoucím se na bryčkách a rebrňácích, i těm, kteří tahali se s rancem jídla . . .

„Pěkná pouť! Posvíceni a ne pouť!“ — usmíval se a odmítal pozvání, aby si na vůz přisedl, buchtu anebo pomazánku na chleba přijal. — Práce v neděli za žádnou cenu nebyl by se dotkl — vyjma ve žnich, kde se jednalo o boží dar. — Doslova „odpočíval v neděli a ve svátek od práce.“ — I když měl práci nějakou rozdělanou — v neděli k ní se nevrátil. A měl takových „rozvrtaných věcí“ jak on říkal — plno Dovedl si všeho všimnout, všecko si promyslit a rozvážit. Pustil se do hodin, když vypověděly službu a spravil je, spravil selce kolovrat, másnici, uměl koše plést, střechu došky posívat, líšeň udělat, topůrko vysekat, násadu vystrouhat, houžev ukrotit a celou zimu tak na něčem piplal a řezal — ale v neděli sáhl po knize — — —

Tak v Hradišti zrál a užrál člověk dobrý, křesťan spravedlivý, zkušený muž a chytrý hospodář — silák — Jan Cimbura.

V. G. Holá

„Zitra začneme s Pánem Bohem sekat luhy,“ — řekl jednoho dne před sv. Janem Křtitelem sedlák Kovanda.

Naklepané a na kosištích naražené kosy visely už pod kůlnou přichystány a nové hrábě stály v koutě pod nimi.

Cimbura byl by radostí zavýškl. Senoseč byla jeho nejmilejší prací. Na „luzích“ byl by trávil celý den, protože se rozkládaly u samé řeky — na pravém břehu křivotoké Otavy. A tu řeku on ze všeho nejvíce v Hradišti miloval. Rád sedal v neděli odpoledne na jejím břehu, rád se v ni koupal v podvečer, rád se na ni i ze zdálí při práci zahleděl. Jako tepna ohromného těla — tak mu připadala — plná bystré vody, modravé, nesoucí dlouhé vory a živici hejna rybek. Někde se schovávala cudně, obalovala se vrbami a olším, jinde obnažila se náhle, nahá zaleskla se na slunci jako ocel a zahrála jako roztavené stříbro. Kroutila se a vinula jako lesklý had zelenou travou lučin a drobné vlnky její cestou si tise šuměly a zpívaly. Byla čistá, tak že na dně bylo vidět lesklý, zlatem promísený její písek . . .

Ale libila se mu, i když po jaře se zkalila, když jarní vody v ní jakoby kvarem počaly se zvedat — kynout a bobtnat ve březích, když vlny na ní hroznivě rostly, dmuly se, olizovaly trávu na březích, podmilaly kořeny vrbin, vařily se a hučely,

jako nad ohněm se pěnily, až náhle překypely, přes břehy přetekly a voda rozlila se po lukách. Řeka při tom vychrlila ze sebe všechnu špinu a vyčistila se tak po každé po jaru. Pomrvila louky, zanechala po kroviskách kal, písek a bláto, všecko co lidé do ní naházeli — kusy šatů, střepy, zdechliny zvířat a sama vrátila se pak opět čistá, tichá do svého lože. „Jako muž když si zahýří — rozhněvá a překypí,“ říkal si Cimbura při pohledu na rozvodněnou Otavu. I on někdy bývá jako ta řeka rozlitá — nespoutaná . . . Řeka k němu mluvila jako živá, šeptala mu, on jí rozuměl a proto u ní nejraději pracoval — stoky dělal, ryl, břehy opravoval a nebo sena a otavy — husté jako kožich a vonné jako ambra sekal.

Z lásky k řece i kouřit se naučil. Týrali ho vždycky za časného jitra mšice a komáři — celou tvář mival opuchlou a bílou, tvrdými pupeny posetou.

„Nic není proti tomu — než dýmečka — s tou člověk má se bližit ke hmyzu každému — ke včelám i vosám, ke mšicím i komárům — Pán Bůh nedal tabáku darmo růst,“ — rozkládal Kovanda a Cimbura poslechl a pořídil si krátkou bradku a co nedělal ani na vojně — to dělal v senách a otavách za časného jitra — kouřil. A později, když si navykl, kouřil pravidelně — omlouval svoji slabost a říkal — „tomu mě řeka naučila — ta je tím vinna —“

Když druhého dne ospalé slunéčko vstalo na východě, na Kovandových luzích už kroutili se čtyři sekáči. Sedlák v čele, Cimbura v jeho patách a dva podruzi. Louka voněla — jako bolestné slzy zaleskla se rosa v květných na smrt odsouzených kališcích a zablýskala jako by to byly drahotamy. Kosy dosud ostré zakusovaly se do husté trávy a za sekáči rostly dlouhé, jako brázdy pravidelné řady husté, pokosené trávy.

„Bude pršet —“ řekl starostlivě Kovanda, když dosekl jeden řad a pozdvihl hlavu ke slunci. Svitilo matně a bylo obetkáno závojem bílých průhledných obláčků.

„Bude — komáři štipou jako zběsili,“ potvrdili ostatní a vypouštěli mohutné kotouče dýmu.

„Dým padá k zemi a žáby ani se neozvou.“

A neprorokovali špatně. Sekali ještě celý den i druhý — ale k večeru snesl se tichý déšť — nebe zatáhlo se mrakem jakoby režnou plachtou a z něho pršelo jen se cedilo.

Sedláči sekali dál. Sikli Chmeličkovic i Porazilovic a těšili se, až Bůh dá a slunce vysvítí — že pak to rychle bude schnout. Sekalo se výborně — protože tráva byla mokrá a křehká.

Ale čtvrtého dne zůstali jako na povel všichni doma. Pršelo dál — a situace stávala se hrozivou. Otava zlověstně šuměla a voda v ni rostla.

„Farské luhy u Putimi jsou už pod vodou,“ hlásal kdosi. „I co pak Blánie — ta blázni vždycky první.“

„Má úzké břehy a malý spád. Když naroste Otava jen o poznání — už se dusí Blánie — kam téci nemá — ba i voda z Otavy ťlačí se do ní,“ těšili se sousedé a pilně pozorovali řeku.

„Aby tak — nedej Bože —“ lekali se a báli se domyslit. „Přeběhne-li voda přes břehy — poplave pokosené seno k Písku . . .“

Až dosud šla voda jenom. Nenesla nic s sebou — ani trávu — ani kusy prken, ani dříví —. Bylo vidět, že nahoře kolem Strakonic a Sušice není ještě zle. I vory hnaly se po ni.

„Jak je?“ křičeli na ně se břehů.

„Dosud není zle — jen pršet kdyby přestalo,“ odpovídali vorari.

Týden drželo nebe a řeka celé Hradiště v napjetí a hrůze — než konečně vysvitlo černými mraky zlaté slunce.

Pozdravili je všichni jako svoje vykoupení a oddychli si z hluboka. Luka byla sice pod vodou — ale byla to jen „zrcadla“ — voda stojatá — která se vsákne do země a jak klesne hladina v řece, vytrati se sama sebou. Ale pokosené seno musí se vydávat z dolíků na vyšší polohy, aby zbytečně nevymoklo — nezahnilo — neztratilo chuť a vůni.

Hned odpoledne vyhrčely vozy a namířily na luka.

Do rozměklé půdy zařezávala se kola, koně se bořili — místy brodily se i vodou — ale vydávali pilně vůz po voze a shazovali trávu, ze které voda crčela na tvrdou a suchu. Ženy podkasané, muži s plátěnkami ohnětými, všichni bosí pracovali do úpadu.

„Poberem?“ optal se Kovanda stojící ve vodě a vyzávající k vozu chuchvále promociené trávy.

„Poberem,“ — odpověděl Cimbura. Nechtělo se mu ještě jednou se vrátit — nestálo to už za dvě fúry — „na jednu to všecko naložím,“ — řekl proto sedláčovi a vidlemi zvedal ohromné kusy těžké, syrové trávy, až násada v ruce jako proutek se mu prohýbala.

Naložil vrchovatý vůz a když místa už nebylo — skočil do řeřbin — sešlapal trávu a nakládal dál.

Konečně byli hotovi. Sedlák odešel k řece umýt si zblácené nohy.

Cimbura stáhl s lišně natočené opratě a mlaskl jazykem. Konici schýlili hlavy a zatáhli. Ale vůz se ani nehnul.

„No — co pak — snad neuvezem?“ usmál se veselé Cimbura.

Od řeky obrátil se Kovanda. Spatřil vůz zakrojený do louky.

„Cimburo — šlehní do koni —“ vykřikl rychle — „vyjed kalupem — nebo nevyjedeš“ — — —

Ach — Cimbura běže vůbec sebou neměl a snad sám byl by raději snesl ránu, než aby udeřil němou tvář a docela už koně — Dobráka a nebo Divokou.

„A vyjedu — strejče — vyjedu — dá-li Pán Bůh,“ umlouval svým dobráckým způsobem poplašeného hospodáře — a hleděl si dál koní.

Přitáhl řemeny, plácl jimi koně po širokých zádech a zahoukal na ně laskavě: „ha hou — koně — výje — vístaha.“

Ti cítili že jde do živého. Rozkročili se a zvolna jako na tvrdé silnici zaléhali do postrojů. Chomouty zavrzaaly, postraňky se napnuly a koně jako dva šrouby opíraly se o zem — víc a více a — bořily se víc a více.

„Stůj!“ zahrmlěl sedlák a rozběhl se k vozu. Ale bylo pozdě.

Koně propadly se až po břicha a vůz zakrojil se až po nápravy. Dobrák s Divokou úzkostlivě zvedali hlavy do výše — krky natáhli — hřív i ocas zježili a nozdry se jim rozšířily. Cítili nebezpečí, ale cítili i svoji sílu. Zdalo se jim, že jsou lapeni do tenat, jejich nohy že jsou spoutány a že musejí rozbit — přetrhat všecko, aby se osvobodili. Se strany na stranu zmitali sebou, trhali se, svaly jako boule naskakovaly jim na bocích a hned v zápetí se ztrácely. Na krku a po celém těle naběhly jim žily a tvrdě rýsovala se jejich klikatá síť pod jemnou kůží. Bylo vidět, jak hraje v nich každý nerv, jak pudem sebezachování třese se v nich každý sval a každá žila. Zoufale kroutila se jejich těla, hrbety hrabily se a zase prohýbaly a z hlav do výše zvednutých dral se šílený, vysoký, nezvyklý rehot . . . Ale marné bylo jejich úsili. Nohy jejich pevně jako v pasti tkvěly ve hlinité půdě. Na ty jejich nohy, na štíhlé, jako struny tenké nohy padl Kovandův zrak nejdřive a on plný lirůzy vykřikl: „Nohy — nohy si zulámou!“ — V té chvíli projelo mu hlavou, jak měl za to spřežení zde vysázený tisíc zlatých ve stříbře a on je nedal. „Když je může mit kníže Lobkovic na Vrázi, může je miti sedlák Kovanda v Hradišti,“ řekl si furiantsky. Na to si vzpomněl a „tisíc zlatejch! Tisíc zlatejch!“ zděšeně vyražel při tom z hrdla staženého úzkosti.

„Odstrojit!“ — „Vypráhnout!“ — „postraňky přeřeze!“ — „od voje hlavy odepnout“ ozvaly se zmatené rady po okoli a ze všech stran hnali se sem lidé.

Cimbura chvilenu stál jako omráčený. Ne — to se mu nestalo dosud — to jakživ neviděl. Pln litosti a soustrasti hleděl na svijející se koniky. „Nu tak jim přece pomoz — hlupáku,“ ozval se v tom poplachu vlastní — vnitřní Cimburov hlas — „vytáhni je“ křičel hlas dál. A Cimbura rázem ožil a jedním skokem octl se u Divoké.

„Nunu — koně — nu Divoká — nu,“ ozval se Cimbura chlácholevým hlasem a koně na chvíli se stíšili. Otočili k němu ustrašené svoje oči — a hlavou tálili se k němu. Cítili blízkost svého přítele a to jakoby je naplnilo důvěrou.

Kovanda jedním tnutím přeřezával postraňky a Marjánka odpínala konim řetězové návojníky. Ale Cimbura stál na voji — ležící na samé zemi uprostřed mezi koní a sehnul se k Divoké — popadl ji jednou rukou za chomout — druhou za široký — kožený pohribetník. Kůň jakoby větril pomoc — vši silou vzepjal se nejdřive předkem do výše a v zápetí hned k Hradišti . . .

Valach toužebně, bolestně — zaplakal.

„Hned — Dobráku — hned ti pomohu,“ chláhol ho Cimbura a už zvedal i jeho, až jizva ve tváři barvila se rudě a oči krvi se podlévaly. Ale tu už i druzí přiskočili a pomohli. Za ocas, za hlavu, za hřív, kde se kdo chytí — zvedal zabořeného koně do výše. Vyzvedli ho — ten se otrásl a jako šípka letěl dlouhými skoky za Divokou.

„Koně — celého koně zvedl sám a sám a jako páru postavil ho na nohy“ — říkali sedláci a s úžasem hleděli na Cimburu. Ten se dival, jakoby se nic nebylo stalo a hmoždil se s vozem.

„Nech toho, chlapče —“ přistoupil k němu Kovanda — „zachránil jsi mi tisíc zlatek — Pán Bůh ti to odpláť“ a potřásl mu rukou.

Jestě víc si ho zamiloval — ale nejen on — nýbrž zamilovali si ho i oba zachránění koně. Když ozval se Cimburov hlas, hned ušima stříhalí. Když na ně zavolal, přes všecko k němu běželi, a když v jízdě jazykem na ně mlaskl — vydalo to víc — než když sedlák bičem zapráskl.

Silák Cimbura zamiloval si je také — mazlíl se s nimi — hladil je — mluvil na ně a když hospodář s nimi odjel do Písku anebo pana radu vezl jimi až do Prahy, stýskalo se mu po nich a on ani dočkat se jich nemohl . . .

VI.

O sile Jana Cimbury šla už slavná pověst po celém Píseckém kraji. Schválně zašli si sedláci ke Kovandovi, po mši v Putími i v Písku se zastavovali, Hradišťských se vytávali, není-li mezi nimi čeledin Jan Cimbura, silák, ten, co slouží u jejich starosty — že by ho rádi spatřili, rádi že by na vlastní oči viděli člověka — kterému, jak pověst dí — zapadlo spřežení v blatech a on je ze blat vytáhl.

Kroutili nedůvěřivě hlavami, když spatřili člověčka jim ve všem podobného, s milým úsměvem a dobráckou tváří. Ale přece věřili a sláva jeho rostla. Nejvice šířil ji sám sedlák Kovanda, hrđý na svého pacholka. — Ten nejvíce a nejraději o Cimburovi mluvil i při úředním jednání, na schůzích starostů z celého kraje — o trzích výročních —

o poutech a posvíceních překypovaly jeho rety chválou Jana Cimbury.

„A je to přítel koní a milovník jich nad všeliké po-myšlení.“ vykládal s nadšením, „já ho seznámil s koněm — protože v Semicích — doma, ani na vojně s koněm se ne-sblížil — ale on mne překonal —. Zkrotí každého i nejohni-vějšího — do očí mu pohlédne — a už ne divoky kůň, ale krotký beránek stojí a chvěje se před ním. Nuže — Chme-ličku — vypravuj — sám vypravuj — aby věrili.“

„Je to vskutku tak — jak Kovanda praví,“ potvrzoval soudes — „koupil jsem koně — v Netolicích jsem ho koupil — je krásný — žemlový — dvacet pěstí vysoký — šíji má dlouhou, jako labuť prohnutou, nozdry veliké a oko bystré, je tedy smělý a udatný. Na trhu ve všech zkouškách obstál — nohy jsem mu zvedal — sám jsem ho strojil — zapřahal — sám jsem ho ve voze projel — výborný kůň“ řekl jsem a vysadil za něho tři stovky. Byl mojí radostí a potěšením — asi čtrnáct dní už žral můj oves — když ztratil v poli podkovu. Sám k večeru vedl jsem jej za ohlav do kovárny. A hle — sotva že mu kovář kladívkom na kopyto poklepal — vytáhl se z ohlávky — jako mřín z ruky se mi vysmekl — zařehtal a jako vichr pádil splašený po návsi vzhůru. Seběhl se mužstí — s biči přiběhl a do kola jsme si ho zahnali. Ale nikdo — ani já neodvážil jsem se k němu. Točil se zadkem a bil po každém, kdo se jen o krok k němu přiblížil — zuby cínil a výhrůžně řehtal. „Nebude jinak,“ myslime už všichni, „bude třeba do oka ho chytit — provazem ho spoutat,“ když v tom přišel tuhle Kovandův pacholek — Cimbura přišel. Bez biče — s holýma rukama postavil se proti koni — podivil se nejdřív na zem — pak na koně — a už skočil po něm — chňapl — za chřípí ho chňapl — rukou trhl a kůň klečel před ním na předních kolenách — a Cimbura jej přivedl skrotného a chvějícího se na celém těle jako ovečku do kovárny zpět.“

Jako pěny poslouchali zbožně a tiše sedláci. Dovedli oceniti smělost, velikost toho výkonu a byli dojati, okouzleni.

„Jednou špatně zajel můj pacholek,“ — ozval se Porazil, aby i on přiložil lístek do slávověnce Cimburova — protože cítil, že tím roste také sláva jeho obce — sláva Hradiště — „jak vjížděl do dvora, malý rejd vzal a kolem o pilíř zachytily. Předkem projel — ale zadní kolá opřelo se o zed. Fůru pšenice vezl — až se řebří prohýbalo. Co dělat? Počal tahat koně a couvat s nimi do vršku. Koně až na ocas sedali — jak se vzpírali — ale vozem nehnuli. A Jira před vojí bil a bil je vztekle přes hlavy. Jdu domů s vidlemi na rameně — abych fůru pomohl smetat a z daleka už vidím, co se stalo. Bylo mi jasno, že se koně musí vypřahnout — řetěz

že se musí dát v zadu na rozvoru — koně do toho a ti že musejí vůz pozpátku vytáhnout až do cesty.“

„Tak — tak“ kývali souhlasně sedláci hlavami.

„Ale v tom spatřím Cimburu,“ pokračoval Porazil — „jako vitr přeskočil plaňka Kovandovic, „uč se jezdit a netýrej teď koně,“ vykřikl, popadl za kolo a za rozvoru a celý zadek vozu i s nákladem odšadil do cesty a jakoby nic — řekl: jed — už to půjde —“

„To že udělal?“

„Ano, to udělal — jako hračku to dokázal.“

„A při tom je vám měkký jako dítě — takový citlivý člověk.“ ujal se slova znova Kovanda, aby v chvalořeči pokračoval a činům Cimburovým korunu na hlavu posadil — „nikomu neublíži — i myši — když jeteliště oře a myši vyorá — i s hnizdem je stranou na mez položí, všeho malého i slabého vřele se ujmá, ošetruje kořata a krmi je, vlastní stravou přilepšuje kurátkům, housátka ze stínu zahání na sluničko, malému pejsku se vyhne — s kozičkou po dvoře se honí —“

„Člověk podle srdce Božího,“ doložil kdosi.

„Tak — tak,“ přisvědčili všichni obdivu a úcty k čeledinu Janu Cimburovi.

Kovanda už ve všem důvěroval svému moudrému pa-cholkovi, ve všem na něho se spolehl. Aby mu podal o tom důkaz, umínil si zvláště ho vyznamenati.

„Pan rada chcejeti do Prahy — a tentokrát ho povezeš ty,“ řekl jednoho dne Cimburovi.

„Pojedu, pantáto,“ klidně, lhostejně — až to sedláka urazilo — odpověděl Cimbura.

„Chlapče,“ rozpáril se proto hospodář — „ty to povídáš, jakoby to bylo jet se mnou na Čížovou a je to přece pan rada a Praha.“

„Nu a co na tom?“ podivil se Cimbura — „kdyby to byl císař pán, vezl bych ho stejně jako vás anebo vaši pajmámu. Vršské Dvorák vez' z Hluboké do Třeboně ruského cara a dovedl to. — Mou starosti jsou koně, vůz a cesta, ale ne ten — kdo sedí —“

„Tak je to,“ pomyslil si v duchu Kovanda — ale vý-slovně Cimburovi za pravdu nedal, protože se neslušelo, aby sedláka čeledin poučoval.

„A znás cestu do Prahy?“ optal se ho proto, jakoby neslyšel.

„Znám, dvakrát jsem po ní jako voják maširoval. Jede se z Písku na Mirovice, Mirovice, Milín a na Dobříš. V Dobříši je delší půl cesty za patami — tam se bud' musí zůstat přes noc anebo koně nechat aspoň dvě hodiny stát a dobře nakrmit. Z Dobříše potom jde se přes Mníšek, Zbraslav a Zlíchov do Prahy.“

„Což Prahu — v Praze se vyznáš?“

„A jak bych se nevyznal? Víc než rok leželi jsme na Oujezdě — ptejte se — zkoumejte!“

„Viš, kde je hospoda u Zlaté Husy?“

„To abych nevěděl! Je na Koňském trhu anebo jak říkají teď na svato-Václavském náměstí. Je to velká hospoda zájezdní — pražský domov piseckých formanů — tam jsem k nim chodival vyptávat se na Pisecký kraj — a pohovořit s krajaný.“

„A viš, kde je gubernium?“ proklepával dále Kovanda svého čeledina.

Ne, to Cimbura nevěděl. „Konečně,“ zajásal v duchu sedlák a zaradoval se, že v něčem přece Cimbura podlehl.

„Je to až na Malé Straně — pojedeš přes kamenný most — přes ten — co je na něm socha svatého patrona a tam se už doptáš — každé dítě ti cestu k němu ukáže — tam zavezeš pana gubernialního radu — tam ho složíš — tam na něho počkáš, až sezení v apelaci bude skončeno a budeš ho po Praze vozit — kam ti poručí. Praha — milý synku — není Hradiště —. Co je Hradiště proti Písku — tim je Písek proti Praze. Jako je v Písku o svato-Alžbětském trhu — tak je v Praze celý rok —. Vím, jsi dobrý kočí — proto nemám strachu ani o tebe ani o koně,“ končil svoje naučení vážně a smírně hospodář.

Cimbura pokorně a uctivě poslouchal, jak se na čeledina sluší a patří, aby nic nepřeslechl, žádné slovíčko nezapomněl, a všecko náležitě do paměti aby uložil a sobě vštipil. Teprve když domluvil sedlák — řekl Cimbura slavnostně, jakoby slib skládal: „Mou vinou neštěstí se nestane — můžete být, strýče, bez starosti a ve všem na mne se spolehnout.“

„Zítra koně si odpočinou a pozitří ráno vyjeděš. Obroku vezmeš na týden pro koně — protože v Praze je nekřesťanský drahý. Ale tebe živit, mýta, mostné a dlažebné platit, celou útratu hradit bude pan rada — pro kmotra Přihodu však bez peněz nejezdí.“

Kovanda nenabídl mu sám peníze, protože věděl o Cimburově šetrnosti i o jeho úsporách. Znal i jeho zásadu, nevybírat a nežádat mzdy předem, ale až po práci vykonané.

Sedlák domluvil, ale Cimbura se nehýbal — ač měl hned jít a povědět to koním a počít s přípravami.

„Chceš se ještě asi na něco optat?“

„Ano, sedláče — uhodl jste. Mluvili jste o koních, o cestě i o mně. O všecko jste se starali, na nic jste nezapomněli — s láskou všecko jste mi připomenuli — ale o jednom jste pomlčeli — o voze. A tak nevím, který vůz mám připravit a namazat. Snad kočí vozík — — —“

Sedlák hlučně se rozesmál. Ale když se utišil, v prsa se udeřil a řekl:

„Má vina, Cimburo. Hle — jak jsem zapomněl! V našem kučírku by pan gubernialní rada nejel — ten je sprostý pro něho — styděl by se zaří v Písku i cestou — kde má všude známé — zvláště v Dobříši — kde snad budete nočlehovat a potom v Praze.“ —

„Pročpak by se styděl? Namažu kučírek — vymeu ho a v řece vydrhnu — jako když jedu do Putimi, pro jemnostpána nesoucího nemocnému Pána Boha.“ —

„Inu, jsou tak pyšní, o své tělo hríšné starostliví lidé, že by se hanbou červenali na kučírku s tebou jeti. Pan rada má kočár — krásný, pohodlný kočí vůz — veliký je jako kaplička a celý zasklený jako almárka naše v koutě — co v ní stojí Přibramská Pánynka Maria — pozitří ráno jen koně poženeš do Písku a do vozu zapřáhneš.“

„Tož mi — pantáto — promiňte — ale nenuťte mne do té cesty. Do té Prahy nepojedu.“

Kovanda překvapeně zamrkal očima.

„Nelze mi přecejeti s vozem úplně neznámým. Vy už ho znáte, seděl jste na něm — ale já nevím, kde má šlaif, a má-li dobrý šlaif, nevím, jak má dlouhou voj a jaké na ní držení — nevím, jaká jsou jeho kola a nápravy — nevím, jak dlouhé musí mít koně do toho vozu postraňky — nevím, otáčí-li se na dlouze nebo na krátce —“

„Pravda, pravda,“ souhlasně kýval sedlák a vzpomínal si, že i on pokaždé musil postraňky převazovat, cestou kolikrát s kozlíku dolů seskočit, někdy i ve vsi nějaké koláře s kovářem shánět.

„Tak jdi do Písku, jdi ještě dnes anebo zítra časně ráno a kočár si prohlédni. Stojí v radnici — na zadním dvoře — v kůlně pod plachtou si hoví a odpočívá.“ —

„Ne tak, pantáto, — mám-li jeti — kočár musí sem — sem do Hradiště a k nám na dvůr. Tu já před vašima očima ho rozeberu a zase složím, namažu a vystrojím. Seno navážu, ovsu naměřím, kolomazu naberu, a vy povíte, kam ve voze vše uložím — jsem vaší rady na poprvé nejvice potřeben — vy mi všecko ukážete, povíte.“

„Tak hoď chomout na Dobráka,“ skoro mrzutě poručil Kovanda a šel do světnice natáhnout si boty. Sám potom na koně si sedl, pohodlně z dýmečky si pokuřoval a klátil se k Písku.

Na samu už noc přivlikl z Písku kočár pana gubernialního rady. Bouřil a duněl ten prázdný vůz po nerovné návsi tak, že se Dobrák cestou ustavičně ohližel, co to asi vleče za sebou. I lidé ve vsi vybíhali leknutím před stavení — neboť si myslili nejinak — než že to jede — Pán Bůh nás chraň — k ohni stříkačka.

Cimbura vypřáhl Dobráka a potom se vrátil k vozu. Spráskl ruce nad ním a hlasitě se podivil: „I to tě podivná

bouda.“ — Vidíval přece po městech kočáry, ale všecky už lehčí — novější — než byl staromodní, inventární kus českého královského gubernia. Uprostřed mezi předními i zadními koly jako dva obruče vydouvala se mohutná kožená péra a na nich na čtyřech silných řemenech visela veliká zasklená skříň, pohodlná, opatřená sedátka měkkce a kypře vycpanými. Jako korunu nesla skříň nahore ozdobnou galerii — místo to určené pro zavazadla, a za ní mezi zadními koly bylo prkénko pro lokaje.

Tu noc chtěj nechtěj musil tento panský kočár strávit v Kovandovic kůlně v sousedství prkeňáku a žebříňáku. Ale časně ráno na světlo Boží vytáhl si ho Cimbura a podrobil ho důkladné a odborné prohlídce.

Popadl za každé kolo a zatrásl jím, každý paprsek v něm prohlédl, nevklá-lí se v hlavě nebo v loukoti, ráfy ohmatal, zákolníky prozkoumal — sundal pak kola, na znak lehl si pod vůz a ohmatal a proklepal i nápravy a spojení vozu, ozkoušel přesky, neušel mu žádný šroubek a nepřehlédl žádný hřebík. Tu a tam kladivem uderil, kleštěmi přitahoval, co bylo uvolněno a vyvkláno. Do luceren nové svíčky nasadil, za kočár na prkénko naložil celou kupu pevně svázanych otýpek sena a na kozlík hodil si pytel s ovsem.

Sváteční postroje koňské visely v přístěnku na dřevěné rohatině. Mosazné přasky a misky, kroužky a nýtky leskly se na nich jako zlaté, když je Cimbura vynesl ven a rozložil na dlouhém bidle. Všecko řemení čistým tukem znova namazal, rozvázal a znova spjal — každé spojení ať šité nebo přeskovou spojené prsty omakal a v rukách vyzkoušel.

Na konec vyvedl koně. Bez ohlavů — nahé pustil je ze stáji. Jako vitr vyrazili ze dveří a prohnali se dvorem. Zálibným okem hleděl na ně oknem hospodář: „hle — nejsou ve vši koně, které mým by se rovnali,“ řekl hrdě.

I selka s dítětem u prsu přistoupila k oknu, přitulila se k muži a s tichou radostí hleděla na prohánějící se sprežení. Hleděli i na Cimburu, který si s koni hrál v té chvíli jako s dětmi. Předníhal se s nimi — podléhal je — nohy jim zvedal a prohlížel — tlamy otvíral, do očí jim hleděl a hřívu zapláetal. Koně radostně řehitali, veliké, široko rozevřené nozdry se jim chvěly, jak blaženě pofrkávali, oči hleděly bystře a zašpičatělé uši stály vzpřímené, ku předu pozorně obrácené, jako dva kornoutky.

„Jsou rychlí a ohniví,“ — vyvyšoval hospodář před ženou jejich vlastnosti — „jako jeleni, jsou zdraví a proto laškovní a hraví, srst jejich jest hladká, krátká a grošovitá. Hleď — vzkřiknu,“ a Kovanda otevřeným oknem zavolal: „Divoká“ — a kobyla obrátila se, pozdvihla hlavu a když spatřila sedláka — skokem přiběhla k oknu — „vidíš, jak je krotká a chytrá,“ pokračoval pak Kovanda ve své chvalo-

řeči — „má dobrou pamět — jako pes je přítulná a věrná“ — podrbal ji po hlavě a poplácal po ušlechtilé šíji. Selka podala jí oknem skyvu chleba.

U vozu zapřahal už Cimbura Dobráka a teď vzkříkla na Divokou.

„Jdi jen, jdi,“ propouštěl ji sedlák a ta jako ovečka rozběhla se ke kočáru a postavila se věrně po bok Dobrákův.

I na ní čeledin oslušel sváteční postroje — postraňky i návojníky měřil a konečně do rozporek koně zapřáhl. On sám poslední vyšvihl se na kozlík a před očima hospodáře trikrát do kola klusem dvůr obejel.

„Dobře,“ kývl tento hlavou, „k večeru veď koně do kovárny překovat a pak do řeky vybrodit.“

A než noc tmavá křídla rozložila nad krajem, veškeré přípravy byly skončeny. Byl připraven vůz i koně i sám Cimbura. Tichým, zdravým spánkem oddýchal a odpočíval celý statek Kovandův . . .

G. Holá

VII.

Královské zemské gubernium bylo sice v Čechách roku 1849 zrušeno — ale pouze na papíře. Trvalo to ještě několik let, než se vžila nová instituce nazvaná c. k. místodržitelství. Zvykovou setrvačnosti vedení, lidé dále jako před tím — když písecký magistrát byl zároveň soudem — titulovali panu radu buď „pane magistrátní rado“ nebo „pane rado gubernialní“ a odvolání ve sporých záležitostech civilních i trestních dál putovalo do Prahy k obecnému soudu appellaciálnímu, k jehož zasedání — jednalo-li se o při projednávanou u magistrátu — vypravit se musil pokaždé i příslušný magistrátní rada. Z magistrátních radů stali se pak místodržitelští radové a krajští hejtmani — města a obce dostaly samosprávu — zeměpanské úřady se oddělily — ale do Prahy jezdívalo se tak jako před tím.

„Jede k appellaci,“ říkali lidé — kdykoli pan rada vypravoval se na cestu do Prahy. A na takovou cestu chystal se i krajský hejtman písecký pan František Karel Miltner. Byl to člověk na výsost vzdělaný a ušlechtilý, úředník svědomitý a vlivný, na kteréhož dosud na Pisecku a všude, kde působil — na Smečně, ve Slaném a jinde s láskou a vřelostí vzpomínají . . . Pěstoval vedle svého úředního povolání se zálibou starožitnictví, sbíral mince, staré zbraně, knihy a listiny, obíral se historií a byl vřelým přítelem a podporovatelem Musea Českého království! Na Prahu se vždycky těsil a v kroužku českých vlastenců byl pokaždé hostem milým a zvláště vitaným.

Tentokrát vzal s sebou i svoji paničku, protože vezl do Prahy svého staršího syna Jindřicha Otokara, jenž zdědil po otci lásku k archeologii, stal se muzejním assistentem pomáhaje Janu Erazimu Vocelovi pořádati v Praze muzejní sbírky. Pečlivá maminka sama chtěla vybrati svému milenému synkovi byt a upravit mu hnízdečko . . .

Ale celá rodina i s panem rádou hověla si ještě v prachových perínách, když už ve statku Kovandovic v Hradišti dávno všecko bylo na nohách. Hned ráno před čtvrtou vstával prvni Cimbura. Hustá tma ležela ještě na všem, a on už nasypal koním ovsu a při lucerně pozorně a důkladně je hřebeloval, hřívý a ocas zapletené rozplétal a pročesával — napojil je a naposled plné jesle vonného sena jim naložil. Tichým, spokojeným hlasem bručel si při tom svoji jitřní písničku místo modlitby. Teplý, spánkem osvěžený radostně přistoupil pak ke studni. Hřídel dřevěného rumpálu zaskřípal a Cimbura navážil si plný okov křišťálové vody. S chutí ponořil do ní hlavu i ruce, jako ryba zašplýchal veselé, bujně chladící vodou a jako dítě blaženě se usmál. Znovu a znova noril do vody hlavu, svalnatý krk a prsa. Otrásl se konečně, utřel, učesal se a zbožně pokřížoval. Po páté hodině vešel do světnice. Tam už selka varila snídani. Cimbura v komoře oblékl se do svátečních šatů a vybral si koňské parádní pokrývky.

Na nebi již hvězdy bledly, ptáčkové se probouzeli a země šedala se prvním podzimním mrazíkem.

„Bude krásný den,“ prohodil Kovanda, vycházejí nyní — po snídani s Cimburou do stáje — „řeka se parí a mlhy padají k zemi.“

„Pěkně bude — dým jako šnúra stoupá k nebi,“ přisvědčil čeledín a zrakem bloudil po Hradištských střechách, jakoby je na rozloučenou chtěl tím zrakem obejmout a polibit.

Odpočále koně na stání už netrpělivě nohama hrabalí.

„Počkejte, však se dočkáte a nabažíte se — máte to cestu před sebou — a pražské dláždění to nejsou naše travné, drnovité cesty. Jenom, Cimburo, nezapomeň — každý den nohy jim vymij — kopyta prohlédni — a podkovy proklepej — a kdyby se některá viklala — hned kovej — na nic nedbej — kdyby pan rada sebe více spěchal. Dláždění je kat na koně,“ — napomínal znova sedlák a horlivě pomáhal do svátečních postrojů koně oblékat. Sám potom první Divokou ze stáje vyvedl a do kočáru zapřáh — za ním vyhrnul se Cimbura s Dobrákem.

To už sluníčko vyskočilo nad lesy, promnulo si oči, zasmálo se zlatým úsměvem jako krásné dítě a kolem něho zasršelo to ohnivými paprsky, tenkými dosud jako vlásky, ale kam dopadly — tam ustupoval mrazivý dech noci, šedivý mráz jihul a země vlhkem se černala.

Před zapřažené koně poklekl Cimbura a namastil a načernil jim na cestu ještě důkladně tvrdá, malá kopyta. U pumpý umyl si ruce, odvázel modrou zástěru, shodil čepici a nasadil si klobouček.

Potom ještě z lipy, co stála na dvoře u studny, ulomil si větvičku a zastrčil ji se slovy: „abychom na vás nezapomněli,“ sobě do zadu za klobouk a koním za ohlavu.

„Jenom nezapomeň bič,“ usmál se sedlák, znaje Cimburovou slabost jezditi bez biče. Ale Cimbura nezapomněl. Jako žezlo na trůnu — stál už bič zaražený do koženého pouzdra po pravé straně kozliku. Byl to takový bič, jaký vidal Cimbura u formanů z povolání. Na pohled byl to zcela obyčejný černý řemínek s třapečky na návěsce, pouze rákosové bičistě bylo neobvyčejně dlouhé a poměrně silné. Dolejší jeho část — schovaná v pouzdru, byla důkladně železem do kola okována, jakoby se bál Cimbura, kdyby jí zmáčkl, že by ji v ruce rozdrtil . . . Ba i trochu olova musil mu kovář do rukovítka zalítí . . .

Cimbura ho vytáhl a podal ho sedlákovi.

„Dobrý bič,“ pochválil ho Kovanda, svíhnuv jím na zkoušku a potěžkávaje ho v ruce.

„Tak jsi hotov? Nezapomněl jsi na nic?“ — optal se vážně —

„Na nic, pantáto,“ stejně vážně, ale jistě a rozhodně řekl Cimbura a sundal klobouk.

Kovanda vytáhl z kapsy krajíček chleba a rozlomil ho na tři díly. Jeden podal Cimburovi, druhý Dobráku na straně podsední a třetí Divoké na straně náruční.

„Dej, Bože, abys se, Cimburo, ve zdraví vrátil,“ řekl při tom.

„Dejž to Pán Bůh,“ odpověděl Cimbura a snědl chleba.

Sedlák špičkou biče udělal před koni na zemi tri kříže a podal bič kočímu. Ten skočil na kozlik — Divoká zařehala — Dobrák zahrabal přední nohou — Cimbura mlaskl jazykem a přitáhl opratě. Koně zvedli hlavy a vykročili.

„Provázej Pán Bůh,“ — křičela Marjánka z kravína. —

„Provázej Pán Bůh,“ s dítětem v náruči stojíc na záspě prála hospodyně. —

„Pán Bůh dej,“ zavolal Cimbura a otevřenými vraty vyjel na náves.

Pastýř právě vytruboval a lidé vyháněli do stáda.

„Pozdravuj Prahu“ — „a Turka na mostě“ — „a Bruncika“ — „přivez nám obrázek,“ křičeli za Cimburou, ale to už kočár hučel a bručel a v jeho dunění zanikaly všecky vzkazy.

„Zdrávi vzkazovali,“ vykřikl na všecky Cimbura a začal kloboučkem na rozloučenou celé drahé visce a vyjel do polí.

Země porosená, jako potem zalitá, parila se v záplavě slunce — a voněla vlhkem. Kdesi v sadu anebo na jetelišti hrubý brousek s kříkem jezdil po ocelové kose. Probuzení cvrkové po mezích v předuše krásného dne zvědavě vylézali z děr a bujaře křičeli svoje monotonní „trp — trp“. Na stromě u cesty usedla sýkorka a několikrát stejnou stručnou větou optala se: „Cimburo, Cimburo, kam pak jedeš?“ Černá vrána roztáhla se na křídlech pod modrým nebem a z plných plic křičela na Cimburu: „Kam? Kam? Kam?“ — I žáby z kaňu vystrkovaly hlavičky a zajíkavé, nesměle odvažovaly se tázati: „Kam pak? Kam pak?“

„I do Prahy,“ odpověděl všechněn najednou Cimbura a už si jich nevšimaje — hleděl si koní. Krotil je, zdržoval a mluvil s nimi.

„Jen počkejte — však se nabažíte — jen zvolna s počátku — zvolna — abyste vydrželi — to bude horší, než se točit na poli anebo klátit se v prkňáku. A nač ten spěch? Před sedmou nesmíme být v Písku —“ A koně jakoby rozuměli. Drobnnými, laškovnými kříčky cupali, jakoby tančili, dobře živená těla prohupovala se v kříži na štíhlých nohách, hlavami vyhazovali, uzdy bujností hryzli.

Když na Pisecké radnici počaly hodiny odbíjeti sedmou — zarachotil kočár pod okny pana rady.

„Starý voják!“ — pochválil si pan rada, „té přesnosti se tam naučil“ a šedinami prokvetlou hlavou jeho mihly se vzpomínky a zkušenosti nabyté na komissích se selskými potahy i se samým Kovandou — kterému na hodince právě nezáleželo.

Služky snášely hněd kutry a krabice. Cimbura stojí na kozlíku rovnal a přivazoval je na střeše kočáru. Sotva že byl hotov, přišlo i panstvo. Cimbura seskočil — ale ruku — jak bylo zvykem, panu radovi nepolibil — jenom přál všechném šťastné a dobré jitro.

„Už jsi byl někdy v Praze?“ optal se ho pan rada — zatím co panička uhnizdovala se ve voze s obširným košem, plným lahvi, masa, chleba a různých drobnosti, jež cestou pro všecky možné případy mají být hněd po ruce. Za ní už i syn si usedl — jenom pan rada hovořil dosud s Cimburou a pak i s několika pány — snad úředníky a loučil se s nimi. Ti ještě i do otevřeného kočáru se klaněli a nehnuli se dřív, dokud koně nedali se do běhu. —

Zmizel Písek, zmizela, jakoby se potopila, konečně i věž děkanského kostela a vůz octl se v širém kraji na cestě do Prahy.

Byla ujednáno až v Milině se zastavit — dříve ne. Poprát tam koňům krátkého oddechu — pokrmít je trochu a napojit, aby vydrželi potom až do Dobříše, kde měla být na celé cestě nejdělsí zastávka — a pak v jedné třetě mělo

to jit až do Prahy, kam ať přijedou třeba už pozdě večer — jen když to bude před devátou hodinou, než Újezdská brána se zavře.

S tím rozvrhem úplně souhlasil Cimbura. „Je vidět, že je to zkušený pán,“ chválil pana radu v duchu — obíráje se na kozlíku stále jen cestou a jízdou. V Miroticích, v Čimelicích a všude v každé obci, kterou projeli a kde byly věžní hodiny na kostele nebo na zámku, pozorně se jich všiml — když zjevila se na bílé silnici zvednutá mýtní závora, zaradoval se pokaždé. Mezi tím co pan rada platil — on pečlivě se vyptal — kolik je hodin — pro jistotu v rychlosti se táhal, jak daleko ještě mají — jaká je cesta — není-li křížovatka nějaká, pilně se všimal sloupů u silnice i nápisů na nich i k slunci zraky otácel a podle stínu dobu denni odhadoval.

Ale hlavní péče jeho platila koním. S kopce je přidržoval a citlivě — opatrně dle potřeby brzdil, do kopečku nechal je jít úplně volným krokem, ale po rovině ukázal panstvu, co dovedou Kovandovi koně z Hradiště. Mlaskl na ně jen — (biče celou cestu až do Prahy se ani nedotekl — ten zahálel a vlál jen jako zatknutá žerdě s praporečkem na kozlíku) — a koně bystře dali se do běhu. Z počátku do mírného — nepravidelného klusu — ale brzy jejich krok se vyrovnal — shodli se — těla jejich se protáhla — hlavy ku předu se vychýlily — a koně jakoby plavali — v stejném tempu — dlouhými a při tom rychlými kroky klusal po krásné císařské silnici tvrdé jako mlat a rovné jako stůl.

V Milině zrovna zvonili poledne — když na náměstí vjížděl kočár páně radův. Ten držel hodinky v ruce a pochvalně volal:

„Umiš jezdit — skoro šest mil ujel jsi za pět hodin a hle — koně nemáš ani spocené!“ Pan rada býval vrchnostenským úředníkem na Smečně u hrabat Martiniců a rozuměl proto i hospodářství a dobytkářství. Viděl Cimburovy koníky svěží — veselé — s hlavami pozdvíženými a s pochodem jiskrným.

„Snad by doběhli ještě dø Dobříše?“

To bylo proti smlouvě. — Cimbura se zachmuřil a jakoby neslyšel skočil s kozlíku ke koním. Sáhl jim na vpadlé boky — přejel rukou po zavlhlé — trochu zvednuté srsti — dlaň položil jim na srdce — uši jim ohmatal — a to všecko beze slova. Jen pan rada mluvil:

„Jsou to jen dvě mile — dvě slabé mile — snad ani ne celé — tam bychom si pak hodinku přidali — mám tam známé — dobré známé — rád bych si pohovořil s nimi.“

Cimbura v duchu se zlobil. „Proč to neřekne hned,“ vycítal panu radovi — „byl bych jinak jel — koně vic i na rovině šetril.“

„Aspoň napojit musím,“ řekl konečně Cimbura nevrlé a už rozpínal koním uzdy. Co mu byl pan rada? Jak by moh' pro něho ošidit svoje spřežení? Ale pan rada už sám to uznával.

„Nu — napoj tedy — a pak jeď za námi — projdeme se — do hospody ani nevejdeme — nevypřahuj — a jak napojuš — přijed,“ a dal se i s rodinou pěšky na další cestu.

Bez chleba sedlák na cestu se nevydá. Nevydal se na ni ani Cimbura. Vytáhl ze šátku veliký skrojek a postavil se před koně. V ruce maje svůj důkladný „zavírák“, ukrajoval skývy a střídavě podával Dobrákovi a Divoké. „To jen zatím — až v Dobříši — tam — počkejte — tam vám to nahradím.“ Podomek přinesl dvě putny vody. Koně žádostivě, dýchavě pili.

„Odkud a kam,“ ptal se podomek a prohlížel vůz i koně a zvláště koně.

„Pěkné koně — jen ocas jím ustříhnout a mohou stát v Dobříši v knížecí maštali,“ pouštěl se do řeči. Ale Cimbura spěchal. Věděl, že koni neuškodí napít, běží-li hněd, utíká-li zas. Proto jak koně do sucha vypili — už jim uzdy vázal a už platil. Sám, ze své kapsy diškereci dal a slušnou.

Než se pan rada nadál — bouřil už za ním kočár. Usedli vesele; ale Cimbura stále koním se omlouval. Jakmile Dobrák cestou do vrchu teskně po něm se obrátil — už Cimbura ho těsil: „Nu — nu — diviš se, vid — poledne je a žlab tu není — však on přijde — a fuj — Divoká — styd se — hlavu věset až k nohám“ — a mírně trhl opráti.

Koně po chvíli zapomněli a osvěžení hnali se zas jako vítr.

Brzy na obzoru zjevil se Dobříš. Z daleka ohlašoval se už temnými, pádnými údery železných hamrů — pak věž i zámek vyhoupl se na obzor — až celé městečko jako na dlani leželo před nimi.

Ohromné — trojhranné náměstí se otevřelo a knížecí hospoda — veliká — zájezdní přijala kočár ve svou náruč. Nebylo ani půl druhé hodiny s poledne. Pan rada zářil. „Cimburo,“ — poklepal mu na rameno — „celému Písku to povím a v Praze o tom budu vyprávět — z Písku na Dobříš za šest hodin — sláva tobě i tvým koním.“

„Hlavně koním, pane rado,“ skromně odmítal chválu Cimbura a rychle vypřáhal. „Tak, pohovte si“ a bral s koní dolů i chomoutv — provedl je pro jistotu asi dvakrát velikým dvorem a zavedl je pak do stáje. Podomek ujišťoval a zaklínal se, že se o ně postará — aby jen šel a sedl si do formanky — jedl a pil — jak mu pan rada poručil, ale Cimbura sám oba koně obsluhoval — sám jim žlab vytřel a vycistil — sám ovsa nasypal a čekal až ho schrupali. „Nelze

věřit,“ myslil si — „což kdyby jim ho někdo ze žlabu hrst ukradl a třeba holubům hodil“ — a tak seděl u koničků a pokuřoval si, až se nakrmili a ted jen senem zakusovali — pak teprve šel Cimbura sám se najist a napít. Cítil vskutku hlad i žizeň.

„Tak ve tri hodiny zapřahej — dříve ne,“ řekl mu pan rada, když formankou procházel a spatřil za stolem Cimburu.

Zářil, zrovna zářil při tom pan rada Miltner. Sešel se tu s panem direktorem, s panem justiciarem, s panem doktorem a všichni vyprávěli co nového objevili, kde kopali, co v šachtách na Staré Huti a jinde havíři vykopali — vzácnými kusy starých mincí se chlubili — na rychlo pro ně domů posilali anebo sami je přinášeli, aby jim je pan rada určil — ocenil — nápisu přečetl. Ve svém živilu byl a těžko se loučil.

„Nemít zítra úřední jednání — zůstal bych, rád bych zůstal — od srdce rád — ale užiji pozvání a na zpáteční cestě se zdržím — přes noc zůstanu a pobesedujeme.“

To už Cimbura přešlapoval jako na trní kolem kočáru v dlouhém klenutém průjezdu. Domovník mu podrobň popsal cestu i vrchy — i lesy, kterými nutnojeti. „Pět mil je do Prahy a pět hodin třeba jeti a dobré musí koně běžet.“

Cimbura už vraštíl čelo, když konečně hodně po třetí — po dlouhém loučení a ujišťování, ve čtvrtek tedy, že se budou v Dobříši na jisto těšit — směl vyjeti. Nic ho netěšil nádherný zámek, ani krásný děkanský chrám, ani park, o kterém mu s vážnou tváří povídal podomek, že je takový „jako Šenprůn ve Vidni,“ ani ohromné rybníky. Ani se neohlédlo po té vši krásce a jen ujízděl dál ku Praze.

VIII.

Pana radu Cimbura si upřímně zamiloval. Byl to milý pán, „ani by člověk neřekl, že je to pán — tak něco našeho má v sobě — nestydi se za člověka — pěkně pohovoří — poučí — pochválí — a poradí“ — říkal pak o Miltnerovi Cimbura po celý svůj život. S rodinou Miltnerů projel Prahu křížem krážem a jak lehce. Všichni se divili, jak jistě Cimbura jezdil — a jak Prahu znal. Nemusil se na každé křížovatce otáceret zpět ke dvírkám kočáru, kde pan rada Kovandovi vždy rukou směr ukázal — ani se ptát strážníka. Vyznal se sám v jednotlivých čtvrtích i ulicích. Staromodní kočár pana rady — krásné selské koně v něm a koči v kroji jihočeském to působilo v ulicích pražských poněkud sensačně — starobyle — jako na starožitnost ohlíželi se lidé za tím rachotícim spřežením — ale to se právě panu radowi libilo. Miloval každou starožitnost a proto právě nejradiji jezdil i Prahou ve venkovské svoji ekvipáži. Mnoho času pro sebe Cimbura neměl.

Musil se starat o koně i o vůz — a vozil Miltnerovic kam poručili — do Musea — k místodržitelství — večer do divadla i z divadla — i do různých paláců a domů. Pouze rána — asi tak do desíti hodin byla Cimburova. A v těch jitech Cimbura procházel se Prahou. Navštívil po letech zas stříbrný hrob svého patrona u sv. Václava, podíval se do kasáren, prohlédl si s mladým pánem Miltnerem i Museum a prováděl je sám pan Vocel a vlivně s Cimburou porozprávěl.

Ale jednu vadu měl pan rada, pro kterou se nařízal Cimbura často mrzel. Byl náramně nevýpravný. S každým známým se zastavil — často už od kočáru ještě zpět se vrátil — někam zaskočil se slovy „hned se vrátím“ a takové jeho „hned“ trvalo třeba hodinku.

„Ach, tatínek když spatří Prahu!“ mávl rukou mladý pán, ale pouze paní odvážila se ho napomenout a to ještě německy.

I teď, když už stál před bytem mladého pána Cimbura s koní a kočárem připraven na odjezd — nemohl se jich dočkat.

Nejvíce ho mrzeli zevlouni, kteří podivný kočár — teď zase na cestu senem i škatulemi vystrojený — zástupem obklapovali. Tisíc chutí citil ohnati se alespoň jednou bičem — ale věděl, že nesmí. Tak jen v duchu je plísnil: „Bože, jak jsou ti Pražáci hloupi. Doma se Cimbury ani pes nevšimne a tu na něho troubí půl Prahy.“ — Bylo mu nevolno pod těmi dotérními zraky, jemu i jeho koním. Ti jakoby citili, že už je konec vyhnanství a že se vracejí zase domů — do Hradiště — na jeho měkké cesty, do jeho ticha a klidu, do tepla jeho stájí, do jeho čistého vzduchu a k jeho chutné pitné vodě — netrpělivě přešlapovali a zlostně bili nohama o dlažbu, až podkovy zvonily.

„A že ti lidé nemají co dělat — že tu tak mohou čumět,“ napadlo zas Cimburovi a vzpomněl si, jak u nich ani dítě nesmí tak dlouho stát — hned že volají: „co stojíš — běž a udělej to a to — přines mi to neb ono — a tu zevluj i dospělí lidé.“

Nahoře mezi tím loučili se rodiče se svým nejstarším synem. Měli vyjeti z Prahy v jednu hodinu a teď už odbijely hodiny po Pražských věžích druhou — a Cimbura dosud stál na dlažbě.

„Přijedeme tam za nocí,“ zlobil se v duchu a napadly mu mimovolně ohromné lesy, kterými sem projel...

„Nu — koně jsou čerství — odpočali — od rána stáli“ — umlouval a krotil zas v sobě svoji nelibost.

Konečně vyšli a syn s nimi. I do kočáru k nim usedl a až na Zlíchov musil jeti Cimbura krokem, „aby se ještě užili.“

Pan rada zapomněl na Dobříš, na prátele, kteří ho tam očekávají a jen se synem stále se obíral a jako by se odlou-

čiti od něho nemohl. Znovu mu připomínal, o čem mu má psáti, které knihy poslati, ve kterém archivu co opsati, koho navštíviti. — I Jindřich novými otázkami otce zahrnoval — v té poslední chvíli se zdálo, že se rozejiti ani nechtějí. A když syn přece první sám se od nich odtrhl — ještě stáli starí rodiče, oči jejich zalily se slzami a mávali šátkem tak dlouho, pokud nezašel.

Beze slova pak znova usedli a teprve od Zlíchova kočář vlastně se rozejel. Nebe bylo mraky zataženo, ze kterých každé chvíle hrozil spustit se dešť.

Za Zbraslaví už valem se šerilo a když přijížděli k Mníšku — už nebylo lze ani v lese rozeznat Skalku s kostelem a klášterem Františkánským. Cimbura cestou do vršku mezi jízdou rozkřesával oheň, od doutnající hubky zažehl sirku a rozsvítil lucerny. Za Mníškem projeli okolo Malé svaté Hory — tu ještě Cimbura jako by rozeznával — ale pak slila se tma kolem něho a pouze obě lucerny vrhaly pruhy světla koním pod nohy a na strany. Předjely několik těžkých povozů — několik jich potkaly a pak stichlo všechno ... Jen les s obou stran hučel — jakoby z hluboka oddýchal. — Hvězdy zavřely své zlaté oči — černá tma, černé mraky nad černými lesy — to bylo prostředí, které rozrážel kočár s hlukem a rychle jedoucí a svítící si na cestu žlutým světlem svítilem. Nočním tichem daleko široko bylo slyšet jeho temný rachot.

„Měl bys shasnout lucerny,“ napadlo cestou Cimburovi. Slyšel mnoho o Dobříšských lesích — každý vozka si oddych, když je měl za patami a ve tmě odvážovali se jimi ledra v houfu — nejméně tři — čtyři pohromadě.

„Shasni lucerny,“ radil znova vnitřní hlas — „lucerna je zrůdce — ukazuje cestu, směr — z daleka na vás upozorňuje — předem vás ohlašuje, podle luceren lze mírit — po koních střelit — po kočím — anebo i po pánech za lucernami.“

Ale cosi se vzpíralo tomu hlasu. „Jsem poctivý člověk — nepojedu přece se shaslymi světly — což když se s někým setkáme — má právo každý nás cestou zastavit jako podezřelé,“ — rozjimal Cimbura.

„Shasni je,“ ozvalo se v něm znovu.

„A nezasnu,“ rozhodl pevně Cimbura — a už měl pak v duši pokoj. Jeho oko zvýklo si konečně i na tmu — rozeznával šedivou prašnou silnici — před sebou — po stranách příkop a za ním vysokou — černou neproniknutelnou zeď — vysoký les.

Konci vesele běželi a pravidelně — přesně — jakoby v taktu ozýval se tvrdý dupot jejich. Cimbura se zálibou naslouchal. Bylo mu to neomylným znamením, že jsou zdraví a svěží — že jim Praha neublížila — nekulhají — neklopýtají, jejich klus je stejnometrný, vytrvalý a pravidelný — jako

dva sehraní hudebníci zachovávají dosud stejné tempo. — A Cimbura měl ucho bystré. Poznal hned u každého koně v běhu pouhým sluchem — kulhá-li a na kterou nohu — běží-li a jak běží — střečkuje-li — hned rychleji, hned volněji se žene — poznával jeho únavu — malou vytrvalost, zemalenost — ale Dobrák s Divokou pluli tmou vesele jako dvě rybičky. Bezstarostně hleděl proto do tmy se svého kozlíka a myslil si, kdyby tak spatřil jelena — anebo daňka anebo srnčí kus alespoň pásti se v příkopu — v trávě — přál si to — necitil by se tak samoten — cesta veseléji by uběhla — — — Koně sami v tom zmírnili klus — a Cimbura cítíl, cesta že se níží, že sjízdějí s kopce do údolí. Přitáhl brzdu tedy a jak dřevěné špalíky její přilnuly k ráfům — zaskípala bolestně obě kola.

Pan rada se probudil. Neměl v Praze „svůj porádek“ — byl unaven dojmy i nevyklým nočním bděním. Podřímoval proto ve voze on i jeho paní. Ten výkřik kol teď ho probudil.

„Kde pak jsme?“ optal se oknem.

„Za Vosnicí už, milostpane,“ hlásil Cimbura a pan rada znova spustil okénko. „Měli jsme přece dřív se vypravit,“ řekl kajicně ke své paní. Ale ta neodpověděla. Neslyšela ho. Spala stulená v druhém rohu kočáru. I pan rada proto zmlkl — zachrul se znova pod příkrývkou — vyhledal si jinou posici noh a opět přivřel oči.

Pomalu sunul se vůz po srázném svahu. Cimbura všechn pozor — věnoval brzdě — ruku se žluté kliky ani nespouštěl. Najednou slyšel, jakoby divoký holub vrkl jednou — podruhé. Cimbura vypjal krk — nachýlil ucho směrem — odkud holub se ozýval. Měl vybroušený sluch a v Hradišťském lese v neděli poslouchával ptáky často po celé hodiny. I sám dovedl po nich hvizdat — zpívat a volat.

V tom zavrkal holub po třetí a blíž.

„To není holub,“ určitě, rozhodně poznal Cimbura a zbystril celý. Kus cesty před ním ozval se sojší skřek a stranou jakoby se straka zachechtila, ale všecko to znělo falešně — „jde to z lidských hrdel — ale umějí to výborně — pytláci to budou — pytláci patrně“ pomyslil si — ale v tom jako rudý blesk kmitlo mu hlavou hrůzné pomyšlení: „a nejsou-li to pytláci? Kdo je to potom?“ — bál se domyslit. „Kopec je za námi — kopec je před námi — kopce jsou po stranách — ano tu — v tom údolí tmavém a černém — v tom údolí i za dne smutném, jakoby to bylo údoli smrti — tu jedině mohli by se odvážit — vyskočit — — —“ rozvažoval náhle.

„Shasni lucerny,“ — probudil se starý hlas.

„A neshasnu — děj se co děj“ porážel ho v sobě Cimbura.

„Někdo běží pokrajem lesa,“ hádal Cimbura — když zaslechl praskat suché větvíčky, „to bude jelen“ a napjatě

poslouchal — „ne — to není jelen — člověk je to“ poznával po kroku.

„Připravím se na nejhorší,“ řekl si klidně. Tři kříže udělal na sobě a sáhl po biči až dosud zaraženém v koženém pouzdro. Tři kříže udělal bičem i nad koní a pak ho vzal obráceně do ruky.

Vůz dosud jel s kopce pomalu — krokem.

„Teď se neodváží — teď ne — ví že bych ujel — ale až pod kopcem — tam budou čekat — a ten zde jen znamení jim dává“ a znova jemným sluchem zachycoval opatrně — lisčí kroky sledující vůz z povzdálí.

„Vědí že do kopce se koním nechce — ale neznají moje koně“ a Cimbura na kozliku potutelně — skoro škodolibě se usmál — spoléhal se úplně na svoje koníky, bystré a dobré, na slovo poslušné a smělé.

Ti frkali a podezřele také stříhali ušima. Cítili, že cosi visí ve vzdachu, co zle — ach — zle může pro všecky skončit . . .

„Ujedu,“ rozhodoval se Cimbura — „jak s kopce sjedu — pustím koně a vyjedu kalupem až na kopec jako generál Vindišgréc“ — když v tom po levé straně z příkopu zvedl se chlap jako hora — zkříkl „prr“ a vrhl se ke koním. Proti vozu plným tryskem utíkal kdosi po silnici — jeho kroky se bližily.

Cimbura věděl, kolik uhodilo a trhl opratěmi. Bylo mu jasno na koních, že všecko záleží — „zastavi-li se, podaří-li se jím koně zadržet — jsme ztraceni“ projelo mu hlavou — „dvou-, tří- i čtyř se nebojim — mají-li ruce holé — ale kdo ví — kolik je jich a nejdou jistě s rukama prázdnýma — a což já — ale pan rada — a panička —“ pomyslil si ještě a potom už všecko — všecko propadlo se v něm do neznáma — pan rada — panička — on sám a pouze jedno jediné znělo mu v uších — — —

„Musíš project“ — slyšel zřetelně a přísně křičeti na sebe hlas. A to už zase jizva na tváři krvi mu naběhla — zuby mu zasvitily a oči zaplály. Každá chvíle byla drahá. Než se seběhnou — než ho otočí — než koně do škarpy strhnou.

„Dobráku“ zavolal Cimbura a postavil se na kozliku. Dobrák se plašil — to bylo patrně jak divoce nohamu hrabal — jak se zadkem rozkročoval — jak se vzpínal. I Divoká větrila. „Ach což ta, ta hned by se nakazila!“ zlobil se Cimbura — protože ji nikdo nedržel — ona nikoho nevlíkla — ona měla se pěkně protáhnout a dát se v let a ne nohamu sekat — tancovat — zadkem vyhazovat — takže cesty neubývá — i nohu mohla by za postranek přehodit a co potom — „Divoká“ zlostně — hněvivě i vyčítavě — hlasem jako hrom zakřikl ji Cimbura.

Koně poznali Cimburův hlas. Poznali v něm úzkost i odvahu — důvěru i odhodlání. Vzpamatovali se — a v té chvíli Cimbura podržel se levicí kozlíku — jednou nohou stoupil si na voz a druhým krokem už seděl na Dobrákovi. Kůň ho poznal, tak jezdíval na něm Cimbura do kovárny i do brodu, vesele hněd zařehtal a zatřásl mocně hlavou — na které jako pijavice visel člověk a ne a ne se pustit. Kolik kroků už ho vleče kůň a on drží se jako kliště, jen prr — prr — vyráží ze rtů.

Cimbura napřáhl bič a udeřil levicí do tmy, těsně kolem hlavy koně hvízdra rána. Bez výkřiku svalil se chlap k zemi a Dobrák vyskočil ku předu jako srna a skokem dal se do evalu.

„Co se děje — co se to děje?“ křičela v zadu panička.

„Nic“ — řekl pan rada — „buď klidna“ a ohmatával kapsliky na dvouhlavňové, krátké bambitce.

Plným tryskem letěl kočár. Přikrčen — drže se chomoutu a k ráně stále připraven seděl na koni Cimbura a srdce v něm plesalo. Povolil koním úplně — letěl jako bez otěží. Cimbura je znal — předjízděl se s nimi častokrát o svatbách a byl vždycky vítězem. Věděl, rozpění-li se jim v žilách chladná jejich krev — že není moci, která by je na ráz zadržela, že není překážky které by se lekly, propast přeskočí, plamenem proletí, sraží k zemi každého, kdo do cesty se jím postavi.

Jako dva draci přehnali se po krátké rovince a vichrem hnali se do kopce. Cimbura bičem dotkl se Divoké a koleny smačkl Dobráka — a kopec — nekopec letělo spřežení mohutnými, dlouhými skoky — nohou země sotva se dotýkajíc. Teprve k myslivně když přiletěli — přitáhl Cimbura opratě a zarážel koně zvolna v běhu.

Do Dobříše vjeli už obyčejným klusem . . .

V hospodě na knížecí už všecka městská honorace očekávala pana radu. I paničky tu byly a musicirovalo se i zpívalo.

„Aha — máte nové koně,“ — z daleka volal podomek, kolébající se do průjezdu — aby pomohl vypráhnout. Poznal Cimburu i kočář, ale nepoznal koně.

„I nemám — jsou to stejné koně.“

„Měl jste hnědky — a tuto jsou šimli — mišáci jsou.“

„Pohlaďte je.“

Podomek přejel rukou záda Divoké a hrst pěny zůstalo mu ve dlani. Ted teprve si všiml jak jsou uhnáni, bez dechu, jak nohy pod nimi se třesou a celé tělo jak nervosně se chvěje.

„Ti se splašili,“ — řekl čeledín.

„Lekli se čehosi pod kopcem a jedeme tryskem až sem — mysel jsem: proběhněte se — však si odpočinete“ — ihostjně mluvil Cimbura a vši silou třel slaměným víchem jednoho a podomek druhého koně. Do pokryvek pak oba

zahalili a dlouho na večer prováděli je po velikém — trojhranném náměstí Dobříšském — než je zavedli do teplé stáje. Tu noc spal s nimi a při nich ve stáji Cimbura a nehnul se od nich ani na krok. I jist nju sem přinést musili — máz piva tu popijel a dýmečku pokuřoval.

Oslavný večer, na počest Miltnerovu pořádaný — proťahl se až do pozdních hodin ranních. Pan rada zanechal Cimburovi vzkaz, že před poledнем nevyjedou . . .

Tentokrát Cimburu to nic nemrzelo. Nakrmil ráno koníky — jel s podomkem k polednímu do rybníka Dobříšského je vybrodit — a když se na nich z brodu vraceli — už zas figuru dělali — stavěli se — bočili a točili jako panny.

„Já mám koně — vraný koně — to jsou koně mé,“ bručel si vesele na Divoké sedící Cimbura — — — —

IX.

G. Holá

Jízdou do Prahy a šťastným návratem přibylo opět slávy Cimburovi. On sám skromně — mírně odpovidal na všecky otázky. — Rozdal dárky, které známým přivezl. Novinky povíděl, které viděl a zase klidně zapráhl se do svých denních povinností, jako by jízdy vůbec nebylo bývalo.

Ale pan rada Miltner nemlčel. Povíděl všecko Kovandovi a poslal po něm i dukátek — malý — žlutý — Cimburovi na památku a na důkaz uznalosti a Kovanda už teprve nemlčel.

„Pěti se nebál — pět jich bylo,“ vykládal doma selce i dětem.

„I kdo ví co jich bylo — já vím jen o dvou,“ — broukl mrzutě Cimbura.

„Pan rada ví — oknem viděl — dva jsi srazil k zemi.“

„Já srazil jednoho — ale koně druhého — klackem se po nich rozehnal — nadskočit jim chtěl — ale to už koně se z leknutí vzpamatovali — a pouštěli se v eval. Jakoby ho neviděli — hnali se přes něj“ vic a raději o koních než o sobě rozkládal čeledin a ličil pak široce a dopodrobna jízdu Dobříšskými lesy:

„Jako struny byli stále nataženi — hráči, hlavy i ocas v jedné skoro čáre — brichem země jako by se dotýkali — pod kopyty jiskry tmou sršely, jako kováři když podkovy kují — štěrk z ujeté silnice vyhrabávali — jak mohutně se odráželi — hodinu cesty — dobrou hodinu cesty do kopce tak proletěli a nezadechli se — nezarazili — neklopýtli — neupadli — ale stejně jako laně evalem uháněli — mě nesli a kočár s panem radou — s paničkou a se vším všudy jakoby za sebou ani necitili. Pantáto, není v celém píseckém kraji druhého páru, jenž by to byl dokázal,“ — končil Cimbura

za hlubokého ticha všech, kteří toho večera u starosty Martina Kovandy na besedě se sešli.

I v Písku v kasině, mezi měšťany i úředníky mluvilo se o hrdinském činu Cimburově a tak se stalo, že každý, kdo chtěljeti do Prahy, obracel se na Hradištěského Kovandu: „Nejel by Cimbura se mnou do Prahy?“ Bystrý sedlák — když jízdy se množily — vystihl, že nelze jedním párem formanit i sedlačit.

Zavolal si tedy Cimburu do světnice jednou v neděli po požehnání.

„Cimburo — kolik máš peněz?“ optal se ho z příma.

„Mám u vás službu za pět let a doma mám podil —.“

„Dobре — víš že tě mám jako svého — bratra bych radši neměl než mám tebe. Nadešla chvíle, kde už sloužit nemusíš. Už dnes jsi víc na cestě než doma. A každý chce jen Cimburu, „ale Cimbura ať s námi jede“ — říkají mi do očí, když vyjednávají. Necítím se zahanbena, protože uznávám, že jsi poctivý jako já, rozvážný jako já, přímý jako já, i moudrý jako já, ale vim, že jsi silnější než já a proto i srdatější a odvážnější než já. Pravda je, s tebou se jede bezpečněji, než se jezdívalo se mnou. — Jsi nejen výborný koči — ale pod mým vedením stal se z tebe i dokonalý hospodář. Nejsi větroplach, nejsi povrchní a vrtkavý, máš trpělivost s polem — není ti línou pětkrát, šestkrát po sobě pole vláčet až je kypré jako mech a sypké jako popel — pak teprve dovolíš sítí. Lidé mají důvěru v tebe a proto městští zjednávají si tebe i na práce polní. Abychom doma stačili — víš, že jsem neprodal pář volků — ale vyučil jsem je tahat. Ale žádostí a volání po tobě přibývá. „Umí naložit, nikdy nezvrhne — vězet nezůstane — naloží fůru jako horu vysokou až v podevrati se dusí — ale zatlačí až klenba se zatřese a projede,“ velebí městské hlasy tvoji sílu a pověst tvá denně roste. Vim, že jsi pohodlný v myšlení, všecky tvé myšlenky upírají se hlavně na přítomnost, a proto já za tebe myslím na budoucnost. Dosloužíš u mne do svatého Martina — jak se sluší a patří. Do té doby všechno s tebou opatřím — vůz dáme udělat a já ti dám naří potřebné dříví, ty jen od práce a kováře zaplatíš, pluhy a brány koupíme, kočár vybereš si v Praze, a až to všecko bude — vyjedem do Netolic — poslední neděli v říjnu — to je hlučný trh koňský — pojedeme a koupíš sobě koně. Po Martině se rozloučíme — odstěhuješ se do Písku a počneš formanit na vlastní pěst.“

Sedlák pronesl svoji řeč klidně a vážně. Z jeho slov bylo cítit, jak dlohu myšlenkou svoji se obíral, jak v něm zrála, rostla, až si ho celého podmanila. Promyslil všecko důkladně, rozvážil i rozpočítal a teď jenom čekal, co mu Cimbura odpoví.

Ten seděl jako zařezán hledě do země. Pro něho byl plán sedláků novým, překvapil a ohromil ho svojí odvážností. — Jenom zvolna — jak Cimbura vůbec v normálních poměrech rozvážným byl — ujasňoval si návrh sedlákův. A hned už také námitky se v něm zdvihaly.

„Nemám tolík peněz, nestačím na to,“ řekl proto Cimbura po chvíli ticha a pohlédl sedlákovi do očí.

„Máš — nemáš,“ — odpovídal Kovanda připraven na odpor — „budeš platit, dokud máš, až ti dojdou — jsem tu já — ja sedlák Kovanda — stát budu za tebe a půl Písku nám dvěma na dluh dají.“

„Boj se dluhu — drž se pluhu — radívali mi tatiček.“

„Bůh a dluh — to dvoji nepomine — jsme dlužní všichni, Bohu duši, císaři daně, rodičům útu — platíme, jak můžeme — od dluhu si pomůžeš, protože jsi střídmý a šetrný.“

„Dluh s člověkem z misy jí — dluh na loži při něm spí.“

„Dobре. — I na to jsem myslil. Půjde to i bez dluhu. Až budeš samostatný, musíš se oženit a žena věnem doplatí, co ti bude scházet.“

„Nechval muže pro jméno — neber ženu pro věno.“

Tak útočili na sebe. Cimbura namítl, Kovanda námitky odrázel — vyvracel — až mu došla trpělivost.

„A co myslíš,“ udeřil konečně z příma — „budu já věčně sedlačit a ty u mne věčně pacholčit? Sestárem — já i ty. Já budu mít výměnek — ale ty musíš se postarat o vlastní chléb — myslit na své stáří — dokud jsi zdráv a silen. Nehledej štěsti, nepachtí se po něm, ale nestav se proti němu a nevyhýbej se mu. V rodině jsi vyrost — rodinu si založ. Nečeš v bibli: „Není dobré člověku samotnému? — Nestav se proti rádu a běhu tohoto světa — to se trestá vic než každý jiný hřich,“ přísně mluvil hospodář.

Vlna litosti zvedla se náhle v srdeci Cimburově.

„Vyháníte mě?“ optal se ho rovněž přímo. Snad žárlí na něho sedlák, je mu obtížným a nepříjemným, chce se ho zbavit a hledá jen slušnou zámkinku, aby se cti se mohli rozejít — myslí si Cimbura.

„Bůh je mým svědkem, že ne,“ vykřikl skoro Kovanda — „rekli jsem ti předem, jako svého že tě mám — ale proto jako o svého se starám. Jdi — porad se se svými a uvidíš, že ti řeknou to, co já.“

A zase bylo ticho v selské světnici. Kovanda schválne mlčel, věděl, že se jedná o věc dalekosáhlou — Cimbura se musí pro ni dobrovolně rozhodnout, uznat ji za výhodnou anebo zavrhnout. Toto by bylo Kovandovi milejší, nerad by ztratil věrného čeledína — ale nesmí to dát ani slůvkem na jevo — aby si nevykonal svoji povinnost.

„Vy mi neprodáte Dobráka s Divokou?“ promluvil náhle Cimbura.

„To neprodám — a Kovandů vyrostli a u Kovandů také umrou — ale koupíš si své koně a zamiluješ si je více než cizí — není radno, aby srdeč člověka lpělo na zvířeti a zvíře aby hatilo jeho cesty a plány.“

„Tak jsem rozhodnut a nic nepohně mou vůli. Jste-li se mnou spokojen — nechte mě dále ve službě. Jsem ze selského a tihnu k selskému. Nelibí se mi cikánský život formanský — život prožitý na cestách a hospodách — u cizího stolu, na cizím loži. Vyženete-li mne — chopím se biče, aby mne na čas živil, ale po čase vrátím se k pluhu. Ožením se — ale až budu moci si koupit vlastní krov a vlastní záhon pole — které by mne živilo.“

Cimbura si oddychl. Bylo mu jakoby se vyzpovídalo. Ulehčilo se a proto vstal se svého místa. Čekal jen, co řekne hospodář. Řekne-li: „jdi“ — poslechně, půjde do Písku, tak to udělá, jak mu radí, ve všem ho poslechně — ale nepovolí, šetřit bude — dokud nebude se moci vrátit někam do vsi sedlačít na vlastním.

„Promluvil jsi moudře,“ vstal teď i Kovanda — „myslil jsem i na to — od této chvíle u mne zůstaneš — dokud budeš ty chtit. Pamatuj si, už nikdy ti neřeknu: „Cimburo, je čas, abys se hnul,“ dokud sám nepřijdeš a neřekneš: „je čas, půjdou.“ — Má selská hrdost mi nedovoluje, brát peníze, které ty vyděláváš svým přičiněním, silou a poctivostí. Proto já koupím koně, vůz, kočár, postroje — budeš jezdit dál jako dosud — ale přestaneš být mým pacholkem. Přestanu ti platit službu. Budeš mým bratrem — poctivě se o výdělek spolu rozdělíme. Opravy a škody ponesu sám — ty dás jen práci a přičinění a Boh dej svoje požehnání“ — a Kovanda podal Cimburovi ruku a na čele ho polibil.

Oba muži vyšli ze světnice dojati a pohnuti. Od té chvíle přestali ve statku volati „Cimburo!“ — Sedlák se selkou říkali mu „Jene“ — a děti s ostatní čeládkou počali mu říkat „strejčku!“

Do Netolic na výroční trh vyjel si Kovanda i s Cimburovou. Jeli už na noc do té komory koňského dobytka a celou cestou — přes Mýsenec a Protivín na Vodňany předjížděli svým lehkým kučírkem „koňafe“ — to jest obchodníky s koni, uvázanými za bryčkou, anebo i sedláků, mající v kolízku zapražené dva páry za sebou, anebo tři koně v jedné řadě.

„Bude slavný trh,“ radoval se Kovanda a bystře se všímal koní — vyparádených, pro prodej nastrojených, se kterými jeli teď krokem, aby je na zítřek neunavili.

„Ten jede kupovat,“ — hádali také všichni, které Kovanda svým spřežením minul — když viděli, jak nechává svoje koně běžet po libosti.

V Netolicích Cimbura byl poprvé. Svůj div tam spatřil. Zdálo se mu, že ani na vojně tolik koní pohromadě neviděl. „Pro kolik regimentů by to stačilo,“ myslil si a beze slova chodil za sedláčkem. Kdo neviděl koňský trh netolický — nedovede si o něm učiniti představu. Židovští handlíři a sedláci, zloději koňští a dohazovači, ředitelé šlechtických panství, cikáni, kapesní zloději a četníci v pestré směsi valí se tu a tlačí kolem koní krásných, mladých a bujných stejně jako kolem herek sedrených. Malí chlupatí konici cikánů a netoličtí hřebci, koně komediantů a kramářů a selské tahouny — zapřahají se, provádějí krokem i klusem — zkoušeji — kupují a prodávají. Jako omráčen stál Cimbura. Ale brzy pomínil první dojem a on počal v tom množství všimat si jednotlivých zvířat. Padl mu do oka vysoký, stepilý kůň — černý jako havran a zas klisna bílá jako padlý snih — pak i zjevy barvou méně nápadné poutaly jeho pozornost. Zvláště od hřibat se mu nechtělo. Kovanda na něho ani nepromuvil. Jenom tu a tam potřásl rukou známému a zase kráčel dál dlouhými řadami koňstva. Dvakrát, třikrát prošel celý trh, ale to už se zastavoval, tu a tam na cenu se poptal — koně si obešel — jinému nohu zvedl, tlamu otevřel — i Cimbura už se odvážil, hospodáře se spustil — zastavil se u jednoho páru a než se otočil — zmizel mu Kovanda s oči. A tak sám potom chodil a prohlížel si, jako by to výstava byla. Zlobil se, když spatřil koně utýraného, ale zaradoval se pokaždé, když padl na pěkný kus...

„Tak co,“ plácl mu náhle na rameno Kovanda — „už jsi si vybral?“

„Nevybírám — prohlížím jenom,“ řekl Cimbura.

„Tak pojď se mnou,“ — a přivedl ho k páru koní. Až dech se Cimburovi zatajil při pohledu na ně. Nebyla to už hřibata a nebyly to dosud koně. Jako dvě panny stáli tiše a skromně v koutku — ale ctitelně měli hojně. Byl stále u nich někdo, kdo je poplácával, ohledával, nohy jim prohlížel.

„Hle, jsou kovaní pouze na předeck.“

„Protože jsou to hřibata. Letos poprvé byla v poli. Jsou triletá — krky mají málo otlačené. K nám by se hodila. Do tuhé práce máme voly. Přes zimu sesíli a ztvrdnou. Budou z nich koně jednou jako lvi — hled na jejich krky — na rovný hřbet — všimni se jejich hlav — čela mají široká — oči dobrácké ne divoké, a nohy — nohy jako strunky“ — potichu mluvil Kovanda a oči mu jen jen hořely.

„A budou to šimli — až vylinají.“

„Nebudou to čistí šimli — budou to mušáci — možno i tygři že z nich budou —“ opravoval Kovanda a znovu

k nim přistoupil a pohlázel je. Odešli od nich a znova toulali se trhem, ale zase k nim se vrátili.

„Prohlédni je,“ poručil Cimburovi sedlák a dal se do řeči s jejich majitelem. Odkud je a kdo je? Z Němčic byl a sedlák — sám hřibata vychoval. Má doma tři klisny — Kovanda může se na ně přijít podivat — pověděl i o hřebci, kde stojí a jaký je — nebudou z nich mušáci ani tygři — ale budou to šimli grošovatí „pstruzi“ — jak se jim říká.

Cimbura zatím obcházel koně a úd po údu — část po části na nich ohledával a prohlížel — nenahmátl nikde ani bulky, ani křivě rostlé kůstky, po celém těle nebylo na nich ani poskvrny.

„A že je nikdo nekoupí“ — podivil se Cimbura, když Kovanda znova od nich odešel.

Kupců je dost — ale zdají se jim drahé — chtějí vyčkat — myslí si, že k polednímu sedlák sleví — vykládal zkušený hospodář, toulaje se po trhu. Ale ku podivu už se mu nelibilo — pro nic už oči neměl — jenom k těm šimlům mocně ho to táhlo nazpět.

„Pod tisíc zlatejch je nedám — ani groš nesmí scházet,“ křičel Němčický sedlák, odmitaje podávanou pravici.

„Přidám desítku“ — nabízel kupec.

„Už jsem řekl.“ —

Jako na trni stál tu Kovanda. Dá-li ten koňař tisícku — budou ta dvě krásná zvířata jeho a co on — co on si tu pak vybere? Nic tu není, brak je to všecko.

„Tak dám devět set a padesát a tu je ruka.“

„Plácnowi si — teď si plácnowi,“ trnul i Cimbura.

„Tisíc zlatých na dřevo — ohlavy jsou mé a koně vaše,“ — tvrdě, urputně stál na svém sedlák. Kdyby se to slušelo, byl by Kovanda skočil mezi ně — roztrhl je a řekl sedlákovi: „Tu je ta tisícka.“ —

„Slevte — slevte mu pro štěstí desítku,“ volali dohazovači. —

„Přidejte mu — desítku mu přidejte a pětku dá každá strana na litkup.“ —

„Ani groš nesmí scházet do tisícky.“ —

„Nechte si je,“ rozhněval se kupec a otočil se. Klubko dohazovačů s ním valilo se dál.

Kovanda byl by vykřikl radosti.

Rovnou šel k sedlákovi: „Doslova — bratře sedláku — zač dás ta hřibata?“

„Za tisíc zlatých.“

„Ručíš za ně?“

„Ručím, třeba hlavou.“

„Tak jsou moje,“ — vážně teď pronesl Kovanda a Cimbura už je odvazoval.

Koně obstáli zkoušku dokonale, před svědky zaplatil za ně Kovanda tisíc zlatek v šajnech — placení litkupu odmitl a jakoby se bál, aby mu hřibata ještě někdo neodloudil, hodil na ně nové ohlavce — Cimbura vyšvihl se na posledního a ujízděli z Netolic.

Srdce sedláka Kovandy přirostlo nyní k novým koním. „Pstruzi“ jim říkal a miliskoval a mazil se s nimi jako s dětmi. Ale Cimburovo srdce zůstalo věrno Dobráku a Divoké. Byli jako jeho a s nimi teď formanil na řad sedlákův. Býval doma pouze hostem a celé týdny trávil na cestách a nejdéle a nejčastěji ovšem na cestě ku Praze a pak v Praze samé. Tam „u zlaté husy“ už byl jako doma, svoje vyhrazené místo měl tam on i jeho koně i kočár.

Nejšťastnější jeho jízda bývala vždy v masopustě do Prahy, kam vyjížděl pan rada Miltner se svoji paní a dcerou. Vozil pak svoje pány nejen do divadla, ale i do plesů a protože měl pan rada v Praze plno známostí, vozil i jiné a ráno zpět je rozvážel. Byl to obrácený svět pro Cimburu — v noci viděl Prahu žít a on bděl s ní a pozoroval ji — ve dne odpočívala a odpočívali i jeho koníci — ale on chodil Prahou, prohlížel si ji a navštěvoval v ni všecka památná místa, o nichž se dočetl — tak že znal Prahu dokonale i její historii. Znal Hradčany i Vyšehrad — Staroměstské náměstí — betlemskou kapli — všecky kostely, kláštery i kasárny, školy i hospody, čtvrtě i ulice, krámy a obchody a svědomitě vyřizoval v Praze všecky komise, které mu byly svěřeny. Obstaral drobné nákupy, psaní a balíčky doručoval a přijímal a všecko poctivě a nezíštně — za pouhé „zaplať Pán Bůh“. Zpropitné nepřijal ani od bohatých — jsa na to příliš hrdým. „Zaplatíte-li mi práci, zaplatili jste všecko.“ A svědomitě zapisoval si, koho kam vezl a co od koho požádal a také dostal. Nepožádal nikdy cenu přehnanou — ale také nestrpěl, aby se s ním smlouvalo. To hned nelibě dočknu, řekl: „nechci ničeho“ — ale darmo potom ho znova prosili, aby jel Ničím k tomu pohnouti se nedal. „Nebyli jste spokojeni — tak co bych jezdil!“ bývala klidná jeho odpověď.

Často — přečasto se mu stalo, že ho v Praze panstvo, když na ně musil čekat, začalo častovat. „Zajdete si do výčepu — co sníte a vypijete — všecko zaplatím,“ říkali, i na kozlik mu posílali, vína mu nalévali, drahé doutníky mu podávali — ale Cimbura i tu ukázal svoje dobré, selské jádro. Zůstal vždycky střídmým, byl-li čas k jídlu — jedl — citil-li žízeň — napil se, ale nikdy přes míru. To zůstávalo vyhrazeno „památkám“ — v obyčejném životě ničím a nikým se pohnouti nedal, aby vybočil ze své obvyklé míry. Ještě nejvíce ho potěšily různé malíčnosti a dárky, jimiž na něho vděční zákazníci pamatovali. Dostal tak jednou drahou dýmkou

od pana rady, panička upletla mu jindy pěkný míšek na tabák, sáček na peníze — (v něm schovával dukátek) — modlici knížky, a když poznali páni chtivost Cimburovu po čtení i mnoho jiných knih a pěkných od Tyla, Jana z Hvězdy, Klicpery, ale jeho nejzamilovanější byly hrdinské básně a písňe jako napsal pan Vocel, kterého Cimbura znal a který mu svoje knihy vlastnoručně daroval, nebo pan Čelakovský, na jehož hrob Cimbura jednou schválně si zašel, protože byl jeho rodákem a vroucně se tam pomodlil. Pana Erbena — toho co sbíral písničky mezi lidem — musil mu pan rada v Praze jednou zvláště ze zdáli ukázati a paní Boženu Němcovou miloval proto, že uměla tak krásně vyprávět pohádky — „byla to mord čistá ženská,“ říkával o ní pro její krásu Cimbura, kdykoli o ní mluvil.

Když se vrátil z Prahy — čekala už na něho práce v Písku. Pánům měšťanům musil pole obdělat a měl asi tři nebo čtyři domy měšťanské, kde byl skoro výhradným hospodářem. Ani mu nevzkazovali — on sám měl na starosti jejich polička a obdělával je a pouze v neděli oznámil, kdy bude čas sit — nebo brambory sázet — nebo obili kosit — aby se tedy připravili. —

Výdělek všechn doma odevzdával a Kovanda poctivě slovu dostál. Dělil ho na dvě rovné části — půl si nechával a půl připisoval Cimburovi. — O novém roce s ním se spočítal, a Cimbura se podivil, oč mu jeho kapitálek u sedláka vzrostl.

„Vidíš — vydělal jsi víc — než mi celé hospodárství vyneslo“ — vyčítavě řekl mu Kovanda za to, že na jeho plán nepřistoupil, a zároveň hrdě, že se nepřepočítal a nezmýlil v dobré radě.

Ale i přes ten skvělý užitek Cimburu nic nemrzelo, že se cele formanství neoddal. Cítil, že to není to jeho pravé povolání, a že by v něm štěstí nenašel. Je to jen přechodní — dokud je mlad — ale touží vždy více po klidu — po pravidelné, tiché práci, zkrátka po selském živobytí — — — .

X.

Sedlák Píksa v Putimi ležel těžce nemocen. Byl také Semičák, sloužil s Cimburou na vojně a příženil se do Putimi na živnost — k Soukupům. Vzal si nejstarší dceru jejich a ostatní tři vyplatil anebo věna jim na statku pojistil. Syna u Soukupů neměli a hospodařilo se tam všelijak. — Ale Píksa se toho nezalekl — vzal si Marjánku, tu co sloužila asi rok s Cimburou u Kovandů, a počal hospodařit. S počátku pomáhal mu tlačit jeho rodiče ze Semic — ale Píksa brzy vyjel z bahna na tvrdou cestu a z doliku se vyškrábal na

kopec. Poplatil dluhy, jednal počestně a synovsky s výměnkáři až do jejich smrti, podily všecky vyplatil a ted pomýšlel už na své vlastní děti — na dva chlapce a dcerku — aby jim věna nashromáždil, když v tom Pán Bůh poslal na něho tu těžkou nemoc.

Jaro se otvíralo — práce volala hospodáře — a on tu ležel rozpálený jako plamen — na prsou jakoby mu ležela celá Čížová a pod lopatkama pichalo a bolelo ho, jako by tam měl kopu Blatenských ševců.

„Poslouchej, ženo,“ řekl v neděli ráno náhle Píksa — „jdi do kostela a nestarej se už o mne. Bude tam jistě Hradištské Cimbura. Řekni mu, že ho pozdravuju, aby mne přišel navštivit.“

Žena poslechla a vskutku přivedla Cimburu.

„No, kamaráde,“ usmál se Cimbura — „slyším, že si hovíš, a kolečka už v brázdách vrzají.“ Nutil se Cimbura, nutil do toho veselého tonu, tvář k úsměvu stahoval — ale nedalo se mu. Viděl svého přítele tady ležet zlomeného, v krku hvízdal krátký dech, celou hrud' měl obalenou mozkými hadry a putýnka ledu stála u lože. „Co se ti to stalo?“ — vynutil ze sebe ještě otázku — protože mu bylo ticho nesnesitelné a cítil, jak se mu oči slzami zalévají.

„Oral, oral za kapličkou — zítra to bude týden — sluníčko už hrálo — a tak si vyjel bez kožíšku. Potom přišla taková ledová přeháňka — promokl na kůži — ale nechtěl povolit, až to dodělá. V poledne přijel, a už ho obcházel zima. Nedal si řít a vyjel si zas po obědě — v úterý se vlik, myslil že to přechodí, ve středu už ani nevstal a ve čtvrtek jsme jeli do Písku pro doktora — dal mu uživat, sadil mu pijavice, poručil obklady a jezdí se na něho každý den divat“ — vyložila smutným lilašem Marjánka a vyměňovala rychle ledový obklad. „Páliš jako oheň,“ řekla při tom něžně a pohladila mužovi černé, havraní, potem slepené vlasy na čele a na skráních. „Nech nás o samotě,“ pošeptal ji muž a žena okamžitě vyšla.

Píksa stočil oči po Cimburovi a vzal ho za ruku.

„Slib mi — až umru — že budeš poručníkem mým dětem,“ vzrušeně vyrazil náhle ze sebe chraplivým hlasem.

„A co bys — tento — hm,“ lapal slova Cimbura — aby potěsil — jak bylo přece slušno — ale nedovedl se přetvarovat. bylo mu samému krušno u srdce, litost a soucit si ho podmaňovaly — byl sobě vědom, jak je v té chvíli neohrabaný, nejapný, nic mu nenapadalo, co by měl říci — jenom zaplakat se mu chtělo nad zlomeným přítelem —

„A co bys o smrti mluvil — snad není tak zle —“ vyhrkl konečně ze sebe na útěchu a povzbuzenou.

„Jak Pán Bůh chce,“ s resignací mluvil teď pomaloučku a uklidněně Píksa, „ale — bratře — zle je. Duši z těla nemoc

mi vyhání — tu — tu pod krkem už jenom se skrývá — a vydechnu ji — vím to — jistě to vím — a když na děti pomyslím — tři mám — nejstaršímu je dvanáct let a nejmenší teprv běhat začíná.“

„To Pán Bůh nedá,“ opanoval Cimbura svoje pohnutí — „a kdyby dal — tu je ruka — budu poručníkem — rád budu.“

„Je tu hospodářství — kdybys z Hradiště — třeba v neděli sem zaskočil — poradil vdově — dohlédl.“

„Všecko udělám — proto můžeš klidně spát — al, snad treba nebude — ušetřili nás Vlaši — ušetří tě i nemoc.“

„Marjánka je hodná žena,“ — náhle po chvíli řekl nemocný a zadival se na Cimburu — „cosi nedopovíděného — jakési přání nevyslovené bylo v tom pohledu . . . „Chci dělat pořádek — s Bohem i lidmi — pošlu si pro jemnostpána a v testamentu řeknu — že budeš poručníkem,“ mluvil už zase nemocný o svých posledních věcech.

„Řekni — před svědky řekni a v slovu ti stojím — ale vždyť neumřeš — jen nemoci se nepodávej — a vyhraj se na ni — vyhraj se“ a podával mu ruku na rozloučenou.

„Zaskočím sem zítra zas — ale dnes už dost — namáhá tě mluvení,“ trhal se Cimbura. — Půda ho tu pod nohama pálila — cítil s nemocnými, ale mluvit s nimi, těsit je — to neuměl a bylo mu proto u nich vždycky nevolno, bolestno — rád by jim pomohl — i jejich nemoc na sebe vzal — všecko pro ně udělal — ale pohled na ně byl mu trapný.

„Tak s Bohem —“ nastavoval ruku. —

„S Pánem Bohem — a kdybychom se neviděli — tak nezapomeň.“

„Jak bych zapomněl — na to ani nemysli — bez starosti bud — však přídu — zase přídu — podívám se,“ sliboval Cimbura a vyšel. Na síní stála Marjánka. Uplakaná, usouzená a utrápená.

„Neumře?“ — optala se a úzkost trásla jejím hlasem a zrakem zrovna visela na rtech Cimburových.

„Pán Bůh nedá,“ řekl Cimbura a zahleděl se na dítě — košiláče v náruči matčině. Nesnesl toho pohledu. Zamžily se mu oči a už i slzy vyhrkly. Otočil se na patě a vyšel ven.

Cestou k Hradišti se uklidnil — byl vážný, zamklý — doma všichni poznali, že se mu něco přihodilo, ale on sám nepromluvil, nezmínil se, celou noc zdalo se mu o Piksovi. Viděl, jak před ním ruce spíná — potom jak se usmívá — slyšel ve snu plácící ženu i děti jakoby plakaly.

„Jak pak asi je v Putimi?“ — byla jeho první myslénka když z lože vstal. Pomodlil se pod hvězdami, i za Piksu se pomodlil a kudy chodil, myslil na něho.

Po celý den v Písku oral a když k večeru přijel a koně odpráhl, přišel za ním Kovanda. „Tak co je člověk,“ začal po svém způsobu filosoficky, „pára nad hrncem, nic, listek pouhý na stromu života — učiněné nic — smutnou novinu přinesl do vsi pastýř — setkal se na hranicích s Putimským — a co bych ti to obaloval — kamarád ti umrel, Putimský Piksa je na pravdě Boží — na dnešek k ránu vypustil duši.“

Cimbura smekl klobouk a křížem se přežehnal. Bledé rty chvěly se mu modlitbou, ale neplakal. Pouze odkrytá hlava sklesla mu na prsa a celá jeho zavalitá postava znatelně se sehnula, jako by na něho těžké břímě dopadlo.

„Musím ho podepřít,“ pomyslil si Kovanda a proto slavnostně promluvil: „Putimský Piksa splatil svůj dluh — odevzdal duši Bohu, který mu ji půjčil. My všichni prece už jsme od Adama na smrt odsouzeni — Bůh ortel podepsal, a čekáme zde, kdy ho vykoná. — Reptati nelze a truchliti nepomůže. — Je rozumno podřídit se vůli Boží — pomodlit se za mrtvého a — pomáhat těm, které opustil. Potěs tě Pán Bůh!“ a stiskl Cimburovi pravici.

„Dejž to Pán Bůh,“ poděkoval tento vrouceně a vzpřímlil se — „nic se nedivte hospodáři, že mnou ta zpráva otrásla,“ omlouval svoji slabost a vysvětloval Cimbura — „byli jsme s Piksou doma rostenci a na vojně jako bratři — nemluvili jsme o tom, ale cítili jsme, že se rádi máme. On nemá v Putimi krevních přátel a tak mě zádal, abych byl sirotá jeho poručníkem, a já nemohl odeprít.“ —

„Těžký a odpovědný úkol vzal jsi na sebe — ale ujmouti se chudých lidí, vdov a sirotků — to je skutek milo, srdný — skutek nad všeliké dobré skutky — lepší než dary pouti a modlitby,“ řekl znova tak vážně Kovanda a opustil Cimburu upokojen.

„Pán Bůh je má sila a doufání —
potěšení ve všem zarmoucení
já v jeho mocí — ve dne i v noci —
hledám pomoc.“

Zpíval si při práci ve večerním šeru truchlým, vážným hlasem Cimbura. Nikdo ho nerušil — nikdo na něho nemluvil — šetřili jeho smutku a bolesti.

Ve středu ráno pochovávali na Putimském hřbitově sed'áka Piksu. Z celého okoli, z Hradiště, Smrkovic, ze Zátavy, z Ražic, ba až z Kestřan a Heřmaně přišli hospodáři. Putimský Hubáček, Černoch, Babák, Keclík a Žižka s Hamákiem donesli ho na hřbitov a Cimbura se Semickými přátele spustili ho do hrobu. Pan řídící se svými zpěváčky zapíval tklivé loučení. Všem se oči zarosily když dětské sopránky a alty smutně volaly:

S Bohem ženo, děti moje!
U hrobu je marno stát!
Navraťte se v žití boje
a mě nechte tiše spát."

Dojat vrátil se Cimbura s pohřbu a tesklivé tiže nemohl se dlouho zbavit. Co byl živ, neměl nikdy taklik starostí — protože až dosud staral se pouze o sebe a ne o jiného. S úřady neměl nikdy co činiti — ale teď jako poručník musil se s nimi seznámit. Pan rada Miltner stal se nyní i Cimburovým radou — a k němu se také Cimbura se vším utíkal a nepovolil, až poslední vůle nebožtíka byla provedena. Nejstaršímu chlapci připsali dvůr, až do jeho plnoletí směla na něm hospodařit vdova — ať už sama anebo s mužem, kdyby se znova provdala. Po čtrnácti letech měl statek ujmout vlastní hospodař — bratru a sestře vyplatit věno a matece sypat výměnek do její smrti.

"A což, kdyby se špatně hospodařilo — kdyby statek za ta léta prodlužili —" upozorňoval pan rada.

"I to nebude — za to ručím —" ujišťoval Cimbura.

Bыло mu v té chvíli smutno — chápalo, že si váže ruce — že se nesmí hnout z Hradiště — aby měl do Putimi pouze skok — aby mohl dohlédnout a o všem se přesvědčit — jeho sen — státi se samostatným — koupiti si někde — neraději tam u nich u Semic — hospodařství — letěl od něho. „Obětuji se,“ řekl si klidně, „i formanění se vzdám — a toulat už se světem nebudu.“ —

A Cimbura vskutku přestal jezdit do Prahy. Pohnulo ho k tomu nejen jeho poručnickví, ale i koně. — Dobrák s Divokou ztráceli zvolna svoji křepkost — rádi si hověli — zamílovali si vážný, pomalý krok a to srdce Cimbura neměl, aby je bičem do klusu pobízel. Z Písku ku Praze zaveden byl dostavník — i jiní po Cimburovi chytali se biče a vozů, aby je živil a tak s lehkým srdcem a skoro radostně rozloučil se Cimbura s Prahou... Jenom dál ještě s potahem jezdil obdělávat polička do Písku — Kovanda prodal voly a když nestačili „pstruzi“ — vypomohl Cimbura i doma. Z počátku každý den bylo ho viděti, jak k večeru běží z Hradiště přes vrch do Putimi. Do světnice ani nevešel, ale rovnou do stáje — prohlédl koně — podíval se na dobytek — všiml se krmení i úklidu — poptal se, co dělali a co chtějí dělat — v neděli pole si obešel a odpoledne po požehnání s dětmi a stále ještě plačící vdovou promluvil a pobesedoval.

I Kovanda — když ho cesta přivedla na Putimské hranice — dohlédl na práci a čeládku Piksovic, i Semičtí přátelé přicházeli a radili a pomáhali.

„Co platno — deset poručníků nenahradí jednoho otce — a sto pacholků jednoho hospodáře,“ — řekl doma ženě jednou Kovanda.

„Hospodaří špatně?“ — starostlivě optala se selka.

„Ne špatně — ale čeládka ví, že bdělé oči na ni ne-hledí — Cimbura přijde jen večer anebo časně ráno na skok — a tak Pán Bůh hospodař — ztratíme asi Cimburu — je bystrý a pozná, že nesmí sloužit tu i tam. Nelze dvěma pánum sloužit. Chce vyhovět nám, ale víc je ho třeba tam.“

„Sloužit tam nepůjde — už k vůli lidem ne,“ určitě řekla selka.

„Ale mohl by tam jit jako hospodář.“

„To by také bylo nejlepší — co ta ženská sama si má počít,“ vřele politovala Kovandová.

Cimburovi sedlák ani slovem se nezminil, ale dobře pozoroval, jak se vrací z Putimi často mrzut a klidně poslouchal jeho nárky:

„Jsou s prací pozadu — co my posekáme za půl dne — jim trvá den — my svázali šest for ječmene, a oni tam dovezli s bídou tři a druhý jim zmokne.“

„Rok to vydrží,“ myslil si Kovanda v duchu a mlčel před Cimburou dál. Jenom v Písku, když po velké v neděli anebo jindy setkal se s přátely Semickými, horlivě s nimi rozmlouval.

„Tlačit ho do toho nesmíme — on sám musí se rozhodnout — jenom někdo z vás — někdo z jeho lidi musí mu to nadhodit — tak nenápadně — aby toho ani necitil — ale slovičko uvázne — vzkliči a plán se podaří —“ mluvil Kovanda se zápalem a s radostí se dival na Cimburu, jak se o Putimské stará, jak i děti přibíhají od Píksů k němu do Hradiště se vzkazy a otázkami, jak Cimbura s nimi něžně rozmlouvá, zahrává, na koně je vysazuje, hračky jim chystá...

„Ty ho tam nejsnáz přitáhnou,“ usmíval se čtverácky — znaje tu lásku Cimburovu k dětem vůbec.

Byl krásný, vybraný podzimní den. Na lukách dosušovala se poslední otava — voněla a šustila na vidlích, jak ji Cimbura nabíral a po velikých kusech podával děvčete na vůz.

„Co nevidět — celý kraj bude obraný — a může přijít zima,“ — povídal hospodař — jenž se synem nakládal na druhý vůz.

Strniště byla podorána — na polích černala se a páchla zvadlá, zahnívající bramborová nař — a zelné hlávky bělaly se tu a tam ve velkých modravě nadechlých lupenech. Až to dvoje — Brambory a zeli se sklidi — bude „svobodno“ — pasáci zavýsknou — nebude třeba hlídat dobytek — nebude možno, aby udělal škody ani na polích ani lukách. Sesednou si do kolečka — zaníti oheň — do jeho plamenu a kouře se zahledí a bez starosti a úzkosti budou si vyprávět — zpívat a bude-li chuť — i „pasáka“ si zahrají...

To táhlo hlavou i Kovandovic pasáku, jenž s mladšinkou za vozy pohrabával drobné listky utroušené otavy. Poslouchal hovoru starších pozorně, ale sám účastnit se ho nesměl — nesměl říci — jak se těší — až potom vyžene do „svobody“ — kde nic nebude „hájeno“ — nebude musit „zavracet“ mlsné krávy — které nejradiji chodily vždy do škody. Aby uvolnil své radosti — přestal chvíli hrabat — opřel se o hrabiště a jiskrným, radosti rozjásaným zrakem objal chudnoucí krajinu.

V tom spatřil — jak od Putími s kopce běží sem k nim Pikovic Frantek. Znal ho dobře — chodili spolu v zimě oba do školy Putímské — a malý Piksa býval častým hostem u Kovandů. Proto uznal za dobré oznámit, co spatřil.

„Frantek sem letí,“ — vykřikl tedy hlasitě.

Všichni jako na povol přestali pracovat a obrátili hlavy k Putími. A hle, skutečně — tam běží hoch přes všecko rovnou k nim. Běží bez čepice — bos — nožkama sotva země se dotýká a rukama se rozhnání jako dvěma křidélky.

„I — pane — to se asi něco přihodilo“ řekl Kovanda a vrásky naskočily mu na čele — „protože jen posel se zlou novinou utíká — s dobrou se nekvapí.“

Cimbura s vidlemi v ruce rozběhl se chlapci naproti.

„Co pak se stalo?“ vykřikl mu na kus cesty vstříc — a všichni ztichli, aby rozuměli.

„Strýčku — strý — čku“ — vyrážel hoch — „maminka naše vzkazují — abyste všeho nechali a běželi k nám — pásl jsem na jeteli a — a —“

„Dobytka se nadmul,“ vykřikl v zadu starý Kovanda, který se nedovedl opanovat —

„A dobytek se nadymá“ — křičel hoch. — Pláč, strach, hrůza a nebezpečí — to všecko trášlo a chvělo se v tom dětském hlásku, stálo vepsáno v té ustrašené tváři, hledělo z úzkostlivých očí chlapcových.

„Ježíš Marjá,“ zanárikala děvečka na voze — a tam v té výši zalomila k nebi rukama. Jako zdrceni stáli muži. Všem v té chvíli zjevil se příšerný a dobré známý obraz v hospodářství — nadymání koně nebo i hovězího dobytka . . .

„Na koně“ — vykřikl první Kovanda — a počal z vozu vypřahat Cimburov pár. „Nějak si tu pomozte — pojedu s Cimburou“ — a vázal postráňky na chomouty a drápal se Divoké na hřbet — chvěl se na celém těle rozčilením a strachem.

Cimbura beze slova vysadil chlapce na Dobráka a sám sedl si za něho. „Mluv,“ řekl mu přísně, když se koně rozběhli farskou cestou od Hradiště k Putími. „Kde jsi pás?“

„Na jeteli — na letošním — —“ vyrážel hoch — drže se oběma rukama koňské hřivy — „dobytek nedal se držet —

jak spatřil řeku — hnul se do vody a pil — já bil holí přes tlamy — ale nestačil jsem na všechny —“

„Přihrál jsi domů?“ optal se vzadu Kovanda —

„Přihrál — ale jalovice už mi cestou lehla —“

„Tam vede sedlačení bez sedláka —“ vykřikl Kovanda vyčítavě a zlostně a zabodl oči do týla Cimburovi, jakoby ho chtěl probodnout. — Chtělo se mu vlastně vykřiknout: tím ty's vinen — Marjánka už měla být tvá — a u Piksů tys měl hospodařit — a tohle by se nestalo Ale spolkil to a jen tvrdě mu poručil: „jed' lepší! — Kalupem!“ Cimbura smačkl boky koni a Dobrák dal se do skoku a za ním Divoká. Letěli kolem domku převozníka po okraji farských luhů — kolem příkrých skal a holé stráně — jež rychle se snižovala — cesta počala stoupat — vyběhla z luk do polí a už vjeli do Putími.

U Černochovic statku seskočili. Kovanda sepjal otěžemi oba koně — obrátil je zpět k Hradišti a poručil chlapci: „Teď — pomalu — co noha nohu mine — jed' zpátky k našim na louku — bát se nemusíš — Dobrák má víc rozumu než ty —“ a sám pustil se za Cimburou k Piksům.

Tam ve statku bylo Boží dopuštění . . .

Hned v rozevřených vratach ležela jalovice jako mrtvá — se zrakem zakaleným — s brichem nadmutým — nikdo vic se jí nevšímal — protože byla už ztracena. Po dvoře dva sousedé dokola proháněli koně na opratích — jiní prováděli volky dvouročáky — jiní kravám násilím tlamy otevirali — lili do nich vápennou vodu — petrolej — vejce — co kdo poradil. Na hnoji zvedali velikou — březi krávu. Krásná — plavá straka před chvíli se svalila. Tu když spatřila Piksová, neudržela se víc, ale zástěrou zakryla si obličeji a hlasitě — zoufale zaplakala. Tak spatřil ji tu a slyšel Cimbura — viděl ji tu státi uprostřed toho zmatku a té šířicí se zhoubou kolem. Opuštěná tu stála — sama a sama — nikdo o ní se nestaral — o nikoho opřít se nemohla — jen ten žalobný její pláč zoufale nesl se kolem.

Srdce Cimburovo se zachvělo — přikročil k ní a řekl ji pevným, dobrým hlasem: „Neplač — Marjánko — bude zase líp — Pán Bůh pomůže.“ Jak uslyšela jeho hlas — pustila zástěru a skrze slzy padl na Cimburu její pohled plný důvěry a vděčnosti.

„Pomoz — prosím tě — pomoz,“ sepjala před ním ruce.

„Kůň — kůň padá,“ ozvalo se v tom dvorem.

„Padne-li, nevstane — přetrhne ho to,“ vykřikl Kovanda — „držte ho a provádějte — násilím třeba — mocí ho držte —“

„Už leží —“ a mráz projel kostmi zkušených sedláků — když ozval se temný pád — až to zadunělo.

Cimburovi zatmělo se v očích . . . „Zvedněte ho“ — slyšel ještě rozkaz svého hospodáře — a více už nic. Klidně — svým vážným krokem šel jako ve snách k tomu chomáči lidí — obklopujících padlé zvíře. „Zvedněte ho,“ ozýval se Cimburovi v srdeci rozkaz — „proč ho tedy nezvedají?“ myslil si a rukou rozhrnul kruh lidí a vstoupil mezi ně. Uprostřed na dlažbě dvora svijel se kůň — po hřbetě se válel bolesti — nohama bil kolem — neprirozeným hlasem řehtal — pískavě — naříkavě zněl jeho hlas . . . „Zvedněte ho“ — slyšel ve svém nitru — „pomozte mu,“ říkal mu tajemný hlas. Pokročil ku předu. Čísi ruka chytla ho za rameno: „Co myslíš — Cimburo? Zabije tě — nechoď k němu!“ varovaly hlasys. Cimbura setřásl všecky ruce, jež na něho se kladly a očima zahleděl se na trpící zvíře . . . Ne — nic nečítal — nejméně už pocit jemu tak neznámý jako je strach — nic neslyšel — nic neviděl než kroutícího se koně a povinnost postavit ho. Jizva zrudla na jeho tváři.

Jako by tu sám s tím koněm byl — tak se mu to zdálo. Blížil se k němu přímo ke hlavě. Klidně — jako k dítěti sehnul se a zavolal: „pr — vranko — pr — malá — pr —.“ Kůň jakoby neslyšel — se strany na stranu se převaloval, zmital sebou — vzduchem mihaly se jeho nohy — a tálhý řev ozýval se z jeho hrdla — a hlavou střídavě do výše se vzpínal a zas o zem s ní bil.

„Prrr — malá —“ ozval se výkřik a Cimbura už držel klisnu za ohlav — jednou rukou za ohlav a druhou za hřívu — kůň na bok se převrátil — Cimbura se rozkročil — trhl rukama a postavil kobylu na přední odřené už nohy.

„Vyhráno,“ vykřikli sedláci a skočili k Cimburovi. To věděl každý z nich, kůň stojící na předku — zvedne-li se mu hlava — že je neškodný — jen zadku se vyhýbat — ten vymrští se náhle — neočekávaně — a co zasáhne — rozbije . . .

„Držte,“ poručil Cimbura a pustil je k hlavě — „nechte ho padnout — děj se co děj —“ volal jakýmsi neprirozeným — přísným, nezvyklým hlasem — a natáčel žině ocasu kolem pravé ruky. „Nezlomí-li se teď v kříži,“ říkal mu vnitřní hlas — „bude běhat zdráv.“ Kůň kroutil zadkem — hrabal nohama, snaže se znova na hřbet převalit — ale marně. Cimbura chvíli točil se s koněm na levo — na pravo — v tom zuby zatahl — na zad se nachýlil — zatáhl a kůň jako střela vymrštíl se do výše — —

„A teď držte ho dva u huby a prohánějte — ne na oprati — pěkně za uzdu — nic se nestane — jen hezky skočem,“ přejal nyní velení Kovanda a sám s bičem v ruce pustil se za klisnou.

Cimbura rozhlédl se dvorem. Viděl vrata otevřená — viděl v nich ležet dodělávající jalovici a plno zvědavců hle-

děti sem dovnitř na to smutné divadlo. Cosi jako odpor počítal a zaměřil přímo ke vratům. Pod předními nohami objal padlé zvíře — jako hračku je pozvedl — nebránilo se — jako bezvládné dalo se nést — a Cimbura poponesl je kus cesty do dvora na zelený drn — tam je složil — beze slova vrátil se ke vratům — zavřel je a pevně zastrčil.

Kolem mladého býčka točili se teď všichni, kteří právě neprováděli zvířata už ošetřená. Býček se vzpíral — trásl hlavou, fučel a živou mocí nechtěl si dát rozevřít tlamu, aby i jemu mohli vlit do hrdla hrnec bílé vápenné vody. Cimbura skočil k němu.

„Stojoš,“ přísně zavolal a celým tělem přirazil ho ke zdi. Pravici chytal ho za nozdry, levici za dolejší pysk — a rozevřel mu tlamu dokořán — jako by to byl houser a ne tříletý býk.

„Vyhráno,“ vítězně ozval se v té chvíli jásavý hlas Kovandův.

Klisně pominula kolika — podané léky osvědčily na ni nejdříve účinek. Druhému koni nebezpečí vlastně ani nehrozilo a jen k vůli jistotě starali se i o něho. Potom kus po kuse zastavoval se i hovězí dobytek.

Bylo zřejmo, že nebezpečí minulo.

„Koně osm set — voli pět set — krávy pět — býčkové — jalovice — telata — pane, o tři tisice mohla být dnes Piksová chudší,“ počítali sedláci, rozcházejce se klidně — spokojeně k domovu. Cestou se zastavovali a znova připomínali si jednotlivé události z pohnutlivého divadla.

„Já mnoho slyšel a mnoho viděl —“ nadšeně mluvil Černoch, „ale co Cimbura udělal — tomu bych nevěřil — nevidět to na vlastní oči.“

„Ani ze sta jeden k takovému koni by se neodvážil —“ Pytle, provazy, popruhy se snáší — a on tak s holýma rukama jde a koně zdvihne.“

„Viděli jste — jalovici pět — šest vídeňských centů jistě váží — a jako pirko ji pozved.“

„A toho býčka — smačkne mu chřípí a on zkrotne jako ovčička,“ divili se Putimáci.

„Inu silák — je silák.“

„Tak — tak — silák Cimbura,“ svědčili všichni rádostně, hrdě, že mezi nimi žije a pracuje člověk hrdina — kterému daleko široko rovno není . . .

Také Kovanda chystal se k návratu. Zastavil se nad mrtvou jalovicí. „Ty, chudáku, zaplatila's to za všecky,“ promluvil na mrtvé zvíře litostivým hlasem „byla's krásná, zkrmená, pěkně rostlá a zbarvená — byla jediná pomoc — bok ti prorazit a vypustit plyny, jež tě dusily — ale nebylo času a nebylo ruky ani bodec — alespoň maso z tebe mohlo být k potřebě, byt tu řezník — aby ti muka ukrátil a krev

ze žil vypustil — a jak se to vlastně stalo?“ obrátil se náhle k hospodyně běžící kolem.

„Tak se to stalo. Měli jsme v ječmeni setý jetel. Letošní panenský jetel. Povedl se. Je urostlý a krásný jako dvouletý. Sečeme jej do řezanky a nic se nestalo. Až dnes — jako očarováno je to. Nasekali ho časně ráno — včera nebylo kdy — vozili jsme otavu — tak časně ráno přivezli ho prkeňák, seřezali a koně pokrmili — a Franckovi jsme nařídili, aby po obědě všechnen dobytek tam zahnal na hondku —“

„Sedlák by ti pověděl, že ráno jetel je rosou vlhký a krmit se s ním nesmí — až se zapáří — rozhází na mlatě a oschne. Sedlák by ti pověděl — jednoletý jetel po mražíku, jaký na dnešek byl, že zavadne a krmit že se nesmí — sedlák by ti pověděl — ale — co!“ mávl Kovanda rukou, „darmo mluvím — protože sedláka zem tlačí — a ty sama hřešíš na sobě, na dětech a na statku — že o náhradu se nestaráš,“ rozhorleně mluvil Kovanda — ani se neohlédl po Cimburovi, jenž tu také stál nad mrtvou jalovicí a odešel.

Cimbura po celou noc zůstal u Piksů. Vykopal v sadu jámu, zahrabal tam pošlé dobytče — sám bděl ve stáji a pozoroval spící a klidně oddychující dobytek — sám a sám ve světnici dlouho v noci rozmlouval s Mariánkou — sám k ránu všechno ve stáji nakrmil a napojil a neodešel, dokud se nepřesvědčil, že nebezpečí úplně je zažehnáno.

S hlavou schýlenou kráčel potom k Hradišti.

Rovnou cestou vešel do světnice, kde právě dosnídali a přede všemi postavil se ke stolu — obrátil se k hospodáři a řekl mu smutným, vážným hlasem: „Tak, hospodáři, na-dešel čas — a já od vás chci odejít —“ Všichni překvapeněm upřeli oči na Cimburu. Pouze Kovanda se usmál a řekl: „Znám tvé srdce a věděl jsem, to neštěstí tam že je obměkčí a řekl jsem proto hospodyně: dnes jistě ztratíme Jana, kterého jako bratra milujeme; — jdi — Jene — a čím dřív půjdeš, tím záslužnější skutek vykonáš — to pravím, ne že bych tě vyháněl — (budu se těžce loučit s tebou) — ale že je mi lito Pikové a dětí a statku.“

Netrvalo to ani měsíc a v Putimském kostelíku svatého Vavřince dne 20. října 1858 oddán byl Jan Cimbura vdově Marii Pikové za muže . . . V jeho životě nastalo druhé období . . .

DRUHÁ ČÁST.

Konec dílu prvého.

I.

V neděli po svatbě strojili „u Pixů“ v Putími „prátelský oběd“. Svatba byla tichá — jak se na vdovu sluší — ale za to k přátelskému posezení sešlo se přibuzenstvo celé.

Přišli bratři i sestry Cimburovi ze Semic — přišli i Pišové semičtí ukázat, že se nehněvají na rod Cimburův, jehož člen usadil se na části jejich zboží — i obě sestry Marjánčiny tu byly — podívat se na nového švakra a hlavně na jeho přínos do statku.

„Tak už třetí jméno poneše nás dvůr — u Soukupů se tu říkalo od stara — potom u Pixů — a teď tu bude u Cimburů,“ kousavě povídala Anka, vdaná až kdesi za vodou.

„Abyste tak tatínek viděli,“ zalomila ruce a pozdvihla oči k nízkému stropu druhá — ale nikdo jím neodpověděl, — mlčky prominuli jím všichni tu štiplavost — neboť věděli, že „prátelský oběd“ zádnou kyselostí rušen být nemá.

Na věži zvonili poledne. Všichni vstali a nový hospodář hlasitě se pomodlil „Anděl Páně“. Už se zvolna domodlíval, už říkal slova — „pro Ježíše Krista, Pána našeho“ — jen ríci „Amen“ — když ozvalo se rázně „dost“.

To sedlák Kovanda, co u něho Cimbura ve Hradišti sloužil, pokročil doprostřed světnice a promluvil:

„Dřív než zasedneme svorně spolu k přátelskému Cimburovu stolu, přátelům, sousedům z dola i hora jasně a zřetelně bud pověděno, co nese hospodář do tohoto dvora. Bratře, polož mu věno na dřevo.“

Na toto vyzvání vytáhl nejstarší Cimburův bratr modlitební knížky a z nich vysázel na stůl deset stovek. Několik jich podržel v ruce a pohnutým hlasem řekl:

„Bratře, otec náš — Bůh mu dej nebě — leží už ve hrobě, ale výbava ze statku patří též tobě. Po starém zvyku a právu přivést si máš na nový statek pár volů, dva pluhy a krávu. Obec to odhadla na pět set zlatek — tu si je vezmi“ — a do nové rádky položil peníze.

„Co řeknu, hanbou to dojista není,“ ozval se znova Kovanda, drže také už v ruce modlitby — „Cimbura u mne si nasporil jméni. Spolu jsme dělali, spolu jedli, poctivě spolu účty jsme vedli — za práci peníze, za věrnost vzdávám mu čest. Cimburo — bratře! Vezmi, co tvého jest“ a

za hlubokého ticha i Kovanda vypočítal patnáct set zlatých na čistě vydrhnutý javorový stůl.

Cimbura — aby neurazil — už svého věna nepočítal. Shrnl a srovnal šustící papíry na hromádku a drže je v levici jako by to byl obyčejný papír — prostě poděkoval: „Zaplaf ti Pán Bůh, bratře, zaplať vám Pán Bůh, strejčku,“ tu obrátil se k ženě a poručil:

„Marjánko, podej mi klíče.“ Podala mu dva jako stříbro lesklé klíčky. Cimbura s nimi šel do kouta, kde pod křížem byla do zdi zapuštěná trojboká almárka. Otevřel oba zámečky a položil tam peníze. Pozorně zamkl dubová dvířečka, jeden z klíčků pustil do kapsy a druhý podal ženě. „Marjánko moje! Všecko mé bud také tvoje, abychom si spolu sloužit směli — nejenom jménem snad, ale i dušema, těly,“ řekl jí při tom vroucně a polibil ji na růžové čelo.

„Amen,“ teprve teď dokončili modlitbu všichni a křížem svatým se požehnali.

Tak bez kvitancí a obligaci, bez svatebních smluv a kontraktů — bez podpisů, kolků a zvlášť dozádaných svědků — ale před tváří mužů, žen i dětí ukončen byl tento důležitý právní akt a už bílými ubrusy prostíral se stůl v rohu i ostatní od sousedů pro dnešek vydlužené — vážná náladu pominula — řeč pozbyla slavnostního vzrušení a tónu — světnicí zavoněla polévka „hadrušenka“. Všichni chopili se lesklých lžic.

Když dojedli, v přestávce ozval se hovor. Ženské načaly.

„Ne krávu — ale hřebici měl dostat — protože u nás koně se chovají —“ bylo slyšet Anku.

Kovanda mrskl po ní čtveráčivým pohledem, ale čerstva otočil hlavu, hledě oknem na náves, jakoby ani neslyšel. Tam svítilo mdlé podzimní slunéčko. — V něm hrálo si několik dětí a na zeleném drnečku popásaly se veliké husy — bílé, pěkné — určené k tomu, aby přezimovaly a z jara vydely z hnizd stáda žlutých housátek.

Oběd pokračoval. Hovězí maso ve sladké, mandlové omáčce, pak skopové, v octě nalogené — a konečně pečené ličky s letošním už novým zelím. Chlebem se zajídalo — pivem se zapíjelo — vtipem se jídlo kořenilo.

„Co pak dnes strejček kuti,“ myslil si Cimbura, pozoruje Kovandu, jak stále a toužebně hledí oknem ven. Na půl ucha jenom poslouchal, na půl slova mluvil a jedním okem jen jakoby světnicí hleděl.

Bylo půl třetí — s kostelní věže opět ozval se zvon.

„Zvoni na požehnání“ — promluvil Cimbura — „přijměte za vděk, dali jsme od srdce rádi, co jsme mohli a měli.“

„Bylo všecko dobrý — tak jist bychom věčně chtěli —“

„Chléb je jako z běli.“

„Omáčky by na knížecí tabul směly.“

„Ba, sotva kníže pán se dnes tak dobře měli.“

„Bohu poděkovat bychom zapomněli,“ se spokojeným úsměvem v tváři přetřhl Cimbura chvalozpěv a pomodlil se.

„Ženské, půjdeme do kostela,“ řekla teď hospodyně — „a mužští poseděte si u dýmky a piva.“

V tom zalehl sem hlasitý a veselý koňský řehot, jako když z vysoka zavýská.

„Kdo přijel?“ ptaly se oči všech a obrátily se k oknům na dvůr vedoucí. Klenutá vrata u Pixovic staňku byla dokořán otevřena, protože každý toho dne byl v domě vítán — a vrátnice upevněny kolikem, aby jich ani vítr zavřítí nemohl — jak je zvykem o poutích, křtinách a svatbách.

V těch vratech — právě pod branou — stála „Divoká“ a Kovandovic pasák z Hradiště namáhal se odepnouti jí párádní ohlávkou. Stála neklidně — hlavou pohazovala, nozdrami ssála a opět vdechovala vzduch — jakoby se snažila rozpoznati vůni okoli . . .

„Divoká je tu,“ radostně zavolal Cimbura a už běžel ke dveřím.

Kůň zaslechl známý hlas — vytrhl se hřibkovi a pádil k dlážděné záspí.

„Divoká — ty jsi tu? Kde pak jsi se tu jenom vzala? Přijela jsi pro strýčka? To je brzy!“ — mluvil na ni dobráckým svým hlasem Cimbura, vztáhna po ní obě ruce.

„A bylo to podívání na ty dva, když se spolu asi po týdnu zase shledali“ — vyprávěl o tom vždycky nesmírně rád Kovanda a pokaždé mu při tom slzy stály v očích. „Kobylka vesele, krátce a tiše porehtávala, hlavou pohazovala, krk zalamovala, ocasem švihala, na místě přešlapovala — celým tělem hrála. A Cimbura teprve! Vezme vám ji okolo šije — přitiskne se k ní, hřívu jí prsty probírá, po plecích potřepává, srst ji hladí, jak je česaná, boky proklepává, jak je krmená a napojená, nohu pozdvihne a ohledá, jak je kovaná. „Ty má zlatá,“ jí povídá — „jsi přepadlá — jsi chudší, pojď, nakrmím tě, nasypu ti ovsa bílého, dvakrát páalaného — čistého jako kroupy“ — a hřebička za ním do cizí stáje jako ovečka cupe, poslušně a radostně — o — o — to bylo podívání — „končival Kovanda.

A bylo tomu tak.

„Pes nemůže být přitulnější.“

„Světem by moh' s tím koněm jit a producírovat se.“

„Jsem starý chlap — už mnoho jsem viděl — viděl jsem ve Štěkni generála Windisgréce jezdit okolo zámku po terasu aspoň deset sáhů vysokém — vlasy se mi tenkrát hrůzou ježily jako hřeby — a na bystrém koniku jsem oči

nechat — ale dnes srdce se mi v těle tráslo, když jsem spatřil to náhlé shledání.“

Tak mluvili potom sedláci, sedíce po přátelském obědě ve velké světnici u Pixů a vyprávěli si dojemné historky ze života koní, které všichni chovali a milovali.

Bylo už dávno po požehnání, když Kovanda se zvedl a měl se k odchodu.

„Tak půjdou, chlapče —“ řekl a Cimbura vyskočil.

„Počejte — chvílečku jenom — podívám se, má-li Divoká vyžráno.“ A než Kovanda mohl slovo říci — už byl hospodář ze dveří. Kartáčem ji ještě ve stáji přetřel a pak už smuten odvazoval ji od žlabu. „Řeknu Kovandovi, aby tě choval jako oko v hlavě — mlč a neřekej — nebo se dám do pláče a pozdravuj Dobráka,“ mluvil s ní cestou veda ji k dřevěnému korytu u pumpy. Několikrát pohnul pákou a už hrčel proud čisté vody. Kobyla dychtivě pila.

„Proč pak ji vyvádíš?“ optal se přísně hned na záspí Kovanda. Stál tam na cestu už připraven, s holí v jedné a s čepicí v druhé ruce — „řekl jsem, že půjdou a ne, že pojedu.“ —

Všichni překvapeně pohlédli na bohatého sedláka.

„Víš, Jene,“ pokračoval Kovanda mírně a srdečně — „stýská se jí po tobě. Ani bych nevěřil, kdybych to sám neviděl. Špatně pije i vyžírá, řehtá jen a od žlabu ku dveřím smutně se ohlíží, brzo-li vejdeš a promluvíš. Nech si ji — i ohlávkou si nech — tak, dávám ti ji. Měla pravdu ta pichlavá ženská tam, sluší se vskutku, abys i klisnu do dvora přivedl. Máš ji a jakou! V píseckém kraji není druhé Divoké. Jde do šestnáctého roku — v únoru veď ji ke koni, bylo by hřichem, aby to plemeno mělo vymřít bez potomků a Bůh ti tu dej ve všem štěstí. Bude-li ti třeba pomoci, víš, kde Kovandů v Hradišti zůstávají“ — a aby se vyhnul dikům — i slzy aby ukryl — na patě jako na obrtliku se otočiv, pružným krokem vyšel ze vrát.

Za Kestřanským zámkem čistě zapadalo slunce; ale Kovandovi se zdálo, že zapadá do mlh... „Dobре jsme se rozdělíli“ — hučel si cestou radostně rozjařen — „nechám si Dobráka — licháka, ať mne vozi — našlapal jsem se už dost po světě a Pstruzi — ti ať táhnou — však mohou — a Divoká — vida — křivého slovíčka jsem jí nedal — bičem jí neuhodil — odcházím a ona při Cimburovi stojí jako dřevěná — měj si ji mrchu nevděčnou.“ zlobil se Kovanda — ale to jen chtěl v sobě litost ohlušit a utéci výčitkám, které mu činilo jeho selské svědomí za to, že se zbavil výborné klisny... .

Tak radostně skončil přátelský oběd u Pixů... Soušedé i přátelé rozjeli a rozešli se a nechali Cimburu s jeho štěstím o samotě.

Ale ne dlouho. Ještě jedna formalita musila být splněna: Cimbura musil být veřejně a slavně přijat do svazu sousedů putimských — aby měl právo „sedět a mluvit v obci“. —

Rychtářem byl mlynář — pan otec Rouček — a ten ve čtvrtek před hromadou poslal slouhovou po sousedech. Šla se svým synkem — přihrblým Venouškem — dům od domu a buď ve dveřích — anebo potkala-li souseda na dvoře anebo cestou — zastavila se a hlásila:

„Mám vyřídit po Putimi všude,
že do obce se soused přijímati bude —
po požehnání v neděli,
abyste o tom věděli.“

Pan rychtář vzkazuje vás pozdravovat.“

„Že necháme pěkně děkovat,“ odpovídali jí a leckde podali i vajíčko, skývu chleba anebo nabrali jí žejdlík mouky. Hrbatý Venclíček dostával jablíčko — hrušku — anebo i lívanec — vdolek — co právě kde selka k obědu chystala.

Vědělo se, že se jedná o Cimburu. — Celý týden skoro pršelo. Děš zahnal lidi do stodol a cepy hřměly celou vesnicí.

Na všech mlatech těšili se na neděli, na vzácnou a dost řídkou slavnost: „přijímání za souseda“. Vzpomínali, že dobrých deset let — ba víc — patnáct let je tomu — co přijímali do obce nebožtíka Pixu. —

„To ani není možná — aby patnáct let už uteklo,“ odporovali některí.

Ale bylo. Podle dětí to vypočítali. Nejstarší Pixův — Jan vychodil už školu, je čtrnáctiletý — Frantíkovi je třináct a Verunce sotva čtyry — na ty siroty se Cimbura přiženil — dvůr, Marjánku i děti, všecko po Pixovi přejal — je tedy jistó — že sousedem být musí.

Proto v neděli rovnou z požehnání tálí Putimáci do hospody k Srnkům — „na starou“ — jak tam říkali.

Napřed rychtář s celým výborem. Za nimi vešel do dveří Cimbura v průvodu dvou sousedů.

V koutě „pod obrázky“ stál bíle prostřený stůl. Tam usedl si „ouřad“ — rychtář totiž, radní a výborové. Těsně k nim, k ostatním neprostřeným stolům zasedli sedláci. Kolikolem bílých stěn tálily se dřevěné lavice — o muzikách sedala tam děvčata — dnes si tu hověli chalupníci a baráčníci. U dveří tlačily se zvědavé ženy a okny hleděla sem mládež — chráněná před hustým, sychravým deštěm slameným přístřeškem — na sáh od zdi odstávajícím.

Jednání bylo co nejvíce slavnostní — veřejné — jak bylo zvykem — při otevřených dveřích i oknech — neboť Cimbura byl mohovitý sedlák. Měl celý lán — pod osmdesát jiter půdy. Z těch asi čtyřicet oral, dvacet sekal, na čtyřech

páslo a na zbytku rostlo dříví anebo bylo půdou neplodnou jako jsou cesty a skalky.

Za stolem zdvihl se starosta s koženým právem v ruce. Udeřil jím o stůl. Všichni jako na povel vstali a stichli.

Mužný hlas rychtářův zazněl prostornou světnici:

„Tak počiná ouřední jednání:
ve jménu Otce — Syna i Ducha.
Trojice svatá ať obec ochrání
od pádu dobytka, povodně, sucha.“

„Dejz to Pámbů,“ odpověděli všichni [a Rouček pokračoval:

„Obec se sešla pospolu
k důležitému úkolu.
Všichni ho jistě znáte:
souseda přijmout máte.
Jene Cimburo! Přednes žádost svou.“

Sousedé teď usedli a za zvědavého ticha pokryli hlavy.

Jediný Cimbura stál s hlavou odkrytou sám a sám uprostřed toho lidského kruhu a bylo ladné podivání na něho. Stál tu s hlavou vztýčenou, s tváří vážně — ba slavnostně naladěnou — ale klidný, sebevědomý. Prepěkně rostlý člověk a muž každým coulem! V bocích útlý, opaskem stažený, z pasu vyrůstá do širokých kyčlí vklíněný mohutný hrudní koš. Ramena jeho jsou oblá, záda rovná jako prkno a nad nimi kulatá, kučeravým vlasem tmavě porostlá hlava. Jedenu ruku opírá o bok a v druhé — pohrávaje si — otáčí kulatou vydrovkou. Čistě oholená tvář se mu leskne zdravým růmencem a poctivé oči hledí přímo, září a radostně svítí. Stojí pevně na svých velikých nohách, věda, že je středem obecné pozornosti. — Poskvrny na něm není. Jeho šat, vyšívané prádlo bělostné, kvítečkován hedvábný šátek kolem krku — všecko na něm je dnes nové a slavnostní. Lahodná slova volí a pevným hlasem je přednáší:

„Manželským svatým sňatkem
Bůh spojil mne s Pixovou ženou, dětmi i statkem.
Přes doły, řeky, přes lesy, kopce
pricházím cizi do vaší obce,
ale počítám na vaši lásku,
že mě do svého přijmete svazku.“

Po rychtářově pravé straně seděl sedlák Černoch. Tak jak za stolem seděl, převyšoval všecky o hlavu. Odpověděl Cimburovi:

„To nejde tak čerstva, holečku,
chceme ne vlka, ale ovečku,

žit budem s tebou, s tebou jist chleba,
proto tě nejdřív vyzkoumat třeba,
proto jsme tady v poradě.

Sousedé! Ptejte se po řadě!

A ty — chceš-li se s námi sousedstvím vázat —
odpověz věrně, nač se nám zlíbí tázat.“

A výslech počal. Starý Hamák optal se stručně:

„Bez dlouhé řeči provodu,
tází se tebe po rodu?“

Cimbura na ráz [mu odpověděl stejně úsečně:

„Všem jsem vám roven — není to hana —
jsem ze Semic sedláka Cimbury Jana.“

„Cimbury Jana, Cimbury Jana ze Semic — dobrý to rod se musí říct“ — sborem pochvalovala celá obec. Ale už hlučící zástup přerušil Žežulka. Byl to malý, drobný mužíček — ač hospodář velký — a aby ho vedle ohromného Černocha bylo vidět — nemluvil v sedě — ale vstal a ještě byl malý. Byl už z takové malé rodiny. „Všichni od nich by mohli v troubě tancovat,“ od starodávna říkalo se o Žežulkovic rod v Putími — ale každý z toho rodu byl za to neobyčejně čilý a pružný, jako by z lýci upletený. Vyskočil tedy a zavolal na Cimburu:

„Známe už otce i tvoji matku,
ale nic nevíme o tvojím statku.“

„Znáte snad všichni Pixovic půdu,
a tu nyní já orati budu,“ odpověděl mu klidně Cimbura a chtěl už sám dodati o ženě — o dětech — o mrtvém příteli — ale zdržel se. Věděl, že té otázce neujde. A skutečně už si Jaroš odkašlával a zařečil důvěrným tónem:

„Pixovic dvůr? Kdo dal ho tobě?
Tof dvůr je sirý — Pixa je v hrobě —
tri děti siroty vlastní dvůr sobě.“

Otzáka se libila — obec ji vděčně přijala a potvrdila:

„Syni dva, deerka — tré děti hodných
otec — ach — do hrobu odešel od nich.“ —

A proto neodpověděl Cimbura pouze Jarošovi, ale celé obci [důrazně vykládal:

„Pixovi mrtvemu já stojím v slovu:
odevzdal dvůr mi, děti i vdovu,
udělal testament před svědky pěti
a v něm mně odkázal půdu — ženu i děti.“

„Jak že? Půdu, ženu i děti? Odkázal před svědky pěti?“ nedůvěřivě ptala se obec. Svědci Pixova testamentu cítili, že je teď řada na nich. Pohlédli na sebe a pohledem se do rozumněli — kdo z nich bude mluvčím. Vstal Keclík. Vstal ne z úcty k Cimburovi, ale k obci, protože k ní mluvil. Pošoupl si čepici trochu do týla a pravící poškrábal se za uchem — jak míval ve zvyku, když úsilně na něco myslil — a v tom už také počal:

„Odkázal — pravím vám — odkázal
před ženou, děcky;
slibem pak věrným si zavázal
k svědecké všecky:
Cimburo, hospodář na statku téhoto dětí
až do nejstaršího syna plnoletí —
ten pak — po starém řádu vhodném —
vládni sám na svém statku rodném.“ —

Odpověď všecky plně uspokojila a napjali pozornost, co se asi optá Mika — na tom byla teď řada. Mika byl čtverák, veselý člověk, rád v řeči chytal — dobíral si a proto řekl nevinným hlasem:

„Než si obec bratrství s tebou vymění,
původ nám vylož svého příjmení.“ —

Rouček se zachmuřil. Pod svraštělým čelem zvedla se kárná myšlenka: „to sem nepatří — jméno jako jméno“ a už sahal po právu velebným gestem jako král po žezle.

Ale Cimbura svižně a chutě odpověděl:

„Ve válkách to bylo, které Žižka ved —
říkali tak otec můj i děd —
jeden z předků pokryt ranami a krví
na cimburi hradu vyšplhal se prvný.
Tělo jeho dávno v hrobě shnilo,
ale příjmi po něm Cimbura nám zbylo.“ —

„Ach, pane, ten je kovaný!“ — „Ten má Kovandovu školu,“ — „Na všecky čtyři a na ostro ho okoval,“ chválila zas obec a hlasitě Cimburovu pohotovost. Cimbura sám znova a živě pocítil synovskou vděčnost k hradíštskému starostovi, jenž jej po celá léta byl zasvěcoval do selských zvyků a mravů. Mika sklopil hlavu, ale za to ji zdvihl Kolářík. Byla to hlava přísných tahů, vážná skoro asketická . . . Kolářík byl na osadě vůdcem poutí a zpěvákem. Hlasem vyšetřujícího soudce a spolu kazatele udeřil na Cimburu:

„Pixa je v hrobě. — Všichni tam jednou spočinem —
jsi statku pánem, mužem vdovy a dětí otčímem,
neptám se, zda je to psáno na bílém papíře —
po jiném ptám se — ptám se tě po — víře!“

Obec celá stichla — ani nedutá. Mušku slyšíš, jak si bzučí po cestě od stolu k oknu. Cimbura tu stojí jako socha. Zvolna zvedl hlavu — a s hlavou i rozrážené oči vzhůru ke stropu — dřevěnému — hnědému — býčí krví natřenému, směrem „k obrázkům“ — visícím v koutě pod samým stropem. Pak na prsa vznesl i svoji hebkou čapku a pod ní sepjal pevně svoje ruce. Nepromluvil dosud — a hle — při pouhém pohledu na něho i „úrad“ za prostřeným stolem — i sedlácí za ostatními stoly — i chalupnici a baráčnici kolem vstávajice sundavají beraničky a spínají ruce jako ve chrámu.

„Já v Boha věřím — světa Hospodáře —
a k němu zvedám ruce své i tváře:
zákoně Jeho ničím nechci marnit,
ale k Jeho cti tu s vámi hospodařit.“

Vroucně — pravdivě a přece prostě znělo to Cimburovo vyznání víry . . . Podmanilo všecky a dojalo je. Ženské i oči utíraly.

„Amen,“ slavnostně řekl rychtář a vyšel s právem v ruce ze zástoli. Přistoupil k Cimburovi, ujal ho za ruku a položiv mu právo na rameno — třikrát se s ním polibil. Zůstal už u něho.

„Kdo by na něm shledal hany nebo vady,
do oči to pověz, směle vystup z řady,
jak se sluší na muže.“

Vyzval všecky pan otec a dlouhou chvíli čekal. Nikdo se nehnul.

„Nikdo proti tobě nemůže.“ Řekl konečně spokojeně rychtář a dodal zvýšeným obrádným hlasem:

„Cimburo Jene! Jsi hotov se soudem —
Cimbura Jan se stal naším sousedem.“

Za ruku Cimburu ujal a vedl jej na kraj lavice jako nejmladšího.

Ne pýcha, ale ušlechtilé sebevědomí zrovna sálalo zase z celé postavy Cimburovy, z jeho tváří i z jeho očí. A tatáž uvědomělá hrđost vznášela se i nad celou obcí — nad starostou a výbory — i děti i ženy podléhaly kouzlu slavnostních dojmů — jež posvěcovalo vážnost té chvíle.

Cimbura pokryv hlavu, posadil se. Po řadě všichni přistupovali k němu, tiskli mu ruce a tykali mu a on tykal jim. Nastala slavnost sbratření, krásná a dojemná. Ale to bylo pouze první jednání u konce. — Když šum se utíšil a kolem Cimbury už bylo prázdro, počalo hned jednání další. — To už nebylo tak obrádné — protože se v něm jednalo o praktické věci. Venku se dalo do deště, se střech crčela voda do okapů a smrkálo se.

Nejdřív mládež zmizela z oken. Než počal rychtář znova mluvit, vytratily se i ženy a čeleď. Domácnost i dobytek je volal. Zůstali jen soused a šenkýř Srnka postavil na stůl před „ourad“ dvě lojové svíčky ve vysokých dřevěných svícnech a rozsvítil je.

Rychtář přejel si dlani ústa, odkašlal a v tenké, švabchem krasopisně popsané knižečce obrátil list. Pouze občas do ní okem mrkl — a skoro stále mluvil z paměti: „Putimský sousede, bratře náš, Jene Cimburo! Musíš nám v obci ve všem být roven, mít s námi stejná práva, nést s námi stejná břemena.“

„Která budou moje práva?“ optal se nový soused.

Rychtář mu nyní za pečlivého pozoru všech přednesl selský řád, skoro stejný ve všech jihočeských vesnicích. Týkal se práva pastvy a zavazoval Cimburu do společného stáda vyhánět „pastevní“ dobytek — krávy, ovce, vepře a husy na první slouhovo zatroubení na vršku pod kostelem. Dobytka vyhání se před vrata, kde ho slouha odebírá. „Máš právo společného lovů v obecních vodách, společného honu na všech půdách a společného lomu v obecních skalách. — V nezaviněném nestětí — povodni, požáru — máš právo na naši pomoc. — Máš právo do obce mluvit — volit a být volen — máš zkrátka všecka práva, kterých budeš hoden.“

Hrdě dmula se všem sousedům hrud při tom podrobném výčtu. Ale teď už se přikrčili, když se rychtářův hlas odmlcel. Věděli, co přijde. Břemena! A proto klopili hlavy, jakoby v týle citili tiží.

„A která břemena na sebe beru?“ kurázně otázal se Cimbura.

„Také o těch mluví naše selské zřízení —“ odpovídalo Rouček a uváděl je. „Cisařské daně, královské zemské daně, přirážky obecní a všecky platy v porádku dávat,“ stálo hned na prvním místě. Svou vlastní půdu dědinnou chránit, neodprodávat a nepronajimat, meze i mezníky svého majetku i obecního střežit a jimi nehýbat, rukou společnou spravovat obecní cesty, břehy a tarasit výmoly říční, lávky a mosty, plevele a hmyz ničit, meze na krok široké neodorat, oheň střežit, ve žnich ponůckou chodit — „lidem i dobytku pomáhat — za bratry všecky nás pokládat“ — ukončil rychtář. — Dosud seděli všichni přihrbeně, ale hned se zas narovnali, jak padla otázka:

„Jene Cimburo, ptám se tě před Bohem — a před obcí — slibuješ to?“

„Slibuju,“ odpověděl Cimbura. Vstal při tom a čepici položil na místo, kde seděl. Po něm tak učinili ostatní.

„Tak přísahni —“ skoro hrozivým hlasem poručil rychtář.

Cimbura pokročil k samému stolu. Levici položil na srdce a tři prsty pozdvíhl vzhůru. V těžkých dubových svícnech plály svíčky, jako zkamenělá stála „obec“ — nad hlavou starosty v koutě černal se starý kříž. Rychtář váhal si rychle za ušima pentlicku kostěných brýlí — vzal do chvějících se rukou knížku a zvolna četl a Cimbura slovo za slovem zřetelně opakoval:

„Já sedlák putimský Cimbura Ján,
co držím pětadvacátý lán,
jak vy chcete a já mohu,
prisahám tu Pánu Bohu
poprve i naposledy:
že chci žít se sousedy
v pokoji a svornosti,
orat svoje polnosti,
sázet les a hnojit luka,
s obcí štěstí nést i muka,
společná mit zejména
v obci práva, břemena —
z dobré vůle — sám a sám
před obcí tak přisahám
při spásce mé, ženy, dětí duší
jak se na sedláka sluší
jsem a budu celý váš,
k tomu dopomáhej Pán Bůh náš.“

Pomalu a hlasitě četl rychtář, pomalu a hlasitě přísahal Cimbura.

„Odprísáhl,“ potvrdila sborem obec, když Rouček sklapl knížku a stáhl brejle s nosu. Šum jako vítr po napjatém tichu ozval se hospodou. To prsa si oddychla, nohy na podlaze přesláply, stolice zavrzaly — obec si znova usedala. Hlavy pokryli čepicemi a z kapes vytahovali dýmky — kožené váčky s tabákem a křesáním. Zase jedno „jednání“ skončilo a teď už zbývalo poslední — třetí — nejdělsší a nejveselejší. Všichni myslili, že to bude asi takto:

Cimbura poslední pokryv hlavu, stojí u stolu, řekne náhle furiantsky, jak se sluší na celoláni: „Šenkýři, pivo sem — dávám sud — sud piva starého a dobrého.“

A rychtář vstane a řekne: „Děkuji za poctu — ale abys věděl jaká je Putim obec — i my dáváme tobě na přivítanou sud.“

Cimbura se ohlédne a zavolá: „Šenkýři — dvě nůšky vezměte a na statek k Cimburům pošlete — chleba z výraže, máslo ze sladké smetany a kmínové homolky pro chuť k pivu sem přineste.“

Ale chyba lávky! Přepočítali se! Co to Cimbura povídá! Svému sluchu nechce obec věřit. Kde kdo strnul — jako

omráčený — ústa pootevřená — oči rozšířené — prsty na víčkách zakouřených dřevěnek — tak hleděli v němém úžasu na svého nového souseda. Ten věděl, že způsobí poplach — ale přece poslechl svého otcovského přítele Kovandu a promluvil, jak mu radil:

„Na přivítanou do obce něco dát se sluší —
vysázím proto deset štěpů a deset hruši,
určete, sousedé, určete cestu,
já bych vám radil vozovku k městu.“

Jen dopověděl a jako když ho píchne, vyletěl první ze svého místa sedlák Klásek. Ani slova až dosud do jednání nepromluvil, seděl a zarytě mlčel — až se všichni divili. Znali Kláska. „Je to jedovatý člověk, jako zlý pes, když se podívá — uhrane, když promluví kousne,“ jest známým pytlákem lesním i rybním, je prudký a vznětlivý jako střelný prach a neústupný sudič jako celé to jejich pokolení. V obci vždycky odporuje — křičí a hádá se a nejednou musil ho Černoch veřejně skrotit . . .

„Chceš zavect v obci nové mody? Na pivo nemáš? Šenkýři, nalej mu vody!“ s posupným smíchem křičel Klásek a obec se smála — a smíchem už i jiné hlasy pronikaly — všecky zlostné a kárávě.

„Cizák je — staré mravy ruší,“ křičeli chalupníci.

„Ba, cizák — tělem i duší.“

„Staré pořádky na ruby věší.“

„Hřeši — hřeši,“ bouřila hospoda uražená, popuzená a Bůh sám ví, k jakým koncům bylo by došlo, kdyby byl rozvážný rychtář dovolil bouři se rozpoutat.

Ale ten vstal — „právem“ si zjednal ticho a řekl mírným, odzbrojujícím hlasem :

„Nejednej, Cimburo, proti selskému rádu,
nesej dnes nesvár, nesej dnes vádu —
zasedni s námi k jednomu stolu,
vždyť jako v rodině máme žít spolu,
pojezme chleba, zapijme pivem,
posedme svorně v hovoru milostivém.“

Tak ať teče pivo, proudem, jako voda v řece — zaplatím všecko — ale ty štěpy po jaru vysázím přece“ — vykřikl uražený Cimbura kráčeje ku své čepici.

Šenkýř Srnka valí hněd dveřmi připravený sud do výstupku, ozvaly se rány dřevěnou palicí. Načínal . . .

I stoly nastěhovaly se k lavicím — nové svíčky se zážehly — a Srnková vytahovala Cimburovic mladšince z nůže pecný chleba, veliké jako kolečka od pluhu a vysoké, že je nůž neprokrojil. I žluté máslo i bílé homolky přinesla starší děvečka.

Kostelník Kolářík potichu vyšel ven a po chvíli vpadly sem zvuky večerního klekání pootevřenými okny. Starosta s obcí pomodlil se společně a hlasitě pozdravení andělské. Všem se zdálo, že hlas zvonu „Vavřince“ zní dnes velebněji a slavnostněji než jindy.

A když umlklo zvon — jako roj včel sedících na medových pláštích spokojeně rozebzučela se obec. Pojídali, pojíjeli, pokuřovali a vtipem, smíchem i vážnou řečí jako soli zase kořenili si zábavu.

Je slušno, aby Cimbura „obec“ poznal — ale neslušno je, aby se člověk sám svými činy chlubil.

Proto počal Černoch rozvážně a moudře rozvinovat charakteristiku putimských sousedů. „Nechlubíme se — toto! — ale my — Putimáci — nejsme jen ledabyli lidé. Kovanda v Hradišti je moudrý člověk — ale s našim rychtářem rovnat se nemůže.“

„To nemůže.“ hrdě svědčili všichni.

„Povím ti, Cimburo, něco. Tuhle šel náš rychtář Pískem — jde kolem krajského úřadu“ — když v tom někdo zaklepá na okno. „Rychtář!“ — povídá mu kdosi — „máme tu něco pro vás — abych to nemusil balit a psát adresu — vezměte si to s sebou“ — a podal mu oknem svazeček papírů. Rychtář je strčil do kapsy — doma je pročetl — vyřídil — podepsal, pečeť přirazil na to a o trhu zas je vzal do Písku s sebou. V Písku potkal se s panem purkmistrem. Podali si ruce a jdou spolu okolo úřadu. „Počkejte trochu“ — povídá náš rychtář a hůlkou zaklepal na okno. „Pane kolego — co pak to děláte?“ lekl se purkmistr — „ouřaduju“ povídá náš Rouček a tahá z kapsy papíry. Okno se v tom otevřelo a z něho se sladce usmíval pan komisař. Myslil, že purkmistr klepá, aby šel s ním na skleničku vína. „Kein Wein,“ povídá mu náš rychtář — „ale spisy tuhle nesu a odevzdávám v pořádku“ a položil je niti svázané na okno. „To sист 'ne Frechheit, Keckheit, Trägheit,“ láteřil komisař, jak jen Němci umí — až se lidé zastavovali pod oknem na chodníku. Křičel, aby šel rychtář do expeditu, zaklepal na dveře jak se sluší a patří. „A co,“ povídá Rouček — „já jsem putimský rychtář — tudy jsem spisy dostal a tudy je vracím a s Pánem Bohem — trh nečeká a já tam mám hnizdo podsvinčat na prodej,“ a odešel. Takový je náš rychtář,“ ukončil Černoch.

„Dobře tak, dobře,“ chválil kde kdo a hlasitě.

„Víme, Cimburo, a slyšeli jsme o tvé síle — ale nemysli si, že my v Putimi jsme z kaše,“ odvděčoval se hněd Rouček. „Tak třeba tuhle strýček Černoch jistě silou se ti vyrovňá, ač je starším tebe. Celá obec to ví, ale ať to znova slyší a ty s ní! Znáš Novou hospodu u Čížové?“

„Znám — dobře ji znám i šenkýře Jandu v ní znám — často jsem tam krmil.“

„Tak je dobré — a nevyprávěli ti tam o našem Černochovi?“

„Vyprávěli — ale prosím tě, rychtáři, abys to znova povídal,“ požádal Cimbura. Všichni se napili a poslouchali pak pobožně.

„Tak na „novou hospodu“ přišel na samý večer a v zimě medvědář se svým medvědem a chtěl nocleh. Šenkýř Janda — však ho všichni znáte —“

„Známe — tuze dobré známe —“

„šenkýř Janda tedy toho dne ráno zapích krmníka a měl proto chlívka prázdný. „Dobре,“ povídá nedvědář — „tobě ustěleme do šenkovny a tvému medvědu do chlívka.“ Nás Černoch vezl si z Dobříše železo na nový vůz — cesta byla nedobrá — a nedojel dál než na Novou hospodu. Musil tam nocovat. Všechno v hospodě utichlo a usnulo. Spal šenkýř s rodinou, usnul Černoch i medvědář — ale bděli zloději. Měli dávno vyhlídkutného krmníka na Nové hospodě. Noc byla tmavá a sněžilo — vítr stopy zafukoval — zloději — byli dva — hodili psu nejdříve čubku, aby neštěkal — pak přelezli zeď a otevřeli chlívku.“

„I stafra,“ ulevil si Keclík. Kolikrát slyšel tu historii — ale vždycky ho rozčilovala — až mrazení cítil v zádech — jak se vžil do té příhody.

„Jeden tam s kladivem v ruce vlezl,“ pokračoval klidně rychtář — „a druhý za ním přivrel dvírka a stál na stráži. Ve chlívku cosi zabručelo — ale rány kladivem přestaly.

„Tak co? Už ho držíš?“ ptal se ten venku.

„Pomoc — pomoc,“ ozvalo se zoufalé volání uvnitř — „on drží mne“ — psi se rozštěkali — zloděj skočil přes zeď — ale z chlívku ozýval se zoufalý hlas „pomoc“ — „pomoc“.

S lucernami vyběhli formani — šenkýř — medvědář — všichni na dvůr a první Černoch. Posvítili si a viděli v křížku člověka s medvědem. Černoch skočil mezi ně a jedním rázem roztrhl je od sebe. Hle — medvěda se nebál.“

„A co zloděj?“ pobídli rychtáře dopovědět.

„Byl to cikán — odvezli jej napřed do špitálu a potom do kriminálu.“

„Dobре mu tak — už jistě nechodí na krmníky.“

„Silným je u nás také Žežulka,“ promluvil Jaroš, když všichni zase měli nalito a zapáleno. „Malý — nezdá se — ale za to sporý. Loni stavěl a potřeboval na zápraží hladký, rovný kámen. Ve mlýně u Roučků mají stále několik smelků, protože melou trojím složením. Žežulka tedy řekl mlynáři o jeden.

„A třeba dva, strýče, však se otřely o selské mletí — i o vaše, odpověděl mlynář a ukázal mu na složené kameny, jen si přijed a vyber — stárek pomůže ti naložit.“

„Vidím, že jsi zdvořilý,“ povídá Žežulka — „nabízíš dva — ale nejsem lakota — stačí mi jeden“ a přebíral se v kamenech. Vybral si nejsilnější smelk — vyvalil jej z rady — prohlédl — kladivem o něj udeřil, až kámen zazvonil. „Zdravý kámen — není puklý,“ pochválil si strýc — pozdvíhl jej a postavil až na druhý schod do mlýna. Všichni mleči se podivili. Žežulka okem kamene protáhl hlavu a naroval se.

„Pro Boha — strýče — co myslíte?“ křičel kde kdo.

„Nu — chlapci —“ usmál se Žežulka — „smelk je můj — tak si ho hned odnesu — tuze ten kámen doma potřebujeme“ a kráčel s ním k domovu — jakoby to byl bílý naškrobený limes — takový, jako má okolo krku generál don Roberta*) za naším oltárem.“

„I to nic — kámen byl tenký jako papír a lehký jako pírko.“ skromně chválu odmítal Žežulka — „ale Jaroš jiný kousek vyvedl — ne silácký, ale chytrý. Byli jsme v Písku na trhu. Trh byl dobrý — nu a nač zapírat — zapomněli jsme se v hospodě „na růžku“. Do rána nebylo daleko, ale třepáci spali ještě jako došci. Jdeme — Hlodálek tuhle, Hamák, Keclík a já s Jarošem. „Hej — hola — vstávejte,“ najednou rozkrikne se Jaroš a tříská lidem na přízemní okna, dvěře a krámy celou ulici k putimské bráně — „už je ráno — vzhůru měšáci — na vši už dávno vstali.“ Lidé v košílích vyléhalo z oken a vybíhali před domy. Ponocný s policajtem běželi sem plným tryskem. Vzali jsme nohy na ramena. Jenom Jaroš kláti se ulicí, jakoby neuměl pět počítat.

Přiběhli až k Jarošovi a sápali se naň. „S cesty,“ ohnal se Jaroš holí — a rozkrikl se — že ho půl Písku mohlo slyšet — já jsem z Putimi Jaroš — neudělal jsem nikomu škody za groš — utíkám? — Neutíkám! Tamhle ty si chyťte, co před námi běží.“

„Kdo pak jsou to?“

„Zeptejte se jich! — ale my už byli daleko — a marno nás honit. A všichni věřili, že je Jaroš nevinen — protože neutíká.“

Celá hospoda se směje, jak Jaroš vyzrál na měšáky — ukázal, že ne na vši, ale ve městě jsou bez filipa. Jenom soused Mika netrpělivě se kroutí na židlí, napiš se už, dlaní ústa utřel — a čeká jen, až smích ulehne — aby mohl vypravovat. Po očku šibalsky se díval na vážného Koláříka a těšil se v duchu, ó těsil — jak mu zatopí ...

„Ó, v Písku „na růžku“ — to je naše hospoda,“ dostal se konečně k slovu. „Ale i jinak se jí říká. My jí říkáme „Zavadilka“, a naše ženy „Obíralka“. Povím ti o tom. Tuhle strýček Kolářík jeli do Písku na trh — na nejslavnější písecký trh.“ —

*) Tak lid jmeneuje dona Huertu.
Jan Cimbura.

„V září — na den povýšení sv. Kříže.“ —

„Kdy je pouť v klášterním kostele —“ vysvětlovala si obec.

„Ano — na ten trh,“ potvrdil domněnku Mika — „pačhole vezlo fůru pšenice — až vůz pod ní vrzal — a strýček sli kus cesty před vozem a uvažovali v duši — zač asi prodají — a dobře-li prodají, že si koupí na šaty — na nové, bytelné šaty.“

„Strejc! Strejc,“ křičeli v tom vrabci na strýčka. „Já nejsem žádnej váš strejc — kolomazník je strejc — ale já jsem Šimon Kolářík z Putimi,“ hádali se strýček s vrabečky. Ale vrabec jakoby neslyšel ptal se dál:

„Cvilink? Cvilink?“ — a popelil se při tom na cestě — až když viděl strýce blízko — teprve pak uhnul mu s cesty — na strom se posadil a aby ho dopálil — četl mu tak jeho myšlenky.

„Mlčíš, darebo,“ — rozhněvali se strýček — „já ti dám cvilink, povídám, že jsem Kolářík z Putimi — za mnou táhnou koně dvacet pytlů jarky, těžké jako broky a žluté jako zlato — dnes si koupím sváteční obleč — z manžestru anebo z česané příze.“

Vrabeček teď uctivě stichl a strýček si pospíšili nahradit kroky, které řeči s vrabečkem zameškali.

Trh nebyl jen dobrý — ale byl slavný! „Na růžku“ zastavili se sedláči pojistí talířek polévkou — nu, kousek pečeně se přinesl — sklenička piva se nalila. Koláříkovu pšenici chválili — byla první na celém trhu a žid zaplatil nejvyšší cenu. Strýček zářili radostí i hrdostí — pili až se hory zelenaly, holeb nepočítali — však „růžec“ umí dobre psát — i karty tenkrát zahráli si u strýčkova stolu. Páni to byli — prsteny na rukách, řetězy na vestě měli a „pane Kolářík“ strýci říkali.

„Vy karty neznáte, pane Kolářík?“

„Znám, paňáčkové — ale nehrám —“ řekl nahlas, a v duchu se ozval varovný hlas: „měj se na pozoru, Šimone, říkají ti „pane“ — a to měšťák sedláku nadarmo neříká.“

„Aha, nehraju — panenky asi v kapse nebudou?“

„Cože? Jakže? Panenky? Sem dejte list, očko si hodim,“ to furiant se v strýci probudil rázem a vytáhl z kapsy několik zlatek papírových, „panenkami“ potištěných . . .

Bыlo dobré, že pohůnek odjel domů s prázdným vozem a spřežením — jistě by je byli nás strýček prohráli — ačkoli mnoho cizích lidí a pánu při hře mu radilo a pomáhalo.

Strýček k večeru vraceli se do Putimi s lehkou kapsou a těžkou hlavou. — Tisknutý šátek — byl prázdný. Vzali si ho z domova, aby měli do čeho svázat celý nákup.

Na vysoké lípě jako na věži v podzimním podvečeru čekali na Koláříka vrabci. „Strýc! Strýc!“ křičeli radostně, když zdaleka se blížil.

„Cvilink? Cvilink?“ zlomyslně ptal se vrabeček. —

„Kdyby byl!“ „Kdyby byl!“ — škodolibě usmála se vrabčice a celé vrabčí hejno hlasitě se rozchechtalo.

Strýček shýbl se po kamenu — ale hned zase ho pušteli z ruky a řekli lítostivě: „ba právě — moje zlaté ptáče — kdyby byl! Ale není — ba není ani cvilink — ani sukno — neříkuli manžestr“ a od té chvíle strýček Koláříků jsou nejpořádnějším sousedem v obci.

„Škola života,“ kajicně před celou obcí přiznal se vážný a přísný Kolářík.

„Kolářík přece jen tenkráte získal,“ usoudila pochvalně celá obec. —

Tak vyprávěli sedláči a chalupníci věci dobré i zlé — upřímně a otevřeně — jen aby Cimbura všecky podle jejich skutků poznal a soudil.

Nikoho neušetřili, ani Kláska ne. Pověděli o něm příhody z honů, jak na čekání chodí, oka klade, stopy a hlasy zvířecí i lidské pozná. „Sám pan fořt — musí-li mít srnu, Kláska vyhledá a důvěrně se optá, kde by ji vyslídil.“ Ale i Kláska obec si váží, protože ji služeb neocenitelných prokazuje — celou ves totiž zbavuje škodné — vydru velkou jako tele nedávno v Blanici zastřelil, každého tchoře a každou kunu do želez lapi.

Velebili Šimka převozníka, jaký to rybář znamenitý! — u přívozu víc na vodě než na zemi vyrostlý — zná v Blanici i Otavě každou tůň a ryby v ní má spočítány — štíky i kapry, okouny, úhoře i mníky. Sám plave převýborně a vytrvale. Podkostelní rybník po celé jeho délce a Jeřabinec do kola opluje — ponoří se — kus cesty pod vodou hluboko pluje a v hustém sití se vynoří — ukrytý, ztracený očím. Má ruce nejen krátké a mohutné jako dvě vesla anebo ploutve, ale i dovedné. Dovede plést z konopí i vrboví — uplete čeřen i nevod i keser — cití zrovna rybu ve vodě stojaté i běhoté a vna-didla zná, kterým ryba neodolá — chytrý je — ba chytřejší než každý porybni.

Je tu včelař — chalupník — nábožný a zámožný, tichý a trpělivý Štěrba. Člověk, jemuž daleko široko v celém kraji píseckém rovno není. Po jaru a na podzim z daleka ho zvou a on chodí přehližet kláty — včely překládá, med vybirá, po žahadle neotéká, mírně a vlídně „s těmi mouchami“ zachází — bez kouře a bez kukle.

A holubář sedí mezi nimi — chalupník Čulík — Cimbura a každý člověk ho pozná venku na první pohled, protože když jde, nehledí na zem, na cestu, ale jeho oči vzhůru stále se obracejí a po střechách bloudí. Proto ho škádlí, že i ve dne hvězdy na nebi hledá. — Hvězdár mu říkají. Jednou při mši sv. v Písku, zrovna když jemnostpán děkan Tinger se otočil k lidu, vyletěl Čulíkovi z pod kabátu pěkný sivák —

bublák v kostele. Strejček se už k siváku nehlásili... V ústech jakoby stále držel kouzelnou píšťaličku. Jenom rety sešpuli a už zahvízdá takovou vábnou, měkkou holubí písničku, které ani jeden holub neodolá a všichni hned poslušně slétají k němu. „Ano, je to vyhlášený znalec a milovník holubů...“

A což Horník? Horníkovi odpadne obec čest a uznaní? Zajisté neodpadne — každému vzdá dobré zaslouženou chválu — upřímnou — bez lichocení a proto vykládá Cimburovi, že Horník je člověk perla. Sadař zkušený a znalec stromů k pohledání... Popros, a on ti zdarma v zimě stromy prořeže, ukáže, jak je třeba okopat, mechu zbavit — jeho ruce jsou jako ruce čaroděje — zroubuje pláň a každý roub se na ní chytí a roste — i starý strom když Horník přesadí, ujmě se a zazelená. Takový je Horník!

O lidech obecních, kováři a pastýři mluví, o řemeslech — hlavně sedláři a tesáři — o podružích, dělnících — a Cimbura všecko poslouchá, hlavou přikyvuje a chválou oplývá. Ale obec čeká, že i Cimburovi jazyk se rozváže, že i on promluví a činem nějakým se pochlubí — poví, co a kde on slavného a pamětihonodného vykonal. Čeká však marně, skromně a těše se Cimbura, mírně pokouje a skromně pivo upijí... Ale nepije všichni tak skromně. Čas utíká a pivo krev do žil vhání. Široká a váhavá je povaha selská na jihu, hluboká jako řeka klidně tekoucí. Širokou a rozvážnou řečí se prozrazuje v střednosti. Ale když se pivem rozkurázá — stává se bujnou, smělou, až vyzývavou.

Blížilo se k půlnoci, když vstávali jednotliveci, aby chlubně a honosivě ukázali, „co kdo umí“ anebo „kdo to po mně udělá“.

Hamák vstal, vzal do zubů za lenoch těžkou židlí, na které seděl, narovnal se s ní a když ji od země pozdvihl — vzpríčil ji v zubech tak, že mu v ústech trčela, jako by to byla dýmka — číhačka. Mnozí se pokusili, ale ne — nikdo toho nedokázal. — Takovou sílu nikdo neměl v zubech a čelistech.

„Dobrě, Hamáku,“ vyskočil malý Žežulka — „ale udělej toto,“ a už líl pivo na mělký talíř po homolkách — do rovnosti dolil, vloživ si jednu ruku za záda, druhou pozorně podbral talíř — dva prsty a palec opřel o jeho dno — pozdvihl ho vysoko nad hlavu — obešel s ním celou šenkovenu — usedl — talíř na stůl postavil a ani z něho neukápló.

V tom Klásek zadupal. Měl na nohách těžké boty z krviny s vysokými holeněmi a podkůvkami. Hospoda v základech se otrásla a všichni leknutím oněměli, když Klásek tak náhle nohama zabouřil. Ale v tom tichu už také vykročil a šel — všichni viděli že jde — v těžké obuvi kráčí a přece kroku slyšet není — bos jakoby kráčel — kočka

nemůže jít tiseji — lehčejí, opatrněji a přece ne na špičky jen — ale na celou nohu našlapuje Klásek. „To jest liščí krok,“ zasmál se na konec Klásek a zadupal zas jakoby za hřmělo...

Uprostřed světnice stál jako obr rozkročený Černoch. „Sud piva dám — vynese-li mne někdo ze dveří,“ volal furiantsky a ruce si založil — ale nikdo jím s místu nehnul.

Jaroš dával bystré a veselé hádanky, a neustále nové sobě vymýšlel.

Kopecký uzel zavázal a darmo se hmoždily ruce, chtející ho rozvázat, pan otec Rouček bral do ruky co mu kdo podal a odhadoval váhu. Džbánek piva, nakrojený pecen chleba, misu potěžkával a váhu určoval. Šenkýr přinesl minciř a hle — ukázalo se, že mlynář sotva lot prohádal. Tak každý něco uměl, něčim se pochlubil a k zábavě přispěl. Jenom Cimbura dál seděl s očima rozevřenýma, plnýma upřímného podivu a úcty. „Kde pak bych já něco podobného dovedl —“ říkal si zkroušené v duchu, a přece celá obec zase čekala, že i Cimbura ukáže jim „svůj kousek“.

„Snad se stydí — ostýchá se,“ pomyslil si konečně rychtář a uznal za dobré přímo ho vyzvat.

„Sousedě Cimburo,“ obrátil se k němu — „poznam jsi nás a dej i nám poznat sebe. Slyšeli jsme o tom, jak jsi koně ze blat vytáhl, panu gubernálnímu radovi život záchránil, fíru s mandely pozdvihl, proti přesile se postavil — mnoho a mnoho jiného slyšeli jsme o tvé sile — a proto ukaž nám ji dnes a hněd.“

Jako růže zapálil se Cimbura — hanhou oči sklopil, když stisněným hlasem se přiznával: „Ach, sousedé mili, mylite se, nemám sily. Obdivují se vám, protože nic z toho, co jsem viděl a slyšel, bych nedovedl. Ano, je pravda, že jsem tu — u Pixů ještě — dvouletou jalovici pozdvihl, koně přemohl, celé hospodě se postavil — ale to jen v nejvyšší nouzi jsem dokázal — ale teď sami viděli jste — Černochem s místu jsem nehnul — ne — nic nemohu — a tak se mi zdá, že jsem mezi vámi člověkem nepatrnným a posledním.“

Některí útrpně, jiní přímo s posměchem hleděli na Cimburu.

Ponočný vyšel ze dveri hospody a třikrát po sobě zadul do zahnutého rohu. — Noční hustou tmou prorazilo kokrhání kohouti. Slavnost blížila se ke konci. Sud sice ještě tekil — ale už nějak podezrele se nakloňoval. Tu jakoby ten kohouti zpěv všecky nakazil, dal se do zpěvu. První vstal rychtář. Pozdvihl džbánek v pravé ruce a zanotoval vysokým tenorem:

„V dobrém jsme se sešli,
v dobrém se rozejdem,
nežli se rozejdem,

ještě se napijem,
s Pánem Bohem půjdem.“

Všichni kolem vstávali a džbánků a sklenic se chápali
a celá hospoda zpívala pak s rychtářem dál:

„S Pánem Bohem půjdem,
zpomínat si budem —
ty lásko bratrská
a ne farizejská,
zůstaň s námi — Amen.“

A zase rychtář sám a sám:

„Zůstaň s námi, amen —
hlásat nepřestanem,
že Bůh náš láska jest,
jemuž buď chvála, čest
věčně věkův — Amen.“

A po něm zase hlučně celá obec:

„Zůstaň s námi, amen,
hlásat nepřestanem,
dokud Pán nebeský
v slávě jazyk český
zachová nám — amen.“

Džbánky a sklenice s rachotem se srážely — to obec
si tak připijela „na lásku“. Neusedli víc — věděli, že přijdou
přípitky ještě další.

„Dej nám Pán Bůh zdraví,“ pozdvihl rychtář džbánek
po druhé —

„v tom píseckém kraji,“ pokračovala obec a připijela
si „na zdraví“. A sotva nádoby od rtů odtrhli — už všichni
— bez vyzvání spustili starou prácheňskou: „Bratři, bratři,
buďme jen veselí, bratři, bratři, radujme se“ a svorná obec
pila a dopila potřetí „na radost“.

A jak tak stáli — smekli a sepjali ruce. To soused
Kolářík ranním klekáním vital blížící se jitro. Zbožným cho-
rálem ozvala se píseň:

„Abi nás Pán Bůh miloval —
hříchy odpustil, nebe dal —“

Obec dozpívala a už neusedla. Rychtář s právem v ruce
ukončil třetí a poslední jednání „přijímání do obce“.

„Minulo veselí, minul radosti čas! Sousedé, ku práci
vraťme se zas,“ řekl vážně a vyšel ze dveří a za ním celá
obec do posledního muže. Nebylo opilých mezi nimi — ne-
poznał's na nikom, že probděl celou noc. Silni a svěží vra-
celi se ke svým domovům. Oholené, hladké jejich tváře

znova nabily přísnosti, jakoby ze žuly vytesány, pršet už
dávno přestalo, srpek měsičku zašel, jenom opuštěné hvězdičky
třptyly se roztroušené po nočním nebi.

Celá ves voněla otavou nedávno svezenou do stodol,
obilim právě mláceným a paříci se mrvou. Ze stájů bylo sly-
šetí ržání koní, v kurnících zpívali kohouti a tu a tam teskně
zabučela kráva po odstaveném telátku.

Minula noční hodina! Na východě požárem zaplálo nebe,
sedláci převlékali se do všedních šatů a jako jindy šli do
chlévů dozírat na krmení a česání . . .

II.

Tak stal se Jan Cimbura sedlákem a mužem. Na vidi-
telný důkaz toho přestal si stríhati svůj hustý vlas, dokud
mu nenarostl tak dlouhý, že mu krk zakrýval a na ramena
splýval. Také přestal vlasy dělit nad uchem a dělil si je nad
čelem. Bílá pěšinka táhla se mu po temeni pěkně rovně od
čela a ztrácela se mu do kolečka, ve které se mu vlasy na
vrcholku hlavy stáčely. Zevnějškem svým úplně podobal se
ostatním sousedům, ale celým životem svým valně od nich
se lišil.

Putím od dob nepamětných byla farní vsí a měla i svůj
pivovar. O hlt piva nešlo tu proto nikdy jako v Hrad-
išti anebo v jiných obcích. I zde po mši a po požehnání
tak jako v Písku stavěla se chasa i sedláci v hospodě — a
sousedé putimští scházivali se pravidelně v neděli večer
„na staré“ u Srnků — mimo senoseč a žně — po celý rok
— ale Cimbura mezi ně nepřišel. Ba i masopust minul a
nepřišel.

„Žena jeho chodi už samadruhá,“ pokusili se ho omluvit
někteří — ale se zlov se potázali. „Zbaběl,“ byl jednomys-
lný úsudek celé obce — „žena ho zkazila — oslabila —
jako Samsona —“

To bylo pevným přesvědčením všech, že Cimbura, co
se oženil, i své sily pozbyl, tak že před shromážděnou obcí
žádným kouskem siláckým pochlubit se nemohl a ještě více
klesl v očích veřejného mínění, když se o něm roz-
neslo, že doma i babské práce sám koná, drobného dobytka,
vepřů a drábeže se všímá, za ženu s děvečkou i krávy že
podoji. Onehdy šel do Písku s košíkem na ruce! Kdo tohle
jakživ slyšel, viděl?

„Cože, i krávy že doji?“ podivil se sám rozvážný Rouček.

„Ba doji,“ potvrdil Klásek, křiče, aby ho celá hospoda
slyšela — „od Martina slouží u nás za starší děvečku Cim-
burovic někdy mladšinka — a ne selka, ale Cimbura ji dojít
naučil.“

„Snad mají krávy zlé — kopavé — a selka je s ou-
těžkem,“ mínil Černoch.

„Ne — i krávy pokojné dojí — a mladšinka ukázala,
jak dojí — netahá krávu za struky, ale jen zlehka je mačká
až kráva sama spustí — a nevěřili byste, jak ta žába lehce
i nejtvrďší krávu do poslední kapky vydoji.“

Všichni se smáli, nedovedli se sprátelit s představou,
že by muž mohl seděti schoulen na stoličce pod krávou a
dojít. Zdálo se jim to čimsi zahanbujícím pro muže, něčím
pokořujícím a proto posměchu a opovržení nebylo konce.

Ale u Cimburů jakoby neviděli a neslyšeli — žili dál
svým novým a odlišným způsobem — který zavedl nový ho-
spodář. Všude jinde sedlák jen polí a koní si všimal a selka
s děvečkou měla na starosti krávy, ličky, husy, kruty, sle-
pice, ba i vepřový dobytek — to bylo její povinnosti nej-
prvnější. Potom teprve přišla starost o děti, domácí úklid,
pečení chleba a vaření. V čas žni žádá se na ni, aby i na poli
pomohla, když bouře se žene, a mláti-li se, i na mlat zaskočí.
„Čtyry ruce — čtyry ruce kdybych měla — všecky by měly
co dělat —“ touživají jihočeské selky.

Ale to všecko Cimburka nedělala. Muž sám ji od té
práce odehnal a všechnen dobytek — velký i drobný vzal si
na starost. Od rána do večera bylo ho vidět kutit na dvoře.
Svým pomalým, váhavým — na pohled až loudavým krokem
přecházel ze stájů pod kůlnu — do stodoly — vlivným
slovem práci čeledinovi i služce ukládal — sám s nimi o práci
i chléb se dělil — je opravoval i poučoval, a protože mar-
ného slova nikdy nepromluvil a zbytečného kroku neudělal
— s ničím spěchat nemusil. Ani půl roku nehospodařil Cim-
bura — ale statek už to poznal.

Koně zgrošovateli, hovězímu dobytku krátká srst za-
leskla se jako hedvábná — stromy stály prořezány a oko-
pány — pluhy, brány a vozy opraveny čekaly pod kůlnou,
jen do nich zapřahnout a vyjet.

Marjánka, žena, neuměla také zahálet. Jako muž ne-
chodil ani do kovárny na tácky, ani šel-li k sedláři s oprati,
nežůstal tam celé půldne — tak ani ona netoulala se po
„hrátkách“. Když s ní spadla část těžkého břemene při do-
bytku, pilné její ruce sahly po jehle a nit, a když zašila
všecko na sebe, muže, děti i chasu — přadla vlnu a pletla
puncochy... Okna u Cimburů leskla se jako křišťál, za nimi
zelenal se muškát, voněly balsaminy a bělaly se záclony.

„Cisto tam mají jako na faře — podlaha se bělá jako křída
— povídám vám, jist se země by u Cimburů mohli — tak
jsou ta prkna vydrbaná,“ povídaly si závistivě tetky — a také
už i muži.

„Když on jí také šetří jinak než ty —“ právem bránily se
ostatní ženy — „shliží se v ni zrovna — jenom stále ,Marjánko

sem — Marjánko tam' na ni mluví — ona jen tak pro vodu ke
studni, pro dříví pod kůlnu anebo sebrat vejce na kurník že
dojde a potěší se krásným porádkem, který u nich vidí.“ —
Muži schlípli a mlčeli ...

Jaro se blížilo! Houseři na řece výbojně křičeli — sluníčko
vypijelo snih po střechách — děti na suchých místech pod okny
dlabaly důlky, zahajujice „fisolovou“ svoji hru... I doma-
žlický „kalounkář“ už se s krajem rozloučil. Vracel se domů ku
své práci, slibiv každému klukovi v Putimi kudlu — gro-
šovku pro příští zimu. —

Jaro se blížilo! Hospodyně chystaly hnizda, vyměňovaly
si kačí a slepičí násadu a staraly se o kvočny... .

Jaro se blížilo! Od Prachatic troušili se sem dřevěnkáři
a remínkáři. Sedláci v neděli po mši zastavovali se u jejich
krámků pod kostelem a vybirali si zahnědle dřevěnky, hrábě, kosištata, řešata a dřevěné vidle s černými opálenými hrotý.

Ano, jaro se blížilo. Cimbura právě pod kůlnou srazil
železný „ráf“ se starého kola, položil si žebřík na střechu a vy-
nesl kolo za komín. Důkladně je podložil a upevnil, aby se ani
nehnulo mezi hřebenem střechy a širokou zdi cihlového komínu.

„Čekáte čápa!“ usmál se na něho s návsi Klásek.

„Kéž už by sem šťastně přilit,“ toužebně odpověděl mu
Cimbura a podivil se na ženu, která mu dole držela žebřík,
aby na umrzlé půdě pod ním neujele. Ruměnec ji polil, stála
jako červená pivoňka, ale slova nepromluvila. Teprve až slezl,
ohlásila mu radostně: „Housátka pod kvočnou už se klovají
— dvě už jsem dala do peři.“

Tak — tak,“ pokýval hospodář — „nejvyšší čas, abych
spravil plot — špatný plot z latí — sousedstvo hatí —“ řebřík
hodil si na rameno a odcházel ke stodole. Sháněl hřebíky a
tyčky — kladivo a pilku — a maně po tom, kdy už klepal a uta-
hoval uvolněné plaňky dřevěné hradby, rozjimal si vázně, co
zlosti a nepřátelství natropí taková kvočna se stádem slepic
anebo husi matka s housaty, dostane-li se sousedce do zahrádky,
kde má zasetou hlavatici, dořt, salát a mrkev.

Pak brzy už přihrnulo se jaro a volalo sedláky i jejich po-
moeniky — potahy — do vlhkých polí. Na Pežoutce, pod Hůrkami
a v Plazu bylo viděti těd Cimburu na polích den co den — někdy
i na loukou Jírovku nebo na „Soudná Draha“ si zašel — slibené
stromy obci podél cesty vysázel — ale domů vždycky tou-
žebně spěchal a z domova zbytečně se nehnul.... Jaro tu
bylo — a Cimbura prožíval zvláštní náladu — jakou dosud
ve svém životě nepocitil. Nedovedl si jí slovy určit a pojme-
novat, nedovedl vlnění své duše odřívnit a rozložit — ne-
chápal, proč tolik podléhá citu, proč ho všecko dojmá, proč
je rád venku — v širém poli sám — proč lidem se vyhýbá

— proč se mu příčí planá a zbytečná řeč, jaká se mluví s lidmi při setkání — nechápal, čím mu srdce přetéká — proč hned jest mu do smíchu a hned zas do pláče... K dětem po nebožtíku Pixovi teď v té rozměklé náladě duševní přilnul — jakoby ku vlastní krvi. Francka i Jana — byli pouze rok od sebe věkem — právě propustila škola a proto Cimbura hned je uváděl do školy vážnější — do školy selské práce.... Stále a všude je měl okolo sebe. Oral-li, jistě Francek za ním vláčel a Honzík pásl anebo pole ohraňoval anebo hrudky tloukl. Sena-li se sekala, oba hoši řady husté trávy za patami sekáčů hned rozhasovali, obraceli, do stýlek hrabali a kupili. Kladlo-li se obili — Cimburovic — jistě stál Cimbura na voze a metal, ale na vrstvě skládalí Francek s Jankem a šlapali suché seno — rovnali těžké snopy anebo vonnou, drobnou otavu. Rád je měl oba Cimbura i pro jejich srdatost a smělost. Zálibným okem díval se na ně, když jeli plavit koně v sobotu večer do Hanzlíčka anebo do brodu do Blanice. Jeli před ním — Francek na posledním a Honzík na náručním — a Cimbura sám klátil se za nimi na Divoké, kterou nerad jinému svěřil. Koně bez uzd — pouze v ohlavcích — jakoby se těšili na lázeň i na nedělní odpočinek, vesele rehtali — vyhazovali a vzpínali se, ale oba chlapci bez sedel jakoby srostli s koňským hřebetem — tak pevně seděli. Teprve u vody všichni tři vyhrnuli si nohavice jak nejvýš mohli a Cimbura s Divokou převzav vedení, první zajel do brodu...

Synkové hned za ním a ani jim ani koňům z vody se nechtělo — ale jak otec vyjel — poslušně hrabali se i oni na pevný břeh. Malá Verunka běžela jim už naproti a jak ji spatřil Cimbura — popojoel k ní vesele — sehnul se po ní — posadil si ji před sebe a častokrát doma ještě po dvoře ji vozil, když se jí s koníčka dolů nechtělo — až se s ním selka vadila, že je horší než malé dítě — hrál by si — aby dal koně na stání a šel k večeři...

Ano — jako malé dítě šťasten byl Jan Cimbura — sám nevěděl, že prožívá teprve teď jaro svého života. Jeho srdce lidskou láskou že se rozvírá jako porosený květ v tajůplné hodině půlnoční. Milovaná žena jeho že to je, která zkrášila mu celý život, tak že se z něho těšil a radoval jako nikdy před tím. Nevodil se s ní ruku v ruce — neobjímal a nelíbal ji před lidmi — nejen proto, že by se styděl — ale i proto, že se člověk dobré vychovaný ničím — tedy ani štěstím svým vychloubati nemá. Prostý jeho cit mu říkal, že je to urážkou — znesvěcením lásky — mluvit o ní — anebo předváděti ji na oči lhostejným, cizím lidem. Jako každý nezkažený sedlák i Cimbura miloval horoucně a hluboce a proto

nesnesl, aby cizí pohled jeho lásku znečistil Byla mu svatyní — kam nikdo nesměl vkročiti, místem, jehož žádná ruka nesměla se dotknouti — jeho nejvnitřnejším vlastnictvím a tajemstvím — a zrovna otřásal se odporem a nevolí, když i v knize, povídce nebo románu četl anebo čisti slyšel, jak se ličí projevy lásky. Jakoby někdo nohamu po květech šlapal — tak se při tom otrásl a nemohl se přemoci, aby knihu neodložil anebo na čtenáře aby nezavolal drsně, skoro zlostně: „přestaň anebo to přeskoč — čti o list dále.“ Nečinil tak z falešného studu anebo z nějakého farisejství, ale že nesnesl, aby se vykládalo o nejsvětějším citu a jeho projevech — o lásce --. „Měli se rádi“, „milovali se“ — to stačilo cudnému Cimburovi a nebylo treba — dle jeho mínění — zmíňovati se o něžnostech, jimiž lidé lásku na jevo si dávají v důvěrné chvíli. Na to zdála se mu i lidská řeč příliš hrubá a nejohnivější obrazy příliš prázdnými. Uctivé mlčení vyžadoval přísně ve svatyni lásky ... On sám o ní nemluvil, ale cítil na sobě její ušlechťující vliv. Povznášela ho nad všednost a pozlacovala mu všecky jeho práce i snahy. Duše jeho se rozvila — změkla a stala se schopnou proživati před tím nikdy netušené radosti a rozkoše. Dojat díval se nyní na nádherné východy a západы slunce, okouzlovaly ho mraky tiše po nebi kamsi do neznáma plující, nadšen pozoroval barvy a tvary listu i květu, dychtivě ssál libou vůni kvetoucích luk i chlebnou vůni zrajícího obili. Pozoroval mlhy nad rybníky — modravý vzduch na dalekých obzorech — a jak se tak krajem rozhlédl, srdce mu to stisklo a on pocítil, jak miluje i tu zemi zde — ve které se zrodil.

Kus světa viděl a proputoval... S Radeckým prošel severní Italii, Uhry, Rakousy — znal Benátky, Vídeň a nejlíp ovšem Prahu — ale vždycky, kdykoli se vracel v rodný kraj svůj, spatřiv písecké věže, křivou Otavu, modravé lesy po vrších, polička rozlezlá po stráních, zelené louky v údolích při řece, cítil, že je doma nejkrásněji. Chalupy doškem posíté byly mu milejší než nádherné paláce, kaple a kostelíky vesnické milejší než všecky basiliky a katedrály a jediný Hanzlíček nebo Řežabinec půvabnější než celé Středozemní moře ... A teď co na svém hospodařil, ještě víc přilnul ke všemu kolem. Prošel se po svých polích a až slzy pohnutim mu někdy do oči se vtlačily ... Cítil se jakoby bratrem všeho kolem. Sluničko Boží libalo ho do tváří, země ho nesla, větrík ho ovival, ptáčkové mu cestou zpívali, stromy jako rukou na pozdrav kývaly na něho větvemi, — ba celá příroda volala na něho: „bratre náš, bratre.“ Blanice šuměla ve březích a Cimbura v tom slyšel svou vlastní krev šumět v žilách, vitr proletěl krajem a svůj vlastní dech s ním spojil Cimbura, do deště se dalo a slzy Cimburovy s ním se míšily ... Všecko s ním a k němu mluvilo — tráva šepotala

mu u nohou a stromy vyprávěly si nad hlavou — u Rouškovic mlýna — na splavu řeka zpivala — a drobné vlnky běžely po rybníku — hašterily se cestou, až zaběhly někam do vypláchnutých skulin kamenité hráze . . . Jako ohromné varhany zdála se mu celá příroda kolem a Pán Bůh je varhaník — jako pan učitel, který sedí za varhanami na vysokém stolci, aby všem přes hlavy k oltáři viděl — a hned při mší sládounce a lehounce pohrává a hned zas rejstřík jiný vytáhne — až okna drnčí — zdi se chvějí a kostelik celý i lidí v něm posvátnou hrůzou se třesou . . . Celý den pracoval skloněn k zemi jako těžký klas, ale večer, když před spaním naposled vyšel ven — tu zastavil se uprostřed dvora a pod širým nebem pozdvihl obnaženou svoji hlavu ku hvězdnaté obloze. Cítil potřebu hleděti vzhůru — do nebe — spojiti se pohledem i s těmi horícími a tajemnými květy hvězdými — a se světlem těch zlatých hvězd v očích ubíral se pak na lože.

I modlit jinak se v té své snivé náladě naučil. Až dosud spokojeně vytahoval při mší svaté v neděli svůj „malý nebeklič“ a klidně z něho buď zpival aneb jednu modlitbu po druhé odříkával tak, jak mše sv. postupovala. A teď když přišla Boží neděle, smyl doma prach se svého těla a se svátečními šaty jakoby i oblékl člověka lepšího — šel do kostela pozdvihnout i duši z prachu. Stoupil si pod nízký chor — na své obvyklé místo — kabát rozepjal — z vnitřní kapsy náprsní „knížky modlici“ vytáhl a samy se otevřely tam, kde v nich začinala „pobožnost mešní“ — i křížem už se Cimbura přežehnal a chtěl začít jako jindy modlitbou „při počátku mše sv.“. Ale hned jak první slova zašeptal — první věty přečetl, zdála se mu modlitba taková prázdná, dutá, nic nepovidající a nevystihující, slova v ni jakoby ohmataná, otřelá častým užíváním — jako obnošený, starý šat a pojednou pochopil v té náladě, že je to přímo směšné, aby on měl mluvit se svým Bohem tak, jak mu někdo cizí, kterého ani nezná, napsal, věli — a ne tak jak on — Jan Cimbura cítí a právě potřebuje. „Jaké falše, jaké zbytečné neupřímnosti a marnosti bych se to dopouštěl,“ vzdychl si pod tím chorem a přestoupl v rozpacích s nohy na nohu, jakoby ho tu půda pod nohami pálila . . . Náhle však mocí protřhl se z těch myšlenek a až se ulekl sama sebe — a řekl si: „toť pokušení — svod nějaký dábelský zde na místě Božím na mne doráží“ — a rychle pokusil se odříkat „Otče nás“. A hle — ani tu milovanou modlitbu Páně nemohl víc jen tak beze všeho hladce a plynně se přemodlit — ač tak v postě, kdy růženec se hlasitě doma modlivali, nesčíslněkrát byl učinil. Teď u každého slůvka — u každé prosby se zastavil a o její smysl klopýtli — rozjimal o ni, převrzel ji a rozebiral . . . A jak se mu ta prostá, stará modlitbička náhle

libila. Divil se, že ji dosud nepřišel na chuť — a že ji mohl tak často bezmyšlenkovitě odříkávat. Lidé kolem něho se posluchovali, upozorňovali a ukazovali si na Cimburu. Stál tu zadumán, všecek v sebe ponořen, nevěda co kolem něho se děje — jazykem ani ústy nehýbal — ale přece se modlil . . . Pochopil náhle — jako zjevení se mu to do duše sneslo — co je to „v duchu a pravdě se modlit.“

A vždycky potom už tak se modlival a jinak — po staru — ani modliti se nedovedl. Jak modliti se počal — ať ve chrámu nebo doma — ať hlasitě nebo potichu — hned oči se mu rozhořívaly vnitřním jakýmsi ohněm — tváře se rdeły jakoby odleskem požáru a Cimbura víc citem, myšlenkami než slovy se modlil. Svá nejskrytější přání a tužby — kterými duše jeho se chvěla — tak Bohu předváděl — ne víc slovy a určitými větami, ale jen vůlí a silným chtěním je k Bohu pozdvihoval — Bohu je v hlubinách duše odkrýval a ukazoval.

Na perutích silné viry tak se Jan Cimbura k Bohu povznášel a s ním tajemně se spojoval a důvěrně obcoval — ba častokrát se mu zdálo, jakoby s Bohem rozmlouval — jakoby slyšel ve svém nitru Boží hlas, který mu odpovídá, radí — který ho kárá a plísní . . .

Když po evangeliu varhany stichy a na kazatelnu vystupoval v bílé albě s bílou šedivou hlavou a bílou neopálenou tváří pan farář — probral se Cimbura ze svého zadumání a naslouchal četbě evangelia i výkladu. Jako rosa na sprahlou zemi — tak padalo slovo Boží do jeho vnitřní modlitbou rozpálené, rozžhavené duše. Lačně poslouchal — ale v duši kazatele doplňoval — opravoval — svářil se s ním, přel — a měl radost, když kazatel — jakoby věděl, co Cimbura si myslí — další větou spor urovnal, vysvětlil, námítku vyvrátil. Když se tak nestalo, tu jako s ostinem v duši stál Cimbura a úsilně o tom přemýšlel, v bibli četl — až pravdy se domakal a světla v duši si zjednal. A tak poznal, že Bůh není mstitel — ale že je odplatitel a vyrovnávatel krvid — jako poctivý a spravedlivý soudce, který každému dá, co zaslouží, naměří tou měrou, jakou člověk v životě měřil. Odpuští všecko, ale jenom tomu, kdo zaslhuje, kdo hřešil nerad, z nevědomosti anebo křehkosti lidské a kdo se k té slabosti pokorně zná a hlásí. Ale pýchu hloupu a tvrdost necitelnou neodpustí ani na tomto ani na onom světě — protože pyšný, hloupy a tvrdý člověk i nad Boha se vyvysuje, jím pohrdá a k němu se nezná. Pyšný nadutec necítí s lidmi — hrubě zachází s člověkem i zvířetem a jak by mohl Pán Bůh odpuštít tomu, kdo ubližuje bližnímu anebo krutě nakládá s němou tváří? Jako jest rozdíl mezi Bohem a člověkem — tak je i mezi člověkem a zvířetem. Jako člověk zvedá hlavu k Bohu a chce, aby Bůh pomohl,

chránil — tak zvíře obraci hlavu k člověku a chce, aby člověk se ho ujal — o ně se staral a pečoval. Pán Bůh také člověka bičem, nemocí, bolestí sekne, když člověk neposlouchá — ale jinak jest Boží ruka jemná a měkká, ani vidět ji není... I člověk smí zvíře — neposlechně-li — vzpříči li se, zkrotit, ale nesmí je trýznit hladem, zimou a žizní... A tak tedy, kdo nemá cit se zvířaty — takový sedlák nemůže a nesmí chtít, aby ho měl Pán Bůh s ním. A proto dobře káže pan farář: „jednej právě — a neboj se císaře ani krále“ — Boha netřeba se bát, ale třeba ho milovat. To milování stačí. Mám-li Boha rád, rozumí se, že ho z lásky ve všem poslouchám — mám pak pro Boha rád i bližního i zvířata. Jak jednoduché, — jak úžasné prosté zdálo se to teď všecko Cimburovi: je jen jedna etnost a sice láska a jen jeden hřich a tím je pýcha. Všecko dobré i zlé z toho pochází — v tom koření a k tomu zase jako studánka, ze které tekl Cimburovi pramének živých, jimi svlažoval suchopár života a vyspěl v povahu vyrovnanou, dokonalou — zkrátka v člověka spokojeného. Radoval se ze sluníčka, z obili — koní — šťasten byl u ženy a dětí — netoužil po radostech a požitcích jiných, jež na vsi vrcholí v hospodě, soudech, svárech a karbanu. Stal se z něho klidný, přirozeně žijící sedlák — a ani necitil, že jsou kolem něho nastaveny ohradы, jako je náboženství a zákony — žil naprosto svobodně — podle své šlechetné vůle a nepřicházel s nikým do sporu — necítil tiži trestů ani pouta zákonů...

Vděčně žehnal Jan Cimbura oné chvíli, kdy se oženil s Marjánkou Pixovou a kdy život rodinný udělal z něho teprve celého člověka a dal duši jeho se rozvit plným květem. Dobročeřil za to Bohu a příteli, nebožtíku Pixovi.

O putimské pouti pak ráno roznasla se vesniči překvapující novina. Cimburová v noci na dnešek slehla a podrobila svému muži dvojčata. Dva kluky jako buky nesli hned odpoledne po nešporách ke krtu od Cimburů. Jednoho nesl starý Kovanda z Hradiště a dal mu na krtu svatém po sobě jméno Martin a druhého nesl Cimburův bratr ze Semic a ten se jmenoval Václav.

„Oba svatí na koních,“ radoval se nesmírně Kovanda — a liboval si hned na faře — kde pan farář sám prosul jako znatel a milovník koní — „jemnostpanoušku — co? — z těch kluků budou řáci koňari.“ — „Ba — budou,“ přisvědčil s úsměvem farář.

A celá Putim se s nimi spolu radovala. Dvojčata smlítila Putimské s Cimburou — ženy chodily se dívat na paní mámu i na její synky — a vyprávěly vesele — jací jsou to dva hoši statní — s bídou že se do peřinky vejdu — po-

víjan sotva že je v ní udrží — jak se už k světu mají. A sedláči radostně se usmívali a každý, kdo to uslyšel, libostně pokyvoval hlavou a řekl:

„Ejnu, silný je Cimbura — silák — a my už o něm pochybovali.“ — — —

III.

G. Heřta

Tak po čtyřicátém až roku věku prožil Cimbura pozdní jaro svého života. Děti se narodily, pominula podivná přecitlivělost a nejasná roztouženost srdce i duše — všecko se v něm vykvasilo — vyjasnilo — a jasný — čirý jako zdravé víno životní názor zbyl Janu Cimburovi na dalsí pouť životní. Z hodného manžela stal se přepečlivý, něžný otec a starostlivý hospodář. Za největší radost a rozkoš považoval v prázdných chvilich kochati se se svými synky. Oba hoši líhali spolu v jedné kolébce a Cimbura skláněje se se ženou nad nimi, rozplýval se přímo štěstím a hlasitě velebil: „O jací jsou krásni a milí! Věru nevím, které z těch pacholat je sličnější a mému srdeci dražší. Martinek má oči modré jako nebe, vlásky jemné jako dvakrát pačesaný len — ten je celý po tobě.“

„A Venoušek — což ten teprve!“ — do jeho chvalořeči vpadla Marjánka — „pozoruj jeho oči, černé jsou jako dvě trnečky a jiskrné jako hvězdy — kůže jeho je snědá, ale hladká, vláska husté a tuhé — aj — věru — ten bude po tátovi.“

„Tělička jejich jsou drobná a hebká, kyprá jako dobře vykynuté těsto.“

„Hled, tvářičky jejich jak jsou růžové!“ —

„Doličky mají v kulatých bradičkách.“

„Buclaté ručičky v pěsti zavirají.“ — —

Cimbura unesen — opojen otcovským štěstím byl by je nejradiji z kolébky pozdvihl a k svému srdci přitulil — ale bál se — opravdu se bál, aby jím neublížil. Takoví malí a křehcí tvůrkové se mu to zdáli být, že by je mohl nějak pošramotit — kdyby na ně svojí holou — mozolovitou rukou sáhl a tak jenom v peřinci je choval a vyhledával pro ně samá sladká a lahodná jména. „Červíčkové malí“ — „broučkové moji zlatí“ — „batolátku milá“ — „hošata moje“ jim říkal — uspávaje je a hýčkaje, když zaplakali.

Citil při tom, že jsou krev jeho krve a kost jeho kosti — jeho pokračováním — a jimi teprve že splynul se životem — teď teprve že plně žije a je člověkem celým. Otcovstvím jeho láska zvroucněla, prohloubila se — a on objímal ve svých dětech celý svět — živou i neživou přírodu — lidi i zvířata — rostliny i nerosty ...

Ale jako není růže bez trní, den bez noci a slunce bez mraků, tak také v životě lidském není radost bez žalosti...
A žalost veliká čekala na Cimburu.

"Divoká" nešťastně se ohřebila. Zdravé a silné hřibě sice měla, ale stálo ji život. Zahrabali ji v sadu do ohromné jámy a Cimbura ještě téhož jara zasadil nad ní strom — jablň panenskou a hřibátko musilo se žít jak se dalo. Vyrostl z něho hřebeček, který se záhy sptátil s dětmi, zvláště s malou Verunkou. Jak ji spatřil, běžel k ní a často se stávalo že na dvoře v chládku kdesi leželo hřibě a na něm jako na perině měkké spala Verunka. I hoši — Jan s Františkem si hráli s ním a ono jako ovečka běhalo za nimi do polí — a pobíhalo a popásalo se kolem nich... I cizí děti přicházeli k nim na pole a na dvůr hrát si s koníčkem. A tak hřebeček vyřístal více ve společnosti dětí — než ve společnosti koní. Do roka se nevybarvil. — Cimbura si přál, aby se zvedl po Divoké — ale ani v tom mu štěstí neprálo — když hřebeček shodil první srst, poznali — že to bude šiml — mušák — takový zrovna jako je namalovaný v Chelčicích na oltáři — — „Běláček“, říkaly mu děti po celé vsi — on si brzy na to jméno zvykl a jako psík — zavolaly-li ho tím jménem — běžel za nimi — touhal se s dětmi celé dny — stal se krotkým a důvěřivým, veselým a pozorným — ale ublížil-li mu některý hoch — tu „Běláček“ prozrazenoval i výbornou paměť a chytrost a nedal se bez trestu trápit... .

Cimbura si hřiběte valně ani nevšímal. Při pohledu na ně oživila v něm pokazdě bolná vzpomínka na „Divokou“ a ta bránila vřeleji přilnouti k „Běláčkovi“ — ponechal ho dětem — a jenom se usmíval — když viděl, jak to hřibě podivně i ke škole chodí a netrpělivě čeká, nohou hrabe a řehtá pod okny — nemohouc se dočkat konce. A jakmile slyší, že děti ve třídě hlučně spustili „Otče náš,“ až mezi dveře na chodbu předníma nohami po schodech se vydrápe a čeká na své malé druhy. A děti se vyhrnou jako velká voda a radují se! Jejich přítel — Běláček Cimburovic tu ve dveřích už číhá na ně. Jedno mu schovalo kůrku chlebovou, druhé placku — kousek hrušky — jablíčko — co měly děti — o všecko se s hřebečkem rozdělily... .

Cimburu těšily a blažily děti — ale především ovšem jeho vlastní — oba bliženci malí — Martinek s Václavem. Kloučkové už vyhrabali se z perinek a stavěli se na nožičky, batolili se po zemi a po tátovi jen jen se tráslí... . Cimbura musil dávat pozor, aby nezašlápl svýma velikýma nohami — jak říkal — „ty broučky svoje zlaté“. Lidé se smáli té otcovské něžnosti a ve zlé to Cimburovi brali — zdálo se jim to nemužným a babským jednáním — slabosti, která je opět jen utvrzovala ve víře, že Cimbura ženáč už není tim

silákem, kterým býval za svobody zlaté. A protože Cimbura o řeči lidské se nikdy nestaral a na ně nedbal — odvažovali se mnozí posměváčkové na Cimburu — odhalovali jeho slabosti a krehkosti a smáli se jím.

Takovou jeho slabosti byla nejen jeho vroucí láska k ženě a dětem, nejen jeho práce, které místo ženských doma konal — ale takovou slabostí, která lidským očím neusla — byly i jeho nohy. Nohy, nepoměrně k jeho tělu veliké a silné, jako dva sloupy mohutné nesly zavalité Cimburovo tělo. A protože nohy narostly veliké — musily být i na ně veliké boty. Cimbura na parádu nedržel a malou obuv — která by ho tlačila — nenesl. Proto i sám své kopyto si udělal a s ním k řevci chodil — „ale to ti povídám —“ přikazoval mu důrazně — „bude-li mne obuv dřít nebo nohu škrtit — groše ode mne nedostaneš —“ a tak mistr řevce raději ještě ke kopytu přidal — než aby kůži vyklepával a natahoval — jen aby se strýci zachoval. Ušil boty na podiv veliké — sloni — jako pro obra šitě — a tak se stalo — že „Cimburovy boty“ byly po celém Písecku přislovečná a lidé do dnes o nich dovedou tu kroniky vypravovat. Lidový vtip se jich zmocnil a zvěčnil je a s nimi i samého Cimburu... .

Cimbura šetřil koni a pro pohodli hříšného těla nikdy jich nezapráhal — ani tehdy ne — chtěl-li své staré matce — babičce Cimburovic v Semicích ukázat vnoučky — aby se jim podivila — jak poprostli a jak už žvatlat počinají. Z Putimi do Semic není daleko — ale pro slabé nožky Venouškovy i Martinkovy cesta k nepřejít. „Donesu kloučky sám,“ řekl proto Cimbura, když v Semicích v ponděli po posvícení slavili sousedskou — „je třeba ukázat jim, odkud mají tátu.“

„Mohl bys zapřáhnout do bryčky,“ minila Marjánka.

„Mohl bych,“ souhlasil hospodář — „ale lip bude, zořou-li valaši bábě Pelikánce — která vlastního potahu nemá — její poličko.“ —

„A jak je tam doneseno?“

„Hned uvidíš —“ usmál se sedlák a vytáhl svoje boty. Do každé strčil jednoho kloučka — kožená ouška holinek nadil na hůlku trnovku — a hodil si boty i s Martínkem a Vaškem přes rameno. Synkům se to velice libilo — poskakovali si a tancovali v botách a jenom hlavičky jim vykukovaly. —

„Ale muži —“ křížovala se matka — „snad ty děti tak přes ves neponeseš?“

„A proč bych nenesl? Po Putimi je ponesu — Smrkouce s nima tak projdu a až do Semic přijdu — teprve ve světnici u nás na zem je postavím a boty obuju.“

„Lidé se ti budou smát.“ —

"Budou — nebudou — vše stejné. Smějí-li se mi, sáhnu do kapsy a nemám tam nic, nesmějí-li se — sáhnu tam zas — a nenahmátnu tam opět nic. Lidem se nezachováš a nezalibíš — dělej co dělej. Tys obě pacholata nosila pod srdcem — proč bych já je nesměl nést na bedrech," — a už s chlapci na cestu vykročil. Pěkně si vykračoval v bytelných koženkách bosýma nohami, i vlněné punčochy do kapsy schoval nikoho si nevšímaje. — Pružná, sukavitá trnovka se při každém kroku prohnula — kluci líbezně se pochopovali — smáli — s tatickem si povídali a v Semicích pak k večeru už ani dočkat se nemohli, až tátka zuje boty, sami hned do nich se drápali a těšili se „na jízdu“ k domovu.

A lidé? Zprvu se tomu zasmáli — ale pak — když Cimburu častěji tak potkávali, sevšedně jim ten zvláštní obrázek — nic směšného v tom neviděli — a dnes povídají si o tom pouze proto, aby ukázali, jak Cimbura miloval své děti a jak měl — veliké boty.

I doma všedního dne na jaře i v létě chodival Cimbura nejradiji bos. V prachu i blátě — v dešti i vedru — po cestách, lukách i polích kráčival bosou nohou a pouze ve vysokém podzimu a pak v zimě obouval dřevěnky — které mu ve Staších dřeváčník zvlášť pro jeho nohu vydlabal a rok jako rok — jako na zakázku — páru mu jich přinesl. Cimbura vyložil si v nich „nárt“ beránčí kůží a liboval si, jak má nohu pěkně v suchu stále a v teple.

Když přišel masopust anebo posvícení — Cimbura už zase chodil s Marjánkou k Srnkům mezi sousedy — protože nebylo rozumné příčiny, aby zůstal doma a tak urazil obec — jakoby s ní svorným nebyl anebo jakoby se za ni styděl. On naopak s nikým na šířu nežil, nikým nepohrdal.

O památkách je milo mezi sedláky našimi pobyt. „Špičkují se“ navzájem — o nevinný, ale dobrý vtip nebývá mezi nimi nikdy nouze. V čem kdo během roku pochybil — kde v hospodářství prohloupil — co se mu nepovedlo anebo co sám pokazil — s tím se jistě zde — v masopustě u stolu shledá — to mu jistě připomenou. Obec má právo veřejně soudit a každý její člen se tomu právu podrobuje a sám je také na jiných vykonává . . . Zvláště veselý Míka byl vždy ve svém živilu a vyhledával a odkrýval bezohledně slabůstky jiných.

„Míko, pro hubu — na hubu,“ hrozívali mu sedláci — ale nikdy nic se mu nestalo — všecko mu to beztrestně prošlo.

Letos vzal si na mušku Cimburu. —

„Cimburo, kolikery máš dřevěnky?“ ptal se nevinně. „A mám jich kolik páru — musím mít zásobu — protože na mou nohu v Písku si ve všech krámech dřevěnek nevyberu,“ dobrácky vykládal Cimbura — „ale ve Staších má dřevěnkář už moji míru.“

„A kam je ukládáš?“

„Kam jinam? Pod kouzeň — aby vyschlly a nepukaly.“

„Tak to bude přece pravdou!“ štíril se Míka.

„A co — co?“ hořeli hned zvědavostí všichni za stolem.

„Tak vám Cimburka už dávno pozoruje slepici. Stále pod kouzlní se povaluje. Sotva když selka hejno krmí — nažrat se vyběhne — a hned už zase zmizí. Selce to nedalo. „Co pak tam jenom má ta mrcha?“ — povídá si a koukne pod kouzeň. Ale ničeho nic tam nevidí — po slepici ani památky. Jenom hospodářovy dřevěnky tam pěkně v pořádku jako páry koníků vedle sebe svorně leží. „Divná věc,“ bručí selka — „sem přece ta chocholka běžela“ — a dávala si lepší pozor na chocholatou slípkou. A hle — viděla ji — na vlastní oči ji viděla — jak pod kouzeň zaběhla a tam se ztratila, jakoby do vody padla. Až mráz po těle obesel selku — jaká kouzla a čáry ta slípka provádí. „Zabiju ji,“ už se rozhoduje v duchu, — nebo nač miti: v stádě slepici očarovanou?“

Ticho bylo — celá hospoda pozorně sleduje zajímavou historii o podivné slepici.

„Nebyla černá?“ — optal se v zadu kousavě Klásek — a všichni pochopili proč. Černá slepice — jako havran černá bývá čarodějná. — Ríká se, že taková slepice snese-li o Velký Pátek vejce, a člověk nosí-li je pod levou paží tři neděle — skřítek — hospodáříček, že se z něho vylíhne.

„I kde pak,“ ozvala se sama Marjánka nevrle — protože věděla, kam Klásek míří — „byla to chocholka — peršíčko bílé strídá se po ni se sedým, „kropenačka“ ji říkáme.“

„Tak tedy selka —“ nedával se Míka vyrušit — „plna strachu hledí pod kouzeň, ale ať se dívá jak dívá — nevidí nic než páry dýmem pěkně do hněda začazených dřevěnek . . . „Abyst tak —“ šlehl ji hlavou a už natáhla ruku a vytáhla dřevěné obutí na světlo — a hle — div divoucí — svým očím věřit nechtěla — v pravém dřevěnku sedí chocholka přikrčená — ustrašená — pod ní hnizdo vajec a některá už naklovaná — podívá se do levého — a tam si hovi — kočka s třemi koťaty.“

Do hlučného smíchu propuká celé shromáždění — směje se nohám Cimburovým — směje se jeho obuvi — ač cítí, že osklivo smáti se vadě přirozené. Kdyby byl Cimbura chromý — nebo hrbatý — obec by se mu jistě nesmála — ale nohy jeho jsou zdravé — jenže veliké — tak veliké, že nejsou tak hned k vidění — stopy jejich ve sněhu mezi všemi se poznávají — a to obec lehtá k smíchu.

A co Cimbura? Urazí se? Rozhněvá se? Zvedne se a odejde? Ne, Cimbura jako rozumný člověk — nestydí se za své nohy a nehněvá se. Jenom Marjánka červená se studem za muže. „Nerozumná ženská,“ plisní jí v duchu muž a

schválně odsedá od stolu — „vytahuje nohy ven z podstoli — divá se na jejich veliká šlapadla, vězíci ve velikých důkladných botách — s láskou hledí na ně, a jakoby se nic nepřihodilo, s velebným klidem začíná mluvit: „Ó, moje zlaté nohy — nemohu se za vás ani dost Pánu Bohu naděkovat. Vic než čtyřicet let už mě po světě nosíte — a nikdy ještě jste mě nebolely. Po cestách dobrých jste mě dosud vedly a nikdy na cesty bludné nezavedly. Z boje a ohně zdravého jste mne vynesly a z dalekých cizích zemí po vás do sladkého domova zpět jsem se dostal. Kdybych vás neměl — co by do mne bylo do celého? Co bych si bez vás na světě počal? Proto se nestydím za vás, ale vážím si vás a miluji vás.“ A když skončil tuto chvalořec — znova ke stolu si přisedl a řekl Mikovi: „Čepice musí být podle hlavy a dřevěnek podle nohy — nebo on je k vůli noze a ne noha k vůli dřevěnku. I velký dřevěnek bývá časem užitečný.“

Sousedé pošlouchli se loktem — Marjánka přestala se stydět a zvedla odvážně hlavu — „teď to přijde“ — stálo psáno zřetelně v očích všech, když Cimbura jím nyní vypravoval: „Sel jsem před týdnem s polí. Sníh tál, mrazy polevily, teplý vítr foukal od Dunaje. Na podkostelném rybníku, stekaly se děti jako na návsi. Led pukal — a dlouhými rýhami přistila voda na povrh. Kloučkové loučili se s klouzačkou, neslyšeli, neviděli. V tom vykřikli a jako když strelí do nich — letěli ku břehu. Jenom jeden tam zůstal — dostal se na vysekané místo na vokenici, kterou v ledu k vůli rybám vysekali — tenoučký led jako papír prolomil se pod ním. V ledové vodě chlapec kříčel a zoufale se bránil — chytaje ručkama hladkou ledovou trášť kolem něho plovoucí. Skočil jsem na rybník — ale než bych byl k tonoucimu došel — zahyne! Co jsem udělal? Zul jsem dřevěnek — rozenhal jsem se a po ledě ho poslal chlapci na pomoc. Střelou jel a žbluňk do vody před samým nosem topicího se kloučka. Nemusil jsem ani kříknout naň: chyť se ho — všemi čtyřimi drápal se hned na něj — nu — a co byste řekli? Můj dřevěnek kluka unesl. Jako na prámku seděl na něm a nepotopil se — až jsem doběhl a chlapce vynesl. Viš — bratře Miko — či to bylo klouče?“

Hospoda se odmlčela — jakoby to byla ne hospoda, ale kostel — a v tom přísném tichu kajicně řekl Mika: „To byl můj Vojta.“

Tak odpověděl Cimbura. Bez křiku a bez hněvu — až podivno to bylo lidem — a smáli se, že má mléko místo krve v žilách — dobrák — člověk že je to — s kterým by i orat mohl. — Žena že jej má pod pantoflem — ta že se teď po druhé trefila vdát — paní zrovna že dělá a že to na ni také znát — kvete jako růže — jako mladice — a přece už ani ona do čtyřicítky nemá daleko. Celá zkrásněla!

I muži na potkání Cimburovi domlouvali, proč sám dojí, proč čuňata sám krmí — o slepice se stará — to že je ženská práce a ženu že tím jenom kazi.

Ale Cimbura se jim do očí vysmál a řekl, práce vůbec že není ženská a mužská — práce je práce a každou člověk má konat — on — Cimbura že u Kovandů i peří drával.

„Jakže? Peří jsi dral?“

„Ano — dral a dost — až mně v kloubech prsty praskaly,“ skoro honosivě přiznával se sedlák — „krávy teď dojím a dojival jsem — protože mě starý Kovanda přesvědčil — jak mužský lépe vydoji krávu než divka — které brzy ruce zemdli a čtvrtý — pátý kus zůstane nevydojený. Od té doby, co o vepře se starám, tak u nás ve dvore neposel ani jediný . . . Radim vám upřímně — nespolehejte se na ženu a na čeleď — sami nejen dohlédněte — ale co třeba i udělejte.“

Tak to dělal Jan Cimbura na svém statku — k tomu měl i dorůstající hochy po Pixovi a zvláště Jana — budoucího hospodáře. Nic nepodceňoval, žádná práce nebyla mu malichernou — ničím neopovrhoval — ale všecko bystře pozoroval. Studoval přímo hospodářský dobytek na svém statku — a naučil se mu rozumět — pochopit, co chce a co si přeje — co mu schází — čeho potřebuje. Ve stádu svých zvířat postřehl jednotlivce svárlivé, jiné zárlivé, poznal krotké a tiché — lenochy i pilné — zdravé i zárodkem nějaké nemoci stížené — a dle toho s nimi jednal — spory rovnal — choré a raněné léčil a ošetroval — a o všecky se otcovsky staral.

Tak stálým pozorováním vycvičil své bystré oko, že na první pohled poznal přednosti i chyby a vady koně anebo krávy právě tak jako husy anebo kuřete, odhadl skoro na libru jejich živou váhu a určil dle toho i spravedlivou jejich cenu — od které jen nerad ustupoval. Prodával-li řezníku — nikdy kus nepřecenil, ale ze sumy vyřknuté také nerad slevoval.

Jako hospodář miloval Cimbura všecko pěkné a dokonalé — a zvláště domácí zvířata. Pes jeho musel miti nejlepší sluch i čuch, kočka byla pětibarevná, kohout měl hlas, že ho bylo slyšeti až do Ražic — a na tri dny napřed musel označovat počasi — lip a spolehlivěji než každý tlakoměr. Udal-li špatně dešť — Cimbura mu to odpustil — po druhé mu pohrozil — ale zmýlil-li se po třetí — dal ho sedlák selce o nejbližší památkce nějaké popravit a proto měl vždy ve stádu kuřat vyhlédnutého kohouta jiného. Ale zvláště s koni se chlubil. V jeho zákoniku lásky hned po Bohu a člověku přišel kůň — a proto dlouho — dlouho nemohl zapomenouti na Divokou a horce si vyčítal, že poslechl Kovandu a vedl ji

ke koni. „Mohla tu být — po dnes mohla běhat,“ hořekoval v duši.

Ale když první bolest pominula — přestal se hněvat na hřebečka a omlouval ho: „Vždyť on chudák za to přece nemůže — dost krušno mu bez matky — a přece vyrostl — a ostatně je jejím potomkem.“ — To zdravý rozum a pravý cit hlásil se v něm k slovu a Cimbura se nevzpiral.

Zahleděl se jednou na hřibátko zrovna obalené dětmi a srdce mu zatrnulo. Šel k němu a poprvé je po krku vřele poplácal.

Koník podíval se na něho cize — až to hospodáři lito bylo a řekl mu měkce: „Běláčku — vždyť jsi přece můj!“ — to poprvé ho jménem pojmenoval, ale Běláčkem to nehnulo — dál se hnal za dětmi a rozteskněného hospodáře jakoby nebylo.

„Vidíš — jak ty zvířeti — tak zvíře tobě,“ pokáral se Cimbura a počal se hřiběte pilně všímat, tak až hoši Jan s Franckem žárlili. Až dosud jakoby to byl jejich kůň, oni Běláčka česali, krmili a napájeli a teď najednou tatínek dohlíží — žlab Běláčkovi vydrhne — hnůj vykydá a slamou podstýlá . . .

Oko jeho často laskavě spočinulo na milém zvířatku — a čím déle na ně hleděl — tím víc poznával, že bude postavou svou i letorou matce „Divoké“ podoben. Dostával podobnou štíci hlavu, jako ona nosila, stejně krk v běhu mírném zalamoval a v trysku natahoval, má po ni štíhlé nožky a úhledná kopyta, bystré uši a smělé, ohnivé, udatné oči a prsa vyklenutá . . . Celé složení mladého těla prozrazovalo, že z Běláčka vyroste pěkný, zdravý kůň — bude-li dobře hleděn a chován.

„Dej Bůh štěstí,“ pozdravil kdosi Cimburu, právě když se z pole vrátil. Pozdvihl hlavu a hle — ve dvírkách stojí — nunváři — dobrí známí jeho . . . Jako drátenici, sklináři, kalounkáři, podomní obchodníci mají určité kraje, kterými procházejí a jeden druhému nepřebírá zabraná města a vesnice — tak i nunváři mají své okresy — které dvakrát v roce po jaře, a na podzim projdou — po zdraví se poptají a dobytek vykleští. Dobrého nunváře váží si sedlák jako přitele. — Nunvář rozumí zvířatům — upřímně poradí — poví, kde a co je na prodej — i pozdravy výřídí a vzkaz donese. Na trzích nunváři nikdy nescházejí — se vsemi sedláky se vítají — u nich po vesnicích jedí i spí . . . S nunvářem moudrý sedlák bývá vždycky za dobré — protože on může dobytek „opravit“ — ale také zkazit — a tak i Cimbura hned všechno nechal a hostům vstříc vykročil.

„Jak se vede, sedláče,“ hned řeč se navazovala.

„Po všem boži — dobré.“

„Co žena a děti?“

„Zdrávi jsou — jak vy se máte?“

„Jak vidíte — živí jsme a práce se nám daří. — Pištinský Dvořák vzkazuje vás pozdravovat — co dělá hřebeček.“ —

„Je už ročák — čas — aby se dal vyklisnout.“

„Ukažte nám ho.“

Cimbura obrátil se na patě zavolal: „Janku, skoč pro Běláčka.“

Hřebeček toulal se kdesi — bezstarostně ukusoval si travíčku, pobrodil se v Blanici — poválel na drahách — proběhl se s kluky a ani tušení neměl — proč ho Honzík na jednou za ohlav chňapnul a domů ho vede.

Tam na zápraží stojí hospodář se dvěma cizinci, v modrých umaštěných šatech, vysokých botách a koženými taškami přes ramena a stříbrné cvočky blýskají se jím v ušich. Stojí vážně a moudře jako nějaká komise. Běláček jim nevěří — hned ve vratech vytrhl se Jankovi a jako střela proletěl kolem nich na široký dvůr — několikrát jej oběhl a — hup — zmizel v konírně.

Nunváři zůstali přes noc u Cimburů. Ještě ráno prohlédli a promakali znova celého hřebečka a když se loučili — vážně a důklivě povidali hospodáři:

„Nám věřte — bylo by hříchem to zvíře vymíškovat — z toho bude hřebec k pomilování.“

A tak Běláček zůstal dál — hravým a veselým hřebečkem.

IV.

„Mrzi mne býk ve dvoře — a to je obecní zvíře — když na nás řadou přijde — vzít je musíme a ty ještě hřebce odchováváš,“ zlobila se Marjánka — „prodej ho —“ radila, přemlouvala, prosila muže — ale marně.

Cimbura nepovolil — zamiloval si konička a říkal si: „Proč bych nemohl mít hřebce? Proč bych nemohl jezdit s hřebcem? Nemusím ho nechat zapouštět — ale mít ho chci a budu — protože je synem Divoké. A ještě plný rok potom poprál Běláčkovi zlaté svobody . . . Ten za tu dobu nabažil se děti — a vyhledával společnost koňskou. Na pastvě — na kobylích lukách — jak otavy se svezly — bylo ho z daleka vidět — bilou srstí lišil se od celého stáda hřibat. Ale nejen srstí i postavou — řehtáním a chůzí.

Znáte Putimské louky? Jak že — neznáte ty zelené koberce — rovné — do dálky natažené a ustavičně se měnící? Jednou jsou zelené jako brčál — pak rozsype se po nich tisíce kvítků a ony jsou pestré jako zahrada — pokosí se sena — louky se sedlivi a zavoni kraj omamujícím dechem podchlátých trav a bylin — . . . Jen na některých nechá se znova vyrůstat

otava hustá jako kožich. — Ale na jiné vyžene se dobytek — ovce i skot — a zvláště hřibata. Luka oživnou a život vesnice jakoby sem se přestěhoval. Pasáci a pasačky s husími stády — pohunci s jalovinou hovězí a hřibkové s koni ovládnou luka jako svoje království a všude kolem hemží se to jejich poddanými: dobytkem — vzácným to statkem sedláka. Děti z vesnice táhou se sem, ohně se zanítí, písň se zpívají, hry se vymýšlejí. Tábory a strany se utváří, války se sousedům vypovídají, bitvy svádějí, příměří se uzavírají a na oslavu jich hody se pořádají, řípa — okrouhlice se strouhá, brambory v popeli se pekou — čmelákům po mezech med se vybírá. Hoši na hřibatech se projíždějí — na hlavy se staví, po rukách chodí, hole vyhazují a chytají, čampulík se hraje. Když večer se blíží — když za Kestrany slunce se schová a tiše — neslyšně z Hůrek — z lesa u Boubína do údolí soumrak výchází — když z rybníků a řek — Otavy i Blanice — mlhy vstříc mu jdou — pasáci do kroužků sezenou rozptýlený dobytek.

„Kam zítra?“ ptají se na rozloučenou.

„Na Jirovku“ — „ke kamennému křízi“ — „na arendu“ — „do soudních drah“ — „na farské luhy“ — „k Řežabinci“ — „na utopenou,“ volají hlasy ...

Ale Cimburův Honzík sedí na Běláčku jako jejich král, klidně návrhy poslouchá — až konečně rozkáže. — „Zítra poženeme ,na podkovku‘ —“ a porada je ukončena.

Tak vystrídají rádou louky. Vidiš-li je dnes v suchém rybníku Nešovském — jsou zítra na Postříhačce — pozití v Koutech, jindy na Okrouhlici.

Znáte Putimské louky — tvrdé a dlouhé ode vsi k Ražicům — k Hradišti — k Písku — k Heřmani — na všecky strany jako velké jezero se rozlévají — putimské louky — z nichž jako ostrovy po stráních a vrškách vynořují se pole a lesy? —

Po těch lukách ve zlaté svobodě až do třetího roku proháněl se Běláček ... Tu stal se jeho krok jistým a křepkým — jeho noha pružnou jako struna, běh jeho rychlý a skok jeho — když úprkem bězel, na dobrý sáh dlouhý ... Po dva roky byl králem hřibat — on všecky předběhl — on první širokou struhu přeskočil — on nejdříve vždycky do vody šel a řeku přeplaval — on proti býku zadkem se postavil a bil kopyty až býka zmánil a rozprchlé druhy obhájil ...

Ale ve třetí zimě přišel k Cimburům sedlár a vzal Běláčkovi míru na chomout. ...

Ta tam uletěla milá svoboda a hřebecovi otevřala se perná škola života. Hospodář ve stáji zvedal mu nejprve nohy — jednu podruhé — kladivkem na tvrdá kopýtko mu poklepal — učil ho hlavu shýbat — polštář mu přes ni na krk navlíkal a celý den nechal jej později s novým chomoutem

stát i běhat. Pak pohřibetník a podpínku mu utáhl — ocas mu kroutil a podocasník připjal. — — —

Už nesměl běláček po dvoře — po vsi lajdat — kolem vozu cestou aneb pluhu na poli pobíhat — na kobyle se dívat jak pěkně stejně jako dva šrouby táhnou — ale sám teď ve voze s podsední klisnou musil kráčet — krátké držení poutalo ho ke kovanému konci voje a od uzdy šel dlouhý řemen hospodáři přímo do ruky. Chvíli se mu libilo hezky rozumně jít při moudré kobyle. Hrdě si hřebecové našlapoval — pyšně si vedl. Pak spatřil někde chutnou travíčku — chtěl skočit a smlsat ji, — ale chyba lávky! — držení nepovolilo — klisna zlostně hlavou se ohnala a tvrdou čelistí do citlivého krku ho udeřila — a hospodář hned řemen přitáhl, až se mu pysky ošklivě rozsklebily.

„To by hrálo,“ — myslil si Běláček — „tak vy se mnou tak — ukáži vám co umím — ukáži vám svou sílu, — že já jsem pán“ a vzdorně pohodil hlavou, přední nohy vzpříčil a kroku neudělal ...

Kobyla mrskla po něm okem — a jakoby neviděla, co mladiček vyvádí — táhla dál — a už brousilo kolo hřebecovi v zadu kolena, tak že jako uštnut ku předu popoběhl — stranou uskočil a do zadu se podivil. Tam spatřil usmívajícího se hospodáře, jak mu rukou hrozi. . .

Běláček rychle se srovnal a zase chvíli pořádně jak se slusi a patří v páru šel, — nebo sedláka Běláček se bál — jeho oči se bála před jeho rukou měl vitr. Sedlák do duše vidi Běláčkovi — pohlédne a na vlas vi, co hřebecové v nejbližším okamžiku chce provést — k čemu se chystá — zadkem-li vyhodi, kousne-li, zařehtá li anebo ku předu skočí, vzepne se na zadek, otočí-li se anebo po zpátku zacouvá. Na usi — do oči — na nozdry — po nohách se podívá — a podle toho k hřebecovi se bliží. . . „Mě neošidiš — mě nepodvedeš“ říká si a hledí Běláčkovi do očí tak pevně, — že konik po hledu nesnese — schlípne rázem ouška, hlavu schýlí, srst zježí a po celém těle už napřed se chvěje — nebo vi, že hospodář hned v zápěti za tim pohledem po něm chňapne — uzdu v ruce jako v kleštích zmačkne a Běláčka k zemi strhne. . .

Proto se bojuje Běláček oči i ruky hospodářovy.

Ale hospodář není krušák. Nechce, aby se ho hřebecové bál, chce si dobyt jeho lásky — proto, jak konik poslechně — hned lahodně na něho mluví a chválu ho zahrnuje: „Tak jsi hezky — hodný koníček — tak tě mám rád — slušně v páru vykračuj — hahou, hej. — Krok drž, — jak se na pořádného koně slusi a patří. Narost jsi — a musíš být užitečný. Nebylo by ti hanba ještě teď s malými hřibátky se karamádit a po pastvě a drahách se toulat — nečinně se povalovat? Jen trp — a uč se chodit a tahat — něco zkusiš — ale to jinak

nelze — každý učedník — mučedník, však zvykneš a pak se ti, darebáčku, stane práce rozkoší a radostí větší než potulky a lenošení — k duhu ti půjde — kosti v tobě stvrdnou — svály zocelovatí a sily sám za tři jiné koně vydáš.“

Tak ho Cimbura chválil — s ním mluvil — mírným hlasem vic než strohou přísnosti ho chláhol a krotil — až ho chodit naučil. Častěji se před kovárnou zastavil a Běláček se díval — jak umouněný kovář v kožené zástěře vyšel — žhavé podkovy koním přikládal — až dusivý dým spalovaného kypota Běláčka v nozdrách šimral — pak i k němu kovář přistoupil. . . . Běláček podrážděně zafrkal — protože kovář odporně čpěl dýmem a nevoněl senem ani otavou jako voní sedláci. . . . I nohu se opovážil hřebečkovi zvednout a kladívkom na ni poklepat — jako mu to dělal doma Cimbura, a oči s něho spustil — Běláček by mistra kováře vyplatil — ale Cimbura stojí na stráži — a koník proto drží jako beránek a mrknut okem se bojí. . . .

„Ach, ten se dá dobré kovat — bude držet jako starý,“ chválí hřebečka mistr, spokojeně ho poplácávaje po rozeklaném zadku.

Ještě dvakrát — třikrát se to tak opakovalo, až to všecko sevšednělo Běláčkovi, zvykl si už na zápach spáleného rohu — na dýmem páchnoucího mistra kováře a sám už nohu zvedl — jak jen zavolali „hoj“ „zvedni“ a po noze se shýbli.

Ale potom jednou Cimbura Běláčka zavedl pod přístřešek kovárny, tam přivázal ho krátce k železnému kroužku a sám vešel dovnitř.

Hřebeček mohl slyšet otevřenými dveřmi, jak sedlák slavnostně pronímlouvá na mistra i tovaryše: „Tak vedu nováčka — dnes ho okováme prozatím jen na předek“ — ale nic neslyšel, protože pozor nedával a jen zvědavě se díval na divy černé kovárny. Viděl tam na výhni sálající plamen jako veliký, čarovný květ ohnivý — viděl rozžhavené železo napřed bílé jako stříbro — pak žluté jako zlato — pak červenalo a modralo — slyšel rány perlíku a kladiva pěkně v taktu znit, až do skoku mu při tom bylo — a jako hvězdičky viděl sršet od kovadliny drobné okuje. . . .

Pak vyšel kovář — kopyto Běláčkovi zatrhnulo — rány kladívkom byly jaksi pádnější, a hle — když mu nožičku pustili, našlápl a citil, že na něčem stojí — rychle utrhli — nohou sekl — ale setrásti to nemohl.

„Aha! Obuli jsme tě“ — smáli se mu hospodář s kovářem a okuli mu rychle i druhou nohu.

Ach, strašně ty podkovy překážely! Jako centy těžké se mu zdály, zakopával cestou o každý kaminek — nohy výš zvedat v chůzi si musil zvykat — ba — bylo mu — jakoby

se chodit učil. Hrabal nohama až země litala — ale podkovy zbavit se nemohl.

„Holečku — koníčku, ty jsou přibité“ smál se mu sedlák — „pět dobrých podkováků každou drží — ale počkej zitra — poznáš — k čemu jsou dobrý.“

Jako královský princ vstávalo na východě za Hůrkami jarní slunce. Z mlhi jako z jemných pavučinových plének se vybavovalo, až se posadilo nad lesem na špičky smrků, jedlí a borovic a jasným okem usmálo se na putimský kraj. Polibilo nejdříve starý kostel na kopečku, pozlatilo jemně — jakoby pohladilo — doškové střechy vesnice a už jako v zrcadle shliželo se v podkostelním rybníku Hanzličku. Voda jakoby se v plameny proměnila rázem zaplala po celé hladině a drobné vlnky — jako chvění radostné — běžely po jejím povrchu. Ze sitiny od hráze ven do toho jasu vyplula v čele svého stádečka divoká kachna a ostatní nedorostlá mladoužebně tíkala v pečlivě ukrytych hnizdech. V porosených lukách tirykaly koroptve a s polí v oblačnou výši s jitřní písni jakomodlitbou vzlétali šediví skřivanci. . . .

U Cimburů zastihlo sluníčko už všecko na nohách. Hospodář vyšel ze světnice a s veselou tváří jako to slunéčko boží postavil se na prahu. „Strýc“ — „strýc“ — vitali ho hned vrabecové poskakujici po dvoře mezi drůbeží. Kachny táhly v řadě kolem něho, kolébaly se na nízkých žlutých nožkách z plna našlapávajice na tenká blanovitá chodidla. Šly za kačerem Cimburovi chlubně vykrikujicím: „Marjána z rána dala nám — klas“ a když už přešel, bylo ještě slyšet, jak kachny labužnický si pomlaskávají: „Klas“ — „klas“! Kohout na hnoji zatrepal křídly a jako rytíř dvorně přál „dobré ji — tróoo,“ slípky kokoráčily upozorňujice: „jde okolo hospo-dář!“ Stádo kuřat hnalo se k němu přes dvůr úprkem s roztaženými křídélky a starostlivá kvočna za nimi marně je napomínala křičic rozčileně: „Krok — krok — krok“. Žlutá housátka se sem batolila a jedno přes druhé se ptalo: „Živi-li? živi-li?“ darmohusi baba krkem nad nimi kroutila a volala svoje: „pssst — pssst.“ Starý housar jako by signál troubil táhlým hrdlem volal na svoje družky: „na hráz! na hráz!“ ale když spatřil ve stádu svoji zamilovanou bilou husičku — sníživ hned hlas, lichotil ji něžně „krás-ka“, „krás-ka“ a odváděl si celé stádo svoje kamsi na rybník. . . Pouze krocan ještě se přivalil tváře se nesmírně důležitě. Krvi do ruda naběhlo mu fialové oruží — křídla o zem drhl — a jakoby dosud ani zrnka nedostal — lhal hospodáři do očí: „vzhůru — vzhůru — vzhůru — umru hladem, umru.“ — Tak vstávalo ono slavné jitro, ve kterém Běláček jako řádný kůň dostal k chomoutu i postraňky a měl být poprvé zapřažen do vozu

Cimbura vešel k němu do stáje a koník vesele u žlabu zařehtal. Přes den a noc zvykl si na podkovy; a ani jich ne-

citil. Jak Cimbura s chomoutem se blížil — hřebeček povolně už hlavu natáhl a s velikou ochotou dal se ustrojit.

Oblečen jako princ do chomoutu nově načerněného s přes-kami a miskami jako zrcadlo vyleštěnými vyběhl radosně z dusného chléva k pumpě ke korytu a dychtivě zapojel suchý oves.

Starý valach — jako učitel za svým žákem — rozumně hrabal se zvolna za ním. Běláček věděl, že má času dost, a proto si ještě oběhl celý dvůr — zastavil se u psí boudy na krátký pozdrav se psem — Chlapíkem — prohnal krocana — přeskočil hrůzou umírající kvočnu i s kuřaty — čichal k ovčinu a veprovým chlivkům, ukousl si mlsně z kvetoucí hrušky větvíku obalenou zeleným listím a bilým květem a když viděl, že už napojený valach stojí u voje — čerstva — aby nebylo zle — postavil se k němu. Honzík s Franckem hned ho zapřahali. Návojník zapjali na řetizek chomoutu — přesky oprati spinali a také poprvé Běláčkovi rozvázali na hřbetě konopěné postraňky — natáhli je — naměřili a ovinuli kolem obou konců dřevěné rozporky.

Ze sýpky teď vynáší Cimbura obili. Pytel po pytli nese na svých širokých ramenech a do vozíku slamou vystlaného jej uctivě klade. Dva pytle žita — dva ječmene a jeden pšenice přinesl sedlák — neboť první jízda Běláčkova bude s božím darem do mlýna. . .

Verunka stojí na zápraží a drží za ruce oba kloučky. Malého Vaška s Martinkem. Hoši vyrostli — už by se nevešli do tatínkovy boty — běhají čile jako vřetena — i kalhotky už nosí — jsou „trouročení“ teprve — ale silni — že každý by jim hádal dobrý o rok více . . . Tahají teď Verunu, křičí „hija-hija“ a vši moci chtějí ke koním — k vozu — svézt se — ať už na koni anebo v kolísku. . .

Cimbura naložil už obili a obchází teď vozík. Sahá na zákolníky — zkouší brzdu — prohlíží váhu s rozporkami i hřeb — srdečník — pojíci předek a zadek vozu. . .

Jako velebná kněžka vychází teď selka s kropenkou plnou svěcené vody tříkrálové.

„Tak, aby vás Pán Bůh všecky chránil, anděl strážce ať stojí při vás,“ a kropí hřebečka i muže i synky Jenika s Františkem.

Všecko to dlouho trvá Běláčkovi. Už se nemůže dočkat, až vyjedou. . . Hrabe přední nožkou — hned levou — hned pravou a libuje si. Nikdy holé kopyto nezahrábne tolík země — jako kopyto okované. Ocelovým ozubem podkovy rozrývá udupané dvořiště jako pluhem-ruchadlem. . . . „Stojíš,“ vykřikl Cimbura a Běláček poslechl. Mladšinka letěla otevřít do-korán bránu.

Cimbura stojí rozkročen na vozíku — řemení drží v rukách a na řemeni drží koně. . . . „Držte se,“ napomíná oba

hochy sedící za ním na pytlích . . . a povoluje řemení. Jazykem mlaskl — a koně vykročili. Valach moudře — rozvážně, — ale Běláček bujně skočil ku předu a zarazil se. „Co to?“ ptaly se jeho veliké oči a ohližely se. Ano, Běláček je zaprážen. Nejen držení v předu — ale i dva postraňky teď vzadu pou-tají ho k vozu . . . Chomout zcela jinak na prsa dolehla Běláčka mačká . . . Valach táhne — a hřebeček cití — že musí táhnout s ním — jinak že mu kolo kolena na zadku ubrousi — cití — že nelze skočit na levo ani na pravo — jen ku předu, že může . . . A než si to rozmyslil — už ho hospodář otěži napomenul — jaká hanba! — selka se dívá — děti hledí naň — a Běláček znovu vykročil — kolisek zadrkotal a vyjel na náves. — — — — —

Běláček stal se takto tahounem — silným, vytrvalým a spolehlivým — tahounem, kterému se žádný druhý nevyrovnal a proto nemohl tahati v páru, ale musil tahati sám. A to se hřebci právě líbilo. Jezdil s ním pouze hospodář — a zamí-lovali se navzájem do sebe tak, že jeden bez druhého už se neobešel. Cimbura nejel nikdy s párem kobyl — přenechal je Janovi — a když chtěl Francěk zapřáhnouti Běláčka a přivézt fůru jeteliny — vyjel s ním zrovna až za ves. Tam hřebeček pozdvihl hlavu a rozhlédl se kolem — a jakoby Francka na voze a uzdy v hubě nebylo — hnál se cestou necestou — mani nemaní — rovně přes meze a pole k Cimburovi sekajícímu bujný jetel . . . Tam se pokorně zastavil a popásat se počal — nedbaje, že na té cestě krkolomné ztratil z vozu Francka, prkna, ba celý zadek vozu — a jen s předkem sem přiběhl . . .

Na všechny čtyři ho už okovali, a když Cimbura sedlání a jel jej do Hanžlička vyplavat — tu zdálo se, že se země třese pod kopyty pádiciho hřebce. . .

Kde kdo se ohlízel za ním a sedláci znalecky říkali:

„Když šiml před pluhem a Cimbura za pluhem — tu kdyby to pluh vydržel — ti dva by vyoralí brázdu hlubokou jako Blanice — širokou jako Otava, ale rovnou jako silnice.“

Proto byl Cimbura hrđím na Běláčka a pro něho zapomněl na Divokou. Měl rád Marjánku, dobrou a milou ženu svou, měl rád děti po nebožtíkovi Pixovi, zvláště Verunku, měl rád své krevní přátele i starého Kovandu, ba všecky lidi miloval, ale jeho „spolčata“ a potom — Běláčka, ti tvořili jeho srdci potěšení, z těch se radoval a těmi se takřka honosil, ačkoli to chlapčům čím dál, tím méně na jevo dával. Vyrostli totiž — do čtvrtého roku už šli — a Cimbura si řekl: „je na čase, aby práci zvykali a mazlení odvykli.“ I přestal s nimi mluvit měkce, žertovně a mluvil vážně a rozumně. Vykládal jim a vysvětloval, jmenoval jim v sadu stromy, v poli ptáky a na louce květy. „Mudrce chce z nich udělat,“ smáli se mu krátkozrací lidé, když zaslechli, co a jak Cimbura s hochy hovoří. —

A ti byli stále s ním — jako klíště drželi se otce, v patách mu byli ustavičně — s ním jeli na pole — s ním vraceli se s pole, s ním po dvoře chodili — k němu s každou otázkou a záhadou žádostivě se obraceli — a Cimbura ani vysvětlovat a vykládat nestačil . . .

Ale teď v létě stávali se mu kloučkové často nevěrnými . . . Černé i červené jahody zrálly v lese ve Vápenicích, Obciznách, u Obrázku, v Plaza, Hůrkách i na Skalů vrchu . . . Prostřený stůl byl dětem les a na něm plno pochoutek . . . Černé, sladké borůvky, vonné jahody červené, nakyslé ostružiny a maliny . . . První ovoce po dlouhé zimě skýtala přiroda všem lidským dětem — velkým i malým a zvláště těmto.

„Pepíkůůůů! — Půjdeš do lesaaa?“ křičely děti na sebe po vsi i polich.

„Pujdůů — půjdeš taky?“ — domlouvali se a hned po obědě často místo do školy táhly hloučky děti k tmavému, stinnému lesu.

Dnes vypravovaly se děti Cimburovic. — Verunka s oběma chlapci půjdou, aby nepřekážely, nebo dnes počne se svážeti seno do stodoly — kolik vozů ho skopili na Píkárně — a to se dnes musí dovezt — protože slunéčko svítí mdle, komáři štipou a kouř k zemi padá — počasí se změní — bouřka spadne — zaprší snad na dlouho a co pak? Začpak stojí seno vymočené a vyválené, bez vůně a chuti? Nastlat s ním, za víc nestojí! A proto dnes ruce k dílu — suché seno šustí a chrastí — čechrá se a voní jako celá apatyka — proto všichni — kde kdo je k práci schopný — vzhůru na louku. I selka s mladšinkou zavrou dům a vypraví se na Píkárnu — mužští budou vozit . . . Cimbura a Hanzík jezdí — Francek na voze šlapat . . .

„A co s vámi, brouci?“ ptá se Cimbura děti, když práci rozdělí.

„A my půjdeme do lesa,“ odpovídá Verunka.
„Do lesa — do lesa,“ jásá Vašek i Martínek.

„A kam?“

„Kam je nejbliž — do Hůrek.“

Hned po obědě rozjeli a rozešli se Cimburovic.

První vyběhly ze statku děti — dychtivě, žádostivě, prázdné hrnečky a džbánečky v rukách, horkým vzduchem a prašnou cestou rozbehly se k zelenému, stinnému lesu. Režné košítky měly všecky — Verunka sukénku tenkou a kluci plátnky — to byla celá jejich „oblec“. Upalovaly rádostně, až se jim hlavičky tráslily a veselé radostné výkřiky z hrdel jim unikaly . . .

Zenské s hráběmi na ramenách vyšly zadem na louku nahrabávat kopy a kopence . . .

A sotva že koně napojili — se třemi vozy vyjeli mužští.

„Chlapíku ty hlidej,“ poručil psu sedlák a se hřebcem vyjel první ze dvora.

Ale ani psa netěší samota. I on vyběhl na náves a stanul ve vratech rozpačitě. Přední nožku a hlavu zvedl do výše a čenichem zalapal po vzduchu.

To rozvažoval, kterým směrem by se měl dát — za ženskými — nebo za vozy anebo za dětmi.

„Jejej — Chlapík je tu,“ vykřikl Vašiček, který se opoždoval stále o několik kroků — za Martinem — a pes jako střela mihl se s radostným štěkotem kolem nich.

Verunka se lekla. „Chlapíku, Chlapičku zlatý,“ počala mu hned diplomaticky lichotit a zdvořile s ním vyjednávat — „ty s námi nesmíš — pantáta hajný by tě tam špatně privítal — jistě bys vyplašil a prohnal nějakého zajíčka — a viš, jak draho to přišlo Hubáčka — kůži ho to stálo.“

„Chlapíku, jdi domů — hloupý —“ povídal mu Martínek, sedl si k němu na bobeček a hladil ho ručičkou po hlavě — „my jdem na jahody dnes — a ne se kupat — dnes s námi nesmíš.“

„Chlapíku, vrať se pěkně domů, vrať,“ přisedl si i Vašík a vrele, rozumně mu domlouval — nebyl bys tam nic platen — sbírat neumíš, žbáneček s sebou nemáš, borůvky nežereš — co bys tam dělal?“

Chlapík poslouchal, na zadečku seděl a učeně se tvářil — ale jak hoši popošli, hned zas cupal za nimi.

Děti pustily se do nových výkladů a přemlouvání. Chlapík všecko trpělivě vyslechl, ale sotva několik kroků udělaly, hned pustil se s nimi k lesu dál.

„Tak co, vrátíš se nebo ne?“ — došla nit trpělivosti ohnivému Martinovi — pěstičku zaťal a hněvivá očka jeho hledala na cestě kámen.

Pes bojácně se schoulil, k zemi se přitiskl a jakoby plakal, rychle očima mžikal — ale odehnat se nedal. Verunka ho tuze litovala. Přiklekla k němu — a jakoby slibem zavazujíc, slavnostně se ho optala: „Chlapíku, budeš hodný? Nebudeš se toulat? Lehneš si vedle nás?“ Když pejsek zapanáčkoval a podal všem po řadě pacičku, měl vyhráno — byl přijat na milost a směl s nimi do jahody.

Les objal je všecky a zavřel se za nimi. Pohltil je a děti zmizely v jeho útrobách — — —

Cimbura nebyl žádný přetrhnilo člověk. Pracoval télem i duší a práce cele ho zaujala. Měl úkol vyměřený — čtyřikrát za půl dne musí se dnes každý potah ve stodole obrátit — čtyři fúry sena každý z Píkáren na půdu dopravit . . . Dila si proto hleděl — koní, vozu a sena si všímal — sám všude první a ostatní mláčky za nim, aby mu stačili. Dusné

parno tiží pilné pracovníky — kraj ani větérkem si neodechl — bez hnuti stála po polích metajici se žita a pšenice — zamlžené slunce ospale krácelo nebem — těžká — omamující vůně vadnoucích, pokosených květin a travin táhla se vzduchem — kraj jakoby unavený toužil po spánku — mlčely stromy — ptáci i lidé. Pouze komáři zpívali si svoji monotonní písň, bodajice jako vztekli. Na koně — jakobys je medem pomazal — jen jen se lepili dnes hovádi, mouchy hučavky a bzíkavky. Koně zlostně oháněli se hlavami a ocasy — s kůže havěť strásali a kopali po ní . . .

Druhou fúru nakládal Cimbura — ke čtvrté kopě zajel, když v tom tichu pozorném ozval se nový zvuk . . .

„Co to?“ — pomyslili si všichni. Lidé přestali pracovat — koně přestaly se ohánět; všichni zvedli hlavy. A v tom zas — a zas —. Vavřinec — zvon Vavřinec — v Putimské věži bije na poplach! Jako na rozhledně kdyby stál natáhl se Jan vysoko na voze a rozhlédl se krajem . . . Ke vsi letěly zraky všech — krky se natáhly — tváře zbledly — „les hoří,“ vykřikl v tom hospodář.

Jakoby silná ruka neviditelná vytasila ohromný meč ohnivý a výhrůžně jím mávala proti ocelovému nebi — tak plápolal už plamen na samém lemu temného lesa — na kraji Hůrek. —

„Les hoří — můj Bože — les hoří —“ v hlubokém zármotku zanaříkal si hlasitě Cimbura . . . Oh, jak miloval les! Se zálibným okem hledival na každý strom, ať stál už u cesty anebo v sadu — ale s obdivem pohlížel na celý les smrků, jedlí anebo borovic — na celé temné porosty lesní, jež se mu zdály tajemnými a velebnými jako chrámy. A zvláště miloval les, který znal a který nesčislněkrát křížem krážem prošel — Hůrky — ono souvislé pásmo jehličnatého vonného lesa — jež se táhlo k Smrkovicům — Semicům a Selibovu — ve kterém znal každou stezku, cestu i křížovatku — Boubín — Skálu, vrch i Landrošty v něm stokráte přešel. Nedivil se nikdy na žádný les jako na pouhou bromadu dríví — ale hleděl na každý s úctou jako na valné shromáždění živých tvorů — z nichž každý žije svůj dlouholetý život — volně a svobodně — kde svorně druh druhu v bouři a větru podpirá, chrání a zacláni, s ním poctivě a bratsky dělí se o děš, vzduch, světlo i půdu. Slyšel les hučet velebně i šumět sladce, ozývat se ptačím zpěvem i říjením srnců — viděval nad ním kroužit ptačí dravce — v jeho korunách kmitat se veverky jako opičky a mezi jeho spletenými kořeny klouzat tiché, měňavé ještěrky, zákeřné hady . . .

Zdrčen stál tu na Pikarnách Cimbura a hleděl, jak les mu hoří . . . Ano u samé cesty vozové — tam — kde se ztráci — kde vchází do stínu lesa, usedl si příšerný kohout červený a tluče křídly, až roj jisker jako ohnivé vločky sně-

hové ve sloupech dýmu vznáší se k nebesům. Na všecko zapomíná Cimbura — a podává se dravé litosti, která zaplavuje mu nitro — litostí nad hořícím lesem zeleným.

„Kam šly naše děti?“ — optala se Marjánka. Neoptala se — vykřikla tu větu otázkou — protože se děsila sama odpovědi. Srdce mateřské čekalo, že se ozve spasitelný hlas a řekne: „Ne — selko — nešly na Hůrky — šly k Hradišti — šly k Zátavě —“ ne na les, ale na ty děti v něm si ona nejdřív vzpomněla. —

„Ano, kam šly naše děti?“ — šlehalo teď i hlavou Cimburovou — a cosi hrůzného zatřásl jeho srdcem.

„Na Hůrky šly“ — v tom už odpovídaly zoufalé hlasy.

„Ježíši — tam v tom lese jsou.“

„Sli tam — jistě šli — i Verunka i Venoušek s Martinkem — všichni jsou tam.“ — Krikem a pláčem naplnily se Pikárny.

„Uhoří — uhoří mi moje hlavy zlaté,“ zalomivší ruce, klesla selka na louce na kolena — — —

„Neohoří — Pán Bůh nedá,“ vyrazil v tom ze sebe Cimbura. — Jak vidle v ruce držel, zarazil je nevědomky až po násadu do země a skočil ke hřebci.

„Povol mu držení,“ poručil Janovi — který jako úhoř sjel po seně v zadu na měkkou louku — a sám vázal mu postraňky na hřbet — rychle je vázal — uzel utáhl a už na Běláčka skočil . . . Jan ještě jen s líšně oprat sesmekl a otci na koně ji hodil. Běláček se nesmírně zaradoval. On dosud nezapomněl na krásné doby zlaté svobody — kdy nemusil vléci za sebou těžké břemeno vozu — ale kdy na svém hřbetě nesl jen Francka nebo Honzíka a předjízděl s nimi po Putimských loukách kde které hřibě — a vždycky se těšil, kdykoli hospodář jej vypřáhl a usedl naň — aby ho za odměnu pilnosti proplaval v Hanzličku a prohnal pak po kobylích drahách . . .

Dnes stojí spoután jako otrok — k voji u předu a k vozu v zadu přivázán — stojí a mouchy drze ho štipají — lezou po něm — do uší mu sedají — do očí — pod břicho — na slabiny — nejcitlivější místa si vybírají. Ach, Běláček — rád by utekl, ale smí se jen ohnat po nich — nesmí se rozběhnout — a letět rychleji než bzíkavky i hučavky — skočit do vody — poválet se v ní — křovim u řeky se proplétat — nic nesmí — poslušně a pokorně musí stát a popojízdět ke kopkám a potom rozumně — opatrne — aby nezvrhl — vléci vůz k Cimburům do stodoly.

„Psi život,“ myslí si Běláček — a zlost jím lomcuje . . . Netěší ho vonné seno, které mu předkládají, netěší vzpomínka na obrok, který večer naň čeká — utéci se mu chce — přetrhat držení i řemení — osvobodit se — ukázat svoji silu těm doterným mouchám — jen sedláka kdyby kozel

někam odnesl. Ale ten vidí Běláčkovi do svědomí. Čte jeho černé, zrádné myslénky — a když koník už už chce se vzepnout — okřikne jej přísný hlas — a opráš otočí se o jedno oko — zkrátí se tím o píď — a Běláčkovi uzda zkroutí hlavu tak, že stojí jako beránek ...

A hle — v tom bolu zoufalém náhle cítí Běláček, jak pouta povolují — cítí hospodáře na svém širokém hrbetě — nic mu nepřekáží — nic ho nedrží a hřebec jako pták dává se v let ...

Letí — a podivno — sedlák ho nekrotí — nepřidržuje uzdy — ale povoluje — a jakoby málo letěl, patou pobizi — mouchy zmizely libý větrík hřebčeka ovlivá a chladi — hřív a ocas mu čechrá — krevný kůň přichází do ohně — skok stává se delším a delším — jistým i pravidelným — jeho smělost odyáznou a jeho síla neukrotitelnou. Nezná překážek a jak Cimbura řídí — tak letí přes všecko — idí, jak i jiní sedláci odpřahuji koně — vidi lidi spěchat — úprkem běžet z Pežoutky, Blahouta, Kolibek, Kuklí, Louček — a všichni tím směrem se ženou — kterým on — Běláček — utiká. Ne — nedá se předběhnout — ale předběhne všecky — ach — hravě předběhne — a běží přímo — přes všecko tam — k tomu ptáku ohniváku, který na okraji Hůrek rudými křídly mává ... Pod Běláčkovým břichem mizí obili — stoky — křovi — mihne se silnice — kmitne se polní cesta, pěšina — v dohledu zjeví se a hned v zápěti zmizí rybník Ražičák — a už jako val s příkopem letu překáží Blanice — široká řeka — s oběma břehy olším i vrbinami zarostlými — a za ni — hned za ni zvedají se Hůrky — zelená se les — hořící les ... Cimbura hlavu přitiskl až na samý krk — křovi zmizelo — voda zašplouchala a už na protějším břehu ze zeleného lemu řeky vynořuje se na koni Cimbura ... Čapka zůstala v křoví, ale ani toho necítí ...

Do vrchu teď unáší ho kůň cestou přímo k lesu. V okamžiku na vršek vyjel a hrůzostrašné divadlo zjevilo se jeho očim — ne do lesa — ale do plamenného moře ústí krivolaká cesta, po které hřmějí kopyta hřebce ... S obou stran jako svíce ohromné hoří smolné smrkы plným plápolem. Mohutné větve chvějí se žárem jakoby bolesti, jemné špenďliči praská a prší na zem, suché chrastí a stlani chytá — plameny jako hadi po zemi se plazí na levo — na pravo — požár jako povodeň se rozlévá vyschlým lesem. Krajinu stromy ohorelé suky jako pahýly rukou — zbavené šatu — vztahují prosebně k rozčileným divákům — jichž tady už stojí hrstka, ale bez rady a bez rozumu. V šíleném trysku prchají z lesa do šírych polí veverky, zajici i celá rodina srnčí, nad lesem — nad vrcholy stromů chovajícimi teplá, měkká hnizda, se zoufalým skřekem krouží vrány, divoci ho-

lubi, datlové, žluvy, straky a sojky ... S praskotem hořících stromů mísi se zoufalé hlasu lidské: „Pily a sekery sem“ — „kácejme stromy“ — „lopaty sem — a motyky“ — „brázdu země kolem vyhodime — jedinou brázdu“ — „děti tam jsou — Cimburovic děti“ — jako ve snu slyší Cimbura zmatenou směs zvuků — požáru — lidských hlasů i ptáčího nářku — a upírá oči do toho ohnivého jicnu, ve kterém se ztrácí cesta. Musí projet — proletět — protože jinde v cestu staví se koni stromy — jen pěšák může se jimi proplétat — kůň cestou musí — touto cestou a nejinou, protože tudy nejbližší a kůň rozechnaný ...

„Stranou,“ zahrímal Cimbura strašným hlasem na klubko lidí zmateně pobíhajících. Vykřikli — na všechny strany se rozprchli — Běláček nataženou hlavu pozdvíhl — ohnivou bránu před sebou spatřil a než se Cimbura nadál — stranou skočil a podél lesa běžel ...

Běláčku, Běláčku, cos to učinil! Selhal's, podvedl's hospodáře, který se na tebe spolehl — neznáš Cimburu — ale poznáš ho — hned — teď poznáš — ba už poznávás ...

Běláček jest od přírody zvíře měkohubé, jakživ neměl ostré uzdy v hubě, ale pouze jednoduché stihlo — a tím vždy si jen pohrával, jazyk a zuby o ně brousil ... Cimbura trhl rukou a Běláček bolesti zaričel — čelisti rozsklebil, do výše se vzepjal a poslušně — jako čamrda na zadních nohách hlavou zpátky k ohni se otočil ... Jakoby po jehlách šlapal — drobnými krůčky na místě přešlapoval — nožky prolamoval — zadkem vyhazoval — předkem se vzpínal — ale s mísou se nehýbal ...

„Co míni Cimbura?“ hádají lidé ... „Proč neleze s koně? Snad nechce ohněm projet?“ a už hrnuli se ke koni a jezdci.

„Blázníš, Cimburo?“ křičel Černoch a popadl chvějícího se koně za uzdu — „do ohně ho nedostaneš — stane se neštěsti.“

„Stranou, jsou tam moje děti“ — poroučí Cimbura. Nadlidská síla a zoufalé odhodlání zni z jeho hlasu — a Černoch pouští se koně.

Všichni zapomněli pro okamžik na požár — na děti — na pomoc — koňaři se v nich probudili — a sami hořeli zvědavostí — vjede Cimbura do lesa nebo nevjede; a nevjede-li — co se stane? Co provede kůň? Vzepne se jako svíce na zadek a neseskočí-li jezdec v čas — kůň i s ním se převrhne a zamačkne ho Co provede kůň? Na bok se vrhne a nohu jezdci přerazí ... Co provede kůň? Zadkem vyhodí, až jezdec přes hlavu mu přeletí ... Co provede kůň? ...

Ale neznali jezdce a neznali hřebce. „Vyděj sílu,“ zazněl povel zas po dlouhé době v duši Cimburově — jizva mu

zbrunátněla — všecko kolem se propadlo a pouze to vědomí zbylo, že musí s Běláčkem vjet do lesa a vyvézt Verunku a svoje dvojčata . . .

„Vydej sílu — víc — víc,“ slyšel Cimbura a zmačkl koleny koně pod sebou. Bolesti jako vlček otočil se hřebec třikrát po sobě na malém místechku — Cimbura uzdou trhl a hřebec jako pes na zadek se posadil a pak jezdec povolil — udidlo povolilo, kolena povolila — ruka hospodáře poplácala hřebce po krku — „nic platno, Běláčku — spolu tam musíme.“ ústa hospodáře prosebně promluvila . . . Běláček cítil se přemoženým — darmo se vzpiral — darmo s jezdcem bojoval — Běláček kůň chrabry a proto bezelstný — stojí klidně jako ovečka a chápe, že nesmí zákeřně hospodáře shodit — který mu teď už také důvěruje — poslechnout musí a jít tam, kam ho požene. A tak už ne dva tvorové — Cimbura a hřebec — ale Cimbura sám — o koně silnější, větší a rychlejší a hřebec pod nim o Cimburu smělejší a odváznější — tu stojí. Splývají spolu v jedinou bytost — hroznou — až příšernou — ovládnutou jedinou vůlí . . . Jako plamen zasvitily Běláčkovy oči, růžové chrípí se mu rozklenulo, krátká srst se zježila, pod jemnou kůží naběhly mu žily, po krku, plecích i nohách jasně vyvstala spletitá, krví tvrdě nalitá jejich síť, stepilá postava jako by se v celé kráse chtěla ukázat — vypnula se do výše a do délky se protáhla. Běláček hrdě, spokojeně pohodil hlavou a nozdrami frkl tak mocně, že to zaznělo, jakoby dlaněmi zateskal a mírným klusem vracel se na cestu . . .

Kůň nezdá se divákům koněm a Cimbura Cimburou . . . Cosi nadzemského, hrdinského jako v pohádce rozklenulo se nad nimi — lidé chápali, že jezdec i kůň si porozuměli — a kdyby teď z hořícího lesa vyšel proti nim drak, ještěr, lev — cokoliv, ti dva že se neotočí — ale projedou . . .

„Svatý Jiří,“ vykřikl kdosi a všichni pokleklí — aby za ty dva zasvěcence smrti se pomodlili — hrůza uchvátila je a nic jim nevadilo, že byl Cimbura bos, prostovlasý, v režné košili a odřených kozlovicích — aby v něm neviděli bohatýra . . .

Slovo nevyšlo už z Cimburových retů — jenom na krátce zas už držel v rukách řemení a když Běláček doběhl až k samé ohnívé bráně — přihrbil se jezdec — jako pijavice přilnul ke koni — nohama sevrel koně a krásným — plavným skokem zmizeli v dýmu a plamenech. Jako sousto pohltil je les — lidem se ulevilo. Napjetí jakoby pominulo — všechno vrhlo se teď na práce záchranné zde — protože ti dva tam jsou už tak jako tak ztraceni. Pronese hřebec Cimburu? Nepronese! Podlehne! Ztratí směr! Klopýtne o kámen, kořen anebo pařez! Udeří do dřeva! Padne a zabije sebe i Cimburu! Dýmem se zalkne a klesne! Žárem se splaší

a Cimbura ho víc neovládne! Ach, toť jisto a není času dál myslit, jak ho chránit . . . Lidí přibíhá se všech stran jako mraku — myslivci a hajní řídí hašení, od Písku vojsko sem běží — rány seker se ozývají, pily skřipou, země vyhazovaná litá do výše, stromy se kácejí — přízivní vitr se zvedá — východní — — pryč od lesa obraci plameny k polím — Hůrky jsou zachráněny — až na dvě — tri jitra zničeného lesa . . .

„Hleďte, hleďte,“ ozývají se výkřiky . . . To Cimbura už kus cesty od lesa kláti se ke vsi . . . Pěšky jde a Běláček při něm se nadnáší a tančí, na pružných nožkách se pohupuje, krk zahybá a hlučně vyfrkává nalokaný dým. Na koňském, širokém hřbetu jako na lavici hoví si Martinek s Vaškem — oba drží opatrne plné džbánečky jahod — Chlapík hlučně a radostně štěká, obíhaje koně ve velikých kruzích, a Verunka ubíhá k Putím před nimi — až šatečky ji vlají — povídět mamine, že Běláček s tatínkem pro ně do hořícího lesa přijeli . . .

„Není možná,“ žasnou lidé — a přece vidí Cimburu klidně se stavět na ohromné nohy — vidi, kterak rukou hladí hřebečka — hladí i synky svoje . . .

„Hola, Cimburo — jsi to ty anebo nejsi?“ volá naň Černoch, volá jménem všech za hrobového ticha.

„Buď Bohu chvála — já jsem to — moje děti to jsou a můj kůň tu jde při mně — všichni živí a zdraví,“ odpovídá radostně Cimbura — ale nezastavuje se, míří cestou dolů — s kopce — rovnou k podkostelnímu rybníku. Ale Rouček, Jaroš, Horník, Koubský, Černoch — všichni hned za ním a vidi Cimburu — na vlastní oči vidí souseda zdravého — jen dlouhé vlasy má sežehnutý — vidi i koně zdravého — jen hřiva a ocas jsou kratší — žině jakoby přistříženy — a Cimbura i koně cítiti je dýmem a čmoudem a pokryti jsou popelem . . .

„Ohněm jsme štastně proletěli — deset skoků stačilo — a octlí jsme se za ním — požár šířil se po kraji rychle, ale do hloubi nešel — překážel ne oheň, ale dým — ten jako mlha hustá naplněval les a pro stromy a bezvětří k nebi vznéstí se nemohl — na krok před sebe jsme neviděli — ale slyšeli jsme — Chlapíka — psa jsme slyšeli a potěšil jsem se já i kůň — zavolal jsem a pes přiběhl a k dětem nás dovedl — Verunka už utíkala s nimi a dobré utíkala pryč od ohně vzhůru cestou na Skálku vrch a k Selibovu . . .“

„Tvá žena — Marjánka sem běží —“ vykřikl v tom Kolářík a Cimbura se zastavil i koně zadržel — přiběhl Jan i František.

„Maminka — maminka —“ tráslý se na matku děti a ona letěla k nim s otevřeným náručím. Přímo s koně na krk se ji pověsili kloučkové a ona s nimi na zem se posa-

dila — hladila je, libala . . . Oslzel Cimbura — štěstím a radosti oslzel . . .

Honzik s Frantíkem Běláčkovi sundali pohřebník, podpěnku i podocasník i chomout s polštářem — Cimbura koně za kohoutek se přidržel — vyšvihl se naň a vjel s ním do vláhle lázně rybniční. Pil — dlouho a žiznivě pil hřebeček hned u kraje, ale pak do vody se pustil . . . celý do vody se ponořil — jenom hrotu uší, oči a nozdry v jedné čáře vyčuhovaly mu nad hladinu — plul jako podmořský člun — voda kolem něho sotva znatelně se hýbala a s hráze ho ani vidět nebylo — jen Cimburu bylo vidět — stál na zádech koně a zdálo se, že jako duch se vznáší po modré hladině velikého rybníka . . .

V.

Byla neděle. Z Putimského kostelíka hučí varhany a otevřenými dveřmi ven přes hřbitov do volné přírody, plné zrajícího už obilí — letí píseň „Tvůrce mocný nebes — země . . .“

Vážní sedláci — osmahlé tváře čerstvě oholené, dlouhé vlasy nad čelem rozdelené — silní a otužili stojí zde na svých místech nad ohromnými bílými náhrobníky rytířů Radkovec z Mirovic a jako slabé děti sklánějí zde pod gotickou klenbou vybileného kostelíka rozvážné hlavy své . . . Jednou týdně zde před Bohem se pokorují, koleno ohýbají, na dětskou drobotinu před oltářem a dřevěné mřížky se zahledí, nad životem se zamyslí . . . Celý týden nezbývá k tomu času, ale v neděli touží duše po slově Božím, které pokorně i pozorně vyslechnou, snesou napomenutí, k srdci si vezmou povzbuzení, z vroucích srdcí si zazpívají a osvěžení — s dušemi jakoby umytnými a svátečně oděnými vycházejí pak z kostela na hroby svých milých — — —

Jako každé neděle i Cimbura stojí s hlavou obnaženou nade hrobení Pixovým — když mu kdosi hůlkou zafukal na rameno — rychle tedy hrob i čelo pokřížoval a ohlédl se. Starý Kovanda stál za ním — nějak celý přepadlý, v pasu jakoby zlomený — o hůl opřený . . .

„Jdu se, chlapče, schválně na tebe podívat —“ začal stařec vesele hněd před hřbitovem — „jsi zase slávou pokryt — celý kraj o tobě mluví a o tvém srdnatém činu.“

„A strejče“ — mávl rukou Cimbura — „jaká chvála? Každý, kdo by tam byl měl děti, jednal by tak.“

„To snad — to snad — ale koně by tam nedostal — nikdo jiný už ne — jen ty. To oni dobré vědi — Putimáci hlavati — i silný Černoch to ví — a proto velebí, chváli a obdivují — ukázal's jim, kdo jsi — to byl kousek, který si obec zapamatuje.“

Řeč se přesunula jinam — Kovanda vyprávěl, jak ho všecko zvolna opouští — „Dobráka už není — Pstruhy sedlák prodal — a má teď Tygry — oba stejně barvy — radostno na ně pohledět, — ale nejsou už moje — já k zemi niž se skláním — do hrobu se divám — se světem se loučím i s tebou dnes —“ teskně mluvil stařec a vyžadoval si, aby ho Cimbura ke hrobu nesl a do hrobu spouštěl — „jsi jako nás — tak s našimi naposled mi posluž, až oči mé na věky se zavrou —“

A zavřely se . . . Než svatá Markyta srp hodila do žita — ještě přede žněmi třemi páry koní přivezli mrtvého Kovandu ve fasuňku hrachovinou pečlivě vystlaném ke kapličce sv. Anny — a od ní na ramenech donesli ho k svatému Vavrincečku — jeho synové nesli a Cimbura s nimi jakoby rodu Kovandovic vlastní byl, i do hrobu ho spustil . . .

Smuten vrátil se domů a vděčně vzpomíнал až do své smrti jako na vlastního otce na nebožtíka Kovandu — jeho řeči a úsudků se dovolával — jeho příslužní opakoval, jeho radami se řídil . . .

Brzy na to poslal starosta po sedlácích paličku s oznámením tištěným a se vzkazem ústním, že za týden bude v píseckém hřebčinci přehlídká koní . . . I hřebeček byl už mezi koní na listině zapsán a musil „na parádu“ s ostatními. Vylinal k jaru — ožehnutý ocas i hřiva znova mu narostly — a odpočály po zimě přímo hýřil silou i bujarostí, když s Cimburou k Smrkovicům z Putimi vyjel. Všichni sedláci jeli — jeli na koních vyšnořených v sedlech i na dekách jen — jejich pacholci — i jejich syni — i Frantík s Honzíkem seděli na kobylách a jeli — ale Běláček musil být první — nesnesl, aby ho někdo předjel — vzpinal se a hryzá koně na levo, na pravo, až cestu si proklesl, první vyrazil a ostatní volky nevolky za ním. Pres Smrkovice, Semice hnala se ta selská kavalkáda a na Vodňanské silnici teprve zatočili k Písku. Řada rybníků po levé straně zaleskla se v ranním slunci. Klášterské rybníčky — jako na niti růžencová zrna — na potůčku navlečené — Beránkovec, Šarlak, svitily se — jakoby byly nevodou, ale tekutým stříbrem nahnány. Po pravé ruce lesem černala se Kraví Hora a uprostřed jakoby krví hořely taškové střechy hřebčineckých kasáren, položených při samé silnici sotva půl hodinky před Piskem. — Černožlutě natřená vrata byla v nich dokořán otevřena a vypasený strážmistr — dlouhý bič v ruce — čekal na to stádo selských koní s opovržlivým úsměvem v brunátné tváři. Ale co to? Proti němu jede zvolna kůň — kůň jako panna — ba kdyby nebylo s hřichem — řekl by starý strážmistr — kůň jako anděl krásný . . . Bič mu v ruce klesl — strážmistr na bobek si sedl a zdola nahoru koně pozoroval.

„Hřebec je to,“ vykřikl hlasitě — „kde ho ukrad’ ten hloupý sedlák?“ a závist zahořela v něm . . . Ne — tu — v celém hřebčinci něstojí ani jediný takový kůň, jako tenhle šiml zde . . .

Starý voják a zkušený koňař div se Běláčkovi až k zemi nepoklonil, když k němu dojel, uctivě mu s cesty ustoupil, a rukou mu ukázal na prostornou jízdárnu ve dvore. Vojáci žasnou, kde že se v jejich „vachmistru“ ta vlivnost k sedláku najednou běže . . .

Běláček první a ostatní za ním projeli vraty a stavěli se do řady.

„Tenhle zázrak koňský až uvidí náš starý“ — křičel strážmistr po německu a posílal kaprála podívat se na silnici, nejede-li ještě od Písku slavná komisie. Sám se od hřebce nehnul, dokud ho neprohlédl — hubu mu rozevřel a zuby spočítal, na pěsti změřil u kohoutku i v kříži — nohy mu promakával. — Blízilo se k deváté, když zahrčel před kasárnami kočár.

Rytíř a dva důstojníci vešli na dvůr a postavili se k malému stolečku. Svazek listin položili naň, zvěrolékař rovnou zaměřil k nejbližšímu koni.

Odvod koní odbýval se rychle a hladce. Bylo tu mnoho starých známých — tu a tam některý nový přibyl — o jiném sedlák vykládal, kam se poděl, kam ho prodal anebo vyměnil. Na opačném konci stál Běláček. Strážmistr hlásil sice rytíři, jaké zvíře stojí na konci řady, ale ten jen zábručel cosi do husarsky vykroucených knírů a zaboldl ostré oči své do koní nejbližších. Zřídka některý z koní musil z řady ven a proběhnout se — ukázat se komisi — a tu i Běláčkem to trhalo — hrabal netrpělivě sypký, hrubý pisek, přežívkoval uzdu, až mu pěny od úst padaly — až konečně došlo na něho.

Důstojníci ho spatřili — a až dech se v nich zatajil.

Běláček stál v plné slávě před nimi . . . Kůže jeho byla neobyčejně jemná — srst krátká — a nebyl bílý, ale skoro růžový — jak se bílý chlup s černým spolu míchal . . . Jeho hřívá byla žlutou slamou uměle vypletena a tuhé copánky visely mu na rovném čele mezi bystrýma očima i po silném, jakoby z mramoru vytěsaném krku. Pěkně vyběhlý ocas naplnuje hustá, čistá žině a tak dlouhá, že ji Běláček skorem po zemi za sebou vláčí . . . Nohy nad kopytem až ke kolenu jsou kost a kůže — tenké a suché jako nohy jelení — každý kloub — šlachu i žilu jest na nich zřetelně znát —

Kde se tu vzalo to ušlechtilé zvíře? Jakého je původu?

„Je to arab — půl araba jistě!“ hádá rytíř — chodě pln úcty a obdivu kolem a ukazuje na jeho srst — hřívu a ocas.

„Postavou a typem je to berber,“ tvrdí zvěrolékař.

„Má štíčí, výraznou hlavu — a nebýt to šiml — řekl bych: kůň anglický je to,“ miní důstojníci.

A Běláček stojí a „upejpá se“. — Cimbura ho provádí, koník ukazuje slavné komissi, jak pružné má nohy, v chůzi ani v běhu že se „nestihá“, „nezašlapuje“ ani „nestrouhá“ — ať jde krokem anebo klusem — že nohou nekroutí — nekulhá — z předu — ze zadu — se stran pozorují — ostře pozorují Běláčka — ale poskvryny, vady na něm nenalézáji . . .

Všichni Putimští jsou hotovi a odjeli — ale Běláčka stále prohlížejí — provádějí a obdivují na dvoře kasáren.

Malé srdce jest v Cimburovi. Nic dobrého netuší ani sobě ani koni.

„Rozvedou nás — najisto nás rozvedou —“ šepťa mu vnitřní hlas —

„Necháme si tu hřebce měsíc na zkoušku,“ povídá mu zvěrolékař a voják hned už dává hřebci erární uzdu a do stájů ho odvádí — „osvědčí-li se, dostanete za to zvíře tolík, kolik budete chtít —“

„Neprodám Běláčka —“

„Tak dostanete tolík, zač my ho odhadnem — u starosty složíme peníze — Jan Cimbura jste — z Putimi č. 25 — že ano?“

Na stání zařehtal hřebec — zaplakal tajně v srdci svém pro něho Cimbura a po pěši — s ohlávkou v ruce vycházel z kasáren . . .

Smuten vrátil se bez konika, uzdu na hřebík pověsil — a ani slova nepromluvil — jídla sa nedotkl.

„Měj rozum,“ vážně, ale laskavě připomínala mu žena — „odvedou syna na vojnu — otec s matkou se rmouti — a pomohou si? Člověk — dítě narukovat musí — neřku-li kůň —“

Cimbura kýval hlavou — rozum mu říkal, svatou pravdu že mluví Marjánka a počítal v duchu: „ještě rok a půjde do Písku před vojenské pány ne s koněm, ale s Pixovým synem, kterého jako svého miluje a ještě dvě leta a půjde s Franckem — druhým synem a pochybuje Cimbura, že by se pánum nelobili tisickrát vic než celý Běláček“ — a před zrakem otce zjevily se štíhlé, stepilé postavy obou hochů — „jako voda léta utekou a jako letos do školy — tak povede k asentu svoje dvojčata Martínka s Vaškem a jak teprve s těmi se těžko jednou loučit bude — zvíře je zvíře — od toho srdce odpadnout — mysl na ně zapomenout může — i kdyby to Běláček byl,“ tak se utěšoval a to zvláště tenkrát, když mu soused Hubáček, který teď byl starostou — vyplatil neslychanou sumu — plných dvanáct stovek — za hřebce a podal psaní, že Běláček zůstane na vojně . . .

Ale Cimbura netruchlil sám — truchlily pro dobrého koníka i děti — a to nejen děti Cimburovic, ale děti z celé Putimi. Běláček už sice nechodil v poslední době do školy — nedival se otevřeným oknem v letě na své drobné souduhy — nestával na prahu a neloudil na nich kurky chlebové — měl vážnější a těžší práci, ale věrným přítelem té drobotiny dětské zůstal — dítě mohlo na Běláčka sednout — mohlo ho podlezt — zapřahnout i vypřahnout, co chtělo s ním dělat a koník mu neublížil — a to zlaté zvíře teď dětem odvedli na vojnu . . .

Tak minulo asi půl roku. Zima se bližila a ohlašovala mlhou, mraziky a krátkým dnem. Stromy holé, bezlisté čekaly smutně na její příchod — — Za pěkného podzimního dne z píseckého hřebčince vyjelo několik jezdců. V čele — na hřebci černém jako havran seděl pan rytmistr a za ním na těžkých koních samá šarže . . . Jeli Vodňanskou silnicí — a pěkně se jim jelo. Z mlh brzy proklovalo se zlaté slunéčko, stříbrné nitky babiho leta poletovaly vzduchem, z polí při silnici voněl dým z pasákých ohníčků.

Jezdci minuli Semice, Nový dvůr, selibovský rybník a teprve u Protivína pomyslili na návrat. Rytmistr otočil vranička na pravo — sjel s císařské silnice a zamířil ke Skalám, Heřmani a Ražicům . . .

V Putimi na věži odbíjela desátá. Pan učitel pouštěl právě první oddělení žáčků domů, když na dřevěném mostě přes Blanici jako když z hluboka zahřmí zaduněla kopyta koní . . .

„Vojáci! Vojáci!“ zaradovaly se děti a zastavily se i s panem učitelem před školou. Pomalu, krokem bližil se k nim hlouček jezdců . . .

„Pochválen Pán Ježíš“ — sborem pozdravili hoši i děvčátka. Důstojník se usmál — zasalutoval a laskavě — jednou rukou přidržuje bujněho hřebce a druhou opíraje si volně o bok — prohlížel si kluky — dorost — „Kanonenfuter“ — jak říká vojenská hantýrka . . .

I kluci mají zřejmé zalibení v něm. Libí se jim jeho vysoké boty, lesklé, shrnovací, se žlutou rákoskou v holince, libí se jim černý kůň i žluté sedlo na něm — očka se jim jako hvězdičky svítí a třpytí — ale v tom strhl se mezi nimi křik.

„Běláček! Cimburovic Běláček!“ zajásaly děti.

„Běláčku!“ „Běláčku, tu máš!“ „Pojď sem,“ volalo jedno přes druhé a ručkama lovily hněd v kapsách i v kožených a slaměných taškách.

Hřebec — mušák pozdvihl hlavu, zastříhal ušima, velké, černé oči svoje upřel na děti, chviličku jakoby se rozpomíнал — a najednou sebou trhl a rozběhl se rovnou k dětem —

marně kaprál, co na něm seděl, úzdou trhal, klel a nadával.

Chlapec jako palec utíkal Běláčkovi naproti. „Koukejte, kluci, to je náš šiml,“ volal pyšně cestou a natahoval ručku po koni. Ten se u kloučka zastavil, radostně zařehtal a očuchával — Cimburovic Martinka — který se tu setkal s milovaným druhem svým. Hřebec k němu hlavu sehnul — do tašky mu číchal — Martinek ho hladil po měkkém nose, za uzdu ho popad' a žadonil: „Vojáku, vojáčku můj zlatej — nechte mě sednout na Běláčka.“

Rytmistr se smál — smáli se i ostatní vojáci. Kaprál se sehnul, vyzvedl klučíka a posadil před sebe do sedla . . .

„Šimle, pojedeme k nám, to budou mit tatinek radost — a maminka a Honzík s Franckem — a Verunka — a Váša — ten stůně a není dnes ve škole — a všichni u nás se rozveseli,“ hovořilo dítě a hřebec jakoby rozuměl, otočil se a pádil rovnou k Cimburovům — ostatní vojáci na koních za ním.

U Cimburů dnes mláti — jenom selka vaří oběd. „Co se to děje?“ pomyslila si, když zaslechla ve světnici u kamen dusot koňských kopyt. Skočila k oknu a hle — Běláček jede k nim. Martin sedí na něm a za Martinem voják s navoskovanými kňoury — a za Běláčkem ještě pět nebo šest jiných hřebců . . .

Vyběhla tak jak u plotny stála, dokorán vrata otevřela a koníka srdečně ve statku vitala — vitala i pana rytmistra — vitala i ostatní pány vojáky.

Mlatci se mlatu ze stodoly na dvůr vyskočili a oči na Běláčkovi nechat mohli — jaké panské způsoby si osvojil — jak hlavu drží a jak si vykračuje — ale chváli ho, že se za svůj domov nestydí a na ně nezapomněl. Vojáci s koní se sedali, selka jim bochník chleba s nožem podala a sama hrudu másla žlutého s bilou solí na talíři jim podržela. Cimburu mrzelo, že nesmí koním dát ovsu — ale za to předložil jim po otýpce suchého nemláceného jetele — Honzík vodu vážil a Francek v putýnce ji hřebcům donášel. I chorý Vašík rázem jakoby se pozdravil, vyběhl s Verunkou k Běláčkovi a hladil jej po sehnuté šíji.

Cimbura mluví s rytmistrem a pýří se radosti — neboť důstojník chválou nad Běláčkem oplývá — ale náhle zasmuší se hospodář, nebo slyší, že hřebec nejmenuje se už Běláček — ale „Marengo“ že se mu říkat musí po slavném šimlu císaře Napoleona . . .

„Marengo,“ zavolal kaprál — a aj — Běláček vskutku pozdvihl hlavu — slyšel na to jméno . . . Lito to bylo Cimburovi a zmírňovalo to bolest loučení . . . Běláček tak jako tak zmizel — a Marengo? Marengo? Ach ne — tak by mu nikdo u Cimburů za nic říkat nemohl . . .

Odjeli vojáci z Putími — odjeli před polednem — až před dvůr je Cimburovic vyprovodili a před dvorem stáli — až se za koni zaprášilo a oni za vrškem zmizeli. — Těšili se, že se zase shledají s hřebečkem milovaným — v Písku po něm se ohlíželi — ale koník jako by do vody padl — ztratil se jim. Hřebci k jaru rozjeli se po stanicích a s nimi z hřebčince zmizel i Běláček.

Kdyby však byl Cimbura čítal vídeňské noviny, byl by četl o tom, kterak Marengo po výstavách sbírá ceny a na dostihách vyhrává všecky sázky. Byl by se dozvěděl, že pověst o tom hřebci jde Evropou, že se piše o něm jako o nejslavnějším muži. Cimbura s úžasem byl by slyšel celý vyhlášený rodokmen, který o Marengovi se udával.

Škoda, že nečítal Cimbura vídeňských novin. Byl by se i o tom dočetl, že nejlepšího hřebce Marenga — daroval sám císař pán svému generálu jízdy, knížeti Windischgrécovi.

Okem nespatril Běláčka ani Honzík, který s 11. plukem — píseckým — korunního prince Alberta Saského ležel v Tridentu, ani Francek, který před dvěma lety na podzim narukoval ku genijnímu sboru a přidělen byl k raketnímu oddělení.

VI.

Deset let už v Putími farároval páter Hyněk Skála. Deset let vystupoval v neděli i ve svátek po úzkých schůdkách do kamenné kazatelny — a oznamoval věrné osádce svojí, kdo se bude ženit, za koho mše svatá se bude čist, posty a průvody, pořad služeb božích — to všecko po exhortě předčítal svým klidným, mírným hlasem. Rádi ho měli osadníci a do jisté míry byli i pyšni na svého faráře — neboť posedla ho taková lidská slabostka, která ho s nimi sblížovala — jako všichni osadní sedláci jeho — i on miloval — koně. Bylo to podivné — on — Skála — který byl rodákem z Písku — městské dítě — když přišel mezi Putimáky — na jejich starobylou faru — a počal hospodařit — do roka zamíloval si koně — ne snad určitého koně — jeden nebo dvá páry — ale koně vůbec, a zvlášť každého dokonalého a bezvadného. Byl však veliký rozdíl mezi láskou jeho a láskou selskou. Sedlák citil se svým valáškem anebo kobylkou, srostl s nimi nemoha se od nich odloučit ani když schromil anebo oslepli... Farář Skála zbavil se koně snadno a lehce, mohl-li jej nahradit jiným a lepším. Koně s chybou v stáji nestrpěl — a nikdo neviděl jejjeti jinak — než klusem. Na dvoře vseďl do kočáru a vytáhl hodinky. „Jed, Matěji,“ poručil kočímu a zadival se koním na nohy a na hlavy. Když kočár zabouril na píseckém dláždění — vytáhl znova hodinky. „Dobře běži,“ pochválil si, netrvala-li jizda

déle než čtvrt hodiny. „Musím se shánět po novém páru,“ zabručel zlostně — když koně o minutu se zpozdili.

„Koně miluje, ale citu k nim nemá — cit mu chybí,“ říkali sedláci, „protože není ze selského — nevyrostl v tom — kůň je mu jako kůň — jen když je zdravý a krásný — v tom měšťáka nezapře.“

Ale když se ve Skočici o pouti sjeli kněží z daleka široka, když přijeli koně pana děkana z Vodňan, pana děkana z Bavorova, pana děkana z Protivína — pana děkana z Volyně — prohlíželi si je sedláci se zájmem a znalecky, když kočové projížděli kolem Skočického zámku. — Jenom Putimáci upjatě mlčeli, chválou šetrili, jakoby zlata ukrajoval — až příšitel jejich pan farář! — Jako vítr převálali dva do páru a barvy shledání koně — jeden jako druhý — stejně vysoký — jeden od druhého k nerozeznání.

„A — a — podivejme se — odkud pak tohle zpříjemení je?“

„To bude vydlužené — knížeci —“

„Co vydlužené? To jsou koně z Putími — to jsou koně našeho faráře,“ — rozkřikli se teď chlubně putimští — a obstoupili koně i kočár — a všecky ty děkanské páry musily ustoupit — schovat se před koni faráře Skály.

Pro tohle měli rádi svého faráře a byli hrđi na něho. — I dnes zvedli ke kazatelně vzhůru svoje hlavy, ale faráře svého sotva poznávali. Jeho usměvavá tvář jakoby o deset let sestárla, pobledla, sití vrásek jako pavučinou se potáhla, ztepilá, vznosná postava se přihrbila, jakoby pod ohromným břemenem a těžce vystupoval po schůdkách tak, jakoby ten papír, který v bílých rukách se mu chvěl, centy vážil...

Hrobovým, jakoby cizím hlasem jal se předčítati proklamaci k válce — ke dvoji válce — do které se Rakousko zapletlo s Pruskem a Italií současně.

Ženské se hlasitě rozplakaly a muži svěsili hlavy na prsa.

Tak — tu to mají potvrzené, o čem už dlouho se mluvilo a psalo, černé na bílém četl to farář s kazatelny a přibil pak na dveře chrámové. Bude vojna — bude!...

Celá skličená — jako zlomená kráčela Cimburová z kostela domů. Starost jako těžký balvan ležela na ní a ohýbal ji k zemi.

„Chuděra,“ litovaly ji sousedky — „má tam oba — Jana i Františka —“ rozlítostnily se sice i nad Kavalírkou — jejíž syn sloužil u pěchoty — litovaly domkářku Sekyrovou — tu, co měla syna Venu na vojně kyrysarem — ale nejvíce žalu citily pro Cimburku. Ženy se rozešly, ale muži jako jindy v kroužcích stáli ještě dlouho před kostelem. Čtveráctví vytratilo se jim z očí, smich zmizel s jejich tváří...

„Bude vojna — bude,“ jako hrana znělo všem v hlávách i srdeci . . .

V tom branckou hřbitovní vycházeli k nim pan učitel Dominik Jelínek s farářem. Beze slova hrnuli se hned k nim muži.

„Zle bude,“ chvějícím se hlasem promluvil farář a svěsil hlavu. Tím postesknutím prolomil ticho, a už sypaly se otázky: „Kdy to začne?“ — „Kam poženou nás pluk — nás — jedenáctý regiment?“ — „A je-li pravda, že sám majitel našeho pluku — sám princ Albert ze Sas že přijde — Sasáci s námi že se spojí?“

„Dvě armády budou — dvě — severní a jižní,“ rozhořil farář ruce — „toť jisto — protože ze dvou stran napadnou nás — dole Taliáni — nahore Prušáci — na dvě fronty třeba se bit — a těžko vědět — kde bude stát písecký pluk. Ted leží v Tridentu a tam asi zůstane — a půjde do ohně proti Italii — ale setniny, co zbyly v Písku — ty povedou tam, kam nejbliž, k Jičínu někam — Pán Bůh buď s námi,“ dodal ještě a zmizel ve své fare — odesel bolně a trapně dojat . . . Nemohl se děle dívat do úzkostlivých zraků Cimburovi ani Koláříkovi, Vlachovi ani Kavalírovi — „Zapřáhni — pojedeme do Písku,“ poručil na dvoře kočímu a po chvíli už volal na sedláky — kteří tu dosud stáli jako těžký, hustý mrak —: „Jedu do Písku — bude-li možná vyzvědět něco — povím vám po požehnání“ — z kočáru tak zavolal a už se schoulil do jeho kouta a po zvyku hodinky vytáhl — mechanicky na ně se podivil — zastrčil je — ale kolik je hodin nevěděl — koním na nohy se díval — ale neviděl jich. — „Bude vojna — bude“ hučelo starou jeho hlavou. Spolehal hlavně na setníka Hronzého z Bojemilů v Písku — ten že mu poví, co bude s píseckou pěchotou a klatovskou jízdou — poví něco o naději na vítězství, o generálech, kteří budou komandovat, ale marně se těšil. V Písku šlo o život. Zástup lidí na velkém náměstí obléhal kasárna a otevřenými vraty bylo vidět na prostorný dvůr až ke skladištím a starému hradu. Koně a vozy, důstojníci i vojáci tísnili se tam uvnitř — bedny a kufry vynášeli ze zásobáren — tamboři a trubači zkoušeli signály — šavle se brousily, pušky a náboje pozorně se prohlížely. Chvílemi zazněla veselá písnička vojenská — slovům nerozumět — ale bujná melodie nakazila množství a brzy zpívalo se i před kasárnami. Páni i dámy tu promenovali a šeli voják kolem, doutníky mu podávali — „slávu“ provolávali a vojáci z oken kasáren mávali čapkami a hrdinně ujišťovali: „nedáme se“ — „nic se nebojte“ — „naši vyhrajou“ — „čepicemi hnidy pruské potlučeme“ — „rozsekáme všecko“ — i potlesk se ozval a hudba ostrostřelců zahrála „tuš“ na náměstí. Byla to nálada povznešená, bezstarostná, chvílemi

až masopustní — opojovala a podmaňovala, strhovala sebou jako povodeň kde koho, i faráře Skálu. S nikým rozumného slova promluvit nemohl, k nikomu se dostat — ale přece byl rád, že jel . . . Mnohem volněji mu zde bylo — než tam doma v Putimi ráno před kostelem . . . Všechny chmury se tu rozplynuly, všechny starosti pohltilo tu až bezuzdne veselí.

„Vyhrajem, jistojistě vyhrajem,“ volal už z kočáru — „do Písku jděte — lidičky draži — do Písku přesvědčit se na vlastní oči“ — zrak mu při tom nadšením zářil, vysoká postava směle se týčila a tvář celá jako proměněná měla slavnostní vzhled . . .

Jako jiskra do sudu prachu hzená — tak účinkovala slova faráře Skály. „Vítězství naše! Juchu,“ zajásali lidé a rozběhli se k Písku. Vrátili se večer a Putimí do pozdní noci zněly staré vojenské písni. V hospodách — na staré i nové — vypravovalo se o vojně — a starí sedláci i výměnkáři hořeli zrovna nadšením a vypravovali o válečných taženích, které oni prodělali . . . Přišlo pondělí, úterý — i další dny — nikdo nepracoval — o pole a luka se nestaral — tak tak dobytek pokrmil a už spěchal do Písku alespoň k budějovické silnici. Strach a hrůza válečná zmizela úplně, lidé jakoby vojnou třestili, těšili se přímo na ni — na nic jiného — než na ni nemyslili, o ničem jiném nemluvili — byli vojnou přímo opilí a ochotní na vyzvání vstoupit znovu do rad vojenských a obléci bílý kabát císařský.

Předmětem obdivu a závisti stali se skuteční vojáci. A těch už se hrnuli k Písku od Klatov a Budějovic a odtud dále k severu — že někdy jim silnice nestačila. Až k Protivinu a Dobevi běželo se jim naproti a po odpočinku v Písku vyprovázeli se zas až k Čížové a nebo Záhoří. Vojenské hudby hrály, polnice ječely, bubny vířily — písnička střídala se za písničkou . . .

Kavalerie těší se mezi sedláky největší oblibě, lásce i pozornosti. Z daleka přes pole už ji slyšet. Trubači troubí „General-marsch“ — celá kapela na bílých koních . . . Podkovy zvoní o tvrdou silnici do taktu a když muzika dohraje — spustí vojáci:

Kyrysy na prsou —
ze stříbra všechny jsou,
kyrysari jedou —
pistole ve pěsti
jsou naše nevěsty
do vojny nás vedou . . . “

Přejeli poklusem a než se diváci vzpamatovali, oči si promnuli — hle — škadrona dragounů vyjíždí na kopeček.

„Dragouni v poli jsou —
kam je to ponesou

netolický koně?
Přes pole do dálky,
do boje, do války,
vojna ta je pro ně . . . "

"Husaři — husari," strhl se v tom pokřik. Na uher-ských koních chundelatých, nízkých přihnali se chlapi černí, osmahlí jako cikáni, s navoskovanými kníry do špiček ten-kých jako jehly — ani nezpívali, jen se strašně mračili a kleli . . . V tom už zase hudba — dlouhé piky zaleskly se ve slunci — konfederatky se zapestřily — už i hulánky za-vlály — ach — huláni — malované děti! — Kde kdo je vitá. Klobouky i šátky mává se ve vzduchu a z hrdel píseň letí jim vstříc:

"Zelení huláni
do vojny uhání
jako velká voda —
šavle vás poseče,
věrná krev poteče —
škoda vás je — škoda — "

V Písku na rynku — malém i velkém — táborí pěchota — stojí kanony a vozy s municí. Děti i dospělí obklopuji vojáky — mluví s nimi — jist i pit jim nosí — a vojáci samý zpěv, samý smích.

"Naši — naši — to jsou naši —" strhne se pokřik. Otevřenými vraty kasáren — tak jako by vytrhl čep z ohromného rybníku Milavy u Drhovle — valí se proudy vojska. Kapela hraje Radeckého marš — nahé šavle důstojnické svítí se ve sluníčku jako stříbro — bubny do kroku víří — a vojáckové jako strunky natažení — prsa vypnutá — defilují kolem nějakého generála se zeleným peřím a zlatými port-tami . . . "Zpivejte, hoši —" vykřikl Hrozný na svoji setninu — setník Hrozný — pravý otec svých vojáků — sám začal a vojáci za ním:

"Jedenáctej regement
Saskýho je prince —
do vojny se šíkuje
na píseckým rynce.

Princ — Alberta regement
mašíruje polem —
nespatříš mně, má milá,
více za vaším stolem —

Píseckej náš regement
po krvavý řeži —
kde pak zůstal tvůj milej?
V poli — ach — tam leží . . ."

Starý generál vysoko na koni kroutil si spokojeně še-divé kníry, divaje se radostně na ty urostlé, smělé synky českého jihu — „vyhrát — všecko vyhrát s nimi musím,“ říkal si blaženě v duchu — a už jiná setnina upírala na něho bystré oči a jiná píseň jako chorál nesla se vzduchem . . .

Pěchota dala se na pochod — opouštěla město.

"Tatičkovi pozdravení,
mámě dal bych políbení,
kdybych se směl zastavit.
S Bohem sestry, s Bohem bratři,
rodné zemi život patří,
za ni ho jdu nasadit . . . "

"Kam jdete, vojáčkové?" — „Kam vás ženou?" ptali se lidé.

"A sami nevíme," odpovídali vojáci ze řad — „na Taliány anebo na Pražzy — do vojny jdem — do ohně," a tiskli v pochodu známým i neznámým ruce — a znova zas do zpěvu se dali:

"S Bohem pole — louky — lesy,
až zahynem v poli kdesi,
na vás budem vzpomínat —
vyříďte tam mojí milý —
že nebudu hrdlo bílé
nebudu víc objimat —"

Ženské utíraly si oči — i vojáci rozcitlivěli — dojatí loučením — zvážněli. Podivná směs citů převalovala se jim v duších. Nadšení převládalo — ale mínil se do něho i stesk — vědomí obdivu, kterým je všichni provázejí, lásky, kterou je zahrnují, dojimalo je — viděli, jak se s nimi v té chvíli všichni těžko loučí — jak se s nimi skoro mazlí — a to všecko zračilo se i v melodii a citu, kterým zpívali. Nejsmutnější sloku jako výkřik k nebesům nechali si na konec.

"Podsrpecká matko Boží,
kalný oči na svém loži
k tobě budem upírat,
až budeme v lazaretě
opuštěni v širém světě
za císaře umírat . . . "

"Po domově budem toužit,
jeptišky nám budou sloužit . . . " — ale dál to nešlo, hlasy se zlomily a místo zpěvu pláč — hlasité štkání propuklo kolem, i vojákům vytryskly slzy, podmanila si je ta stará vojenská písnička teď jako nikdy před tím — ačkoli ji stokrát zpívali lhostejně jako řadu jiných — ale teď — v těch okolnostech a prostředí — vycitili, kdy asi vytryskla

ta piseň z duše jako pramen ze skály nějakému vojáčkovi — promluvila k nim — dojala je. Leč v tom náhle jakoby se zlomilo a zřítilo to měkké roztoužení — jakoby uprchla všecka ta něžná — rozbolestněná nálada a tvrdý — přímo opačný cit prodral se na povrch. Hlasy ztvrdly a zmohutnily a zabouřily hrdě, bujače v nové strofě:

Vyložení jako z kmentu
píseckýmu regementu
cisař pán sám kázel dát —
vyložení z jeho ruky,
aby mohl mezi pluky
regement náš rozeznat.

Vojáci odtáhli — zmizeli z Písku, Budějovic i Klatov — rozvezli je k severu i jihu — ale žhavá vzpomínka na ně a vrelý, přímo ohnivý zájem o vojnu zůstal. — Zajimal se o ni kde kdo — nejen Sejpka, Kavalír a Sekyra v Putimi — nejen Kolísek a Krajic v Hradišti, nejen vdova Mastná ve Smrkoucích — ti proto hlavně — že tam měli syny — ale hořeli dychtivostí i všichni ostatní mladí i staří. Na vojnu se myslilo, o vojně jenom se mluvilo i zpívalo.

Chasnici chodili rádou po vsi a za jasných večerů do daleka se nesl nadšený jejich zpěv:

Rekruti se z vesnic trousi,
puškaři jim šavle brousí
k flintě daji — jako jed —
navostřenej bajonet.
Kováři už v ohni kujou
ocelové podkovy —
naši bratři mašírujou
v pole proti Turkovi. —

Bilá kolečka černého bezu dýchala do houstnoucího šera opojné svoje vůně — na putimském dřevěném mostě nad Blanicí jako hejno smutných hřubic stála děvčata a sotva dozrněl zpěv chlapců, zazněly k nebi žalobné hlasy divek:

Regement vojáků
na píseckým rynku . . .
Stála v něm naposled
řada hodnejch synků.
Za čákou větvíčky
zeleného dubí —
odtáhli do vojny
vojna nám je zhubí . . .

Ani starým nechtělo se na lože. Muži v hospodách vysedávali, ženy před statky na sedačkách si vyprávěly, co od mužů slyšely. Šly pověsti o pruských špehýřích, o oficierech,

převlečených za hausiry, o flašinetláři, z něhož se vykloval mazaný špehýř, jak Benedek od Olomouce se hnul, potom už jak se hrne do Čech vojsko Pruské a naši se těší na ně, co držet je mají, jen jen se třesou již přijít do ohně — — —

Pouze jeden člověk byl v Putimi, který poslouchal sice, ale mlčel — úporně mlčel — a to byl sedlák Cimbura. Obec sice věděla, že není řečným, ale jeho zaryté mlčení teď — v tom obecném rozrušení — to ji dráždilo — zdálo se ji vyzývavým a trestuhodným.

Cimbura už zas se vylučoval, nešel s obcí, výminku tvořil — a toho nesnese žádná obec — „s vlky musí výt — chce-li s nimi být“ — tak neúprosně žádá psychologie davu . . .

Hrbatý Venoušek donášel denně z Písku poštu. Dychtivě čekával na něho zástup lidí u školy — a jak přiběhl unaven, upocen — z daleka už podával panu faráři Skálovi noviny. Zvědavé ticho jako v kostele zavládlo rázem — planoucí, žhavé oči zabodly se do rozložených novin, a farář hlasitě, zvolna předčítal. Tak dozvěděli se v Putimi, kterak odvezli z Prahy — z pokladu u svatého Vítka českou korunu svatozáclavskou, jak se chystají kanovníci ukrýti stříbrný hrob svatého Jana Nepomuckého, jak ze severních Čech utikají státní úřady i s „kasou“ do Prahy a za nimi lidé jak prchají do lesů, dobytek odvádějí a co pobrat nemohou, do země zakopávají . . . I děti žádostivě poslouchaly. Jako ptáčkové z hnízda vykukovaly otevřenými okny ze školy — každé s kusem bílého plátna v ruce, ale prstíky přestaly vytahovat nitky a teprve když dočetl kněz a venku rozhučely se hlasy — vrátila se děcka do lavic a znova horlivě mihaly se ručky a „cupovaly“. — Misto čtení, psaní anebo počítání — stáraly se tu i děti teď o vojnu, chystaly raněným cupaninu a plácené vinutí, tak, jak pan krajský nařídil — neboť už i krev tekla . . . Prušáci obsadili Drážďany a do Prahy přivezl vlak první raněné Sasy . . .

„Jen až dojdou naši“ — „Jen až se armády spojí — pak uvidí Praži“ — křičeli lidé. Krev dráždila, dráždil je i ústup Sasiků a hořeli přímo touhou, už aby přiletěla zpráva, jak se naše pluky Prušákům postavily do cesty jako zed — „ani o krok dál“ — jak vykřikly — a hladové Braniborce hnaly zpět jako ovce . . .

„Tak — tak a nejinak to bude“ — tvrdili všichni i farář i učitel i sládek . . .

„Ta hvězda — víme — zlé znamení,“ opovážil se poznámenat Kolářík — a všichni na chvíli se zarazili. Ano, vzpomněli si, jak noviny psaly, že na severním nebi, v souhvězdí „koruny“ náhle — neočekávaně zazářila nová hvězda — svítila a třpytila se, ale zvolna se ztrácela — až koncem května zhasla a zmizela docela . . .

Byla to nepříjemná poznámka a všichni se zlobili na Kolářka, že to s tou hvězdičkou připomenul — mlčet měl a sdílet radostné nadšení a ne kalit — kazit náladu a otrávovat jim hřejivou naději.

„Aby to tak nedopadlo jako v roce devětapadesátém v Itálii“ vzpomněl si v tom Jaros... Muži sklopili hlavy — hrůza je obešla... V duchu spatřili nový pomník, teprve nedávno postavený v píseckém parku. Na kamenném podstavci spatřili lva, několikrát ovinutého hadem — se kterým marně zápasí.

Nápis ve zlatých literách — který nesl podstavec — vybavil se jim v té příšerné chvíli v mysli. „Léta Páně 1859 a statně bojujíce v krutých bitvách u Melegnana dne 3. a u Solferina dne 24. června padlo smrtí hrdinskou osm set a šedesát mužů z českého pluku č. 11.“ Ach, na tu ránu, ještě čerstvou dosud si vzpominali. Co se vrátilo z pyšného jejich regimentu? — Nepríjem zpět ani setnik Bayer ani Berg — zůstali tam na bojištích důstojníci Župan, Přiborský i Čermák a s nimi skoro devět set jejich lidí — vyrostlých a vychovaných tu — v doplňovacím okrese píseckém...

„Ten rok taky strašlivě svítila na západní straně ohnivá kometa“ — rozpomněl se pan otec Rouček a hlasem nejistým přitlumeným připomněl to otci. Nikdo mu neodpověděl — neodporoval — neboť pravdu nevyvrátiš. Všichni vzpomínají si dosud s hrůzou na onen příšerný zjev na noční obloze.

„Baby jste — pověrcivé baby a ne muži,“ rozříkl se do hrobového ticha teď Klásek — „ne hvězdy, ale kanony rozchoduji ve vojně a těch naši mají! Na tisíc jich vezou — rozstřílejí na kousky, co jim do rány přijde — a potom naše koně proti těm kobylkám německým — eh — darmo se zlobit...“ Vděčně oddychli si všichni. Mračno zmizelo — stísněnost pominula — bezstarostná — vítězstvím jistá nálada znova se vrátila.

„Tak — tak! Klásek má pravdu!“ — pochvalovali si jeho osvobožující slovo a ochotně vraceli se v duchu zpět k růžovým nadějím.

„Naše koně,“ rozohnil se Černoch — „obrokem krmené — smělé — jako vítr čerstvé nic nepředčí. A Němci! Jaké mají koně Němci? Co? Nejsou to ani koně — jsou to živé pytle, napávané senem a řezankou pouze — kočky, nic než kočky.“ —

„Naše jízda to vyhraje všecko,“ zajásali sedláci.

„Naši koňové — to jsou lvi, ale jejich břichaté krávy — jsou bez ohně, jako zvadlí —“

„Štěkenské Vindišgréc vede jízdu — a uslyšíte, že rozslape Prušáky na kaši, opováží-li se vkročit do otevřeného

pole — do roviny, někam — kde by se naši na koních mohli rozjet — koně rozpálit a rozehnat.“

„Není moc, která by našim koním odolala.“

Když už farář dávno i s novinami odešel, sousedé zůstávali dál pchromadě, přetřásali tak a rozebirali nové zprávy z bojiště — vytýkali chyby, zlobili se hlavně a všichni, že Benedek se tuze loudá — prahli přímo slyšeti už o činech, o srážce, o krvi, bitvě, řezi a ovšem o vítězství. Dočkati se nemohli... „Já kdybys tam byl,“ hrozil Klásek pěsti — „ já bych jím ukázal“ —

„Kdybys já byl generálem“ — ze široka počíval rozvinovati válečný plán obrovský Černoch —

Pouze Cimbura mlčel — zastavil se tu a tam — novinky si rád vyslechl — ale slůvko neprošlo jeho sevřenými rty. Na čele jen naskočily mu v tom čase první vrásky — vlasy šedinami mu prokvétaly, hlava se schýlila a záda se nahnula, jakoby pod ohromnou tíhou. To ho starost tak mořila a hubila — starost o ty dva hochy — o Františka i Jana — nebyli jeho, ale proto právě bál se o ně víc než o své vlastní.

„Není, co by je chránilo — leda Pán Bůh“ říkal Marjánc, která naříkala, kudy chodila. Cimbura sám i doma mluvil slovy stručnými, krátce jen — jakoby nerad — odpovídával na otázky — a sám řeči vůbec nezaváděl. Tělem dlel zde doma při práci — ale myslénky jeho těkaly a běhaly po bojištích. Italii si představoval — Custozzu — vesnici — kde bojoval pod Radeckým v roce osmačtyřicátém — Veronu — Milán — Navaru — celé Lombardsko tam na dalekém jihu — a na Jana při tom vzpomíval — jak z Tridentu hlubokým údolím řeky Adiže asi maširoval už dolů k slavnému čverci Radeckého pevnosti a kde asi teď chudáček je — živ-lí a zdráv?

„Frantík je blíž,“ přesmekly se náhle Cimburovy myslénky — „mnohem blíž než Jan. Daleko-li pak bude Hradec Králové — a tam v těch končinách se to dle všeho semele... co nevidět už semele“ — lekal se zpráv, které docházely — a stále věřil ještě, že snad se s naším císařem pánum pruský král domluví a dohodnou po dobrém — bez krveprolití...“

Tak v těžkých starostech z noci na den žil — ze dne na noc se moril — lehal s nimi i vstával — práci svou sice pravidelně konal, ale jen po paměti — ani Martinka nepohladil, ani na Vaška se neusmál — jakoby ho všecko těšit přestalo, všecka radost života jakoby mu pohasla...

Senoseč! Jaká radostná práce to jindy bývala — jak těšival se Cimbura na radostné chvíle libezně prožité za časného jitra v probouzející se přírodě... Letos všechn smysl pro krásu jakoby ztratil...

Marně letos rděly se pro něho nejkrásnějším purpurem východy slunce — marně leskla se po trávě i květech drobná rosa, marně zpívali mu nad hlavou své jitřní písni ptáci-zpěvaci... Nic nevnímal Jan Cimbura — starost všecko podusila a pohltila a ovládla jej celého.

Od rána už dnes točil se na Jirovce a hustou trávu kosił — řad po řadu.... Slunce k polednímu smlsalo všechnu rosu na louce, obě kosy už stupil, nešlo to víc. Cimbura přestal sekati a popadl vidle. Vidlemi rozmetával husté řady čerstvě pokosené trávy — vidlemi rozhadzoval i kopky, jež stály tu již od včerejška. Všichni ostatní tu práci konali hráběmi — jen hospodář vidlemi — nebo v celých Stařích nikdo neudělal tak silných hrabí — aby vydržely, když se o ně Cimbura opře...

Skoro ho mrzelo, že práci dokončil a musil zamířit k domovu. Věděl na návsi, že shromážděna bude obec — a že snad už dnes uslyší, čeho se bál — o bitvě — o mrtvých a raněných.

Slunce zlatem polévalo celé údolí Blanice — zelené lesy i daleké roviny ke Kestřanům — jako mrtvé leželo všecko v tom poledním žáru — jen u Roučkovic mlýna pod jezem hučela smutně voda — a jednotvárnou — truchlivou píseň svoji ve vzduchu bzučeli komáři.

„Chlapci ubozí,“ vzdychl si Cimbura, vzpomínaje zas na Francka i Jana — „kosu zaměnit jste musili šavli, cep a pluh — puškou a bodákem,“ otrásl se při tom pomyšlení — nebo cítil, jak mu bolest přímo na nahou duši sahá...

„Tak co, Cimburo,“ — oslovil ho dnes Rouček — měkce a lahodně — „co chodíš celý nesvůj — v duchu se užíras — s námi nepobedesuješ a smutek nesdělís?“ — Ale ještě než Cimbura mohl odpovědět — ozval se Klásek Zle — jizlivě — nepřátelsky zněl jeho hlas — ač chtěl znít hodně nevinně — „a to ty nevíš proč?...“ obrátil se Klásek na mlynáře — „nevíš, že jsou na vojně oba Pixové?“

„Vim, jakž bych nevěděl — všichni to víme a Cimburu litujeme.“

„Proč litovat?“ opáčil Klásek — „Cimbura nelituje — ale Cimbura počítá a třese se — mlčí — aby se nepřepočítal“ —

„Na co počítá?“

„Na vojnu! Na štěstí se spolehá. Cimbura má přece své chlapce — Venoušek, pravda, churaví, ale Martinek za to už sám oprati se chytá —“

„Snad nemyslíš — —“

„Ba myslím, Cimbura by dal na modlení, kdyby se mu Pixové nevrátili ani z Italie ani od Hradce — statek by vyhrál“ —

„Klásku, co to mluvíš“ — okřikovali ho sousedé a pohlédli na Cimburu. Ten tu stál bledý jako smrt a bez slova rukou pohnul — jakoby se v pádu čehosi chytal... Zapotácel se — ale rychle si tou rukou přetřel čelo — oči i tvář. „Co řekl — čeho se to o mně domýšli ten Klásek?“ — váhavě si v duši uvědomoval. — „Smrt — jejich smrt smrt Franckovu a Honzíkovu, že bych si přál?“

Zachvěl se bolestí, jakoby ho někdo surově v nejcitlivější místo uderil.

Ne, tak bidácky se ho dosud nikdo nedotkl.... Kolikrát ho už potupili — jeho nohám se vysmáli — za zbabělce pokládali — Anýzkou blázinem se mu posmívali — ale co tu Klásek teď vyřkl — tak strašnou obžalobu — tak hnusné podezření — on — Cimbura — že by byl rád — — — ale ne, — nelze to domyslit — udusit — zalknout hanbou, hněvem i litostí se musí — musí — — —

A hle — najednou — v okamžiku — všecko jako by pominulo — napjetí povolilo — před očima všecko zmizelo — jen Klásek jediný zbyl a na něho se ty oči upřely — ruka vztažená sevřela vidle — a ústa ku podivu klidně promluvila —

„Klásku — dokaž, co's řekl“ jako ortel zní ledově — příšerně z Cimburových úst.

Zbledli kolem teď i sousedé. Viděli, jak sedláku žily nabíhají, jizva rudne a oči se krví podlévají.... „Bude zle —“ volá v nich svědomí — i krotí Cimburu — lahodně k němu mluví — jako k dítěti — až k samému se odvážuje — ale Cimbura jich nevidí a neslyší — on slyší a vidí jen Klásku —

„Pichni! Pichni“ popichuje Cimburu strnádek u cesty.

„Kam? Kam?“ letí sirá šeredná vrána a ptá se cestou —

„Do břicha — chachacha“ — chechtá se chřástal kdesi v zelených lukách. Cimbura slyší a zretelně a jasně jím rozumí — ale neposlechně, dokud Klásek neodpoví.

Cimbura stojí, ale co se děje s Kláskem? Proč nestojí Cimburovi ve slově i mistě, jak na muže se sluší! Paty místo tváře mu ukazuje.

„Stůj,“ zahráml Cimbura a když Klásek neuposlechl — „lžeš lumpe a za ránu nestojíš“ zavolal za ním. Stal se v té chvíli jeho nepřitelem. Ani očima na něho pohlédnouti nemohl — nechal ho utikat a obrátil se k sousedům. Chvíli je měřil pohledem — jakoby uvažoval, má-li promluvit — či nemá.

„A že vám hanba není!“ řekl konečně a postavil se proti všem.

„Hanba? Jaká hanba? A proč hanba?“ zvedali se sedláči.

„Ano hanba — hanba proto, že tak dychtíte po krvi, horíte zrovna touhou slyšet, jak naši vyhráli — kolik jich pobili — postříleli — koni pošlapali — a to jste kresláné? A zlost máte, křivě podezříváte — na cti utrháte, když s vámi netáhne kdo za jeden provaz...“

Cimbura přicházel do ohně. Dlouho v něm jiskra doutnala — až nyní oheň plamenem vyšlehl — a pokračoval:

„Ano mlčím — ze soucitu mlčím — nebo mně se k smrti rovná, vidím-li, jak se těšíte na krev a na smrt svých vlastních i cizích lidí. Pamatujete se, jak nám před rokem potloaklo? Pamatujete jistě, já také. Tamhle Jaroš měl pšenici hustou jako břeh, vedle stálo Keclíkovo žito — krásá žito, stébla na sáh — klasy na píď dlouhé — za ním Černochův oves — brunátně zelený — po pási jako kapradí vysoký — tak střídaly se naše lány — úroda na nich tiše stála a zrála. Tu nad Piskem na jedné a nad Protivínem na druhé straně vytáhla na nebe šedivá mračna — letěla — letěla až slunce pohltila a blesky za to porodila. Vítř se ozval — zatočil se a už ve vichr se proměnil — hrom se rozburácel a z mračen teď zelenavých, zkázou hrozících sypaly se kroupy.“

„Ano — tak to bylo“ přisvědčili všichni — a hádali, kam Cimbura tím míří, nač to povídá...“

„Která kroupa klas trefila, také ho přerazila“ — jakoby neslyšel, unášen citem, mluvil dál Cimbura — „vyšly jsme do polí po bouři — a já vás vidím — bratři — vidím, jak jsme tenkrát v poli plakali. Plakali jsme nejen pro tu škodu a ztrátu, kterou jsme utrpěli, ale i pro tu krásu zmařenou — naše selská srdce litosti se trásla při pohledu na ta obilná pole zničená.“

„Tak! Tak!“ —

„Hle, taková je na vlas i vojna. Prožil jsem v ní řadu let. V ohni jsem stál u Volty a Milána, u Komárna a Szoregu — po Itálii i Uhrách vodili mě s bojiště na bojiště — a stále vidím, jak v širém poli nestojí tam klasy obilné ale živí lidé. Tu lán pšenice — pěchota — tam lán žita — myslivci; tu kus ovsy — jízda; tam kus kulatiny, hrachu nebo čočky — dělostřelec; všecko v šíky sraženo — seráděno. — Dva potentáti jako dva mraky vystoupí v tom na obzoru proti sobě — jako mračna hnou se armády — intradami zaduni děla, zarachotí pušky, jako kroupy zahvízdají olověné kulky a která trefi, nepřerazi klas — ale zabije a nebo zmrzačí člověka. Půl roku roste obilí — dvacet let a ještě vic musí růsti lidský klas a tam ho kroupa přerazi...“

Sousedé svěsili hlavy a mlčeli jako zařezání. S místa nikdo se nehnul a oči pozdvihnuti k Cimburovi se hanbou neodvážil — tak už se styděli všichni.

„Když dřevo zabilo na Hůrkách pasekáře — pro jednoho člověka širé okoli si naříkalo — když Hamákově v tříni utopil

se kůň, jediného koně celá naše ves litovala — marně stromku nezlamíte, květu nezmaříte. A nač se to teď těšíte? O čem s takovým nadšením mluvíte? Ne jeden, ani deset, ale sta, ba tisíce mrtvých snad bude... To naši synové a naši bratři zůstanou tam kdesi ležet s hlavou roztríštěnou, s hrudí prostřelenou, anebo se vráti po čase místo synka zdravého jako javor — mrzák s jednou rukou anebo bez nohy... A proč, proč jen vraždí se a střílí po sobě lidé, kteří se jakživ ani neviděli, stébla křížem do cesty si nepoložili?... Ne jeden kůň, ale sta, ba tisíce těch krásných zvířat dodaří tam po bojištích — a vy dočkat se nemůžete zprávy o tom krvavém a smutném divadle...“

Hlas Cimburův zněl kazatelsky — nezvykle — ale nesmírně vážně. „Kde se to v nemluvovi jen vzalo?“ divil se pan otec Rouček — „tak pěkně nám to rozložil a tak důkladně nás rozebral,“ chválil si Černoch, když Cimbura nedokončiv pro zřejmé pohnutí, náhle se od nich odtrhl a odešel.

A od této chvíle smutek rozložil se Putímí. Zmlkly veselé, šumné písňové vojenské, lidé dychtivě sice zase čekali na noviny, zase je před školou předčítali buď pan farář Skála nebo pan učitel Jelinek, ale nikdy už při nich nejásali radostí ani tehdy ne, když se dověděli o velikém vítězství rakouského vojska nad Taliány u Custozzy — ani když se výprávělo, jak severní armáda pod Benedekem „vyhrává“ u České Skalice, Mnichova Hradiště, Sviněštan, Králové Dvora, Jičína a jinde. Poslouchali zádostivě ty novinky, ale v srdeci hnula se jim a žila soustrast — žhavý soudit s těmi mrtvými, jež si vyžaduje válečné řemeslo.

Mluvilo se o něm, ale zcela už jinak — odsuzovali a proklinali vojnu — a Kolářík opakoval často po Cimburovi: „Co schází lidem? Co jim chybí? Srdce a v něm láska bliženská — kreslany nejsme“ — až ho jiní krotiti a varovati musili.

„Svatou pravdu mluví — nebraňte mu“ — volával ohnivý Míka, kterému všechno veseli, vtipy i žerty zašly a vzpomínal si na vojnu — na Itálii — na rok devětadvacátý, který prodělal. — „Není nejhorší stát v ohni — bit se — střílet, anebo sekat“ vykládal horlivě — „protože v té chvíli se člověk necítí člověkem, bestie, dravec se v něm probudi — jako zvíře do boje se vrhá — ale pak — když ztichne ta všecka vřava — když děla zmlknou a pušky utichnou — pak probudi se znova člověk a rozhlédne se kolem — vzpamatuje se a uvažuje. Tisíce mrtvých leží na bojiště, tisíce raněných sténá a naříká, modlí se, anebo proklíná, prosí anebo nadává. Ano, slyšet umírajici v horečkách, blouznit, volat po otcí, po matce, po bratřích a sestrách, po dalním domově — to — to ze všeho je nejhroznější.“

„A to všecko pro nic a za nic — zbytečně — marně — k vůli takovému Bismarcku.“

„U Hradce — u Králové Hradce se válka rozhodne“ psaly teď noviny a ličily, jaký je to šťastný plán — Hradec, to že je pevnost nedobytná — proměněná teď v tábor vojenský — příkopy že jsou zatopené labskou vodou — o tu pevnost že se opře Benedek a zasadi smrtelnou ránu Prusům — — — — —

Ale nezasadil... Dne 4. července ráno došla do Písku zpráva o nešťastné bitvě u Sadové. S pohrdavým úsiněvem jako věc víře nepodobnou přijali ji Písečáci — jako klep a urážka „naší armády“ donesla se i do Putimi — ale strašlivá skutečnost tím se nezměnila. Téhož dne už každý věděl — že „něco na tom je“ — protože první prchaly z města úřady — ujízdely od Prahy a vzrušení nebralo konec. „Zemskou pokladnu“ vezou — „místodržitel ujízdi do Budějovic — u pana biskupa Jirsíka — na biskupství bude bydlet“ a za nimi sypaly se pokladny menší a úředníci nižší. A sotva se přehnali, takřka jim v patách přihrnulo se vojsko — ano — naše vojsko. Brigáda Lilienfeldova prchala od Prahy přes Netolice k Budějovicům — a na náměstí píseckém na chvíli zastavily se spižní vozy... Nezpivali, nesmáli se — místo nadšení jen zoufalý strach hleděl z očí prchajícímu vojsku — které o nepříteli vlastně jen slyšelo — — — Sotva si odpočali, sotva se najedli a koně nakrmili, už městem třepetaly se zvuky vojenských trubek — do sedel vyšvihli se důstojníci a tiše, beze slova po dlažbě zarachotily vozy. Jedním koncem v plném trysku vyjízděli z Písku k Budějovicům — a druhým od Čížové už k Písku bližila se nová řada povozů — ale ty jely zvolna — a zvláště po dlažbě přes most a úzkou uličkou na náměstí velice opatrne. Vezly raněné...

Jeden vůz — dva vozy — pět vozů — deset vozů — selských vozů, ve fasunku, slamou vystlaných a v nich vojákové — hlavy zavázány — ruce na šátkách — nohy v obvazech — jeden drží si rameno, jiný mačká si hrud — ten v pasu se tiskne — ten za bok se popadá...

Vozy jedou, v prvním u kočího sedí voják s červeným křížem na rukávě — bledý, nevyspalý a otupělý k nářkům a vzděchům... Vezel jen lehce raněné a skoro již vyhojené; musili místa postoupit v Praze těžce raněným, jež tam přivezou z bojiště... Sasíky veze a Poláky — mezi nimi jest jich jen několik, co stáli v ohni u Sadové...

Bývalý vojenský lékař — písecký pan doktor Karel Malec už na ně čeká — „tak za mnou — za mnou — a zvolna hezky,“ volá na smutný průvod — a vede jej malým

náměstím kolem sochy Panny Marie.... Poláci na vozech se zvedají a zbožně se křížují.

Před školami realními a hlavními zastavují vozy — nové krásné školy proměnily se v nemocnici...

Zástup lidí zvědavých, dychtivých slyšet něco o bitvě, tlačí se kolem. Na všech tvářích jeví se zděšení a soustrast — paní hořce pláčou — muži zatinají pěstě.

„Nepřekážejte, nechcete-li pomoci,“ drsně — bezohledně rozkrkli se lékař, když lidé tlačili se až k samým vozům — a lidé jakoby se byli vzpamatovávali...

Městské slečny i paní přiskočily — a doktor vybral si z nich svůj personál — jedněm nařídil zůstat při něm — jiné domů poslal, aby přinesli plátno, prostěradla — cupaninu — prádlo — nítě — jehly a nůžky — a také víno — chleba — maso — talíře — lžice — a než snesl se večer nad ustrašeným Pískem — byli všichni ranění převázáni, ošetřeni, nasyceni a hověli si na čistých lůžkách. Dámy závodily ve službě milosrdenství — raněné údy držely, vymývaly, obvazovaly, vojáky těšily — krmily i napájely... Nadšení, nadšení se jich zmocnilo opět — ale už ne takové hluché, prázdné nadšení jako před měsícem, nýbrž nadšení činorodé, plodné a obětavé...

A sotva, že tento průvod do Písku zavítal — čekal Písek na nový... Kdo ještě může přijeti? Kdož jiný, než vítězný nepřítel — Prušáci. Nezadržela je zatopená pevnost hradecká, jako lavina hrnulo se vítězné vojsko pruské kolem ni ku Praze a hlavně k jihu — přímo k Vídni...

Poplašné zprávy stihaly jedna druhou a poslední zněla: „Pruská jízda se ukázala v Milevsku.“ —

Tu Písek se zachvěl. Nepřítel před branami — a v celém městě není ani zdravého vojáka! — Písek si vzpomněl na své slavné dějiny — a Písek se rozhodl, že Prušáky do města nepustí...

„Proč a nač máme ozbrojené sbory? Snad jen pro párádu? Co mají ve svých stanovách? Ať plní povinnost,“ neúprosně, zádala veřejnost — a chystal se válečný plán... Armáda rakouská je rozbita, ale zjednejme ji čas, aby se znova soustředila, zastavila, srovnala — treba až u Vídne a nepřítel musí se zaměstnat, zdržet. Přijdou střelci z Vodňan — Vimperka — Sušice — Strakonic — Klatov — postavíme se v Pražské ulici — most zbouráme — bránit se budeme,“ křičely horkokrevné hlavy.

Zmatek zavládl městem. Na věži děkanského kostela sesílená hlídka dalekohledy pátrala, brzo-li se od Bernartic zalesknou první šíšáky pruské. Po městě lidé schovali rodné památky, klenoty a peníze — zazdivali je, i na útek pomýšleli... Městské koně a vozy nestačily...

"Cimburo — Cimburo —" volali měšťané — „odvezte mi rodinu — zavezte ji někam do bezpečí —“ i Černocha — Roučka z Putimi, ale i sedláky z jiných vesnic zjednávali — přišli sem — do Písku — do svého střediska — protože to doma nevydrželi — přišli zamklí a chvějící se — ale mlčící ústa byla sevřená, pěsti zaťaté a z očí šlehaly blesky.

"Opřeli se Písek — myslíte, že my ujedeme?" ozval se Cimbura — „celý Prácheňský kraj se zvedne a bude s vámi stát a bit se — naše ženy však — chcete-li — odvezou vaše ženy i děti — ale my se nehnem —“

"Tak — Cimburo — dobře —" svědčili sedláci — to zcela pudově vstával v nich starý vojenský duch — duch jejich dědů — který jim velel hájit rodnou půdu a nepovolit . . .

Obilí zrálo na polích — žita valem bělela — ale nikdo na žně ani nepomýšel . . . Čím dál, tím příšernější noviny docházely . . . Praha se vzdala bez jediného výstřelu — tam kardinál Schwarzenberg s purkmistrem Bělským vyjeli Prušákům vstří a odevzdali jim klíče od pražských bran . . . Na hradě českých králů — na Hradčanech zůstává pruský generál — a vydal manifest — kde českému národu slibuje samostatnost. —

Širokým proudem valí se pruské pluky přes Moravu přímo k Vídni — k srdeci rakouské říše. A co naši dělají? Co naši? Až do Uher v šíleném útěku prý zaběhli a duch armády je prý tak otřesen, že není pomyslení na nový další boj — — —

A tu — kdy se toho v Písku nejméně nadáli — za bílého dne — ba právě v poledne — jakoby ze země výrostli — zjevili se Prušáci v Písku.

Hlidka na věži neviděla je přijíždět — nikdo na zvon neudeřil — nikdo na poplach nezatroubil — nikdo na buben neuhodil . . .

"Prušáci! Prušáci!" strhl se náhle pokřik městem jakoby hořelo . . . Krámy se zavíraly — vchody domů rychle se tarasily — jenom otevřenými okny hleděli lidé . . . Na dlažbě zazvonily podkovy — a jako vítr plným cvalem přehnali se čtyři jezdci . . .

Byli to čtyři pruští husaři Blüchnerovi — a jakoby v Písku doma byli, zatočili přímo k hejtmanství a tam zastavili. Jeden seskočil a druzi obrátili koně hlavami k náměstí. V levé ruce drželi otče, ale pravou položili na spoušť karabin . . .

Před radnicí sbíhali se měšťané — „co chtějí?“ „Patrně výpalné nějaké“ — „uloží nám dodávku nějakou“ — „co dělali na věži, spí tam patrně“ —

V tom už zas vyšel z hejtmanství důstojník, skočil do sedla — bodl koně a obrátil z města ven a druzi za ním, jen se zaprášilo . . .

A už také otevíral okno pan hejtman s úsměvavou radosnou tváří — a kývaje papírem — vesele volal — „už je po vojně. — Písek zůstane ušetřen — v Mikulově smluvili příměří — od Bělinky k Orlíku — našim hejtmanstvím táhne se demarkační linie pruská — upokojte se, upokojte se, nic víc — jen to zde chtěli — odjeli a okem jich tu víc nespatříte“ —

A také nespátrali . . . Hladové vojsko pruské počalo stonat cholerou i jinými nemocemi. Po dnes vypravují si po českém jihu o jejich nenasycné žravosti. V Sudoměřicích u Bechyně dva Prušáci padli na kopu vajec, na tvrdo si je uvařili, na ráz je snědli, ale do rána pukli a zahrabal je v noci do hnoje. V Milčině pamatuji si hospodyně ještě dnes denní rozkaz, co třeba podat denně královskému vojáku pruskému: K snídani dva žejdlíky kávy s chlebem tlustě máslem namazaným, v poledne libru masa s příkrmem, o svačině jako při snídani a večer chléb se sýrem nebo máslem a maštěné brambory, dvě vejce na tvrdo a pivo. To všecko před spaním. A mezi jídlem hltali nač padli, nezralé ovoce, mléko, houby, okurky, zeleninu; míry a pořádku neznali, nikým na uzdě se držet nedali, až je cholera počala rdousit a jejich král nutil se k míru. Smluvil jej po měsíci v Praze — 23. srpna — a Čechy si oddychly . . .

Bыло по воине. Аž k Čížové vytáhl Písek vstří svému pluku, vracel se celý — neboť do bitvy nepřišel — Hrozný z Bojemilů jel v čele první setniny — ale smuten — bez úsměvu — jakoby se on i jeho setnina i celý pluk z pohřbu vraceli . . . Ano — ano — třináct tisíc mrtvých zůstalo u Hradce a nevráti se — nevráti se nikdy ani ke svým plukům ani ke svým rodinám . . .

Bыло по воине . . . Míž nastal a s ním po celém Rakousku éra oprav — hlavně ve vojenství . . . Služebná léta snížena ze sedmi na tři — a Pixovi hoši — Frantík i Jan — na podzim vrátili se domů.

Vrátili se, ale vitala je nejen sestra Verunka — nejen spolčata Martin s Vaškem — ale přibyla jim i malá sestřička, která se narodila v tom válečném roce . . . „Maria Anna“ dostala jméno na křtu svatém — „Marianna“ — spojením těch dvou slov — volali ji lidé . . .

A celou zimu ještě v Putimi a snad všude po Čechách žili ve známení vojny. Národní hrstost bránila přiznat se prostě a otevřeně k porážce — nestačilo sváděti to na

„pušky — jehlovky“ — o zradě veřejně se mluvilo a Benešek zatracoval i odsuzoval kde kdo.

Největší oblibě těšila se jízda — protože se obětovala — zachránilí, co se vůbec zachránit dalo.

„Nebýt nás“ — vykládal jako starý generál Václav Sekyra — který jako kyrysník prodělal rok „šestasedesátý“ — a správně vykládal — „jízdy nebýt, celý train — strelivo, píce, spíze, vozy, nářadí, děla — ba i pokladna a štáb byl by padl Prusákům do chrtánu“ —

„No — Václave — vypravuj, jak to bylo — no — vypravuj,“ nutili sedláči zedníka Sekyru — a Sekyra dlouho pobízel se nedal. „Tak se vám to strhlo takhle,“ počal — „kde já sedím — řekněme, že je pevnost — vážně — „kde já sedím — řekněme, že je pevnost — Králové Hradec, víme — tam byl náš hlavní stan válečný — komando jako — před ní teče Labe — a hned za Labem stála naše armáda“ a Sekyra rozkládal po stole širky — jak stály jednotlivé regimenty v armádních sborech — pytlík s tabákem ukazoval, kde byly zálohy a dýmka označovala kanony — „to jsme všecko viděli — protože my — kavalérství — pořád byli před pěchotou, abychom vyšetřili, kde Prusáci jsou a kde nejsou — ve dne v noci samá patrola — ze sedel jsme se nedostali — až nás konečně v noci z 2. na 3. červenec odvolali a postavili do zadu do zálohy. Věděli jsme, že teď půjde do živého — ale na nás že hned nedojde. Sesedali jsme, krmili — napájeli — koní i sebe hleděli — a před námi už to bouchalo, jakoby cepy na mlatě a praskalo, jako když suché větve láme. Mnoho jsme neviděli, protože jsme stáli za vrškem — bylo poledne, když jsme pozorovali na officirech, že se něco děje, něco zlého — náš divisionář stál na vršku nad námi — stál na koni ve třmenech — kolem něho brigádnici a plukovníci — celý stáb — naši divise — všecko na koních — mapy v rukách — dalekohledy na očích — ordonance přijízdely — odjízdely — slova nikdo nepromluvil — ale tušili jsme — že se teď v té chvíli odehrává cosi velkolepého — ohromného. Já opřen o valacha, tiše jsem se modlil — a ne já sám — myslím všichni, že jsme na Boha myslili — ne ze strachu — ale prostě proto, že jsme nemohli nic jiného myslit ani mluvit... děla mluvila, pušky mluvily — a kdo poslouchal jako my — kdo se díval na vystupující kouř — odnášené raněné — ten musil mlčet a modlit se...“

Stojíme hodinu po poledni — a vidíme jet první záložní divisi.

Kus cesty — na hodinu od nás jela, ale viděli jsme ji — poznali jsme kyrysníky Stadionovy i Císařské — poznali i husary — Mikuláše, Hessy, Ferdinandy. Kam jedou? Kam jedou? trhá to s námi a v tom už vidíme — pěchota naše — hle — couvá — ustupuje — dolů běží — co to je?

— Proč? — Co se jim tam stalo? Ale naši — desátý sbor — Gablenz — ten se drží — k němu my patříme — do jiných nám nic není...

„Do sedel“ zatroubili v tom u našeho štábů. Rytíři a důstojníci přiběhli k škadronám — koně zafrkali — třmeny zazvonily — divise seděla... Hodinku seděla — blíz a blíz ozivaly se rány — „je zle — tuze zle“ — říkal nám vnitřní hlas — protože rány se mají vzdalovat a ne se bližit...

Ordonanční důstojník jako vítr letěl k nám.

„Ten něco nese,“ napadlo nám, jestě k štábu nedojel — šavličkou zamával — něco vykřikl — a už se s vršku třepaly signály.

Radostně a dychtivě vyjeli jsme na vršky k Prubluzi — jediný pohled a každý pochopil, co se děje... Nisi utíkali — ach — necouvali — ale utíkali a došlo na nás —! Ne, abychom honili Prusy — jak jsme se těšili — ale abychom je zdrželi — tém zajicům pěšim tam abychom zjednali času utéct aspoň za Labe — schovat se do pevnosti — zalezt někam. Litost a vztek námi zaloncovaly. A tu jsem viděl z blízka našeho brigádnika...“

Na tenhle okamžik těšil se pokaždé Cimbura. Jenom pro to poslouchal Sekyru rád — třeba stokrát po sobě...

„vime našeho generál-majora — štěkenského knížete pána — Windisgréce. Ten den ho nesl kůň — nad kterého krásnějšího jsem neviděl — co ho z Putimi odvedli — hřebec — šiml — mušák — tuhle strejčka Cimbury Běláček to byl. Poznal jsem ho a hlavu bych znova v sázku dal, že se nemýlim. Srdce v těle se mi radostí zatřásllo a „Běláčku“ zavolat se mi chtělo. Bez pláště se šavli v hrsti sedí na něm kniže a moudré zvíře stojí před námi a ani se nehne, když jeho i náš pán po česku na nás zavolal: „My — kavalérie to musí zastavit — držte se! za mnou!“

Škadrony do šírky se rozvinuly a mírným klusem mířili jsme už ke Střezeticům — když se objevily první roty, postupující pruské jízdy na silnici. Hnaly se za prchající naší pěchotou. „Ataka — ataka bude“ věděli jsme hned — jak jsme je spatřili...

„Ataka!“ oddychli si sousedi — a sesedli se blíz kolem Sekyry.

„Krajina tam byla jako zde mezi Putimi — Kestrany — Ražicemi a Heřmaní — rovina jako stůl — tvrdá — pro kalup jako stvořená“ nedal se myliti starý voják. Ožila v něm příšerná ona chvíle a jako skutečnost znova všecko a jasně viděl. Oči mu plály a z důlků vystupovaly — tváře horely růmencem — nepřeháněl — ale věrně dle pravdy ličil — „po vrškách kolem už leskly se prušácké piklhaubny — to už pěchota jejich je obsazovala. O půl hodiny se

spozdit — neprojela tim údoličkem z nás ani noha. — Půl hodiny — jako do Ražic nejdál měli jsme k pruské jízdě — „cvalem“ zazněly trubky. Povolili jsme uzdy... Pěchota střílela do nás — ale dosud řídce — a cítili jsme, čím dříve na Prusy se dostanem — čím dříve tu čáru projedeme, tim lip pro nás. Ale každý kavalerista ví, že před atakou musí šetřit koně, odhadnout dištanc — okem vypočítat, kdy je čas koně bodnout — rozehnat k plnému trysku — — — Tak jedeme cvalem sice, ale ještě ne letem... Oči naše jsou upřeny na brigádnika — s celým svým štábem jede tak tricet kroků před námi — tisíc kroků ještě nás dělí — už jenom pět set — od Prusů, kteří letí proti nám... Co dělá nás štáb? Co to dělá nás brigádník? Přece víme, že škadrona ho má chránit — že má jet za námi do ohně a ne před námi! Ještě má čas — ještě tři sta kroků — Jedu v první řadě a co to? Vidím Windišgréce — jak si navíjí řemen šavle v zápěsti — vstává ve třmenech. Kůň letí s ním ku předu, ale on obraci se tváří k nám šavli nad hlavu k nebi pozdvihl — požehnal se šavli jakoby křížem a v tom už „marš — marš“ — volaly trubky za námi. „Štáb zůstal v čele“ byla naše poslední jasná myslénka — „Hurrá“ zaburácelo kolem — ostruhy dotkly se koní — kolena sevřela boky — uzdy se pustily — palaše sevřely se v hrstech — jako bílý orel první letěl a doletěl s generálem Běláček — čtyřacet kroků nás předejel a jako blesk vrazil do šiku pruských dragounů — jako nit ho přetrhl — přešel ve dví srazil koně i s jezdcem a v tom jsme dojeli — narazili a také projeli. Virem zatočila a smrštila se pruská škadrona — ale nestaráme se o ni — za námi jede Wrangel — ten to dodělá — braniborskí huláni míří na nás — „hurrá“ — vítáme je a Běláček první zas proráží jejich čeli — po vršíkách ustala střelba, zmlkly pušky a oněměla děla — protože jsme se míchali s Prušáky v jedno klubko — za hulibokého ticha svištěly jen šavle — zvonily umíráčkem třmeny a ržaly koně. — Ach, bratři, naše jizda!“ zavelebil náhle kavalír „naše koně! Štěstí velké, že nás — těžkou jízdu — kyrysary — na těžkých koních poslali v první radě. Ne my — ale naše koně — české koně — ne ty kočky uher-ské — tam vyhráli. Směli jako dravci, rychlí jako vítr — prudci jako oheň jeli pod námi a odpor jen je dráždil — rozpaloval — jako hračku rozrazili škadronu hulánskou a vrhli se s námi na pruské husary — dvě škadrony jich bylo — černí byli — v černých uniformách na černých koních seděli a umrlčí hlavy měli na čákách.“

„Jak že — co to povídáš — umrlčí hlavy?“ trnuli posluchači —

„Tak — jak tu před Bohem stojím“ dušoval se zedník — „umrlčí hlavy měli i koně na čelní ohlávce...“

Jedem — ale ne už sami — jako smršť valí se za námi prchající jízda pruská — dragouni i huláni — přidávají se k nám naši z druhého i třetího šiku... A v tom ozvaly se znova pušky a rozhoukala se děla... Prušáci poznali, že jejich jízda je s pole smetena — rozbita — rozprášena a nač ji šetřit? Zamířili do nás a bezohledně hlava — nehlava stříli do valící se jízdy. Ženeme před sebou husary — ale řady naše řídou — a koně nejdou úprkem — cvalem se sotva ženou a skoro bez dechu. — V tom před očima se mi zabělalo — a já jako bych procitl. To brigádník s přeraženou šavlí stál před námi na Běláčkovi — „obrátit“ — velely signály a zarazili jsme koně. Zvolna vraceli jsme se, koně těžce dýchali — a sotva klusem unášeli nás zpět ke Bříze, kde jsme se shromažďovali. Po té cestě Prušáci dopustili se bídáckého kousku. Brali si nás s vrškům jednotlivě na mušku a dobře kryti sestřelovali nás jako hrušky s koní.“ A tu jakoby dohořel oheň vojenského nadšení v Sekyrově — sesmutněl náhle — hlas se mu zatřásl a z očí vyvalily se mu slzy — „Nic se nestyděli ze zadu do nás střílet — hanebnost nad hanebnost — jedem jak můžem — každé chvíle svalil se kůň anebo jezdec — ještě jen deset minut a budeme jistě z dostřelu — když v tom jako vymrštěn ze sedla zvedl se brigádník — ruce rozhořil a na zem sletěl. Dobré zvíře — Běláček — stanul rázem jako přibity — nohou nehnul — jen hlavu otočil — co se to s pánum děje. Skočili jsme ke knížeti — byl střelen ze zadu do kříže — odnesli jsme ho a Běláčka odvedli osídelného k praporci. Bylo to smutné podívání. Skoro šest set nás bylo ráno v našem pluku — a dvě stě — sotva dvě stě nás zbylo. Plukovník Bertling odvedl pak naši brigádu přes Labe na Moravu a to ostatní všecko víte —“

„Ba víme — ba víme,“ kývali hlavami sedláci — a debatovali dál „o zradě“ — „o tajném plánu“, který se rakouským generálům nepovedl — ale to už nic Cimbura nezajímalo.

„Je škoda, chlapče,“ pravidelně jen říkal Sekyrovi, „že nevíš, co dál se s Běláčkem stalo.“

„A nevím — jak bych mohl vědět — teprve potom strach na nás padl — a jako jsme v té chvíli tam u Střezetic anebo Svibského lesa nic o strachu nevěděli — tak nyní zrovna šílená bázeň všecky přepadla a hnala nás až za Vídeň, do Uher až někam — mír uzavřeli pak na kvap — sedmiletou službu zrušili — domů nás pustili a tak jsem přišel s vaším Františkem a Janem a děkujeme Pánu Bohu, že se zdravými údy...“

„O štěstí mluvit můžete,“ souhlasili všichni.

„To můžem — skoro třináct tisíc mrtvých a šestnáct tisíc raněných bratří zůstalo tam ležet. — To jest ze všeho

nejbroznější vzpomínka — kterak jsme projeli krajinu, kde se před námi byl dvádvacátý prapor myslivců" — a Sekyra zakryl si oči. Zjevil se mu příšerný obraz — půda pokrytá mrtvolami našich vojáků — přes které evalem hnáti musil vlastního koně. Ne — nemohl to snést. Vyskočil náhle — a bez slova odešel. Musil vyběhnout ven — někam, kde nikdo nevidí a neslyší — aby si mohl hlasitě zaplakat a ulevit.

Tak smutně končily besedy — „hrátky“ — toho roku v Putimi. Ale čas vše hojí a všední život i na tak hrůzné vzpomínky nanáší nové vrstvy starostí a dojmů a tak hali je zvolna ale jistě v zapomenutí, stírá jejich hrůzu, mírní jejich svěžest, tlumi jejich barvy a ponechává ze všeho v duši jen tlumenou — příjemně zladěnou ozvěnu — jakoby jízvu i po největší ráně...

Byl to zlý rok — rok 1866! Zdálo se, že v Čechách nebude konce hrůzám. Země krví napojená otevírala nové a nové hroby a smrt rozdrážděná, nenasycená dávila cholerou nové a nové oběti. Požáry zuřily v neštastné zemi naší — vyhořely toho roku Hracholusky, Přeštice, Jaroměř, Lužec, Dobruška — pohořeli rozběhli se po krajích válečnými hrůzami ušetřených — v kostele konalo se nejen requiem za všecky ve válce padlé, nejen za všecky cholerou pokosené životy — ale konaly se tam i sbírky — a neminulo takřka jedné neděle, aby farář Skála dojemnými slovy nevybízel pobožnou a počestnou osadu putimskou k obětavé dobročinnosti. Prestaly úřady sbírat „obvazky, cupaninu, roušky, povijadla a obvazadla,“ jak to žádal místodržitel Antonín hrabě Lažanský, ale za to sbíraly obilí, brambory, seno, slámu, peřiny, šaty pro pohořelé a válkou zničené vesnice, hlavně však peníze pro raněné a zmrzačené vojáky a pro rodiny „padlých obránců vlasti“ — jak četli v úředním provolání.

Tak jako před válkou zase koloval po chrámech paštýský list — zase po tři hodiny vystavili kněží Nejsvětější Svátost na oltářích — a zase konány modlitby, „aby Bůh trestati nás přestal a metly hněvu svého — válku — mor — požáry — bídou a truchlivé, smutné časy od nás odvrátili ráčil.“

Lidé už reptali, naříkali, čím dál, tím méně darů se scházelo, jen jeden jediný osadník po každé ohlášené sbírce mlčky naložil vůz obilím, senem a slámovou a zavezl ho na úřad do Písku anebo zašel na faru a skromně — s omluvou „dávám co mohu“ platil dobrovolnou daň veřejné dobročinnosti — byl to Jan Cimbura.

„Což pak ten — ten může,“ omlouvali se sedláci sami před sebou — a závistivě hleděli na jeho statek — „nepozná to ani, co to jemu ublíží, prodá-li ovci — anebo tele —

ulehčí-li špýcharu a pernám. Má kouzelné oči. Nač pohlédne, všecko jen kyne a přibývá.“

A s pravdou mluvili. Když se vrátili Jan s Frantikem z vojny — na statku mohli oči nechat. Stavení všecka nově přikryta a obilena, na dvoře a v sadu stromy vysázeny — plné stáje dobytka a nový ovčín.

„Ovčíčky mají zlaté nožičky,“ usmíval se Cimbura, ukazuje jim stádo — za které by se žádný panský dvůr styděti nemusil.

„Ale, tatíku, kde se doberete píce pro všecko,“ divili se hoši — „přikoupili jste luk — nebo sejete samé kulatinu a jetele?“

„Nepřikoupil a neseju,“ rozkládal Cimbura, „ale dělám, co už nebožtík Kovanda dělal — a čemu naši sedláci nechtějí rozumět — hnojím a vláčím luka tak jako pole. O mrvu není nouze. Jedno tlačí druhé. Čím vic dobytka — tim vic mrvy — čím více hnojím, tim více těžím — a čím nabitéjší stodoly — tim také plnější chlévy — to jsou ta kouzla a čáry,“ a vedl pak oba Pixy na louku „na Jirovku“, k „lesiku“ do „soudných drah“, „na utopenou“ a do „Píkáren“ — ukázal jim pole „na Pežoutce“, „pod Hůrkami“, „v Plazu“, „na klinu“ a jinde. Cestou stočil se s nimi i do lesa „ve vápenicích“.

Stál tu Cimburův les krásný a zachovalý — nevykácený a urostlý.

„Raději prst by si dal Cimbura useknout — než aby usekl a prodal z lesa dřívko,“ říkali o něm sousedé a říkali tak právem. Cimbura kácel jen souše na otop, ale zdravého kmene se nedotkl.

Z údivu nevycházeli Jan s Frantikem. Viděli louky srovnané, bez krtin, uhrabané. Spatřili pole svoje a všecka osetá — vyčištěná — bez plevele — žádné úhorem neleželo. Koněčně v lese se octli hustém a vysokém. Přítmí posvátné jako ve chrámu prostíralo se kolem — když náhle sklonil se Jan — uchopil Cimburovu ruku a polibil ji. Pozdvihl ji ke rtům a jako pečeť tiskl na ni dlouhé a vroucí políbení svoje. Teprve po chvíli vzpamatoval se Cimbura a utrhl ruku. „Co děláš, chlapče?“ skoro drsně obořil se na Jana.

„Vim, tatíku, co dělám,“ odpovídal krotce, mírně Jan — „libám tu ruku, která nám statek rozmnožila — nebytí vás . . .“

„Byl by jiný —“ vyskočil mu do řeči Cimbura — ovládl už své pohnutí a mluvil zase klidným, rozvážným hlasem svým — „jiný by byl přišel k Pixům na grunt hospodařit. Jen svou povinnost konám, vím, že jenom vladařím — a blíží se chvíle, kdy mi řekneš, Jene, vydej počet z vladařství svého — a sám ujměš se vlády — jsi plnoletý a proto chečeš-li, hospodař sám — víc jsem nebožtíkovi otci tvému

na loži smrtelném neslibil, než hospodařit do tvého plnoletí. S dluhy jsem živnost přijal, ale čistou ti ji odevzdám; i peníz, který jsem věnem tvé matce přinesl a kterým jsem dluhy a věna tvým tetám poplatil — mám vyhospodařený. Ty jenom bratra se sestrou vybydeš a matce výměnkem se zavážeš.“

„Milý tatíncu, prosíme vás pěkně, já i bratr tuhle,“ řekl na to vřele a rozhodně Jan — „neopouštějte nás ještě. Hospodařte dál jako na svém, čelediny propusťte a nás jako ve službě si ponechte. Slibujeme i teď po svém plnoletí vás ve všem poslouchat a radami vašimi se řídit. Mnoho jsem na vojně zapomněl,“ mluvil teď za sebe jen Honzík — „a nedovedl bych samostatně sedlačít.“

„Nezapomínej, že mám i vlastní děti — mám Vaška s Martinkem — mám i Mariannu,“ rozkládal Cimbura — „stáří se blíží“ — jako železo rezem, tak člověk věkem schází — musím i na ně pamatovat — dokud Bůh zdraví a sílu mi poprává — koupím pro ně živnost — tu, v Putimi koupím — a budu na ní pro ně hospodařit a výměnkem matky jim k věnu pomáhat.“

„Nekupujte zatím,“ odpovídá Jan — „na mém jako na svém si hospodařte a co vyhospodaríte — ne nám — ale menším bratřím a sestře uložte — máme je rádi jako vlastní.“

„Dobре,“ kývl hlavou Cimbura, „ale živnost koupím, protože s vámi nebojím se hospodařit ani na pěti statcích — natož na dvou —“ Neřekl, který statek koupiti chce a Pixové se také netázali. Vrátili se domů veselí, usměvaví, hřála je všechny radost z toho, že se dohodli a domluvili. Upřímně a otevřeně pojednali si o příštím společném životě a víc se k tomu nevraceli. Po sv. Martině odešli od Cimburů čeledin i hříbek — na jejich místo nastoupili „vojáci“ — jak Pixům v Putimi říkali — a na statku šlo dál všecko po starém pořádku — ne však v obci a v životě veřejném.

Prohranou válkou Rakousko jakoby se bylo otrášlo ve svých základech, jakoby se ze spánku probudilo, chystal se k celé řadě změn a převratů nejen politických, ale i hospodářských.

Mobilisace našeho vojska ukázala se těžkopádnou — jediná dráha Ferdinandova spojující Vídeň s Krakovem a její odbočka z Brna do Podmoklí nestačila rychle dopravit vojsko na bojiště, postaviti se nepříteli na odpor hned v horách a zabrániti mu vůbec vstup do naší vlasti.

„Tomu se musí odpomoci,“ křičely noviny — uznávaly všecky vůdci hlavy — ale scházely peníze — nebylo prostředků ani státních ani zemských, ubitá — vyssátá vlast nebyla schopna dalších obětí.

Ale tu ozval se „král jižních Čech“ — kníže Švarcemberk — seskupil šlechtu — utvořil družstvo — a hle, už

na podzim nešťastného roku toho počala se vyměrovat dráha Františka Josefa mezi Hlubokou — pýsným sídlem Švarcemborským — a Plzni.

Putimáci od kostela divali se, jak běhají inženýři s tyčemi a řetizky a vyměrují železnici. Až za Protivín běžela skoro jen po půdě knížecí — ale pak skočila na selské. Jednalo se s Pískem — jakých oběti by přinesl — kdyby dráha se dotkla města, ale Písek odmítl — dráha se na dvě hodiny vyhnula za to nevděčnému městu a Ražicemi zamířila k Strakonicům.

Za inženýry — v patách za nimi — přihrnuli se různí podnikatelé stavby. Rozdělili mezi sebe celou trať z Hluboké až do Plzně a současně dali se do práce. Mezi Protivinem a Strakonicemi plochou rovinou a skoro přímočárně přes pole — luka i lesíky bělaly se natlučené kůlce, jež označovaly směr nové železnice. Ničemu se nevyhnula, kde byl vršek — srovnal se — kde bylo údoli, zasypalo se — kde potůček cestu křížil, mostem se překlenul. V širém poli vystrosti skoro přes noc dřevěné boudy, baráky a skladiště, mrak lidí se přihnal, kolečka a káry, lopaty a motyky se mihaly, křík rozléhal se daleko široko. Jako v Jiříkově vidění byly obce podél budované dráhy. Peněz jako želez kolovalo mezi lidem, akordanti platili mzdy ve zdejším kraji neobvyklé a přijimali do práce ochotně a rádi každého. I sedláci se nakazili a sám Cimbura v zimě s třemi potahy jezdil „ke dráze“. Podjezdy, příjezdy a přejezdy se upravovaly, štěrk se dovázel, nádraží se stavěla a královsky platilo se ne nad, ale „od fury a cesty“.

Když dne 1. září 1868 jel první vlak z Budějovic do Plzně, skoro celá Putim utekla do Ražic na nádraží — a všichni litovali, že už je dráha dostavěna. Zmizel všechn ruch a život — starý klid a ospalé ticho na chvíli vrátilo se do těch krajů — přerušené jen občas rozvážně jedoucím vlakem.

Cimbura se podivil, oč mu za ta dvě léta vzrostl jeho kapitál v nedávno založené občanské záložně v Písku.

Leč stavba dráhy — to nebyl jediný zjev, který čeril jindy tak klidnou hladinu veřejného života na českém jihu. Sotva že dráha byla hotova — a už před tím octl se v politickém víru celý starý prácheňský kraj.

To ve Vídni padlo Belcrediovo ministerstvo a Beust počal český národ „tlačit ke zdi“. Každý tlak budí odpor — protitlak — a tento zákon neuplatňuje se snad nikde tak okatě jako v politice. Po celých Čechách počalo to vřít. Jako před tím křisitelé probouzeli národ nás a budili lásku k jeho jazyku — tak nyní slavilo se vzkříšení politické. Počalo druhé období našeho národního vývoje, které dosud trvá a nekončí dřív, dokud politické tužby celého národa splněny nebudou.

dou. Od dob Havlíčkových, od šumného roku osmačtyřicáteho nebylo doby tak pohnuté. Když padl Beust — přišel Giskra s Herbstem a Plenerem — národ odpověděl tím, že položil s ohromnou slávou základní kámen „Národního divadla“ a poslanci podali památnou deklaraci českého národa a vystoupili ze sněmu i z říšské rady. Jako oleje do ohně když naleje, tak působil výminečný stav uvalený na Prahu generálem Kollerem. Marnou byla každá persekuce, marné zatýkání a žalárování v Praze i po venkově. Naopak, výše ještě se vzemuly kalné vlny politického odboje — výše vyšlehly plameny odporu a hněvu proti vládě. Lid náš bez předchozího vzdělání politického byl jako dítě — jednal víc pudově — dal se strhnout — rozvášnit a získat tím právě, kdo mu mluvil o jeho právech, o jeho slavné minulosti a kdo mu dovedl růžovými barvami líčit jeho budoucnost. Svým vůdcům slepě věřil. Nikdy žádný generál neměl za sebou oddanější armádu — než v těch dobách měli Palacký, Rieger, Brauner, hrabě Clam-Martinic a na Písecku — Julius Grégr.

Znali ho dobré i v Putimi. V nedalekých Nových Dvorech byl jeho otec píseckým lesmistrem, znali Julka jako studenta i potom, když už jako doktor práv „prakticíroval“ u soudu v Písku. On to také byl, který zdejší kraj politicky budil a v něm také už r. 1865 za poslance do sněmu byl zvolen. Znali tu sedláci i jeho bratra Edvarda, znali i Sládkovského a Skrejšovského — alespoň jejich noviny — „Národní Listy“, „Hlas“ a „Národ“ četli — ale málo rozuměli těm různým odstínům, které už tenkrát se jevily ve vznikajících stranách — nestarali se o směr liberální anebo konservativní — citili národně, což je spojovalo se všemi, i s Riegrem i s Grérem — „jsme proti Vídni — jsme proti vládě —“ bylo heslem obecným a na ten čas nejdůležitějším.

V tomto ruchu politickém a šumu nade všecky sousedy putimské vynikl — Klásek. Nebylo v Písku schůze anebo přednášky, aby Klásek se jí nesúčastnil. Na hořejším rtu nechal si narůst vousy „podnosky“ — nebo také „podsebití“, jak jim ženské říkají — vlasy si dal ostříhat — hlavu pokryl slovanským kloboučkem a v neděli nosil do Písku čamaru. Nebylo pilnějšího čtenáře novin, řeči promluvených českými politiky a brožur — nad něho. Čím radikálnější řeč, čím ostřejší článek — tim více se libil ohnivému sedláku. Přímo se těšil, aby už zas byla rozpuštěna sněmovna, ať už v Praze anebo ve Vídni a vypsány nové volby. Ach, volby! Toť jeho život! Volit, řečit, zpívat, volat „na zdar“ a „sláva“, pořádat tábory — založit spolek nebo besedu, i zde v Putimi, to byl jeho ideál. Do pozdních nocí seděl v hospodě — „na nové“ — která se v Putimi otevřela — a tam každou chvíli bouřil jeho hlas — to buď četl anebo sám rozkládal — přel

se, hádal, o svobodě mluvil, o volnosti a rovnosti, o vlasti a vlasteneckví, o právech českého národa, o jeho velikosti, slávě, moci a síle. Hlava šla z toho posluchačům kolem — a pilo se. Hned „na tu zlost“ se pilo, hned „na tu radost“ zas se připijelo. Klásek dovedl všecky rozohnit, uchvátit, nadchnout — „do nové“ řecko se hrnulo — a „stará“ hospoda klesala — hynula.

„Sám dábel — Pán Bůh ráč chránit — nám tohle spíškal,“ naříkaly ženy a chvěly se pokaždé, slyšice, že budou volby nebo tábor, nebo nějaká schůze v Písku. Proklínaly hlasitě Kláska a celou politiku posílaly do horoucích pekел.

„Opíjet naučili se tím naši muži, na hospodu si zvykli, karet se chytili,“ tak vycítily i Kláskové, která sama chodila ztrápená a umučená — neboť jen na ni ležela starost o celé hospodářství.

A čím dál tím hůř bylo s Kláskem. Počal se stydět za sedláka a stával se pámem. I všedního dne chodil v zeleném kloboučku s perličkem sojčím, s flintou na rameni, obecní hon si najal, lichotilo mu, že „páni z Prahy“ s ním si dopisují, „svým důvěrníkem politickým“ ho jmenují, cigárka mu nabízejí, ruce mu podávají a „panem Kláskem“ ho zovou a jeho pozvání na hony přijímají.

Snad i Cimbura byl by se dal strhnouti tím mocným proudem — kdyby mu nebyl překážel — právě Klásek.

„My dva musíme si jit s cesty — setkáme-li se — stane se neštěstí,“ říkal si Cimbura — neboť v jeho srdeci krvácela dosud rána, kterou mu Klásek svým těžkým podezřením zasadil.

I Cimbura všímal se veřejného života, četl a odebíral Janotova „Posla od Otavy“ — celé nedělní odpoledne nad ním ztrávil — mnoho přemýšlel o tom, čeho se dočetl a „na hrátkách“ s Černochem, Roučkem a jinými o tom debatoval, přel se a rozumoval — ale do hospody s Kláskem nikdo ho nedostal.

I „o památkách“ on i jeho syni zůstali vérní „staré“ hospodě — a těšilo ho, že ani Honzík s Franckem Kláska se nechytaji, ač jim ani slovem v ničem nepřekážel.

Ale bylo souzeno, aby se Cimbura přece jen s Kláskem srazil. Putím bývala od dob nepamětných starou panskou rychtou píseckou a putimský rychtář se těšil vždycky i v Písku úctě a vážnosti.

Když Putimáci přijali Cimburu za souseda, jednali s ním jako se sobě úplně rovným. Když na něho řada došla, zvolili i jeho, jak se slušelo a patřilo, za starostu obce. Ale Cimbura věděl, že patří vlastně do Semic a grunt že není jeho a proto odmítl a pocty nepřijal, ale v obecním výboru zůstal.

Znova blížily se obecní volby. S hlukem a ruchem nikdy zde nebývalým blížily se tentokrát. „To musí přestat,“ křičel Klásek — „aby rychtářství chodilo po obci zároveň s obecním býkem — občané mají volit, svobodnou volbou poctit muže, který svým vzděláním a rozhledem k důležitému úřadu tomu nejlip se hodí,“ opakoval fráze z novin a hle — ač byla řada na Keclikovi — vyšel z volby jako starosta — Klásek. I do okresního zastupitelstva vyslal ho nový výbor — ale podrážděná, uražená menšina vzala si advokáta, podala protest proti volbě a Putim octla se v ošklivém proudu obecních hádek, kříků a svářů.

Celá minulost Putimi, a to její ošklivá minulost jakoby rázem z hrobu zapomenutí povstala. Zapomenuté historky rodinné vyhrabávaly se z lidských pamětí na světlo denní — oprášovaly se a osvěžovaly — znova se vyčítaly a připomínaly. Každá vesnice má svou hříšnou kroniku a jako dozbrojnici sahá se do ní, když se mezi sousedy zaníti spor — vzplane hádka.

Žije-li obec v míru, o památkách, jen samé pěkné, nevinné věci vyprávějí sousedé a slyší mládež.

Ale rozruší-li se „domácí vojna“ — tu rozvaha opouští i šedivé hlavy — zlost nezná ctnost — každá zbraň jest dobrá — každou piď priorané půdy z obecního statku — každou hanbu rodinnou — vraždu kdyby jeden na druhého věděl — vášní zaslepenci ve hněvu si ji vyčtou. A mládež opět lačně poslouchá a do paměti přepečlivě ukládá tuto domácí historii. Kronika putimská byla obohacena novým sporem — bojem o křeslo rychtářské . . .

Okresní zastupitelstvo v Písku to bylo — jež mělosprávnost volby vyšetřit a rozvášněné strany smířit. Obeslala proto rozvaděné Putímáky k sobě. Den stání rychle se přiblížil —

„Cimburo, musíš s námi,“ povídal Kopecký den před tím Cimburovi na poli.

„Nechce se mi — víš, že uhýbám Kláskovi,“ odřekl Cimbura.

„Půjdeme všichni — nevytáčej se — snad tě bude třeba,“ dorážel soused.

„Eh — svedete to beze mne — máte advokáta — nerozumím zákonu, ale sami jste řekli, že volby jsou nesprávné, chlup v tom našel.“

„Nejedná se ani tak o „lekuř“ — protest, víme — ale o dohodu — o mir — všichni se máme dostavit — udělej to obci k vůli — aby k vůli tobě jednání se nerozbilo.“

„Přijdu,“ mrzutě slíbil konečně Cimbura — ale snad by si to byl znova rozmyslil, kdyby se nebyl pro něho druhého dne ráno Kopecký zastavil.

Okresní výbor už zasedal, když Cimbura s ostatními vešel.

„Dobре, že jdete, čekáme na vás,“ vital náměstek okresního starosty putimskou opposici. Cimbura šel poslední a zůstal hned u dveří. Oči jeho přeletěly zasedací siň a poznaly skoro všecky přítomné. Nejdřív sedláky — skoro vesměs starosty z okolních vesnic, Koliska ze Záhoří, Peřinu ze Krešic, Hesouna z Vrcovic i tenkého, suchého Sejpala z Ne-podříc. Pány měšťany písecké viděl a poznal Cimbura — řezníka Pixu, co od něho dobytek kupoval, bohatého pekaře Kalousa, co mu pšenici prodával, ohromného, vysokého mlynáře, pana otce Lukáše, poznal mladého Pakeše, kupce Štolce i Šobra. „A hle — tamto sedí knížecí lidi — úředníci — ředitel drhovelský, vedle to je pan správci z Kestřan a to je . . .“ ale nebylo času domyslit — pan okresní tajemník dočetl a jeden z těch pánu počal mluvit. Vadil se skoro s putimskými — „je to první případ — dosud v okresním výboru všechny volby hladce jsme mohli schválit — všechny obce jsou lepší než vaše — jsou svorné, tiché a klidné — jenom vy tam v Putimi se nesousedsky hašteříte a rekursy podáváte“ — při tom díval se do kouta, kde stál Keclik, Černoch, Rouček — kde stál i Cimbura.

„Ty časy minuly,“ vstal jiný člen výboru a kázal — „kde jen sedláci vládli obci — i chalupníci a domkáři mají dnes právo s vámi stejně — a koho oni většinou zvolili — toho musíte uznat.“

„Znám pana Kláska jako gruntovního chalupníka,“ povstal třetí — „ale to je vzdělaný a osvícený muž, po celém okresu je známý svojí horlivostí a politickou činností, každá obec by si vážila tak uvědomělého občana — pyšnila by se jím — nechápeme, co proti němu máte?“

Klásek obklopen novým výborem v druhém koutě zářil, usmíval se, kňoury si kroutil a natahoval. Ale opposice stojí schliplá, hlavy kloní, hanbí se, propadla by se nejraději kolik sáhů pod zem — jen aby tu ona žalující nestála na pranýři žalovaných.

I Cimbura stojí — jako na trní stojí — přešlapuje — jeho velké nohy jakoby bosé na žhavých plotnách a ne na prknech a obuté v dobré boty stály. Tak mu je a čeká, — dychtivě čeká, že se ozve Keclik a řekne „nu a což já — nejsem dobrý a zachovalý soused? Já smím být bez-trestně pohaněn? Uražen? Což naše obecní právo a nás domácí rád — to není nic?“ I Keclik se však krčí a jen do polohy oči zavrtává.

„Tak řekněte, co vlastně máte proti panu Kláskovi?“ ozvalo se ted od předsednického stolu. A hle, zase ticho. — Co toho nakříčel Jaroš cestou — a tu jakoby byl němým, ani muk, i Horník fululum mlčí jako ryba, ani nešpetne —

a tam naproti jak se Klásek naparuje — drze se na ně divá — do očí se jim potupně směje. —

„Pusťte mne, baby“ — ozval se v tom trapném tichu Cimburov hlas — a rozhrnul před sebou pravici hlouček sousedů. Ti s velikou ochotou se rozestoupili a radostně si oddychli. Hned jim bylo jinak u srdce. I hlavy pozdvihli a směle sálem se rozhledli.

„Ach, Cimbura, Cimbura je tu také,“ radostně pozdravovali ho i členové zastupitelstva — a kteří ho neznali dosud, zvědavě hlavy natahovali, od hlavy až k patě si ho prohlížejice, neboť pověst o něm šla už dávno celým okresem.

„Ano, Cimbura se osmělil přijít také,“ zazubil se na ně silák — „a poví vám, proč my tuhle nepřejeme si Kláska za svého starostu. To je tak, myslíme si, že ten, kdo neumí hospodařit na svém, nedovede ani na cizím.“

„To je urážka,“ jako když ho píchne, vykřikl Klásek a pokročil. Ale i Cimburovi bylo po tom výkřiku, jako když koně ostruhou bodne. Čelem otočil se ke Kláskovi a opřel o něho svoje přísné oči, Klásek svoje sklopil a o krok couvl.

„To je pravda a uráží-li tě, neměl's chtít ji slyšet,“ — tvrdě pokračoval Cimbura. „Byli jsme vyzváni povědět, proč tě nechcem za rychtáře — ani já tě nechci — a za sebe tu povím proč. Předně tě nechci, že jsi špatný hospodář. Máš dobrou chalupu, snad nejlepší půdu v obci držíš, ač ne mnoho — ale máš na ni nejmizernější úrodu. Špatně a pozdě ořeš, málo hnojíš, ale za to dobře střílíš a výborně řečníš. Až budem volit hajného anebo dohazovače — dám ti hlas — ale za starostu tě nechci. — Nechci tě dále proto, že kazíš obec a zvláště mládež — učíš je chlastu a karbanu, z domova do hospody je loudíš. Vlasteneckví tomu říkáš, ale opilství je to. Páni tě chválí, říkají ti ‚pane Klásku‘ a ty, hloupý sedláku tomu věříš a jiné svádíš. Jestli pravý vlastenec se musí do noci po hospodách válet, cigárka popoukňovat, statek zanedbávat, čas a peníze utráct, křičet a hádat se — pak nejsem a nechci být vlastencem. — Strachem se chvějou u nás ženy, když se řekne, že budou v Písku volit poslance, že tu bude poslanec řečnit, — schůze anebo tábor se konat — protože ví předem, jak Klásek muže přemluví a v jakém stavu a kdy se mužové z Písku vrátí. Tak sloužíš vlasti sice hubou — ale vskutku jsi její veliký škůdce a kdybychom byli všichni Kláskové — vlast a národ přivedli bychom do hrobu. Pamatuj si, co ti veřejně právím, o svůj statek přijdeš — prodás ho a rozpalceluješ — každému prodás, kdo dá víc, i židu třeba, anebo Němci a třeba Švarcenberkovi — k tomu vedeš i ostatní sedláky — ochuzuješ je a v nich obec a v obci vlast i celý

národ. Zhyň třeba, — a ani vrána nad tebou nezakváče — neboť takových žvanilů může národ ztratit celé kopy — ale přejde-li tvůj grunt do cizích rukou a za ním druhý — a třetí — pak každá ta ztráta je hřichem proti vlasti i druhému národu — a proto tě nechci za starostu. — A ještě proto tě nechci, že jsi lenochem. Zvedni ruce — a každý to uvidí na nich napsáno. Máš ruce měkké a hebké jako písar — flintičku a kartičky v nich míváš, místo otěží a pluhu — i prsten místo mozolu na ukazováčku nosíš — popanštíl jsi se — a proto kdybych já vlád' — z obce bych tě dal vymrskat a sem mezi pány do Písku zavřít — abys nám na vši mládež nekazil a špatný příklad nám všem nedával.“

Páni u dlouhého stolu se vzpamatovali. „Uráží, Uráží,“ vyskakovali vrchnostenští úředníci a po nich měšťané — „to nejsou důvody, to je soukromý život Kláskův — po tom nikomu nic není,“ volali jeden přes druhého.

„Pravím, že to nejsou urážky, ale pravda,“ tvrdě proti všem opakoval Cimbura a odtrhl oči od Kláska. Jako po výprasku, tak dobře hned Kláskovi bylo, jako se skřipce kdyby ho pustil, tak si oddychl. Svědomí mu sice říkalo „pravdu má Cimbura“ — ale uražená ještěnost a samolibost bouřila se v něm.

„Žalovat budu, Cimburo — tebe žalovat — pro urážku na cti.“

„Žaluj — směle žaluj — nejsem jako ty, abych někomu po cti sáhl a potom utekl — stojím ti ve slovu zde a kdekoli a opakuji slavně — že tě nechci uznat starostou, protože tě mám za nejhlopějšího člověka ve vsi, který nedovede spravovat ani paděsat korču své vlastní půdy a proto nemůže spravovat ani obec, ani okres — tak, to jsem tedy chtěl říct — a teď tu budete s Pánem Bohem obrátili se na patě a za hlubokého ticha odcházel. Když už stál ve dverích, vzpamatovala se i „jeho strana“ a odešla s nim.

Ticho v okresním výboru přerušil advokát.

„Pane Klásku,“ — lahodně povídal zahanbenému, zpráskanému sedláku — to si libit nenechte — chcete-li, napiši vám žalobu a podíváte se, jak Cimburu skřípnem —

„Tak napište a hodně brzy,“ vybuchl Klásek vztekle.

Putimský spor se v tom zasedání neurovnal. Přemlouvali sice Klásku, aby se dobrovolně své nové hodnosti zřekl, ale ten ani slyšet nechtěl, „lekuř podám — nepotvrđili mne — a až do Vidně to poženu — nepovolím a nepovolím — ukážu jim, co je putimský Klásek.“ —

„Tak — dobře tak,“ popichoval ho advokát — a pak i Klásek se svými věrnými odešel.

Dvě strany utvořily se tak v Putimi — dva starostové tam byli a dvě obecní zastupitelstva. Rozpadla se obec — na dvě půle se rozčísla — a skoro proti jeho vůli — zcela mimovolně se stalo, že v čele jedných stál Cimbura a druhé proti němu vedl Klásek.

„Cimburo — vezmi si také advokáta,“ radili mu jeho přátelé, když úřední posel roznesl po vsi plno obsilek k soudu. Všichni jako svědci byli obesláni i okresní zastupitelstvo celé, jen aby útraty sporu byly co možná největší.

„Prosím tě, vezmi se advokáta — bojím se Kláska — zaplete té do sporu — snad i do kriminálu připraví,“ s pláčem prosila i muže svého Marjánka.

„Pošetilá ženo,“ odbyl ji Cimbura — „řeknu pravdu zas otevřeně ji povim — nic nechci zapirat — z ničeho se vyklíčkovat — nač je mi tedy třeba doktora —“ a sám a sám postavil se před soud. „Škoda,“ pomyslil si — „že už tu není pan gubernialní rada,“ když vystupoval po schodech do soudní sině, vzpomínaje na pana Miltnera, jejž před léty vozíval.

Mladý soudní adjunkt přečetl žalobu a jal se vyslýchávat Cimburu. Vyznal a nezapřel ani slova — všecko i svědkové souhlasně potvrdili — proti Cimburovi i jeho přátelé vlastní mužně svědčili — „ano, to mu řekl, že je ožrala, že je žvanil, lenoch že je a nejhlopnejší člověk ve vsi.“

„A proč — prosím vás — jste mu nadával?“

„Nenadával jsem — pouhou a čistou pravdu na vyzvání jsem mu do očí řekl.“

„Jak to — na vyzvání?“

„Chtěli vědět — proč nechci mít Kláska u nás starostou — a tak jsem pověděl pravdu — proč.“

„Pravdu — milý příteli — pravdu nesmí člověk vždy a všude mluvit,“ usmál se pan adjunkt — „můžete mít pravdu, ale nemáte právo ji vyslovit“ a rozkládal Cimburovi rozdíly mezi pravdou a právem.

„Co je vám konečně do toho, že Klásek pije, že lenoší, že řeční a karty hraje?“ Končil soudce přímou otázkou..

„Je mi do toho a mnoho“ — odpověděl Cimbura a celý soud se po něm zvědavě otočil. I sedlaci zbystrili sluch. Myslili si v duchu — „ten pán má pravdu — Klásek za své pije — svoje utráci — svůj statek zanedbává — co je Cimburovi a nám do toho.“

Cimbura je zase patrně jiného mínění, než oni všichni, zas už něco zvláštního má —

„Tak co — prosím vás?“ pobídil adjunkt otázkou váhavého Cimburu — a sám pohodlně si usedl — nohy přes sebe přehodil a ruce na klín u si sepjal a poslouchal.

„To je tak,“ počal Cimbura svým oblíbeným rčením — „zůstáváme v jedné vsi spolu — já i Klásek — v Putimi, jak všichni víte. Jaký pěkný čistý život před nedávnem ještě jsme tam vedli! O „sejpce,“ a o památkách jsme si popili, zapívali i zatancovali, co kdo proti komu měl, upřímně jsme si pověděli — ale hádek a sporů nebylo a byly-li, po sousedsku doma se srovnavy. Co se u nás upeklo — doma u nás se také snědlo. Na „hrátkách“ jsme se scházeli — noviny si přečtli a o všem promluvili. Chasa mladá scházela se na návsi — zazpívala — zavýskala — a do záležitosti obecných a veřejných se nepletla — nikdo by jí toho nebyl strpěl. — Dnes je u nás všecko na ruby. Mladí mají slovo a starým poroučí. Sotva že je po večeři — nikdo se chléva ani dvora nevšimne — popadne dýmkou a pytlík s tabákem a — hajdy — do hospody. Klásek tam má solo — školu tam drží — nadává všem, kdo nejdou za ním — pivo se pije, zpívá se — karty se hrajou — ráno vstávat se nechce — práce ospale se koná — všecko hyne. Množí se hádky a kříky, přibývá pranice a bitek a o všem dovdá se tu v Písku okresní soud. Škodolibost a pomstyčlivost usadily se do lidských srdečí — odpuštění a bliženská láska odstěhovaly se za humna. Hrubých činů přibývá — stromky u cest se lámou, opzlá slova, nečisté písni a hrubé nadávky se množí. A kdo je tím vinou? Kláskovo živobytí a jeho špatný příklad. I já piju — o památkách a o sejpce piju — abych se společnému rádu a zvyku nevymykal — a proto ze zkušenosti mluvím. Napiju-li se piva, hned jsem jakoby jiný člověk. Napřed veselý a hravý, pivo mě rozkukrází a rozdovádí — polehtá mne — cítím, jak vůle moje slabne, jak vládu nad sebou ztrácím, jak rozvaha mne opouští — rozum máj jak se kali — jak se stávám lehkomyslným, k pošetilostem náchylným. Piju dál a hle — furiant se ve mně probouzí — pýcha v srdeci mém počne hlavu týcit — do sázeck se pouštím — peníze jako plevy rozrazují a utrácím — krev jako oheň v žilách proudí — sebe přeceňuji a všecko ostatní podceňuji — rozjařím se — mnoho a hloupě mluvím a odporu nesnáším. A piju-li ještě dál — stávám se hrubým, zlým a nebezpečným člověkem, ke kterému neradno se bližit — To cítím na sobě, co ze mne pivo dělá — a proto v nejlepším pít přestávám a sotva třikrát do roka do úst je vezmu. Ale teď denně se u nás nestřídám pije — denně lidi otravuje — kazi a hubí dobré mravy, mládež zne-mravňuje a dospělé ochzuje a to všecko u nás máš na svědomí — ty — Klásku — ty a nikdo jiný“ —

Pěkně a pozorně poslouchal pan adjunkt, a byl by i dál poslouchal Cimburu, který, když se jednou rozjel, plynně pak a hladce mluvil — ale Cimbura řekl své a mlčel.

„Je-li tomu tak, jak pravíte,“ počal zvolna a stísněně

pan adjunkt, „pak ovšem máte nejen pravdu — ale i právo na své straně — pak by se vám důkaz pravdy podařil — ale kdo vám to dosvědčí?“

„Jsou-li poctivci — ti všichni zde, a s nimi celá Putim.“

„Ano — Cimbura má pravdu,“ všichni — i ti — kteří s Kláskem byli — v té chvíli přisvědčili a bylo rázem po soudu. —

Nic nepomáhaly rekursy a odvolání — „veřejné mínění“ vyhrálo. Klásek nebyl ani jako starosta potvrzen — dokázalo se mu i jeho pytláctví — i pokuta, kterou kdysi platit musil — nové volby byly v Putimi a z nich vyšel jako starosta Keclik se starým výborem.

Klásek poplatil soudní výlohy četných sporů — zanevřel na Putim i Putimáky — koupil si v Písku hospodu — a ve veřejné dražbě písecký pan notář za několik tisícovek vydražil jeho živnost, jak stojí a leží.

„Chléb prodal a nůž si koupil,“ řekl o něm tehdy Cimbura. —

Putimští věděli sice, že pan notář nekupoval pro sebe — ale to jim ani ve snu nenapadlo, že dražil pro — Cimburu. —

Několik let držel se Klásek i v Písku nad vodou. Sháněl politické schůze, agitoval, byl jednatelem různých, většinou německých pojíšoven proti ohni, koňským handlírem — ke konci se stal i dohazovačem ženichů a nevěst, až jednoho krásného dne z Písku zmizel. Habaděj dluhů zůstalo po něm.

„Odejel do Ameriky,“ — troubila se o něm pověst.

„Je štěstí, že nemá děti,“ řekli si v Putimi.

Ale Cimbura zakroutil povážlivě hlavou — „anebo to právě stalo se jeho neštěstím“ — a vice nerekl ani slova. Jenom neúmorně se drel na zanedbaných pozemcích, aby jim nahradil, v čem Klásek na nich zhřešil — i hospodářské budovy všecky opravoval, přestavoval a v několika létech gruntovní chalupa Kláskova nebyla k poznání.

„To sobě Cimbura výměnek chystá,“ chápali lidé a nemýlili se.

VIII.

Konečně se zdálo, že se dostanou ve Vídni k veslům vládnímu lidé spravedlivější — bylo to roku 1870, kdy se počal zvolna obracet politický větr a vál směrem nám přiznivějším.

Národu našemu jako trucujícímu děčku alespoň se slišovalo vyrovnání, korunovace, splnění jeho požadavků jazykových i osvětových. Národ jako dítě věřil, těšil se a doufal.

Ulehly na čas vzedmuté vlny politického boje — také proto, že myslí všech znova zaujala vojna — do které se pustila Francie s nenáviděným u nás Pruskem. —

V této klidnější době chystal se královský Písek k činu. Seskupilo se několik hlav a z nich vyšel návrh — založit v městě rolnickou školu. Myšlenka se ujala — rostla. Zajímaly se o ni hlavně velkostatky a přály ji. Kníže Paar, kníže Windišgréc — oba Švarcenberkové — Orlický kníže i Hlubocký — kníže Lobkovic — ti všichni mají statky v piaseckém hejtmanství, anebo v jeho blízkém sousedství a s myšlenkou souhlasili. Byla doba hospodářského rozkvětu — jako ve všem, i v hospodářství polním opouštěly se staré vyšlapané dráhy a hledaly se nové cesty a způsoby, jak dal by se výnos hospodářství zvýšit. — Stroj počal i zde vytlačovat lidi ze stodol i polí. — Bylo potřeba v panenských dvorech nejen jako dosud hrubých a přísných poručníků — poklasných a šafářů — ale i vyškolených, se strojem obeznámených hlav, zvláště když počaly se i ve zdejším kraji pěstovat nové plodiny, jako cukrovka anebo čekanka, kdy činěny pokusy s chmelem a vrbou košíkářskou, kdy hledány nové zdroje v zanedbaném dobytkářství — a opuštěném hospodářství rybníčním.

„Schopných lidí potřebujeme jako soli,“ naříkali si ředitelé panství jednohlasně — „podřízených lidí — kteří by přesně vykonávali naše plány — plnili naše rozkazy — dozírali na dělníky — a kde je vzít?“

„Rolnická škola!“ Konečně bylo vysloveno to spasné slovo!

Ano, jen ta nám je vychová — dodá. Jen rychle třeba ji založit — v život uvést. — Obec dá pro ni dům — okres zaplatí učitele — jen žáky třeba sehnat — zájem pro školu vzbudit — nestačí na to noviny „Poutník“ — je třeba schůze svolat — sedlákům věc vyložit — na výhody je upozornit — pohnout je, aby své synky do školy dali.

Všichni správcové v soukromých hovorech doma vpravují rolníkům, co se pro ně v Písku chystá — školu předem velebi, hochy sami vybírají a označují, které by mohli dát do „rolnické“ zapsat — ličí, čemu se tam budou učit, co vše tam uslyší a uvidí. Ale sedláčkové kroutí hlavou, neodpirají přímo panu správci, ale také neslibují. Vymlouvají se jen, „až uvidíme co a jak —“ váhají a nedůvěrují. — Zlobí se správcové, zlobí se milostpáni ředitelové — zlobí se i sám nejjasnější kníže pán. Nelze školu otevřít a vyučování zahájit, dokud nebude o žáky postaráno. „Ať svolá okresní výbor velikou schůzi rolnickou — ať pozve všecky starosti i výbory — tam ať se jim to vyloží a vysvětlí a tam ať hned své synky do školy přihlásí — než se jim to-

v palicích znova rozleží" — Usneseno a konečně také provedeno.

Veliká rolnická schůze svolána, na které se mělo jednat o jediném předmětu — „o nové rolnické škole.“ Podařilo se vskutku vzbudit zájem o školu po širém venkově — hovořilo se o ní víc než o vojně — o které nikdo rád nemluvil — ježto proti všemu očekávání i tentokrát vyhrávali Prušáci a utíkali Francouzi. — Na schůzi přišlo i přijelo sedláků jako mraku.

I Cimbura šel; tentokrát rád a bez nucení. Sám o tom častokrát přemýšlel, že páni mají školy, gymnasia, reálky i vysoké školy — že by i sedlákům slušela taková nějaká škola, kde by se naučili poznávati vlastnosti dobytka i půdy, stromů i obilí, kde by jim povíděli, jak léčit koně i ovci, jak pěstovat zeleninu, kde by je seznámili se včelou i ptákem — Mnoho o tom rozjímal a uvažoval, ale vždycky se mu zdálo všecko marnost, až teď čte najednou — že se má splnit jeho krásný sen — rolnická škola.

„Oba dám zapsat, Martinka i Vaška — aby z kloučků byli dokonali sedláci,“ těší se Cimbura cestou k Písku. — I jiné vybízí a nabádá, zrovna hoří touhou, už aby ta škola začala.

Ve schůzi se postavil hezky do předu — aby všecko jak se patří dobře slyšel a nic mu neušlo.

Tentokrát schůzi předsedal sám kníže pán — sedláky pěkně přivítal, potěšení nad velikou účasti vyslovil — hezky k tichu všechny napomenul — ale také povzbudil, aby po řeči se neostýchali — kdyby jim něco nebylo jasno, na všecko se důkladně vyptat — a též své mínění o věci povědět.

„Ano, tak to má být,“ liboval si v duchu Cimbura — tak se mu to libilo — nač křiky a hádky — jeden po druhém ať se hlásí, ať řekne svůj dil a vyslechně, co jiný zas myslí. I to se mu libilo, že ve shromáždění nikdo nekouřil a také pivo tu netočili.

„To jenom dokud tu bude kníže pán — jak odjede, hned bude všecko jiné,“ vykládal kdosi Cimburovi — ale ten neměl už ani času se ohlédnout — neboť na tribuně stál řečník a už také oslovil shromáždění. „Národe můj! Drahý rolnický lide český!“ ozval se zvučný hlas řečníkův. Jakoby je hedvábným šatkem pohladil, tak mile dotklo se selského sluchu to nadšené oslovení. O potřebě vzděláni vůbec dlouho jednala řeč — než konečně dostala se ke vzděláni selského lidu zvlášť. Řečník velebil stav rolnický, jádrem národa ho nazýval, do dějin zašel, až do válek husitských se dostal a statečnost jihočeských sedláků oslavoval, o Bílé Hoře se zmínil.

Jaksi netrpělivě a jenom už na půl ucha poslouchal Cimbura.

„Nějak málo o té škole mluví — dostat se k ní nemůže — to, co povídá, už stokrát jsme slyšeli, i Klásek tak po hospodách mluvíval,“ reptal Cimbura v duchu — ale marně čekal — nedočkal se.

„Abyste k staré slávě a bývalému rozkvětu znova přivedli ctihonodý stav svůj — nuže — bratři rolníci“ — jako uštnut, podivil se při těch slovech Cimbura na řečníka — jemuž na bílých — hebkých prstech trptyly se prsteny — „obětí nešetrte — a založte si rolnickou školu.“ — Potlesk zaburácel kolem. To těžké mozolovité ruce selské nadšeně tleskaly. Skoro bez dechu stáli tu sedláci — tváře jim zčervenaly a oči se jim leskly — tak je uchvátila řeč — opila chvála a ománilo lichocení. Prostě a upřímně podávali se dojmu a každé slovo řečníkovo brali za čistou neklamnou pravdu.

Železo třeba kout, dokud je žhavé. Kníže pán povstal. „Pst — pst — ticho,“ okřikovali hned šumící dosud a bouřící shromáždění — ti — kdož byli známi po okrese, jako největší radikálové a demokraté — a kteří tu seděli u předsedy nejbliže.

„Mlčet — kníže pán chce mluvit,“ vykřikl konečně sám řečník.

Všichni jako na povel stichli. Mírný a monotonní trochu česky tvrdý hlas předsedův se ozval:

„Můj pan předřečník vám vyložil krásnými slovy s pánymi důkazy, jaký význam bude mít pro vás a pro vaše děti rolnická škola. — Kdo je pro ni — ať tedy zvedne ruku.“ —

Celý les rukou pozvedl se nad hlavy.

„Učiníme zkoušku opačnou — kdo je proti ní — ať zvedne ruku“ —

Jako bys je spřerázel — schlíple sklesly všecky ruce podél těla dolů — jenom jedna — jediná jedna ruka v šerkovém rukávu trčela do výše a jako by se hlásila k životu mlela nervosně, nedočkavě prsty.

Všichni se ohlíželi po té ruce — i kníže pán skřipec, kterým až dosud si pohrával, na nos si posadil a na tu smějou ruku se zadíval. Ona i jeho pohled vydržela, neklesala. Jako praporeček dál se čile třepala a všecky v úzás přiváděla. Co s tou rukou udělat? Jak se jí zbavit, aby nepřekážela, shodu nerušila. Kníže pán si byl jist všeobecným souhlasem a proto jen, aby triumf narostl — nařídil opačné hlasování — a tu ozve se náhle tak disharmonický ton. Ta ruka tam se hlásí — ; či je to vůbec ruka? Ano, či je to ruka? Ta otázka zajímá všecky. Krky natahuji, na špičky vystupují. — „Kdo je to? — Kdo je to?“

se ptají — a okoli té ruky už jim odpovídá —: „Kdo jiný — než putimský Cimbura.“ —

„Ten musí mít všude a vždycky něco extra,“ reptá shromáždění — zlost se ho zmocňuje — zlost na Cimburu — že nejde s proudem, že už zas nějaký vlas v tom našel. — Jakoby se za něho styděl — odtahuje se a odstupuje od něho sedláci — aby bylo vidět, že ta vztýčená ruka není jejich — a Cimbura ve chvíli stojí sám.

Jakoby ho nebylo, přehlíží jej předseda. Myslí si, nač dbát jediného, který se staví proti všem. — Nevšímne si ho a pokračuje: „Jsme tedy všichni pro školu —“

„Počkat, kníže pane,“ — ozval se hlas jasný jako zvon a čistý jako stříbro — vyšel z klenuté hrudi a širokých plecí Cimburových.

„Nemáte slovo! Nemáte slovo!“ jako chrti vrhali se proti Cimburovi poštvané, rozdurděné hlasy, dráždice k odporu.

„Uděluji mu slovo,“ řekl však kníže s ledovým, lhostejným klidem, který Cimburu smířil, upokojil a rozvahu mu vrátil. I ostatní se stíšili.

„Povězte nám nejprve, kdo jste vy a potom, proč jste proti škole,“ — řekl kníže s úsměvem, hledě se zálibou na statného muže.

„Já jsem sedlák — Jan Cimbura z Putimi — proti škole nejsem — naopak, vroucně si ji přeji, ale než pro ni ruku zvednu — chci mít ve všem světlo. Ten pan řečník vlastně nic nám o škole nepověděl — ani nám neřekl, kde jí máme mít.“ —

„Kde jinde — než tady — v Písku přece bude.“

„Chyba, pane kníže, velká chyba! to je hned, proti čemu jsem.“

„Ale, příteli, kde byste ji chtěl mít? Snad ne na vsi někde? Snad ne u vás — v Putimi?“ s jemnou ironií v hlase škádlí kníže sedláka. K úsměvu knížecímu dali se do uctivého smíchu všichni kol kolem.

„Třeba v Putimi, anebo v Smrkoucích anebo v Hradíšti — všude ve vsi, jenom ne v Písku,“ klidně i vážně odpovídá Cimbura.

„A proč ne v Písku?“

„To je tak,“ rozjížděl se Cimbura. V té chvíli zaplál i on krásným růmněncem po líci. To sedlák, venkován se v něm probudil, člověk-sedlák, který zcela pudově pocitil teď odpor ku městu a jeho zvykům, poněvadž až vásnivě miloval svoji prostou ves, černou půdu v ní, zděděné zvyky staré a těžkou práci vesnickou. Bylo mu v té chvíli tak slavně v duši, jako mu bývalo před každým hrdinským činem, který silou svojí provedl. Cítil, že má teď chrániti selský

dorost před škodnými vlivy města — že má obhájiti prostou a jednoduchost selského života. Jakoby si chtěl myšlenky svoje srovnat — odmlčel se na okamžik — ale pak začal a jako proud bez zastávky už tekla z jeho rtů prostá, přesvědčivá tato řeč: »To je asi tak. Tu v Písku zůstávají měšťané — páni měšťané — a proto zde ať si mají svoje školy — tu ať je gymnasium a školy realné — tu ať se vychovávají páni. Hned od chlapčích let ať si tu zvykají na dlažbu ulic, na panskou mluvu hladkou a úlisné moresy, na městský kroj a stroj — zkrátka na život, jaký jednou budou musit na světě žít. — I my — sedláci sem do těch škol posíláme svoje synky. Chybujeme jenom, že sem posíláme svoje vtipné a nadané hochy. Řekne-li pan farář anebo pan učitel: »váš kluk se dobrě učí« — sebere ho tatík a odvede ho do Písku, do škol — hloupého si nechá doma. Ale zdravý rozum povídá — že je to chybou a urážkou našeho stavu. Sedlák musí mít filipy, — musí umět pozorovat zem i nebe — vzduch i vodu — lidi i zvířata. — Proto nejbystřejší chlapce nechávejme doma — a jenom ty, co by na statku nic anebo málo svedli — ty voďme do Písku do škol — aby se stali pány — za které myslí předpisy, zákony a oni jen plní, co jim jiní nařizují . . . Sedlák musí jednat a rozhodovat sám — podle svého rozumu a důvtipu potýkat se s polem, loukou, lesem i zahradou, aby mu vydala úrodu. A pro tyto nejlepší synky svoje i my toužíme po škole — škole ovšem rolnické — selské. A jako nelze ryby chovat na stromech, tak nelze sedláky vychovávat ve městě — leda je kazit — to ano. Zkazí se nám tu mezi vámi naše krev. Proč sem, do města, má chodit příšti sedlák a tu ve městě rok anebo dva žít? Aby se tu naučil kouřit cikárka, panský maso jíst, pivo s víkem popijet? Chodit do hospod a kafíren? Tu ve městě zmékčí a zleníví, zpohodlní a popanší se. Spatří lehký život oficírů a zachce se mu ho, místo hrudy zamiluje si dlažbu a místo polních cest — chodníky. Místo po tichých polích zatouží po hlučných ulicích, místo lesů uvidí parky a místo ve vsi s doškovými střechami žít bude v městských kamenných domech. Nebude mu milo místo péra třímati kleče pluhu — jeho ruce mu tu zméknu — od práce se odvrátí a od cepu k tužce, od kosy k písmu, od potu k inkoustu přílnou. Jeho nohy ve městě dřevěnku odvyknou. Naše pěkné kvitkováné kožichy s tulipány, žlutavé kalhoty kožené, soukenné vesty pestře vyšivané, liščí nebo vydrí čepice pro leto i zimu, slovem náš starobylý prácheňský kroj selský zmizí, kus po kusu městské modě podlehne. Po chlapcích děvčata začnou! Odhodí bytelnou šerku, strakaté, proměňavými barvami hrající živůtky, bílé pleny rozpodivného vyšívání a továrními pabučinami pokrývat se budou. Počnou se nejen látkou i stříhem po městě opícit. . .

Dlouhá roucha měštek si oblibí, aby zastínily svoji krásu přirozenou, navléknou a navěsi na sebe krásu umělou, nebudou to víc panny jako polní lilije, ani jako oku i srdeči lahodné luční kvítí, ani jako skromné a vůni vábivé fialky, ale budou jako papírové květiny uměle dělané. Padne-li náš kroj, bude nám jako stromu, kterému kůru sloupají, vadne, vadne až uvadne. Našeho jádra chytí se červotočina — marnotratnictví. Hospodár nenašetří dětem věna a až přijde čas vdavek, začnem z lásky k dětem parcelovat svoje živnosti. Z bývalých sedláků nadrobíme chalup, baráků, z baráků — žebráku, náš národ stane se národem chudým, Češi tu budou, ale půda, totiž lesy, pole, luka, řeky, doly, továrny nebudou víc jejich majetkem — dřít se budou, ale ne pro sebe — nýbrž pro jiné. Kéž se mylím! — Ale zdá se, že bezpečně výchova sedláka ve městě k těm koncům směřuje. Je třeba přece, aby sedlák byl věrným poli, louce, vodě, lesu, aby dobře znal ptáky, zvěř dobrou i škodnou, aby dobře uměl zacházeti se stromy i trávou, s květinami i bylinami. Ale tu spřátelí se s městem, s hospodou, zábavou, — naučí se žít z hotových peněz a zvykat si na plat. A tak až tu školu zde ve městě naši synci vychodi — nebude se jim chtít zpátky na grunt k tuhé práci — ale do služeb se poderou k pánum, k vrchnosti, k vám, pane kniže, půjdou, aby vám svými schopnostmi prospěli — protože vy z nich naděláte ne úředníků — ale jen poručníků. — Hajní, dozorci, šafáři, poklasní, baštýři, štolbové, kočové — to se z nich v té škole za rok — dvě leta vychová — ale nikdy ne dobrí sedláci. Tak to cítím, tak vnitřní hlas v duši mi to povídá a proto jsem pro školu — ale jsem proti tomu, aby byla v Písku — buď na vsi jí chci mit — anebo raději nikde.“ — Odmlčel se Cimbura, ale bylo vidět, že slova se nevzdává. Ustoupil jen, pozoruje, jak u stolku se kohoutí, a že některé kniže páni jen stěží na úzdě udržuje, aby mu do řeči neskočili. Ale sedlákům v lebkách počalo svítat.

Neokřikovali Cimburu — ale pozorně jeho vývodům naslouchali. Zvláště jim lichotilo, že by u nich — ve vsi mohla být ta škola. I jeho smělost se jim líbila — „hle, jak mluví s knížetem a jak kniže s ním hovoří — jakoby spolu rovnými si byli.“ — Z těch úvah vyrhly je rázem vášnivé řeči. Páni jeden přes druhého na Cimburu se obořovali. Vykládali mu o škole, co a jak v ní bude zařízeno. Pokusné pole a školní zahrada se zakoupí — školka se založí — ven — na knížecí dvory budou žáky vodit — aby hospodářské stroje poznali a užívat jich se naučili — umělá hnojiva poznají — nové spůsoby pokrokového hospodaření jim ukážou a vštípí. A co si Cimbura myslí, že snad učitelé mají zůstávat někde v hloupé vsi k vůli němu — jedinému ze všech, co

se jich tu sešlo — všichni souhlasí — jen on jediný zase kazi mír a svornost.

Každému jinému byla by šla hlava kolem z toho, byl by se odmlčel a vzdal. Ale Cimburova hlava byla jasná a srdce jeho srdnaté. Nechal všechny vymluvit, čekal — až kniže páni zase vlídně se ho optal:

„Co tedy myslíte, sousede Cimburo? Přesvědčili vás ti pánové a jste pro školu v Písku?“

„Nepřesvědčili, pane kniže, a nejsem ani teď ještě pro školu naši v Písku.“ —

„Tak vyvratte jejich důvody.“

„Nevím, půjde-li to — neboť se mi zdá, že si neprozumíme, hádám, že oni jinak cítí než já a já jinak než oni — a sotva se mi taky podaří slovy povědět, o čem jsem v duši pevně přesvědčen. Není mostu, po kterém bych já přešel k nim, anebo oni ke mně. Oni cítí jako městští lidé a já jako selský člověk. Sedlák nemá s měšťákem nic spořečného. Jeden druhému nerozumí a často posmívají se sobě navzájem. Já jsem mu směšný se svými černými kozlovicemi, s kazajkou posázenou velkými knofliky, brousí si o mne vtip, vězímlí v ovčím kožíše a beranici. Proto chce-li se v masopustě přistrojiti za maškaru — selské šaty obleče a jde v nich — na maškarní bál. Slepinky městské za selky se stroji. Ale i my smějeme se měšťáku — třepáku. Je nám směšný svou tuhou, jako prkno naškrobenou náprsenkou, svým tuhým obojkem podobným límcem u krku a libujeme si ve své měkké, poddajné košíli a ve svých volných, pochodlných šatech a strojí-li u nás maškary — jistě nechybi v nich měšťák s cylindrem, frakem a pantalonou. A přece nesluší se měšťáku opičit se po mne — ale ani já nesmím se opičit po něm. Sedlák celý život musí žít na vsi, tak ho ve vsi vzdělávejte. Měšťák se stane úředníkem, kupcem, obchodníkem, učitelem, advokátem — proto ať v městských školách mezi lidmi roste a se vychovává. Sedlák ne tak lidem, ale za to koním víc, dobytku, polím, lukám, stromům, obili musí rozumět — v tom tkvi jeho kořeny a mezitím ať roste a od malička se vychovává. Na pokusném poli — pravíte — bude se učit hospodařit! Čtyry — pět strychů třeba ať měří — na šířku je přeskočím — na délku kamenem je přehodím — a to ubohé pole na záhonky rozdělím — čtyřycet — padesát synků dva nebo tři učitelé budou pokusy týrat a trápit. — Co si s tím má chlapec počít? — S Pánem Bohem hrajete si s pokusy ve městě — ale my žádáme skutečnost a ne pokus — opravdovost — hotové a osvědčené zkušenosti — jež by se nám — u nás ve vsi — na našem hospodařství dokázaly. Do panských dvorů — pravíte — pojedeme žáky a ukážeme jim názorně, jak se tam hospodaří. A k čemu? ptám se vás. Z těch žáků, kteří do té školy

vstoupí — bude mít snad některý panský dvůr? Dá do té školy svého prince tamhle kniže pán? Dá ho sem kniže Schwarzenberg, anebo Lobkovic, anebo Vindišgréc? Proč tedy ukazovat synkům našim knižecí dvory a zařízení jejich — když budou hospodařit jen na nejvýš stokorcových gruntech? Či myslíte, že z nich si vybere kniže pán řiditele, správce, anebo důchodního? Jistě nevybere! Jeho úředník musí mít vyšší školy, německy musí umět, a mezi pány vyrůsti. Proto jim neukazujte panský dvůr, pokusím je neucít — městu je nezvykejte — ale ve vsi je nechte. — Myslil jsem vždycky, že je škola k vůli dětem a ne děti k vůli škole. Proto i ta rolnická škola musí k vůli žákům ven do vsi, za nimi i učitelé tam musejí, i přednášky i stroje — a všecko. Vyberte si kteroukoli ves — postavíme tam budovu — i učitelé v ní mohou bydlet — ale pokusným polem budou všecky selské statky v té vsi — tam ve staticích museji i žáci bydlit a sebou všechnu práci konat — koně česat, krávy dojít, telata odstavovat. Musejí orat a sít, včelařit a štěpařit. Učitelé budou jako otcové ve dne jim radit — na ně dozirat, práci ukazovat a večer anebo v zimě ve škole je shromáždí a z knih je budou učit. Až je vyučí — domů je propustí a list za vyučenou jim dají a synek domů přijde na statek takový, na jakém hospodařit se naučil. Ano, tak si představuju školu selskou já — a to jsou důvody, proč ji nechci ve městě — ale pro ves ji žádám.“

Cimburovi se zdálo, že to řekl všecko jasně — přesvědčivě — že mu každý musí dát za pravdu — a přece jak domluvil — už se zase čepýří a kohoutí páni na vějstupku i sedláči kolem něho.

„Nechte ho“ — „nevšimejte si ho“ — „jedna lašťovka nedělá léta“ — „k vůli Cimburovi nebudeme školu stavět někde ve Lhotě.“

Jediný kniže zas zachoval vznešený klid — a mrzelo-li ho něco — byla to nakvašenost, se kterou se Cimburovi odpovídalo.

„Je mnoho pravdy v tom — co ten rolník tu povídá — je vidět, že o té škole mnoho myslil — obírejme se chvíliku jeho názory,“ promluvil předseda. Ale i on byl ukríčen. Shromázdění cítilo hlad a žízeň, přesylilo se debatou, horko je dusilo, po konci toužil kde kdo. —

„Konec — konec,“ bouřily hlasy — „co nevidět je poledne.“

Předseda vytahuje hodinky, překvapeně zamrkal očima. „Sapristi, jak to uběhlo — a já slibil kněžně dopoledne se vrátit“ — projelo mu hlavou — a rychle ukončoval schůzi. Znovu zjistil potěšitelný zjev a povznášející jednomyslnost — se kterou všichni vyslovili se pro rolnickou školu v Písku —

poděkoval za hojnou účast — a už podával ruce kolem a odcházel.

Jediný Cimbura nevyčkal konce a odešel před ním. „Kde chcete, si tu školu mějte — třeba na děkanské věži — ale mé synky ani Martínka, ani Vaška do ní nedostanete,“ huboval cestou. Ostatní všichni hrnuli se ven — když už knižecí ekvipáz rachotila po kostrbaté dlažbě. Chvíli mlčel kniže a choulil se ve svém kožíšku — až náhle — když povoz vyjel ven, tiše ubíhaje rovnou silnicí mezi stromy — promluvil na svého řiditele panství, jenž s ním v kočáře seděl: „Kdo je to ten Cimbura?“

Řiditel překvapeně podíval se na knižete. Hle, nač kniže myslí! Kým se v myslénkách obírá! Hloupým sedlákem! Jistě knižete mrzí odpor Cimburův, jistě se na něho zlobí — hádá řiditel a proto hněd ochotně odpovídá:

„Putímský sedlák je to, Jasnosti, Jan Cimbura se jmenuje — hloupý člověk — s nepokojnou hlavou, jen různice tropí a nesvár všude a ve všem rozsvírá.“

„Hm, hlupák zrovna není,“ prohodil kniže a zase se odmlčel.

Řiditel se překvapeně divá na knižete — není s ním spokojen — nerozumí mu — neví, co kniže myslí a soudí — neví proto, jak má mluvit a tak raději mlčí.

Kočár dál šípkou kopec nekopec ujiždí.

„Znás Jana Cimburu? Vypravuj, co o něm víš!“ povídá znova kniže. Řiditel myslí, že jasný pán teď alespoň na Cimburu zapomněl a zatím podivno — tak mu v mysli uvíz jako hřebík v prkně — dosud se jím obírá a těžko poznat, zda s libostí anebo nelibě. Nevolno je řiditeli — nebo neví, jak řeč svou přibarvit. Není času na dlouhé rozmýšlení, zná knižete, ví, že odpověděti musí hned — na ráz, po vojansku.

„Jak bych neznal Cimburu,“ proto se zdánlivou ochotou odpovídá — „po celém okresu se o něm vypravuje. Každé dítě umí pohádky o jeho sile.“

„Pověz i mně nějakou.“

„Panské choutky,“ zlobí se úředník na knižete. On — řiditel panství — musí se snižovat k Cimburovi — shánět v paměti, co mu v ní o jeho činech uvázlo. Skoták ve volárně anebo pasák jaloviny na některém knižecím dvoře lépe by knižeti posloužil a slušelo by mu to — on — řiditel — přál by si vykládat knižeti o meliorování a commasaci pozemků, o parním orání, o bernském a simentálském skotu, o yorkšírských vepřích, o ovci zvané merino — ale není vynutí — musí mluvit o Cimburovi.

„Znám toho sedláka hlavně z koňských trhů — je milovníkem i znalcem koní — proslulý Marengo, co byl na něm střelen u Střezetic kniže Vindišgréc, ten byl z jeho stáje.“

„Hm, podivno — a co dál,“ řekl kníže a znova zkla-
mal řiditele.

„Chytí se koní — a zapomene na Cimburu,“ — soudil
přirozeně řiditel, znaje knižecí záliby svého pána — „a po-
vím mu kolik a jaké máme klisny, které hřebce připouštíme
a kolik kusů čítá hřiběcí stádo naše.“

„O jeho síle jsi se zmínil,“ pobízí kníže.

„Ano — říká se mu vůbec silný Cimbura — jakási
zář pohádková jako Samsona anebo Herakla, jako obry
v pověstech ho obetkává. Nelze všemu věřit. Lid rád přehání
a zveličuje.“

„Pověz na příklad, co vykonal,“ netrpělivě přerušil
ho kníže.

„Mnoho nevím — některý šafář ve dvoře, co víc s lidmi
sprostými se stýká, lip by v tom ohledu Jasnosti posloužil.
Ale pamatuji se, jak mi správec o konferenci hlásil, když
nám hořel dvůr — přiběhl a přijeli sedláci hasit z daleka
široka. Dvouletá jalovice necháela se dát vyvést ze chléva —
tři chlapi ji vyháněli — strop už prohoroval — tu přiskočí
Cimbura — popadne ji jako jehně a dýmem vynáší ji
na dvůr.“

„To je nerozum — pro jalovici život nasadit,“ pozna-
menal kníže, ale oči se mu živým zájmem leskly. Jak seděl,
k řiditeli se na polo obrátil.

„On také řekl,“ — vyprávěl řiditel dál — „že ne pro
jalovici — ale k vůli těm třem čeledinům, jichž život byl
spolu ohrožen, činu toho se odvážil — a také sotva vyšli —
strop se proboril a spadl.“

„Dál — dál,“ planul zvědavostí kníže.

„V Písku o trhu to bylo — seděli jsme v hostinci
v kasině — když se ve formance strhl křik a hádka. Han-
dlíři a dohazovači sídili tam kteréhosi sedláka z Putimi. —
Sedláci se nedali. Vyskočili jsme a mezi dvěře zvědavě se
postavili. V největším hluku ozval se hlas jako hrom a sou-
časně rána jako z děla. To Cimbura řka: ‚Ticho bude‘ —
rukou do dubového stolu udeřil a bác, v té chvíli roh stolu
uletěl, jakoby ho uťal. Byla to deska pět centimetrů tlustá —
on ji jedinou ranou silnou přerazil, tak že po tom činu na-
stalo ticho v hospodě jako bývá v kostele.“

„Dál, dál,“ přeje si kníže — a řiditeli už se rozbrěsklo,
že knížeti se Cimbura libí — a proto staví Cimburu hned
do nejpěknějšího světla.

„Cimbura nezná bázne, kde se jedná o pomoc. Klidně
křížem svatým se přežehná a s podivuhodnou chladnokrev-
ností pak pravé divy koná. Sám nebezpečí nevyhledává,
může-li, uhne se mu, ale vidí-li nezbytí, čelem proti němu
se postaví. Ničím nedá se strhnouti, aby se chlubil svojí
silou, anebo zbytečně na odiv stavěl silácké výkony. Když se

jindy v Písku o trhu produkoval umělec a vysadil desítku
tomu, kdo po něm zdvihne a vzepře jednou rukou dlouhou
železnou tyč — všichni diváci z vesnic jednohlasně vykřikli,
„Cimbura kdyby tu byl — Cimbura by to dokázal“ — a už
ozvaly se hlasy — „tu je — tu stojí Cimbura“ — ale ničím
— ani prosbou, ani posměchem nemohli ho pohnout, aby
se o to pokusil. Stál na svém místě, zůstal jako přibý a
skromně řekl — „nesázejte — prohráli byste — jistě bych
tu tyčku nevzepřel“. Ale když přijdou k němu tesáři s pro-
síkem: „Cimburo, krov budeme zvedat, nepomohl bys“ — , a
co bych nepomohl — s radostí pomohu, co mohu“ odpoví
Cimbura a podává tesářům do výše trámy a krokve, jako
by to sirký byly.“

Let kočáru v tom se zmínil — kola počala se dusit
v sypkém písku a stanula na dřevěné, kostkové dlažbě, pod
parkánem — v zámeckém průjezdu.

„Zvu tě na oběd,“ — loučil se kníže s řiditelem.

„Ještě nemá Cimbury dost — i k obědu ho chce mit,“
pomyslil si řiditel a rychle dal si zavolat zámeckého vševeda
— starou šafárku — jež opatrovala drůbež. —

Ale ani Cimburovi cestou k domovu nešel kníže
z hlavy.

„Je to klidný a vlídný člověk,“ velebí ho celou duši —
„dalo by se s ním mluvit a bylo by s ním nějaké pořízení
přece. Vyslechně tě pokojně, ani námítky, ani odpor ho ne-
rozčíluji — stojí za víc, než všichni tam dohromady,“ mávl
konečně rukou. To byl jeho poslední úsudek o knížeti. Ale
když se blížil k Putimi, zapomněl na knížete, na schůzi, na
školu a na všecku mrzutost. Úsměv pozlatil mu zdravé jeho
tváře. Viděl, že mu běží jeho děti naproti. Jako každý otec
i Cimbura nosil dětem z poutí a trhů, z cesty každé, z mě-
sta i vesnice, z každé pochůzky „mlsný filec“. Ale nikdy
do něho nekupoval cukroví, ani perníkového panáka, anebo
koně — ale nejčastěji ovoce v něm bylo — šnůru fík dnes
dětem přinášel — krásných a sladkých fíků. Hleděl z daleka
na děti. První jako bujně hřibátko běží Martinek — jako
ovečka milá cupe za ním do vršku od kapličky Marianna a
Vašíček se pozdí — nestačí jim. „Zdráv není jak by měl
být,“ zase pozoruje Cimbura a starostlivé oko s neobvyčejnou
něžností spočívá právě na opozdjujícím se chlapci. Je slabší
i menší — hubenější a bledší než jeho bratr — a bolestí
svírá se Cimburovo srdce při tom pozorování.

Doběhly děti a věši se na otce — přišel i Vašek a
hle — jemu podal otec filec — on ho smí nést až domů
k mamince, která je rozdělila.

Tak Cimbura se vrátil do svého domova ke svým
prácerem a ani ve snu se mu nezdálo, že kníže s kněžnou

jezdí po svých dvorech, s lidmi rozhovory zapřádajíce o Cimburovi, jeho ženě, dětech a hospodářství . . .

K jaru už tállo — letošní zima byla lakotila sněhem, ani na sanici pořádnou nestačil, počátkem března už nebylo po něm památky. V sadech — v korunách stromů hučel jižní vítr. Zcela jiný vítr než vane na podzim anebo v zimě. Jemné ucho Cimburovo postřehlo pokaždé ten rozdíl. Rozuměl tomu větru dnes. Slyšel, jak vítr stromy ze spánku budí, třese jimi, jako ráno matka dětmi „vstávejte — jaro je tu“, šumi ten hlas a dechem svým dotýká se všeho — ale hlavně stromů. A stromy procitly. Nic tolík v přírodě Cimbura nemiloval jako stromy a nic tak rád nejedl jako štěpné jablko. Proto i dnes v tom jarním větru chodil sadem — strom od stromu chodil a prohlížel, jak pupeny naskočily na loňských letorostech, jak na nich kůra se zaleskla a mízou napjala. Pupence pozorně zkoumal a z nich na květ i na ovoce už soudil — kulaté s úsměvem vital — věděl, že z nich pod žhavými polibky slunce vypučí květ i plod — ale i pupeny tenké — špičaté rád viděl, protože z nich — plíce stromu — listí vyrostle. Ke dvojici stromků teď došel — dva ořechy to byly — až na Vráz do školky si pro ně došel, když se mu jeho spolčata před léty narodila. Vsadil je sem na paměť té šťastné události. Zahradník mu vybral pěkné druhy — „tohle je krapáč — ten má tlustší a tvrdší skořápku,“ řekl tehdy Cimburovi zahradník — „ale tenhle je papírový — bude mít plody veliké — jádro v nich sladké, ale skořápku jako papír tenkou a jemnou.“ Oba se ujaly a rostly na radost hospodáře neobyčejně bujně a rychle. Měly veliké a libovonné listy, kůra na nich až dosud byla hladká a šedá a nahore tvořila se z věti na každém už krásná koruna. U těch ořešáků už chvíli stál Cimbura. Krapáč Martínek v jizvách po loňských listech už znatelně tlačil i konce mladých letorostů se zdravě zakulacovaly. „Ty's chlapík,“ pochválil ho Cimbura a starostlivé oko utkvělo na jeho sousedu, na Vaškově papíráku. S obavou se k němu blížil. Viděl už, že v koruně jeho snity nejsou hnědě a lesklé, ale sevrlé a uvadlé, jako mrazem spálené. „A co ty, ospalče?“ promluvil Cimbura na strom něžně jako na dítě — „choudneš nějak a chřadneš tak jako Vašik sám,“ a nehtem škrábl nejvýš — kam dosáhnouti mohl — do kůry stromu. Byla suchá a odloupla se snadno a pod ní jako bílá kostička pod kůží — zabělalo se dřevo. Cimbura syšel hlavu a zadumal se. Přece i sem o štědrém večeru k tomu stromu přišel, ještě je tu na něm tkaná nit, kterou ho obvázal, septaje při tom: „obvazujte se stromové,

af vám 'nepomrzou květové,
nepřítel mráz
navštíví vás.“

Špatně si vzal stromek to štědrovečerní napomenutí k srdeci — hle zdá se — že mu ublížil krutý nepřítel mráz, který po vánocích se dostavil.

I o Hromnicích letos, jako každoročně — vešel sem Cimbura trást stromy. Ohromnou silou svou alespoň maličko pohnul i největším štěpem. „Třesu, třesu,“ šeptal při tom — „stromové, probudte se.“ — Jak vidí, všechny poslechlly, — jen ten Vaškův strom spí dál a neprobouzí se — jakoby už po svatém Josefu nebylo.

„Oříšku, prosím tě, probud' se,“ prosí Cimbura strom a v srdeci je mu při tom úzko — předtucha zlá se ho zmocňuje. Boji se ji nahlas vyslovit. „Umre-li, umre mi i Venouš,“ napadá Cimburovi a sahá do kapsy po noži. Otevřel ho prudce, až pero lusklo, sklonil větvíčku a uřízl jí špičku. „Suchá,“ bolestně rekl, pustil ji na zem a uřízl dál kousek až ke kolínku. — Pozorně i ten prohlédl a zase na zem upustil. Tak větev po věti prohlížel až z té práce vyrušil ho děstky hlásek.

„Tatinku, někdo k nám přijel.“ To Venclíček přiběhl za otcem na sad — až sem k svému oříšku přiběhl a litošitivě se naň zadíval — čerstvé rány bělaly se v koruně a po zemi leželo plno serezaných větvíček.

„Co pak to děláte mému stromečku?“ vyčítal hned hošík.

Cimbura — místo odpovědi — schvátil chlapce ve svou náruč, jakoby se o něho bál.

„Pověz, kdo k nám přijel?“ optal se pak násilně, potlačiv svoje pohnutí.

„Nevím, není to žádný ze strýčků ani tet, není to žádný z našich kmotrů, ba ani žádný sedlák to není — pán s paní to je, co k nám přijeli. Nikdy u nás ještě nebyli a my u nich také ne. Neznám je, a oni neznají nás — protože se ptali hned na prahu, zůstává tu a je doma Jan Cimbura?“

„Tak pojď, chlapče, přivítáme hosty,“ klidně řekl otec zavřel nůž a hocha ujal za ruku. Vedl ho něžně přes dvůr — v síní ho poslal k ostatním do kuchyně. Sám vešel do velké světnice.

„Podívej se, muži, jaké to máme hosty — celá Putím bude nám je závidět“ — promluvila s nádechem hrドostí Marjánka. Za stolem biele prostřeným skutečně seděli pán a paní, čerstvě načatý bochník chleba ležel před nimi i skrojek chlebový i nůž i slánka.

„Kdo je ta paní — kdo ten pán — a co je vede k nám?“ přemítá hospodář, ale slovem zvědavosti své nepovolil. Pána někde viděl, ale v té chvíli si nemohl vzpomenout, kde.

„Vítám vás pod naši střechu,“ — hned promluvil klidně a srdečně.

Za stolem zvedl se pán, usmál se vlídně:

„Nehněvje se, pane Cimburo, že jsme k vám přijeli, řekl jsem už vaši paní, že jsme starí známi — na schůzi v Písku, že —“

Oči Cimburovi se v tom zaleskly a vážná tvář se rozjasnila — neboť v té chvíli v duši mu vstala zapomenutá už podoba — poznal knížete. Usmál se a řekl jako tenkrát v Písku:

„Chyba, pane kníže, já nejsem pán a nemám paní — sedlák jsem a tuhle je moje věrná a hodná žena Marjánka“ a takmile se na ni při tom podivil, — že i samé kněžně tváří prelít milý úsměv.

Jako růže zapálila se růmencem po lících i bílém hrdle Marjánka a klopic zraky, i ona skromně promluvila: „Ani já nejsem paní a nemám pána — selka jsem a tuhle je můj věrný a hodný muž Jan.“

„Dobře, sou se de Cimburo,“ pokračoval kníže — „mnoho jsme s kněžnou o vás slyšeli — nejen o vaší síle — ale tež o vaší pili — moudrosti a bystrosti — tak mnoho, že jsme si přáli blíže vás poznat.“

„Abych pravdu mluvil, pane kníže, i mně se tak vedlo. Když jsem vás v Písku viděl a slyšel, zdál jste se mi menším pánum, skromnějším a mírnějším, než dělají ti vaši direktori, správcové, ba i než knížecí hajní, baštýři a po-klasní.“

„Tak si dobře porozumíme. Nechme tu sedět spolu ženy a prosím vás, proveďte mne po svém domácím hospodářství —“ požádal kníže a Cimbura ochotně vyhověl.

Vedl ho nejdříve k drobnému dobytku — k dřevěným chlívkům pro vepře a ke kurníkům. „Cimburo, nehněvje se,“ zastavil se kníže, „ale chlívky máte špatné. Nemají být dřevěné — ale zděné — mají být k severu obrácené — podlahu mají mít pro sucho nakloněnu a koryta z venčí přistupná — to by vám pověděla škola.“

„Může být, pane kníže,“ přisvědčil Cimbura; neboť hostu nesmí se odmlouvat. Otevřel dviřka. Ležela za nimi prasnice, obklopená hnizdem selat.

„Jak jsou stará?“ optal se host.

„Hádejte,“ řekl Cimbura.

„Čtyři neděle.“

„Chyba! Teprv čtrnáct dní.“

„Dobrý chov to dělá,“ pochválil kníže, „ale plemeno je špatné — mám kančíka přímo z Anglie — budete-li chtít, rozkážu a půjci vám ho —“

„Cizí plemeno nám sedlákům nesvědčí,“ nepřímo odmítl Cimbura — „neumíme s ním zacházet, hyne u nás a škodu jen přináší. Zůstanu věren domácimu.“

Ani kníže neodporoval — ale všude a na všem měl oči. Všiml se slepic na dvoře a zastavil se i u nich. Kohout — jakoby se pyšnil, že na něm spočinuly knížecí oči — a zároveň jakoby se bál o svou družinu, hned se nadul a hlučně zakokral. „Má pěkný hlas i postavu. Smělý je a dobře živený. Jen že má mnoho slepic — má mít hejno asi o deset kusech — líp potom slepice nesou — i jiné slípky bych si zavedl, buď veliké končinky, nebo francouzské houndinky, nebo černé vlašky — škola by vám v tom poradila.“

Dosli k ovčínu. Vůně mastné vlny zavanula a Cimbura libostně ssál ji nozdrami — jakoby k růži přivoněl. Kniže pán přiložil si parfumovaný šáteček k nosu pro první chvíli — než si nos uvykl. I v očích slzičky se mu zaperlily, když hospodář široké dvěře do korán otevřel, jak ho stípal do nich jako křen ostrý výpar ovčí.

Stádo bylo právě po jarním bahnění, plaché dosud a nepokojné a vyrušeno jsouc v nezvyklou dobu, báslivě se tlačilo do nejzažšího kouta — jehnata — bahnice i skopci — pouze starý beran zůstal kurážně stát pod olízaným krušcem černé soli — jenž tu na řetězu se stropu visel, stanul pod ním, jakoby chtěl bránit tuto pochoutku ovčí . . . Cimbura chystal se vejít a zahnat stádo knížeti blíž na oči.

„Není třeba,“ zabránil mu host — „vidím-li berana, vidím v něm celé stádo vaše. Má pěkné rohy — hezky jsou šroubovitě zatočené a vráskované, ale sám valné ceny nemá.“

„Co je na něm špatného?“ beze vši hořkosti optal se Cimbura.

Kníže šlehl po něm očkem — zda-li se hospodář jeho kritikou neuráží. Ale viděl Cimburu klidného, v očích nehořela mu zlost, ale upřímná, poučení dychtivá zvědavost.

„Mnoho vad má milý Cimburo, předně je to beran starého selského rázu českého.“

„Myslím, to že je jeho přednosti.“

„Naopak, vadou je to jeho i oveček. Můžeme a máme být vlastenci v politice — ale v hospodářství bereme třeba od Němců, mají-li něco lepšího. Stará ovce česká je malá — lehká pro žir, má málo vlny a ještě k tomu špatné. Povězte mi, kolik váži po střihu rouno jedné ovce prané a kolik neprané?“

„Dvakrát v roce plavím a stříhám svoje ovce, ale nikdy po stříži jsem jejich rouna nevážil.“

„Tuze chybujete. Rouno vašich ovcí se zdá být větší nežli ovcí mých — protože je plné osin a vlasin, chundelaté, poměrně řídké, hrubé a mtlé. Zmačknete-li je v ruce, v chumlu vám zůstane. Vlna na mých ovečkách je něžná, lesklá, zdá

se krátká, protože je vyrovnaná a kadeřavá — ale je pružná a proto dobře česná, zmáčknete-li ji v ruce, lehce se poddá, ale jak ruku otevřete, hned zase jako jemné perí se nakypří. Hustá je a na váze proto vydá. Zbavte se své staročeské ovce tenkorounné a zavedte si nový ráz čistokrevný — buď saskou, anebo rakouskou merinku. Ta vám dá vlnu jemnou a při tom pevnou, je to v prodeji hledaná vlna soukenická, která výborně jde i teď na odbyt a dobré se plati.

„Jak živ jsem vlnu neprodal. I když ovci prodám — kůži si vymínám.“

„A co s vlnou s tolika ovci děláte?“

„Sebe i ženu, děti své i chasu svoji vlnou v zimě a lnem v léte odívám.“

„Nerozumím vám — vyložte mi to.“

„To je tak,“ počal Cimbura — vyšed z ovčína na dvůr za knížetem, ze široka po selském způsobu svém důkladně a podrobně vykládat — „země nás nejen nosí ale i živí — milujeme-li ji ne slovem, ale skutkem — to jest prací. Proto s velikou zálibou pěstují a chovám všecko, co mě na vlastní nohy staví — co mě čini neodvislým — svobodným — člověkem. Tak — řekněme, třeba seju len. Vytrhám ho, vyrosím a vydrhnu — uschnout jej dám a vklapu — vypočísám a upředu. Semičko lněné dobře opatřím a v zimě olej z něho tlačit dovedu — tak že mi stačí do lampiček po celé večery na posvícení k práci, ve světnici i chlévě. Ale ze přádýnek tkadlec mi urobí plátno — žena je vybílí a potom v plátnkách po celé léto chodíme. Po letě přijde zima a tu bychom pomrzli, kdyby nebylo zlatého zvírátká — ovečky. Z čeho bychom si nadělali kožichů, kožených kalhot do práce našili? Dovedeme vlnu nejen rozčesat, ale i upřít a má-li být roucho pro svátek ozdobnější, i obarvit a kadlec ženským sukni kanafasek a nám mužským sukna barevného nadělá. Z vlny nosí teplé houně moje koně, ve vlněných punčochách po celou zimu všechni si hovíme. I pro nahého žebráka vlny u nás se dostane — i sýnum a dcéri do výbavy žena roucho z vlny ukládá.“

Kníže se zastavil a pozorně naslouchal. „Nu, dobré,“ řekl, když Cimbura se odmlčel — „oblékat se — ano — to vás obléká hospodářství — ale všecko, co k životy potřebujete, sám si přece na statku neopatríte.“

„Ne všecko, ale skoro všecko. Jím nejradiji to, co mi živnost poskytuje. Od svého útlého věku, vyjímaje léta vojenská — snídám mléko a chléb si do něho drobím — chléb černý, chutný a vonný jako je černá a vonná země, ze které ho dobívám. V celé Putími není řezníka a masa nekupujeme a nejmíme jindy, než o památkách, kdy i piva se napiju. Vejce, kroupy a krupice, hráč a čočka, proso a mák, ze zelenin mrkey, okrouhlice a zelí, tvaroh a máslo a pak pšeničná i ječná

mouka — to nás na selském stole živí. Zachce-li se lahkůdky — máme čerstvou anebo sušenou švestku, hrušku, štěpné jablko anebo křízalu — jediným kořením jest sůl a co roste v zahrádce — petržel a křen, cibule a česnek s marjánkou.“

„Nekouříte?“

„Ano; podlehl jsem té slabosti už v mužných letech — Kouřívám v senoseči za jasných jiter — kouřívám po celý rok večer po práci — jen ve žních dýmkou odkládám, tak jako všichni ve vsi — ale i tabák dala by mi moje země — kdyby páni dovolili. Z vojny z Uher přinesl jsem si tabáková semínka. Po kolika letech jsem je našel v papírku a zasil jsem je v Hradišti u Kovandů do zahrádky a hle — vyrostl tabáček a po pás už byl vysoký — když z Písku přišel četník s financem — pokutou mně i sedláčovi hrozili, tabák až na tři stonky pořezali a odnesli si do Písku. Tak je to, pane kníže,“ končil Cimbura — „sedlák může a proto také má ze svého žit a dobré žit. Země štědrá matka živitelka naše, — z ní jsme stočeni — po ni chodíme — doní se vrátíme. Je to matka milující — zlá na zlé — přísná na nedbalé, ale ke všem vždycky spravedlivá. Miluj ji, vzdělávej ji — starej se o ni a ona ti dá jistě požehnanou úrodu, zanedbávej ji — a ona tě vytrestá tak, že hladem zmírat budeš. Práci a potom svým ukazuje ji sedlák svoji lásku, ale zahálkou svoji hříšnou netečnost a lhostejnost. Srdce Kláskovi odpadlo od této matky a přilnulo k flintě, pytláctví, honil maso a chléb mu utekl, načichl hospodou, chytí se chlastu, přivyk kartám a městu a země ho vytrestala — statek ho neuživil a musil se živnosti, na které sedél jeho rod, Bůh ví jak dlouho — až lenochem vyhynul,“ to už Cimbura mluvil, jakoby tu knížete nebylo, sám pro sebe si to mluvil v horoucím nadšení. — Domluvil a ticho zavládlo.

„Kokyryhýý“ — ozval se v tom kohout a probudil oba — knížete i Cimburu.

„Pravdu máte — mnoho pravdy — pěkné jste to vyjádřili — ze svého má žít člověk — ale přece nebýt lakovcem — každému dát a co možná nejméně chtít — na těch zásadách život založit, i tomu by ta škola rolnická měla učit,“ řekl kníže.

„Ano, a hlavně tomu,“ potvrdil Cimbura — „a pak teprve o strojích a práškách, o semenech a plemenech vykládat.“ —

V tom došli ke kravinu. Jak vstoupili — hned se zvedaly po stáních spokojeně ležící krávy zdravě se protahuje. Byly to plavé kravky jihočeské, drobné, tak zvané „sušky české.“

„Viděl jste Cimburo moje stádo skotu?“ optal se kníže.

„Viděl a obdivoval. Ničím nemohu docítit, aby mi můj dobytek tak urostl, jako knížecí, ačkoli miluji všecko veliké a dokonalé.“

„Zde to tedy vidíte názorně — co dělá plemeno a chov. Kupuji býčky ze Švýcar a třeba tři, čtyři sta dáám za jednoho. — Také kravín máte špatný. Okénka jsou malá a nízko — i strop je nízký a vetrání je nedokonalé. Žlaby dřevěné vyhodte a nahraďte kamennými — jesle zrušte, anebo nad samé žlaby zavěste zvláště telatům — aby se nemusila k senu do výše hlavou natahovat. Prach do očí jim padá, v kříži se prohnou a na krásce trátí.“

„Všecko pravda pravdoucí,“ souhlasil Cimbura a z krajinu otevřel rovnou dvěře do konírny.

„Kobyly nejsou doma — ale hřibata vám ukážu,“ radostně — skoro hrdě promluvil hospodář, předvíhaje šlechtiče. Nechal si schválně to nejlepší naposled.

„Slyšel jsem, že Marengo byl od vás,“ polichotil kníže. Cimbura se zastavil a hostu cestu zastoupil.

„Pane kníže — jak — co jste řekl? — Vy víte o Běláčkovi? Povězte — prosím vás — kde je to drahé zvíře?“

Překvapeně hleděl host na hospodáře Cimburu. Ten zrovna hořel nedočkavou zvědavostí — a jako by to nebyl on — netrpělivě s nohy na nohu přestupoval — všechno klidu a rozvážné usedlosti pozbyl a rozčileně mluvil — „kde kdo jen by o něm věděti mohl, každého se ptám, vojáků se vyptávám, do Štěkné do dvora jsem si došel — ale kníže na ránu stonal — v lázních se kdesi hojil — ani sem nepríjem — slibili mi sice, že se poptají — slibili — ale nesplnili. Panské sliby —!“ — mávl Cimbura pln trpké hořkosti rukou a odmlčel se.

„Tak jste na hřeběčka dosud nezapomněl?“ usmál se kníže.

„Jak bych mohl! Kdo to zvíře v ruce měl — musil si je zamílovat!“

„A poznal byste ho?“

„Myslim, že bych ho poznal — měl na hřbetě zrovna pod sedlem ani ne jako dlaň velikou skvrnu a na krku pod hřívou bulku — malou bulku jako vlaský ořech — víte snad o něm?“

„Nevím, sousede Cimburo, ale optám se knížete — slibuji vám to a uvidíte, že i panské sliby platí.“

„Prosím, tuze o to prosím,“ žadonil Cimbura — ale oči knížete už byly v zahrazeném stání — přes které zvedavě vykukovaly koňské hlavy.

„Počkejte, pustím vám je,“ přiskočil Cimbura — otevřel dvěře z konírny na dvůr a odšoupl lisu hřiběčího stání.

Konici vesele — jakoby se zasmáli — zařehtali a jako šípky vyletěli na svobodu.

I kníže celý jakoby okrál. Bylo vidět, na očích mu to každý čisti mohl — že se mu hřibata líbí.

„Koňař je —“ uhodl hned Cimbura a jakýsi přibuzenský cit ho s knížetem v té chvíli sblížil. Oknem hleděla kněžna — a hle i ona teď ze stavení vychází a jenom pro koně má oči. „Kůň je mezi zvířaty můj miláček,“ omlouvá se chvatně hospodyně, která ji provází a už přistupuje k mužům.

„Na podiv krásná zvířata,“ znalecky velebí kníže, „čistého rázu netolického — silná v kříži — svalnatá — s hrudí širokou —“

„A jaké krky mají a hlavy,“ nemohla se opanovat kněžna déle — „není takých v našem hřibětinci,“ zavolala zárlivě.

„Opravdu není,“ přisvědčil kníže — „a nevím, kde by jich bylo,“ a hlavou táhla mu stáda hřibat, jak je vídal u Čimelic, v Koloredově, v Nových Dvorech, Kladrubech, Chlumci a jinde. — Ano, našel tam krásnější, ušlechtilejší i dražší hřibata jiných plemen, co z nich budou jednou koně parádní, kočároví, běhouni na hony i do závodů, tahouni vzácného původu z Belgie a Hollandu — ale hřibě takové racy nebylo tam ani jediné. A to vychoval ten sedlák zde bez škol, bez odborného vzdělání, v neprakticky zařízené konírně . . . „Co by ten člověk teprve dovedl v moderní stáji?“ napadla knížeti otázka a hned po ni žádost mit ho ve svých službách — svěřit mu výchovu koňstva . . .

„Sousedě Cimburo, vím, že vlastně nehospodaríte na svém — učiním vám návrh — předejte dvůr nevlastnímu synu a vstupte do mých služeb.“

„Nikdy a za nic, pane kníže,“ odmítal Cimbura klidně — „i kdybych byl u vás řiditelem, byl bych menším pánum — to jest odvislejším člověkem, než v Putími chalupník. Zaplatím cisáři daně a nemám poručníka nad sebou. Jsem na svém taky knížetem — a to bych u vás nebyl. Předám dvůr — ale odstěhuji se do Kláškova a budu hospodářit dál.“

„Dobре odpověděl,“ zaradovala se Marjánka. —

„Tak mi alespoň ta hřibata prodejte.“ —

„Nejsou na prodej — prodávám jen koně — pář každý rok — a hřibě tahu vyučím.“

„Nesluší se hostu žádost odepřít — máme hřebnou klisnu a její hřibě bude liché,“ upamatovala muže jemně hospodyně.

„Nedomluvil jsem — počkej až ukončím,“ řekl mírně Cimbura a obrácen ke knížeti i kněžně pokračoval: „libi-li se vám moje hřibátka — smíte si jedno vybrat — dáám je s radostí pro památku.“

„Nemohu přijmout daru tak cenného,“ — odpíral kníže — „vezmu hřibě — ale ze stáda svého skotu dám vybrat nejlepšího býčka s jalávkou a pošlu je za hřibě.“

„Plati,“ podal ruku Cimbura — pánu.

„Vybírám si tedy hřibě krajní — to, co z něho bude šiml,“ a hůlkou ukázal na konika, který jako by věděl, že je o něm řec, přiběhl nejbliže a hrde zdvihl hlavu.

„Nebude to čistý šiml — ale šiml višňový,“ doplnil Cimbura a vyprovázel i se ženou hosty ke kočáru.

„Sousedě Cimburo, zvu vás k sobě — rád bych vám ukázal svoje hospodářství a slyšel váš soud,“ zastavil se ještě kníže.

„Pane kníže, nescházejí se hory, ale lidé, povede-li mne cesta ve vaši stranu, optám se jistě, jste-li doma a zastavím u vás.“

„Jen abyste brzy dostál slovu,“ pozvala ještě knězna, „a s vámi ať také přijde vaše žena.“ Cimbura se usmál a neřek ani ano, ani ne.

Stiskl jenom knížeti a knězně podávané ruce a poděkoval hostům za pocutu.

„Zdrávi dojeli —“ přál kočímu i lokajovi na kozlíku.

„Mějte se tu dál dobře, jako dosud,“ s nádechem závisti řekla knězna.

„Po vůli boží — odpověděla Marjánka. Povoz se hnul.

„S pánum Bohem —“ řekli si ještě naposled sedláci s knížetem — „a na shledanou,“ ještě z kocáru zavolala knězna, mávajíc bílým sátečkem. „Prosím, abyste nezapomněli na Běláčka,“ bylo poslední slovo Cimburovo.

V Putimi bylo pravé pozdvížení. Kde kdo jen ústa měl, mluvil o vzácné návštěvě u Cimburů a záviděl jim. Farář Skála i učitel Jelinek tuze se tomu divili — ale Cimbura klidně vrátil se do sadu k chorému ořešáku a dál se starostlivou tváří seřezával jeho větvičky. Seřezal je všecky. — Když dořezal, poznal, že je se stromkem amen.

Na knížete i s kněžnou brzy zapomněl, ačkoli mu kníže věrně stál ve slovu. Poslal si pro Cimburovo hřibě, knížecí lidé přivedli mu pěkného býčka s jalávkou a dodali mu i psaní, které Cimburu nepotěšilo. Kniže pátral po osudech Běláčkových a psal, čeho se dopátral. Raněný Windišgréc upadl do pruského zajetí a ve zmatku prvních dnů po porážce nikdo se o jeho koně nestaral. Hřebec patrně se dostal do rukou nepovolaných — neuměly ty ruce s nim zacházet, byly asi příliš tvrdými a Běláček se jim bránil — kousal snad anebo kopal — protože mu na vojně bičem vyšlehli oko — a on jako nepotřebný kůň byl vybrakován a v dražbě neznámému kupci prodán. To bylo vše, čeho se mohl kníže o osudech milého koně dopátrat. Cimbura vzkázel knížeti

poděkování, ale brzy to všecko z hlavy pustil, poněvadž na svého synka ustavičně myslil — vadl a chradl mu takřka před očima a ani písecký pan doktor Malec nemohl mu pomoci. „V čem to vězí,“ říkal lékař — „otec zdráv jako buk, matka kvete ještě jako růže, jeho vlastní bratr se sestrou jsou plni života a jen tomu hochu zde smrt z očí se divá.“

A když jednou vstalo nad Putimi krásné jitro a když sluněčko boží podivilo se s modré oblohy dolů do Ciniburovic sadu — spatřilo tam hospodáře, opřeného o suchý strom ořešák a hořce — skoro hlasitě pláčícího. — „Můj synečku zlatý, mé srdičko drahý — co jsi mi to udělal?“ naříkal si Cimbura, slzy veliké jako bohatý hrách tekly mu při tom z očí a padaly — jakoby ho zalit chtěly — do nakypřené země okopaného stromku. Zarmoutilo se slunéčko boží nad tím pohledem — jako závojem zastřelo si ohnivý obličej šedou mlhou a zůstalo celý den pod mrakem.

„Pojď, strome, ze země — Vašik nás půjde do země,“ řekl Cimbura a oběma rukama opřel se o strom. Zapraskaly jeho kořeny a Cimbura povolil bolesti sevřelo se jeho srdce při té smutné práci — „ať to odbudu jedním zármutkem,“ řekl si po chvíli — a opřel se znova — a teď strom povolil — vytrhl jej Cimbura i s kořeny hojně zemí obalenými — oklepal zem a prohlédl kořinky, opředla je bílá pliseň, a hlavní kořen srdeční ztrouchnivěl. Cimbura rozsekal stromek — každý zdrubek z něho pozorně do koše sebral a přinesl jej do světnice. „To dříví je z Venouškova ořechu — spal je dokud ještě chlapce doma máme,“ řekl pláčící ženě své, ale sám už při tom neplakal slzami ani slovy. — jenom v srdci jako kámen mu ležel a tlačil ho veliký smutek. Vyšel znova ven.

Prozili jste už jitro na selském dvoře? Je to nezapomenutelná chvíle, ve které probouzí se chuť a láska k životu. Po nočním tichu, klidu a odpočinku zdravým hladem všecko ve statku křičí. Křičí drůbež po dvoře a doráží až na zásep, nedočkavě volajíc, aby už vyšla hospodyně s košinkou zadiny, křičí ptáci po stromech, zvláště hladoví vrabci nedočkavě číhající, aby s drůbeží odbyli si i svoji snidani, rehtají a hrabou koně na stání, o žlaby zvoní řetězy hovězího dobytka — a v té chvíli — kdy k životu všecko se budilo, byl stesk Cimburů dvakrát tak těžký — tam v přístěnnu leželo jeho dítě — jeho dvojče milé — Vašik — ztuhlý a mrtvý — bez života — a on — Cimbura měl vybrat jedlové prkno a dojít k mistru truhláři a krejčimu — aby vzali chlapci míru na poslední jeho roucho — na raken a na rubáš ...

Ustíli a dávali u Cimburů druhého dne do pořádku dům i dvůr. Metli dvoriště, rovnali vozy a pluhy — drhly podlahy — selka „boží milosti“ napekla, přijde celá přízeň na pohřeb, přijdou i cizí funusníci a všechno si všimou. Jako

před svatbou třetího dne porádkem a čistotou leskl se statek a ženich — malý Vašíček jako andělček hezký čekal v otevřené rakviče, až pro něho přijdou.

A přišli!

Pan farář přišel s chlapci ministranty, pan učitel přišel se svými zpěváčky a přivedl i školáky a školačky, v párech pěkně je postavil, přišli i velcí mládenci a velké družičky a odnesli od Cimburů na hřbitov

„mládenečka nevinného

andělčka spanilého“ — jak Vašíkovi pan učitel Jelinek pěkně zapíval.

Jan s Franckem spustili do hrobu svého nevlastního bratříčka — a padaly tam za ním při té smutné práci i jejich horké slzy — nakláněla se nad hrob i jejich matka hlasitě nařikající a rukama lomící.

Jen otec Cimbura stál jako socha. Všichni věděli, jak to dítě choré miloval — pro jeho chorobu a nemoc zamíloval si ho víc než všecky děti ostatní, neboť k lásce otcovské družil se i soucit, který měl Cimbura se vším, co se nepodařilo a bylo ubohé, slabé a malé — a hle — zde stojí a slzy neuroní — slova bolesti semknutými rty nevypustí.

„Marjánko, pamatuj se — Pán Bůh dal — Pán Bůh vzal,“ řekl konečně svoji ženě až přísným hlasem, když se mu zdál být její nářek zoufalým — „vzal si jedno dítě a nechal nám čtyry.“ A zas lidé podívali se na Cimburu a řekli s podivem: „Silák Cimbura — silák i v bolesti.“ — — — — —

G. Holá

IX.

Ve Vídni vládlo už od února r. 1871 ministerstvo Hohenwartovo. Dva čeští ministři — Jireček a Habětinek — zasedali v něm — po Čechách počalo se mluvit o blízké korunovaci císaře pána. V září vydán byl velepamátný patent, ve kterém uznáno bylo české státní právo a korunovace slobida. — Vypracováno osmnáct fundamentálních článků, kterými na vždy měl být upraven poměr zemí koruny svatozáclavské k ostatním zemím císařství — sliben nový volební řád — sliben zákon na ochranu národností — slibeno — slibeno — ach — co všecko už nám kdy slibovali . . .

Jako dítě pestrými květy — tak lehkověrný národ opojoval se těmi slyby a jásal nad nimi jako nad velikým vítězstvím.

Ale prozírává hlavy v Čechách s úzkostí obracely zraky své k severu — k Berlinu — kam právě vrátil se veliký císař se svým železným kanclérem z pokročené, ubité Francie.

Pět miliard ve zlatě a úžasné sebevědomí i hrdé přesvědčení o své nepřemožitelnosti přinesli si Němci z dobyté Paříže jako válečnou kořist. Sotva si oddychli — dolehl k nim nářek rakouských bratří. Na úkor Němců mělo se dostat národu českému kus práva a spravedlnosti — tomu národu, který r. 1866 odmítl hrdě provolání pruského krále a stál věrně při svém císaři — nač Prusko podnes nezapomíná . . .

Černé mraky pokryly politické nebe Rakouska — v Berlině zaříčeli proti Vídni znova palašem, na kterém neoschla ještě krev francouzská — zablýsklo se — udeřilo a ozval se pád . . .

V základech zachvěly se tenkrát Čechy — neboť padlo ministerstvo Hohenwartovo. Jako dým rozplynuly se všecky závazné slyby, jako pára zmizely všecky růžové naděje — přišel Auersperg a nechtěl vědět o ničem . . . Skončil libezný sen a nadešlo bolestné probuzení. I u nás — po Čechách se také řinčelo — ale hlomozilo se jen hesly — sbíraly se na petice podpisy — psaly se novinářské články — svolávaly se tábory, „metinky“ se jim říkalo, mluvily se plamenné řeči — pilo se zas „na tu zlost“ o schůzích — kouřila se při tom cigárka a šustily v prstech — karty a v řádách českých vzrůstal boj — boj mladých proti starým — nadávalo se dosavadním vůdcům — tupili se a kamenovali naši nejlepší lidé a prohlašovali se za neschopné. Na někom si musil horkokrevný národ vybit svoji zlost a hořkost svého sklamání. Bylo těžko širokým vrstvám lidovým vykládati o vlivech zahraničních — o světové politické situaci, jež změnila se válkou francouzsko-pruskou — o tom, že u Sedanu s Francií poraženi jsme byli i — my.

Ale i v té době politických nezdarů ujímalo se už přesvědčení, že jest i jiné pole, kde se můžeme uplatnit, dobytí si své samostatnosti, že vede i jiná cesta k cílům všeňárodním, než jsou křivé a zamotané cesty politiky — a tou že je národochospodářství. Bude-li národ náš národem nejen vzdělaným — ale i zámožným — střídmým — a mravným — byť i to déle trvalo, že za to jistějí dojde k svému cíli.

Znělo to u nás jako nová řeč, nová nota v té písni až dosud všemi zpívané — mnohým a mnohým nelibila se ta zdlouhavá a namáhavá cesta — ale mnoho bylo i těch, kteří její správnost pochopili a ruče k dílu přistoupili.

Po Čechách — jako houby po dešti — počaly vyrůstat akciové podniky — společné pivovary a cukrovary — zakládaly se už nejen besedy, zpěvácké spolky a sokolské jednoty — ale i nákupní družstva, hospodářské besidky, potravní spolky, záložny a spofitely. Do řinčivých frási zapadala i rozumnější hesla. Nebylo slyšet už jen „fundamentálky“ — „zářiový patent“ — „korunovace“ — ale hlomo-

zilo se i takovými slovy, jako je „svépomoc“, „nedejmě se“, „svůj k svému“ — a rozmach průmyslu i obchodu šel to-muto zdravému hnutí i u nás k duhu.

Královský Písek poznal, že má-li zůstat „královským“, nesmí jít železná dráha — tato tepna moderního života — dvě hodiny cesty od něho — a počal se úsilně a se zdarem domáhati toho, oč před několika léty nestál.

Jednalo se o dráhu — která by Písek spojila se světem a inženýři ji vyměřili přes Putim na Protivín — kde se připojila ke dráze Františka Josefa a v opačném směru pak z Písku na Příbram a do Zdic, tam přešla Českou západní trať a běžela dál až k Rakovníku.

„U nás bude nádraží,“ radovali se Putimáci a ukazovali si za rybníkem Podkostelním v poli zaraženou tyč, kde příští nádražní budova měla stát. I v polích a lukách čnely už zaražené kůlce a latě a jasně ukazovaly směr nové dráhy. Od Protivina pod Myšencem k Heřmani ji vedli. Tam postaví most přes Blanici a při řece pod Hůrkami poběží údoličkem železnice dál k putimskému Hanzlíčku a odtud k píseckému Šarlaku a u obou těch rybníků postaví štaci — v Písku ovšem velikou — v Putimi jen malou — ale přece jen ji postaví.

„I kdož ví, kdy bude,“ „kdo ví, dočkáme-li se toho,“ pochybovali mnozí.

„Kdy to bude? Z jara,“ vybuchl pokaždé malý Žežulka — prudina člověk — který nesnášel odporu, jsa vznětlivý a lehkověrný — často proto dožil se zklamání, ale tentokrát se nemýlil.

Po jaře vskutku počala se dráha stavět — už druhá v nejbližším okolí. V tom ruchu a shonu stavebním nebylo času starat se o politiku — o noviny — o volby — celý kraj zaplavili dělníci, sehnání ze všech končin světa — nejvíce z Italie — do pozdních nocí plála v hospodách osvětlená okna — a ven zaznívaly hádky a kříky. Peníze rozbehly se zas po vesnicích — lehce a snadno vyděláli je sedláci svými potahy — vyděláli zedníci a tesáři — vyděláli i nádenníci. Ve Vídni chystala se světová výstava — agenti sháněli po českém jihu dělné ruce — zvláště zedníky pro Vídeň — nabízeli úžasné mzdy, ale podnikatelé staveb nepustili ani nohu a přeplatili každou nabídku.

A podle toho také naši žili. Bylo to vidět nejen na mužích v hospodách — nejen na furiantských kouscích, které využádli, nejen na hazardní hře v karty, do které se pouštěli a ve které sta do rána vyhrávali anebo prohrávali — ale poznal's blahobyt i na ženách. Hedbájím šustily i baráčnice a na sněžných hrdelech třpytily se jim zlaté řetízky a v neděli po rukách leskly se prstýnky s falešnými drahokamy.

Tichá, klidná jako ospalá jindy Putim nebyla k poznání. Probulila se a žila — žila jako o památkách — a zvláště každou sobotu a neděli drncela okna celé vesnice — jak z hospod — staré i nové — ozývala se vřestivá hudba plechových nástrojů. I všedního dne zapadali sem harfenice, flašinetáři a harmonikáři, kočující kramáři, komedianti — kteří jáko supové nad bojištěm — vznášeli se nad místem, kde se stavěla dráha, kde proudem tekly peníze.

„Kláškovina — Kláškova pijatka je to,“ horlil Cimbura hlasitě před pastorky — Janem a Franckem — vždyť trásl se o ně — bál se — aby i je ta všeobecná nákaza nezachvátila, aby nepodlehli. Ale oba ti dva mladí a zrali už muži měli vojnu za sebou — byli jako ohněm kalení — i oni si zatančili, zazpívali, popili — ale v čas vraceli se do statku a s jasnými hlavami ráno vstávali a zaprahalí.

„Co z toho pojde? Co z toho bude?“ lekal se často Cimbura.

„I nic!“ — smál se Jan — „peníze vyděláme a uložíme — kdo neuloží, propije a užije — do zimy železnici postaví a celá ta sebránka odvalí se jinam a Putim zase se umoudří a ztichne.“ —

„Dejž to Pán Bůh — chlapče!“ kýval Cimbura nedůvěřivě hlavou a jakoby se štítil toho špinavého života — zůstával doma, staraje se o hospodářství a zaučuje už i svého Martínka. Jan s Franckem sami jezdili „ke dráze“. Též stesk bránil mu míchat se mezi lidi, tam, kde ozývá se hlučný smích a nevázané řeči a zpěv. Stýskalo se mu dosud po mrtvém synkovi a tím víc ho proto uráželo bezuzdné veselí, ve kterém vesnice tonula.

Ale jako po povodni kalné vody rychle opadávají, rozlitý proud po polích a lukách znovu vrací se v těsné břehy vymletého řečiště — rychle se čistí a jasní a pokojně se bere obvyklou cestou k dalekému cíli — k moři — tak tomu bylo i v Putimi.

Jak náhle přivalily se ty dravé vlny života a hrozily do svého víru strhnouti kde koho — tak rychle opadávaly.

Stavba dráhy — dík právě tomu množství pracovních sil — pokračovala s neobýčejnou rychlostí — a než se kdo nadál, už trať upravili — bílé domky hlídačů svítily se pří ni a žluté nádraží putimské shliželo se nové a hezké jako panna v ohromném zrcadle Podkostelního rybníka.

Po jeho hrázi postavili na rychlo silničku — která by ves s nádražím spojila a na dráze samotné zbývalo už jen položiti pražce, upevniti kolej a zasypati je drobným štěrkem.

To už byly práce podřízené a podnikatelé staveb hnali proto zástup dělníků dál — za Písek — k Vráži a Mirovicům.

Jako po bouři nebe se jasní — ochladi se a vyčistí vzduch — tak vedlo se i Putími. Rozpálené hlavy vystrízlivěly, lidé si oddychli, život vracej se zvolna do starých kolejí.

„Co jsem vám říkal, tatínku?“ usmíval se Jan. —

„To proto, že mladá vrána je chytřejší než stará,“ nevrle odpovídala Cimbura — „zdáš se mít pravdu — ale ne celou. Něco tu zbylo ve vsi — něco nezdravého a nepěkného — co tu dříve s námi nebývalo — než se ty železnice stavět počaly,“ a hleděl nespokojeně k hospodám, kde se sousedé teď denně a pravidelně scházívali. —

„To se u nás nikdy nedálo — to právě je Kláškovina — pijatika —“ huboval a sám zůstával doma. — Zvykli si nato i sousedé — a ač množí mu to ve zlé — jako lakomství — vykládali — přece Cimburovou a jeho zásadami to nepohnulo. Žil jako balvan v řečišti, o který darmo se tříští i neprudší vlny — nestrhnu ho sebou do proudu. — Jeho největší radostí a nejmilejší zábavou teď bylo, za horkých, letních večerů napatati si dýmečku a usednouti po boku své milované Marjánky buď na práh anebo venku před statek na drnovou sedačku a tiše poslouchat. Pozorným uchem slyšel šumět v zelených, olším zarostlých březích hravé vlnky Blanice, umírajícímu večeru monotonní písni svou zpívaly roje komárů, z močálů a rybníků ozývaly se skřehotavé hlasy žab a ve vlhkých lukách a sitinách křičel chrapativý chrášťal. Do večerního klidu občas teskně zabučela kráva. „To je u Hubáčků — odstavili volka,“ pomyslil si Cimbura a zálibně poslouchal dál. Země voněla vlhkem, od řeky a luk vál chladivý větrík — netopýr na lovu kmitl se kolem, s temně modrého nebe tu a tam usmála se dolu zlatá drobná hvězdička . . .

Večer pokračoval, plynul . . .

Padlo devět hodin. Na věži odzvonil mladý Kopecký klekání — ale na lože nikomu se ještě nechitelo.

Za Hůrkami kdesi nad Holým Vrchem zjevil se na nebi měsíc.

Velevný, klidný a tichý stál nad černým lesem a řídké chladné jeho světlo ve stříbrných paprscích neslyšně pršelo k zemi, polévalo les, louky i pole, řeku i vesnici — celý kraj . . . Stichli komáři, umlkly žáby, odmlčel se chrášťal — jenom řeka na jezu hučela — jenom stromy v korunách tiše šepťaly a větrík dál roznášel opojnou vůni jihočeského kraje. Krása těch večerů podmaňovala si i mladá srdece a sblížovala je. Na dřevěném i kamenném mostě nad zpívající řekou scházela se mládež a sotva že zvon na věži po večerním klekání se odmlčel — vesnici ozvala se písni. Písni veselého, bezstarostného mládí — písni radosti života. Hosí s dívками zpívali. Pěkně, dvojhlasně zpívali, jak je tomu už ve škole pan učitel byl naučil — i ten seděl teď večer

v zahrádce před školou a poslouchal — poslouchal i pan farář Skála — z okna vysoké fary vyložen a tiše pobroukávaje si melodií písni dávno zapomenutých — poslouchal Cimburu se svojí ženou — poslouchali i jiní sousedé — i hovor v hospodě stichl a u otevřených oken mlčky poslouchali hosté i s hostinským — tak ten zpěv si lidské duše podmaňoval. — Bylo zřetelně slyšet dívčí hlásky ve výši se třepat a zas hlasy hochů jakoby je podchycovali a podpirali. „Já — mám ko — ně, čty — ry — ko — ně“ znělo to temtem, jakoby koňské podkovy o půdu zvonily.

„Když — já — jim dám o — ovsa, oni skáčou ho — opsa,“ ozvalo se vysoké trio děvčat — až srdece posluchačům usedalo a v tom už zas bouří mužské hlasy — „když — já — jim dám — o — bro — ku, oni skáčou do — sko — ku“ — a všichni společně pak se scházejí na konec — a až koně na stáních řehtají a hrabou — když to znova zni: — to — jsou ko — ně — my.“

Písni po písni tak zni — ale od nějaké doby scháze v tom sboru dva hlasy. Schází chlapcům vysoký tenor Jana Pixy — schází děvčatům jako stříbro čistý soprán ze mlýna Roučkovic Rozárky.

Chasa zpívá teď vojanské písničky. „Sedi-li tam mezi nimi Jan“ — hádá Cimbura na své sedačce — „nyní se ozve“ — mezi všemi pozná hlas mladého Pixy — je jasné jako zvon — všude prodere se na povrch a kovovým tónem ode všech se odliší.

„Není tam, nezpívá,“ myslí na Jana Marjánka, sedící po boku Cimburově, „ale není tam ani Roučkovic Rozárka“ a poslouchá. Dívky zpívají teď: „Nade mlejnem — pode mlejnem — husky se pasou“ —

„Je-li tam Rosárka — ozve se — protože se zpívá mlynářova zamilovaná písni. Každý soused v Putími má svoji „písničku“ — kterou si dá o památkách zahrát — ví se to o něm — jako o každém ve vsi vědí, co rád jí a co rád pije — tak se také ví, co rád zpívá. Mlynářovu zpívají, ale z té slitiny hlasů neproráží stříbro hlasu Rozárčina. —

„Už tomu tak bude,“ myslí si shodně a současně s Marjánkou Cimbura — ale slovíčkem se neprozradí. Jenom písni poslouchat přestávají a oba tiše, mlčky podávají se svým vlastním myšlenkám. Jsou u obou na vlas stejně. Vzpomínají na svůj vlastní minulý život. Na své sblížení a soužiti. Na starosti prvních let — na těžký počátek, který spolu měli i jak život pak pěkně se jim utvářil. Tu Marjánku přiklonila se k muži a Cimbura jí mlčky a měkce ujal za ruku. Stejná nálada je v té chvíli ovládla a podali se jí. Prožívali každý sice pro sebe, ale přece souhlasně rok po roce svého života. Děti na svět přišly. Napřed dvojčata

— Vašik s Martinkem, potom Marianna. Žena zle stonala a Vašika jim Pán Bůh vzal. Vzdychli si — vzpomněli oba i na horkost těch okamžíků a podívali se k nebi. Tam se otvírá jejich budoucnost neznámá. Jan se ožení a oni se postěhujou ke Kláskům na výměnek. Ale nebudu na výměnku. Dál musejí hospodařit. Je tu Martinek — je tu Marianna — doručují kvapem — a až je opatří — potom jak Pán Bůh dá . . .

Kde bloudí za tak pěkného večera Jenik?

Sedí u Roučků před mlýnem na smelcích a vedle něho sedí — Rozárka.

Přišel s večera se optat — mají-li semletu pšenici, co sem před týdnem přivezl. Ne, nemají dosud — ale ať počká a posadí se, stárek až příde, poví mu, kdy jí nasype — radí mu Rozárka a usedá s ním na smelky. Stárek nepřichází a Jan si přeje, aby nepřišel — může se optat až zítra večer zas — a tak tu sedává mladý Pixa s hezkou dcero u mlynářovou. Mleči přicházejí v podvečer do mlýna a odcházejí — hledice usměvavě na párek mladých lidí.

Usmívá se pan otec — usmívá se paní maminka — usmívá se i Cimbura se svou milou ženou. Vesnice už ví, proč nezpívají Pixa a Rozárka ve sboru — Jako ve městech milovník sedává v divadle při opeře anebo při koncertu vedle své nevěsty — tak zde veřejně večer co večer sedává Jan na kamenech po boku své Rozárky a naslouchají šťastní a blažení úchvatným koncertům letních večerů . . .

Na věži bije desátá. Večerním tichem bouří vlak, ujíždějící z Ražic k Protivinu. Na vršku u kostela ponocný na sazuje k ústímu veliký býčí roh a sotva hodiny dobily — znova je vytrubuje do ticha vlahé noci.

U hospody rozštěkali se psi, netrpělivě, ale věrně čekající na své hospodáře. Hvězdičky vyrojily se a usedaly jako zlaté včely po klenbě nebes kolem do kola měsíce. Návsi ozvaly se kroky a hlasy. Světlo v hospodě shaslo. Dvírka u vrat se otvírají a zavirají. K Cimburům vraci se Jan s Franckem — odchází s nimi i jejich matka a sám a sám ještě chvílečku zůstává venku pod širým nebem hospodář. — Znova oči své pozdvihuje k nebi k třpytícím se hvězdám — znova naslouchá šumění stromů a hukotu řeky — naslouchá i dechu dobytku — jenž ze stájí k němu se nese. Součástí toho všeho cítí se Cimbura — chápe opět, že život všecko objímá od zlatých hvězd až k černé hrudě — pro člověka, že to všecko je, ale člověk sám že je pro Boha.

Uchvacuje, podmaňuje si jej celého kouzelný večer — rozrušená duše lačně přijímá jeho dojmy, opijí se jím a šeptá „nebesa vypravují slávu Boží —“ i on konečně s vděčnou modlitbou na rtech ubírá se na lože —

Tak míjel — u Cimburů jako vejce vejci podoben den po dni a večer po večeru. Dráhu kvapem dostavovali — po vodě Otavě plavili sem praže a telegrafní tyče — z lomu u samé dráhy už po vagonech dováželi drobný štěrk a party dělníků hlučně jej vtloukali mezi kolejí.

Už se mluvilo o zahájení jízdy, o prvním slavnostním vlaku, ale ještě než jel, ozval se z Vídni poprask — zcela jiný, než až dosud se ozýval. Měli tam po světové výstavě — o které i v Čechách se mluvilo jako o osmém divu světa. Zdálo se Čechům, že zpupnosti Němců konce nebude — roztahovali se a nadouvali více a více — až potkal je osud oné z bájky známé žáby — pukli. Na nezdravých základech s nepřirozenou rychlostí zbudovaný rozkvět průmyslu se sřítil s ohromným rachotem nejdříve ve Vídni — ale ve svém náhlém a střemhlavém pádu zasáhl i Čechy. Po celém mocnářství slyšet i cítiti bylo vídeňský „krach“ — a příšerné ticho zavládlo pak kolem.

V sutinách zůstalo mnoho svépomocných — společenských podniků i českých — řada záložen — cukrovarů, lihovarů a pivovarů byla pochována a nad jejich troskami stáli ozebračení členové správních rad a výborů. Cizí kapitál vtrhl i k nám a postrašení, bojácni akcionáři prodávali ve veřejných — nucených i dobrovolných — dražbách i z volné ruky nejen akcie a továrny, ale i pole a hospodářství — a nemluvilo se o ničem, než o licitacích a liquidacích — o zámožných dříve lidech, kterým všecko se klanělo a kteří přes noc stáli tu s holí žebráckou v ruce. Panika šířila se kolem. — Jako dřív bez určitého plánu — zcela nepromyšleně strkali peníze do průmyslových akcií — tak nyní často zbytečně — ukvapeně zas a bezmyšlenkovitě lidé se těch ošemetných papírů zbavovali. Kalné to byly vody a nepřátelské to byly ruce, které v nich lovily. To byla doba — kdy naše uhelné doly — ložiska naší rudy železné — a mnoho našich cukrovarů na vždy bylo nám urváno.

Ale větší ještě vznikla škoda mravní. Jednou sprážený český sedlák stal se nedůvěřivým — nezdar spekulace a kalkulace podlomil jeho podnikavost na dlouhou řadu let k nenahraditelné škodě národní. —

„Kvapky mívají hapky,“ svým stručným způsobem řekl Cimbura, — když před ním se o tom mluvilo — „to všecko způsobilo pivo — v hospodě se ty podniky zakládaly, pivem se zalévaly — nemohlo to jinak dopadnout.“

Scházel však u Cimburů čas, mnoho se těmi záležitostmi obírat. Chystal se i u nich převrat — který nedovoľoval na nic jiného myslit. Zima přišla, dráha už jezdila z Putimi do Písku i Protivína — chasa nezpívala více na mostě — ale na přáštivých v teplých světnicích se scházela

— řeka zamrzla a holé stromy čnely nad zasněženou krajinou.

Večer jako večer odcházel Jan — pečlivěji se pokaždé oblékl, šaty okartácoval, i vlasy před zrcadlem si přičísl — ale přicházel domů pomoučen a uprášen. Usmívali se u Cimburov — ale slova neřekli. Pouze Verunka — sama už nevěsta — škádilovala bratra.

„Padá tam sníh?“ ptávala se ho nevinně —

„I kde pak — mrzne až šindel litá,“ poctivě odpovídal Jan.

„Já myslila, když jsi tak bílý —“ pichla ho Verunka a šelmovství zahrálo jí ve veselých očích. Jako růže zapálil se Jan a beze slova odcházel na lože — a druhý den putoval znova ke mlýnu.

Nesedával víc na smelcích venku pod širým nehem — ale v šalandě s ostatními — divaje se na Rozárku šijící si pilně svoji výbavu.

Mleči vyprávěli, anebo poslouchali, přišel-li dc mlýna na noc nějaká povedená kopa — krajánek — smíchem otrásala se často šalanda — aneb zas takové napjaté ticho v ní bylo — že slyšeli vodu pod koly hučet — mládek lital na zanášku — stárek občas vyšel s mazničkou v ruce hřidel namazat — kolečko povolit nebo pružinku utáhnout — vzorek mouky z moučnice přinesl panu otci ukázat — někdy složení zarazili — lub odhodili a kameny při světle křesali — ale mladý Pixa seděl a jen na Rozárku s úsměvem se díval. Když promluvila — celý ozil. Na její přání o vojně se rozhovořil — o Itálii vypravoval — kde všudy maširoval a co zažil. Ozvali se i jiní besedníci — ti co pod Radeckým ještě sloužili s Cimburovou — i ti, co s Pixou tam byli, i ti, co u Hradce bojovali.

Jako ustrašený ptáček krčí se Rozárka — poslouchá a ani nedutá. Strach a hrůza tlačí se jí v srdcečku a ačkoli kachlová kamna sálají příjemné teplo — přece mráz ji šupí po zádech, zvláště kdy dojde na historie z jejich mlýna. Sám pan otec Rouček je vypravuje, chtěje ukázati, že i mlynářské řemeslo není lehké. Jednou povídá o velkých vodách, s nasazením života kdy nutno se odvážit skočit ke stavidlům, jindy o tom, jak bývá, když ledy jdou, o kozy se tráší, řečistě ucpou a nutno ledu pomáhat — dnes vypravuje událost zvláště hrůznou.

„Za mých chlapčích let stalo se u nás to neštěstí — ale pamatuji se, jakoby to dnes bylo“ — počíná vážně — a pana otce i Pixu poslouchá, protože je to otec Rozárčin, vládne její rukou, buď ji dá Pixovi anebo odepře — „čeho nedej Bůh“ — myslí si Jan a poslouchá tiše jako pěna a pozorně jako žáček — jen aby se otci zavděčil. — „Hodného stárka jsme měli — ve všem mohli jsme naň spoléhat. Na-

stydl na vodě, zuby ho bolely. Zuby — to je mlynářská nemoc — prach moučný je kazi a vyžírá. Tvář mu opuchla a nosil ji šátkem podvázanou. Sedi u kamen a hřeje se — když v tom slyší, že něco ve mlýně kulhá. Skočí do mlýnice a poslouchá. Mlynář každý musí být jako muzikant. Sluchem musí najít chybu. Naslouchá tedy a zdá se mu, paleční kolo že špatně hraje. Běží k němu po schodech dolů — hřidel mu prohlíží — na čepy mu sahá — palce pozoruje — ale nic vyzkoumat nemůže a přece slyší, jak žernovy v lubu nepěkně — až zlověstně hučí. „V soukoli to bude,“ napadne stárkovi a nahne se ke kůželici. Mohl mlýn zarazit — ale stokrát to dělal ve běhu a nic se mu nestalo — po zvyku jen placku s hlavy shodil a nevpomenu nešťastník — že mu zuby bolí — bradu že má šátkem podvázanou a oba cípy že se mu vysmekly a že se mu kláti teď nad hlavou jako zaječí uši — nahne se víc — v tom cití jak ho cosi do výše táhne — vykřikl — až mlýn v základech se zatrásk — ale bylo to pozdě a marně — ozubí ho popadlo jako dravec za konce šátku a než otec dolů seběhl, už ho kolo navíjelo — snad ho zaškrtilo dřív a pak teprv rozdrtilo. — Když na hřideli odfouknete prach — najdete pod ním dosud krvavé stopy hrůzné události — neboť dubový hřidel to jediný se mnou pamatuje.“

Slovo dá slovo — událost jedna připomene jinou. Zvážní i veselý krajánek a sahá jako do koše pro zrní svých zkušeností — přemlených už kolikrát a podává posluchačům vejražek z nich. Ví, kde v okolí roztrhl se mlýnský kámen — „žitavák“ anebo „žehrovák“ v nejprudším běhu — rozbil lub a urazil mládku obě nohy jako by mu je přesekl — kde zezeši se zahrálo až mísa chytla a mlýn do prachu vyhořel. Tak utíká čas ve mlýně jako voda a než se hosté nadějou, odtroubí jim pod okny ponúcka desátou hodinu, ba někdy ji schválně přeslechnou a čekají na jedenáctou . . .

Když o Božím Hodě Vánočním vrátili se mužství Cimburovic ze třetí — velké mše svaté — když všichni — i ženské — byli pohromadě a chystali se k obědu usednout — přistoupil náhle Jan k Cimburovi a řekl mu chvějícim se hlasem :

„Tatinku s maminkou — prosím vás — dovolte mi, abych se směl oženit“ — ticho hned zavládlo světnici a všichni zvážněli — „dobrým výminkem chci se vám za to odměnit,“ dodal ještě potichu Jan.

„Pověz nám nejprve, která je tvoje nevěsta?“ přísně optal se Cimbura.

„Znáte ji dobře — není z kraje dálného — ani ze města, v Putimi s námi zůstává stejně — je to Rozárka v Roučkovic mlejně.“

„Roučovic Rozárka,“ jakoby tou novinou překvapeni, zavolali všichni ve světnici současně.

„Toť milá a hodná děvečka,“ zavelebila matka.

„Nad všecky výborná zpěvačka,“ pochválil bratrovi nevěstu Frantik. —

„Chválí ji žebrák i žebračka, jakou je k chudině dobráčka,“ přidala chvály i Verunka.

Jenom Cimbura dál vyšetřoval přísně:

„Poprosil's o ni jejího otce a její matku? Dají ji rádi za hospodyně do tvého statku?“

„Neprosil, dokud jsem neměl vaše svolení,“ odpovídalo už mužně Jan — „a nevěděl, milé-li vám s Rozárou spojeni.“

„Milé by nám bylo děvče hodné třebas i chudé — tím milejší Rozárka nám bude.“

„Tak prosím vás, otče, když i vaše srdce k ní se kloní — jděte hned zítra za mne požádat o ni.“

„Půjdu a požádám mlynáře Roučka — ještě dnes se vzkazem pošlu tam Součka“ — ukončil Cimbura a usedl první za stůl. Po obědě poslal Martínka k Součkům: „vyříd, že nechám prosit strýčka, aby po nešporách k nám zašel.“

Souček, známý starosvat, zváč i pořadatel svateb a pohřbů, jakýsi vesnický ceremonář, do podrobnosti znal ustálený mrav a zvyk vesnický a věděl, co žádá selská etika, jak spatřil ve dveřích Cimburovic chlapce, hned věděl, kolik uholilo. Prvňaté pravé očko a měře levým kloučka, pomyslil si, „aha — už je to tu — dešť spustí se z mraku — dnes pošlou mě Cimburovic do mlýna se vzkazem, byla-li by Roučkům zítra o koledě jejich návštěva milá. Mlynář není člověk na hlavu padlý — ví, že posadí u Cimburů Rozárku do teplého hnizda — vzkáže jim, že je mu divno, co asi chtějí, ale s radostí že je čeká — a tak povedu o svatém Štěpánovi po požehnání Cimbury k Roučkům na přípověď“ — a mlsně si olízl pysky. Až budou smlouvy skončeny — az se staří dohodnou — pošle se pro pivo s velikým džbánem a paní maminka ve mlýně nedá se zahodit — ukáže, jaká je kuchařka — a Rozárka jako kytice voňavá — naškrobená v bílé zástěrce bude je obsluhovat.

A na vlas tak se to šiklo, jak si to Souček prorokoval. — Ve vážné rozmluvě klidně pohovořil Cimbura s panem otcem — a všecko probrali — na nic nezapomívali.

„Jasné smlouvy přátelství tuží — za mládež nezkušenou ať jednají muži“ — tímto obecním zákonem zahájil Souček jednání o věně a výbavě se strany Roučkovy — o výměnku a podilech pro Francka a Verunku se strany Cimburovy.

„A což tvé děti?“ nadhodil Rouček.

„Z Pixovy živnosti neodnesou ničeho,“ upokojil ho Cimbura — „do svého půjdu — mladým v ničem překážet nebudu — ale matec Jan výměnek v penězích platiti musí.“

„Výměnek sype se v zrní — protože na poli zrní a nešestáky rostou,“ mínil pan otec.

„Hodný syn s nevěstou nedává rodičům výměnku žádného — pěkně je k stolu pozve — poctivě o ně se stará — přednost jím dává ve všem a všude — dokud jím nezatlačí oči. — Hodný Jan — hodná i Rozárka — ; leč úmrtím Pixovým nastal tu jiný případ — mám děti svoje — pro ně dál hospodařit na svém zkusím a proto i s matkou pryč od Jana musím — troufám, že živněstka moje — byl menší než Pixův statek — přece nás obžíví všecky — proto na svém já stojím: Jan v penězích výměnek platiti bude.“

„Tak bude.“ — souhlasil Rouček — jenom ještě měl strach — co Frantík s Verunkou — nezůstanou-li na statku.

„Ne,“ — konejšil pečlivého otce Cimbura — „sám Francěk službu si našel u Skuhrů v Písku v pivováre — a už zítra s námi se loučí — chalupník Štěrba o ruku Verunky zádal — a možná, že dvě svatby najednou vystrojíme.“ —

„I hleďme — Verunka — tichá voda!“ podivil se mlynář — „nikdo nic neví a holka k oltáři půjde.“

Tak ti dva otcové opatrne, pozorně prošlapávali cestu mladým lidem, aby se jim životem klidně šlo, aby nebylo různíc a hádek, ale v tiché dohodě se všemi a o všem aby počali hospodařit.

Promluvili si ještě o dobytku — zvláště koních — o hospodářském náčiní — zvláště vozech — které Cimbura Janovi ponechá i které si vezme.

„To, co jsem přijal, poctivě Janovi nechám v dobrém stavu, co sám jsem přijednal, do svého s sebou vezmu,“ sliboval Cimbura a jmenoval kus po kuse, který Janovi zůstane.

„Rozárka ode mne dostane březí klisnu a jalůvku krávu,“ doplňoval mlynář už zcela uspokojen.

Rukou dáním spečetili otcové smlouvu. „Zřetelné a jasné smlouvy, porážejí všecky soudy,“ provolal starosvat Souček, tleskl do dlaní a zazpíval:

„Paní mámo milostivá
dejte přinést vědro piva
ať připijem nevěstě —
mažte máslem chleba tlustě
svatba bude v masopustě
ohlásky jsou na cestě.“ —

Svatební smlouva se zajedla a zapila — přátelství přípitky se pečetilo, svatba na úterý po Hromnicích se usta-

novila a ujednáno, že do sv. Josefa Cimbura se vystěhuje a mladí že už sítí budou jaře sami.

Starosvat Souček sice se činil — jedl a pil za dva, ale přece byl jaksi nesvůj. Taková neslyšchaná věc se mu stala. Nic o tom nevěděl, že mladý Štěrba má zálust na Verunku. Hanba hanboucí pro strejdu-zváče! Měl už vyhlidnutého pro ni ženicha — věděl, že teď s ní budou Cimburovic po spíchat, slovíčko chtěl o tom s Cimbrou promluvit, a zatím tu z jeho úst slyšel tak překvapující pro něho novinu. Ale dobré že slyšel — hned zítra musí k Štěrbům — aby ho snad neobešli — bez něho k Cimburům se nevydali — co by si o něm — o Součkovi — okolní starosvatové pomyslili!

Zůstal však ušetřen toho pokoření! Když druhého dne po ránu dvěře u Štěrbů otevřel — vlněně ho přivítala chalupnice — usmála se na něho lahodně a řekla: „Dobре, že jdete, právě se muž chystal k vám zajít.“

„Nu proto!“ sebevědomě hned se vypjal Souček — „smluvil jsem každou svatbu — proč bych neměl být smlouvčím i o vaší?“ a už příští neděli zas vedl s vítězoslavným úsměvem Štěrbovic k Cimburovům.

A nastaly potom svatby. Dvě najednou byly a hlučné tak, že není pamětníka podobných. Bránil se Cimbura ženským — bránil se, ale neubránil. Povolit musil ve všem — pouze v jednom nepovolil — když se jednalo o hudbu.

Všichni chtěli hudbu novou — z Písku — s plechovými nástroji. Ale Cimbura si postavil hlavu — „má-li být muzika — tak bude staročeská — za jinou nepřejdu — bude hrát vám — ale ne mně.“

Přemlouvali Cimburu — ale odbyl je stručně a rozhodně všecky — „už jsem řekl“ — pronesl to takovým tonem, že všecky domluvy rázem stichly a družbové vydali se honem na cestu do Strunkovic.

Strunkovice jsou po českém jihu daleko široko známé městečko. Když se tam narodi kluk, otec se mu nejdříve podívá na prsty — a soudí, bude-li hrát jednou housle, nebo mačkat pouze dudy — pískat klarinet, anebo dřít basu. Každý chlapec totíž rodí se tam muzikantem.

Sem — do té muzikantské komory vypravili se Putimští družbové a zjednali tu na rychtě „nejlepší muziku — jakou v Strunkovicích mají.“

„Chcete velkou nebo malou?“ ptali se jich tam. Ani chvíli se nerozmýšleli a hrdě „velkou“ odpověděli — ač vlastně nevěděli, co tím rychtář myslí.

„Kому a při čem mají vyhrávat?“ zpovídali je v Strunkovicích dále.

„Nám a při svatbě.“

„A prosím vás, chlapci, kdo se to u vás žení a vdává, že chce muziku tak slavnou?“ podivilo se strunkovičtí.

„Tři rody toho dne se svatbou sprátně — Cimburovič s mlynářem Roučkem a Štěrbou chalupníkem.“

Nic nevěděli v Strunkovicích o mlynáři Roučkovi, nic o Štěrbovi chalupníkovi, ale jak slyšeli jméno „Cimbura“ — hned se ptali:

„Kdo jste pravili — Cimbura — silný Cimbura žení syna a vdává dceru?“

„Ano — ten,“ odpověděli družbové potěšeni, že Cimburu tu znají.

„Přijdeme a zahrajeme,“ slibovali ochotně.

„Litovat nebudeš — hladem u nás neumřete, žizní u nás neuschnete — přičinět se musíte a peněz vyhrajete jako želez,“ loučili se spokojeně putimští poslové.

A přišla „velká muzika strunkovická“ — a samé jen dřevěné nástroje s sebou si přinesla. Jeden z hudeb dudy přinesl a jak je zmáčkl, čtverácky dudy zakvíčely. Dva z kožených pouzder housličky vytáhli a když je prsty na krčku polehtali, housle veselé se zasmály. Jiný basu přivlikl a jak ji smyčcem po břichu hladil, basa si spokojeně bručela. Pátý konečně kapelníkem byl — klarinet z kapsy vytáhl — sešrouboval ho a jak ho k ústům nasadil, zaštěbal, jako pták po jaru.

Od Štěrbů vyšli první. Sli si pro Verunku — vzali sebou Jana a zaměřili do mlýna. Tam se svou družičkou uprostřed přátelstva jako královna čekala Rozárka. Hosté se spojili — a svatební průvod kolem jedenácté vyšel od Roučků. Hudba spustila „už mou milou na oddavky vedou“, svatebčani zavýskali až se ves trásla, družičky roztočily šátečky nad hlavami a zapívaly jako skřivánci pod oblaky. Střelbou chvěly se statky v základech a velebné zvony putimské na starobylém kosteliku vitaly veselé hosty. Pod mrakem bylo od rána — ale když průvod došel na vršek ke kostelu — neodolalo zvědavé sluníčko — rozhrnulo si mraky a s modrého nebe zlatem své záře usmálo se na svatby. „Putim se raduje,“ pomyslo si a zůstalo na obloze dnes i zítra i pozitří — protože tri dny trvalo to pámátné svatební veselí.

Dnes byli ve dne u Roučků — zítra budou u Cimburů a tretího dne skončí u Štěrbů — ale večer jako večer, noc jako noc protancují „na staré“. Kdo přijde a je dobré vůle — ten je hostem — ať jí a pije — pan otec platí dnes — Cimbura platí zitra a Štěrba chalupník platí pozitří. V celé vsi nikdo nepracuje, cepy odpočívají, koně stojí a voli zahálejí. Jako magnet táhne muzika všecko k sobě. Podivná muzika — kouzelnici muzikanti. Zahrajou „při loučení“ — tak dojemně, že slzy mužům vytrysknou z očí a ženy do pláče se dají — zahrajou „do kroku“ a noha sama vykročí,

— zahrajou „do kola“ a páry se roztočí — zahrajou divoce „do skoku“ a babka scvrklá jako suchá švestka, lehká jako věchýtek v koutě se natrásá a poskakuje. Není písničky na světě, aby ji strunkovičtí nezahráli. Rozkuráží všecko — rozkuráží i Cimburu. Dlouho — dva dny už se brání, ale nedodlá. Vzdej se, siláku Cimburo! Na milost a nemilost se vzdej těm kouzelníkům. Tak, dej si nalít ještě džbánek pěnivého, protivinského — na ráz je vypij — ! Aha, cítis, Cimburo, jak krev v těle ti hraje a se pění? Nohy omládly — oči se rozjiskřily — hlava se vztyčila — ruce do taktu tleskají a srdce v těle plesá. Hned steskem usedá — hned radosti se zachvívá — podle toho, jak housličky hovoří, jak klarinet poroučí. Popadá ta hudba Cimburu a zahrává si s ním nelitostně jako se slabým děckem. Uchvacuje ho a mluví k němu ani ne tak zvuky ale jakoby jasnými, zřetelnými slovy.

„A la marš, Cimburo, před muzikanty,“ slyšel teď rozkaz ve své duši, přísný rozkaz jako na vojně a než se nadál stál před nimi. Pětku jim položil na talíř a zazpíval. Po letech zas zazpíval si svoji zamílovanou písničku — jako tenkrát v Hradisti — před muzikami.

„Protivinské zámek — mezi horama,“ zazněl vysoký hlas — jakoby to ani Cimburův nebyl — housle se hlasu chytily — klarinet se k němu přidal — celá muzika vpadla a volala

„nezapomeň na to — co jsi mi dala.“

Bouřně volala — přísně žádala — ba přímo rozkazovala. Ale hned utichala — zrovna se rozplývala a sladce s Cimburou šeptala:

„pěkný šátek dala jsem
vyšívaný harasem
pěkný bíly šátek s tulipánama!“

A tu hudba náhle jakoby se rozčertila. Jako divé vrněly housličky — basa se hlučně rozhoukala — dudy dráždivě vypiskly — a nad tim vším v krkolomné výšce klarinet se smál takovým droboučkým — milounkým — dětským smíchem — že to naplnilo Cimburu nesmírným veselím — nemohl tu radost udržet v sobě — ven — ven musí z něho — už ruku povzedá — už za hlavu ji zakládá a teď zavýskal — zadupal — a třikrát kolem sebe na místě se otočil.

Hudba provedla svou — vyloudila z Cimburu radostné zavýsknutí — ale ze svých kouzel a čar ho ještě nepustí. Pořádá se — tiší se — a vyrovňává — basa počiná do taktu bzučet — dudy hned jí pomáhají — krotí housle — za nimi do tempa musí i klarinet — za ním musejí i Cimburovy nohy — do kola musejí, ale ne samy. „Kde je má věrná žena Marjánka?“ — ptají se Cimburovy žádostivé oči

— a hle — tu stojí s ostatními v kruhu kolem něho — radostně a dychtivě k němu hledí, a jak on se k ní obrátil — ruce po ní rozpřáhl — do náruče sama mu letí. Všichni prokazují čest Cimburovi — rozstupují se — a on sám a sám se svou Marjánkou zlatou víří v kole.

„To ne já — ale to ty zatrachtělé muziky a pivo,“ vymlouval to později Cimbura — stydě se jaksi za tu slabost — „ale co —“ mávl pokaždé rukou — „hezké to bylo,“ a ještě vzpominka úsměvem mu pozlatila tvář.

„Pohřbem jsem u Pixů začal — svatbou jsem u nich skončil —“ loučil se o svatém Josefě s Janem — když mu tento s pláčem znova za všecko děkoval — „nebud v životě jalovcem — ale plodným a štěpným stromem — jednej vždycky právě a nemusíš se bát Boha ani krále — v tom je kořen našeho selského života i naší pýchy.“

„K Pánu Bohu denně se modlívej — ženu miluj a děti dobře vychovávej — tatínkovi v hrobě hanbu nedělej,“ napomínila ho matka — když Jan se sklonil i k její ruce — za vše i jí děkoval a jako malé dítě se rozplakal.

Do náruče pojala ho matka a konejšila ho líbeznými slovy: „Nemůžeme s tebou věčně být — to jen teď je ti smutno — když světnice prázdná tu straší. Rozárku si odpoledne přivezeš, a jako v ráji vám tu bude. Přijdeme ji s tátou přivítat.“

Odpoledne přistěhovala se Rozárka. Jel si pro ni mladý hospodář jako pro kněznu. Čtyři koně měl zapřaženy v žebříňáku, namázané postroje se na nich leskly jako nové, mosazné přesky, misky a kroužky vyleštěné svítily a třptyly se v jarním sluníčku jako z ryzího zlata. Peřinami vystlali u Roučků vůz mladé ženy — nasedaly naň — mladý sedlák postavil se jako jedle ve voze a vzal opratě do ruky.

„Strakatý peřiny na bidle visí —
starej se, Jeníčku, o koně lysí,“
zazpívaly rozmarně na voze ženy.

„Já jsem se postaral hned o celej vůz,
pojd, sedni, Rozárko, pojedeme už,“
zahleděv se do dveří, odpověděl Pixa.

Mlynárka vyváděla z nich uplakanou jeho ženu. Ohlédlá se teskně ještě jednou po mlýně kolem — ale jak oči její spočinuly na Janovi — odtrhla se od matky a skočila k němu.

Levicí okolo pasu vzal ji Jan a trhl opratěmi.

„Pomalu,“ napomenula ho matka — ale její hlas už zanikl v rachotu kol. Vyjel jakoby s pokladem ujižděl a bál se, že mu ho v poslední chvíli vyrvou.

Kudy jeli — po levé i pravé straně — v oknech i před
vraty plno hlav a plno zvědavých očí hledělo na ně.

Jako vítr přehnalo se čtverospřeží a zapadlo v Pixovic
statku. — „Jezdit ho Cimbura naučil,“ pochvalovali si tu
divokou jízdu sedláci.

Ten den večer, když ulehal Cimbura poprvé v Klá-
skovic chalupě — řekl sám sobě: „Konečně ve svém.“

Konec dílu druhého.

TŘETÍ ČÁST.

I.

Od té chvíle — kdy Marjánka Cimburova v Kláškově chalupě položila na bílý javorový stůl bochník chleba zavázaný v pěkně vyšivané, bílé loktuši — tenčici a kdy zatloukl Cimbura sám vlastní rukou do kouta nad stolem až pod samý strop skobu a pověsil na ni kříž s Kristem Pánem — od té chvíle přestalo se říkat v chalupě „Klášků“ a dostala nové jméno „u Cimburů“. — Na statku ožilo staré „u Pixů“. Nějaký čas to trvalo než si lidé zvykli, mátl se s počátku a přeříkávali se. Zvláště děti nemohly pochopit, proč se najednou má říkat Cimburovic statku „u Pixů“. Děti jsou posličkové velkých.

„Dones to Cimburům,“ řekl starosta Hamák po dlouhém už čase nejmladšímu synkovi. Kluk popadl lístek a jen se za ním zaprášilo.

„Tatiček vám posilají tuhle řákké lejstro,“ vyřizoval u Pixů a už se točil ve dveřích.

„Počkej, počkej,“ podržel ho mladý sedlák rozbaluje papír.

„Vždyť jsem si to myslil,“ usmál se — „to musíš, Vojtěchu, k Cimburům — tady jsi u Pixů.“

Chlapec zčervenal jako růžička. Hanbil se. Dobře věděl, kde ted strýc Cimburovic zůstávají — ale spletl se — zapomněl se nějak a tak po starém zvyku se sem rozeběhl. Jako ptáček lehké pírko do zobáčku — tak chytil Hamákovic Vojtík znova do ručky podávaný list a rozletěl se s ním ze statku do chalupy.

U Cimburů hanbou — že to tak spletl — zapomněl ve dveřích i na křesťanské pozdravení — celý zmaten položil papírek na lavici, a jakoby mu hlava hořela, upaloval k domovu.

„Počkej, počkej,“ volala sice na něho i Cimburka, která byla sama doma, sháněla po kapse nějaký krejcar nebo mls — aby poslička odměnila — ale klouče už se držet nedalo.

„I běž si, divochu,“ vadila se v duchu hospodyně. Cípem zástěry opatrně, aby lístku nějak neublížila, zvedla ho se stolice, položila na stůl a zatížila kalendářem.

„Co pak to asi bude?“ dráždila ji zvědavost a od kamen, kde strojila jenom tak všechni oběd — zakudlanou polévku nějakou a hnětánky — dívala se na zažloutlý, složený papír — „něco od ouřadu asi,“ hádala v duchu —

„a dobrého jistě nic — obsilka nějaká — nebo upomínka — ouřady když si na člověka vzpomenou — Pane Bože, pomoz,“ vrátila čelo Marjánka — „nejlíp to chytit a hodit do vokenčky — ať to uhoří — jen že tím bych nic nesprávila — přiletěl by jiný papír a ještě horší, s pokutou“ — a tak nechala papír pěkně na svém místě. Ponorila se do zcela jiných myšlenek. Vzpominala, jak pěkně se jim tu na chalupě žije. Od té chvíle, co překročili práh téhle chalupy — častokrát si šepetne muž „konečně ve svém“ — až ji to někdy zamrzí — jakoby mu někdy byla dala cítit, že u Pixů nehosodaří ve svém. Ale takoví jsou muži! Pavouci někdy — kteří předou síť svých zvláštních myšlenek i názorův. Cimbura ještě ze všech je pavouček jí nejmilejší. Jakoby omládl — točí se a běhá celý den — a Martínka s Mariannou prohání — trochu ho mrzí — že tu na chalupě nemůže koně chovat — ale za to hovězí dobytek mají, že se mu v Putimi žádný nevyrovná. A jak ten čas utíká! Usedla si při tom svém rozjímání na stoličku u plotny a počítala — jak dlouho tomu, co Vašíka jejího — hlavičku drahou — zem tlačí, co měl Jan svatbu — a co se oni přestěhovali sem do Kláskova. „Jak ta léta utíkají!“ povzdychlá si. — V tom zasyčelo na plotně jako v hadím hnizdě, kotouče páry i štiplavý zápach šířil se světnici. Jakoby uštknuta vyškočila Marjánka — holou rukou popadla krajáč za ucho a rázem ho odstavila až na cihelný okraj plotny. „To mám z toho,“ plísnila se v duchu, „že si vaření nehledím a v myšlenkách se toulám po minulu“ — ale pomoci si nemohla. Sotva dvě tři hnětánky v troubě obrátila, oheň v okeničce poopravila — už zase ji ty vzpomínky přilákaly ve svůj čarowný kruh. Nu, pěkně se jí život utvářil — musila si přiznat — a jen Cimburovi děkovat, že se jí ujal. Z močálu na sucho ji vyvedl u Pixů — děti po nebožtíkovi nejen vychoval — ale i živnost číšrou — bez dluhů jim odevzdal — Jan — jaký je chlapík — jak hospodaří — dvakrát ve dvou letech už křtili mladí — a František už také nejezdí u sládků u Skuhrů v Písku — už nevozi v kočáru ani jemnostpána děkana ani městské pány — ale tady v Putimi v hospodě „na staré“ u Srnků šenkují pivo — příženil se a dobře příženil; — a Cimbura — hle — ještě chalupu koupil — Martínkovi jednou ji předá a Marianně věno vyplatí. „Jakého to mám jenom muže!“ zavelebila polohlasitě — „ach můj Bože, hnětánky,“ vzpamatovala se náhle — to podezřelý praskot ji probudil — rychle otevřela troubu a už viděla, že je zle — dým se valil proti ní, vytahující placičky spálené skoro na uhel. Litovala toho božího daru a skoro plácic se tázala — „co se to dnes se mnou děje — jsem celá nesvá — a to všecko to psaní,“ vylévala si zlost a nevraživým, zlostným pohledem zavadila zas o ně. Leželo

tam na stole neviňoučké, bělavé jakoby usměvavé. „Že tě spálím!“ přiskočila k němu Marjánka — a už už sahala po něm, když ozvaly se venku na zápraží kroky a veselé hlasy. To Cimbura se synem i dcerou vraceli se z louky. Venku byla „rozbříšť“ — mrazy povolily — sníh tál — „jarní voda“ se čekala a proto stoky na lukách musily být v pořádku. Bylo slyšet jak venku na zápraží odkládají rýče, motyku a lopatu — Martin jak jde rovnou do chléva a Marianna jasným hlasem jak volá na dvůr „puta, puta, putputput“ — jenom hospodář vyzul dřevinky, vcházejí v punčochách do světnice.

„Pán Bůh tě pozdrav, muži — že už přece jdete,“ vitala ho celá uzardělá žena.

„Dejž to Pán Bůh — stalo se něco? Kamna ti kouří asi — vymetu je.“ —

„Nevymetej — nekouří kamna — ale já hnětánky peču a spálila jsem je — a to jen pro to psani tam, co na tebe na stole čeká.“

Cimbura podivil se na stůl a optal se dřív než se ho dotkl:

„Kdo je sem přinesl a od koho je?“

„Vojtíšek Hamáků je přinesl, ale než jsem se optat mohla, kdo je posilá, kluk — pudivítr utekl, tak že ani od cesty nic jsem mu dát nemohla.“

„Tak je od starosty a podíváme se hned — co v něm,“ a sáhl po listku. Chvíli do něho hleděl a pak řekl ženě: „to je zlé psaní — ani jsem si nevpomněl — ale na mne vzpomněli si páni — to je los pro našeho syna Martina — vytáhli ho k odvodu. Bude jistě také vojákem.“

„Co povídáš? Já myslela až za rok že bude rekrutem.“

„Povidám, co tu stojí černé na bílém“ — více slova nepromluvil a vyšel ven.

A přišlo jaro do Putimi. Lidé i stromy dávají se k jaru stríhat a holit — jenom že lidé chodí k holiči, ale ke stromům chodí holičové sami — řežou a lámou jim uschlé větve a stríhají koruny. Jaro je! Cítí je lidé i zvířata i stromy. Lidé kupují si nové šaty, zvířata línatí — a stromy také už si vybraly a objednaly nové, zelené, květy poseté roucho.

Do té radostné doby kladou vojenští páni tak smutnou událost jako odvod k vojsku. Ve Vodňanech, Mirovicích, Březnici, Blatně, Strakonicích, Volyni, Horažďovicích, Sušici — ba až v Hartmanicích, Kašperských Horách, Plánici, Klatovech, Nýrsku a ovšem také a hlavně v Písku odvádějí synky k 11. regimentu. Boty uherky na nohách a klobouček s tim nešťastným losem za pentlí šel letos i Cimburovic Martin časně ráno za muzikou mezi rekruty. Matce nedalo, aby se k polednímu nerozběhla do Písku.

„Tu máš klobouk,“ volal na ni starosta Hamák hned na růžku, „Martin si koupil modrou čepici s růžičkou,“ a podával jí černý klobouček. —

„Odvedli ho?“ vykřikla matka a nohy se pod ní zahvěly leknutím.

„A snad jsi nemyslila, že ho pustí?“

„Kde je? Kde je?“ ptala se nedočkavě.

„Kde by byl — v kasárnách je — k večeru ti ho přivedem.“

A přivedli Martina, přivedli. S pláčem vítala ho matka, s úsměvem vítal ho otec. „Musí to být — tak nač se krmoutit — tři leta utekou jako tři dny — svět a lidé poznáš — pořádku zvykneš, poslouchat i poroučet se naučíš. Zkazíš-li se, domů nechod a k nám se nehlas,“ tak loučil se potom po sv. Václavě Cimbura se svým vlastním synem na náměstí v Písku před kasárnami.

Martin narukoval. V chalupě po něm tesknili. Sesedli se k sobě — úze ještě jakoby se k sobě přivinuli — otec s matkou a dcerou Mariannou — a nízká došková chalupa — jako slepice na kuřatech sedíc při zemi, přikrývala je. Všichni vzpomínali na Martina — vzpomínali na něho i Jan i Frantík — když „na hrátky“ přišli se ženami a dětmi k Cimburům buď v neděli odpoledne po požehnání anebo v dlouhých zimních večerech.

A zvláště teď — kdy se znova počaly troustit pověsti o hrozící válce. Všude plno toho bylo i v novinách i v kalendářích. Po poutích a výročních trzích chodili „zpěváčkové“ a na ohromných obrazech kříklavě malovaných ukazovali žasnoucí divákům ukrutnosti, jež páše ohavný Turek na bratrech Slovanech — na křesťanech na dalekém jihu — na Balkáně.

Lehce vznětlivá krev mladíků se bouřila, pěstě zatírali mužové a ženy s pláčem se odvracealy — když slyšely tu dojemnou písni:

„Kdo jsi křesťan pravý,
slyš, co Turek dravý
na křesťanech páše,
vraždí bratry naše.“

Písni do podrobnosti uváděla, jak „psi janičáři — nože rozpalujou a těhotným ženám život rozparujou“ — jakých ohavností dopouštějí se na mužích — jak jim uřezávají uši i nosy — a takto zohavené, srubané hlavy jak „na hanzárech nosí“ — jak na koly je narážejí — jazyky z úst rvou — jak ani dítěk malých a nemluvných neušetří, ale nejvíce pobuřovalo „jak nevinnou pannu zavlekou do stanu“ — jak jí „prsy utínají — až ji utýrají“ — — .

„Krev potokem teče,
uchopte se meče,
o věrní křesťané,
ať už to přestane“

přímým vyzváním končila písni, jež se prodávala i s notou a obrázkem po dvou krejcarech. Šla na dračku, vykonávajíc znamenitě své poslání — připravit náladu pro válku, ku které se schylovalo. „A že to nás císař pán trpí“ — „ať se spojí s Rusem a vyžene Turka do Asie někam,“ nedočkavě — z důvodů náboženských i vlasteneckých žádalo veřejné mínení. Dočkalo se.

Roku 1877 vzplanula válka rusko-turecká — car Alexandr II. tasil prvý meč za svobodu slovanských národů — Rusové překročili Dunaj — potom Balkán — dobyli po kravých bojích průsmyk Šípku a konečně pevnost Plevno. „Plevno padlo — sláva Rusům,“ ozývalo se po Čechách — města i vesnice na oslavu pořádala slavnosti, průvody, illuminace — ba i mše sv. v mnohých kostelích sloužili. Zase se zpívalo po trzích a poutích:

„Osman paša u Plevna
dostal ránu do stehna
a že nechtěl pevnost dát,
stříhali mu na kabát!“

V každé vesnici měli alespoň pět psů, kterým říkali „Osman“, nebo „Turek“ anebo „Sultán“. Ale ku podivu . . . vláda naše se neradovala. Četníci stíhali pořadatele slavností — oslavy zakazovali — ruské sympatie dusili. „Co to? Proč a zač?“ ptal se prostý rozum Cimburů i jiných. Nechápali, že rakouská diplomacie žárlí na úspěchy ruské, nestarali se ani teď o politiku zahraniční, nic jim nebylo do evropských mocností, které se obávaly sily Ruska, kdyby se zmocnilo Cařhradu — a proto je zastavily ve vitézném pochodu, donucujíce uzavřítí míru. Nespokojenost, ba přímo trpká rozhroženost ozývala se všude — až konečně vzešlo všem světu.

„Mašírujem do Chorvátska,“ psal z vojny stručně Martin, ale za to srdečně, až dojemně se s nimi loučil.

„Mí zlati rodičové, nevím, shledám-li se na tomto světě ještě s Vámi a Vy se mnou a tak Vám za všecko ruce i nohy libám a nastotisíckrát „Zaplať Pán Bůh“ říkám. Půjdeme ještě k zpovědi a přijímání, tak Vás srdečně prosím, abyste mi odpustili všecko. Vím, že jsem Vás někdy neposlechl, někdy zlobil, někdy zarmoutil i sestru Verunku s Mariannou, prosím i bratry Jana i Francka, všichni mi odpusťte všecko, v čem jsem se od svého narození proti Vám prohřešil a za mně se modlete — tuze často se mi o Vás všechných a o celé Putimi zdává a protože nevím, vrátím-li se tam, tak je všecky

v Putími, strýčka Hamáka, Černocha, Roučka a všecky ostatní, i všecky chlapce a děvčata ode mne naposled pozdravujte.“

Hlas zatrásl se Cimburovi a s bídou dočetl, že Martin zůstává vždy a všude až do hrobu tmavého jejich věrný a vděčný syn. Pak už zprávy naplňovaly noviny, že Rakousko obsadí Bosnu a Hercegovinu. Celý třináctý armádní sbor pod generálem Filipovičem stál soustředěn a k pochodu připraven na řece Sávě. Dvě neděle před poutí dověděli se v Putími u Cimburů, že jejich Martin s vojskem překročil Sávu a „táhne na Turka — Hadži Loju.“

„Bude to u nás smutná pouť,“ naříkala Marjánka — „možná že nám syna zastřeli,“ a všecky hrůzy turecké — jak je v písni slyšela i na obrázcích viděla vybavily se jí v ustraně mysli.

„Ženo málověrná,“ káral jí Cimbura — „stál jsem v ohni já — stáli v něm i Jan s Františkem. Bůh nás chránil — Boha vzývej a předčasně nenaříkej.“

„Vždyť to ani žádná pořádná vojna není,“ těšil matku rozvážný Jan — „to není Prusák — hrst povstalců stojí proti nám — za nějaký týden se vzdají a bude pokoj.“

Ostatně velkým a dlouhým nářkům a útěchám ani valně čas nepřál. Zně byly v proudu . . . Obili v tom roce stalo krásné, husté a jako háj vzrostlé. I kulatiny — hráchy a čočky — se povedly jak náleží — a Cimbura tělem duší sedlák, zvláště vásnívě rád sekal obili. Kosa je strašný nástroj selský. V ruce Cimburově na kosiště ocelovým okem — kosírem — připevněná stávala se dvojnásobně hroznou. „Cimburovu kosu“ znali v Putími a snad v celém kraji. Byla podiváná na Cimburu, když si o výročním trhu v úterý před Božím Tělem anebo až o sv. Maři Magdaleně v Písku kosu vybíral. Půl sáhu délky nejmíň musila měřiti, pěkně zahnutá a pružná zvonit musila jako střibrná a sekla-li do hřebu, musila zranit hřeb a neporanit se sama — tak tvrdou chtíval . . . Pak si hledal Cimbura k ní brousek — ne drsný, ne hladký — ne měkký, ne tvrdý — pravý „horický“. — Od „Stachů — světáků“ opatřil si nejen dřevěnky a vidle, nejen hrábě a násady, ale i kosiště hrabici opatřené a jeho „Stach“ co měl doma na Královských Stařích schovanou míru Cimburovy nohy — z nejlepší břízy vystrouhl kosiště lehké, pružné, ale silné — a kdokoli po něm na vozík sáhl, na každého volal: „to je na zakázku — toť kosiště Cimburovo z Putími“ — každý si je sice prohlédl, ale pak je uctivě stranou odložil.

Konečně Cimbura nasadil si kosu, narazil ji kladivem — zkoušel, nehýbe-li se — a vyšel za ranního jitra — nejraději v ponděli — k žitnému poli. Ranni větérek čechral mu dlouhé vlasy — zralé, těžké, ohnuté klasy šustily jakoby se před ním strachem chvěly. Cimbura obnažil hlavu —

klekl si na kraji pole do zelené trávy na orosenou mez — kosu položil si na rameno — objal ji sepjetýma rukama a pomodlil se. Krížem se naposled požehnal — povstal — „s Pánem Bohem a naspě nám Pán Bůh,“ řekl a žeň počala. Sekl poprvé, podruhé — vždy hlubší byl záběr kosy — vždy širší byl řad — jako živý had syčí a klouzá bílá lesklá kosa obilím — strnisko roste za Cimburou jakoby je přistříhal a obili se klade k zemi tiše, odevzdaně . . . Po každém seknutí Cimbura o celé svoje šlapadlo pokročil a jeho nohy zůstavují po sobě v poli dvě čáry — přímé — rovnoběžné, jakobys pravítkem naměřil a nakreslil.

Takový je Cimbura sekáč. Nejen že ho nikdo nepředstihne, ale nikdo se mu nevyrovňá, nikdo za ním nestačí. Proto neseče v řadě s ostatními — ale sám si proseká a odměří díl a na zabraném kuse hýří potom strašná jeho kosa . . .

První den byly žně. Spokojen vracel se Cimbura k včeru domů. Na rameně nesl si kosu — jako prapor z bitvy kdyby odnášel.

„Vi—áááp—no. Vi—áááp—no,“ znělo mu vstříc táhlé volání ze vsi.

„Vápeník!“ pomyslil si Cimbura. — „Toť jako by se s nimi v Čachrově pytel roztrhl — to už je druhý v týdnu.“

„Vi—áááp—no. Vi—áááp—no.“

„A nějaký nový — ani kloudně volat neumi,“ naslouchal Cimbura, lituje ho v duchu. Od neznámého člověka kdo pak koupí? Nač se chytat nového, když nám starý neublížil? A pozdě — až po všech jede ten nešťastný člověk.

„Vi—ááp—no. Viáááp—no“ — jakoby úpěnlivě znělo to volání do podvečerního ruchu, který šuměl vesnicí — ale Cimbura došel domova, o milého vápeníka se víc nestaraje.

Sám teď s dcerou Mariannou poklizel dobytek, vážil vodu, řezal řezanku a chystal stelivo.

Tak tak že byl s úklidem ve stáji hotov — přihrнал se k Cimburům Jan. Neslychaná věc! — ve žněch, aby si šel Jan „na hrátky“ jenom — a proto všichni se ho u Cimburů lekli.

„Co pak se vám stalo,“ vyběhla mu naproti matka.

„Hle — Jan — to se něco přihodilo,“ pomyslil si Cimbura a vykročil od stodoly proti němu. I Marianna vykoukla ulekaně z chléva — když zaslechla Janův hlas při pozdravu.

„I nám nic,“ tíšil je mladý sedlák — „ale ten cizí vápeník, co tu před chvíli jezdil, zastavil před námi — vešel ke mně a povídá: sedláku, prosím vás, noclehujte mně u vás — kůň se mi rozstonal a nemohu dále.“

„A co jsi mu řekl?“ vpadel nedočkavě Cimbura.

„Co jiného — než otevřel jsem vrata dokorán a pozval

jsem ho: zajedte jen na dvůr — mám vejražní stání v mařtali. Vezměte za vděk!"

"Dobré," oddychl si Cimbura, „neboť všechno lze si vzít s sebou na cestu, jen noclehу ne."

„S vozem zajeli jsme pod kůlnu — koně odvedli jsme do stáje — a vápeník sedí u nás a naříká o koně. Tatinku, prosím vás, pojďte se podívat, co koní je a poradit, čím mu pomoci."

„Hned, chlapče, hned," a už si oblékal kazajku. Cestou se vyptával, cože kůň? zere? pije? kaše?

„Nic takového, tatinku — srst jenom ježí a smuten — hlavu k nohám spuštěnou — u plného žlabu stojí — ovsa se netkne — sotva na nohou se drží a každé chvíle myslí, že už se svalí. — A je to šiml," po chvíli ještě dodal Jan. Věděl, šimly' že má tatinek v lázce obzvláštní.

„Tak, šiml — hm — to mívají vápeníci obyčejně — aby nebylo znát na koni prach — jsou lenoši mezi nimi — kartáč jim nevoní."

Na českém jihu ve starých statcích dosud mívají u koňnry „vojanské stání“. Než byly postaveny jízdecké kasárny, bývali tu dragouni, huláni, husaři i kyrysnici rozloženi na zimních kvartýrech a v Putími dosud — rok jako rok o manévrech mívají „na kvartýru“ v každém statku nejen vojáka, ale i koně. Sem rovnou zaměřil Cimbura. Sluníčko zpadalo a otevřenými dveřmi i okénkem padaly sem mdlé, chladné už, poslední jeho paprsky.

Cimbura spatřil starého, sedřeného, špatně živeného a hleděného koně. Zlost i litost současně vstoupily mu do srdce. Zlost platila vápeníku — litost patřila koni. Ten tu stál apaticky — oči přivřené — nohy pokleslé — hlavu svěšenou — a tak tu stál i jeho majitel — starý, scvrklý, na kost a kůži vyschlý vápeník. Cimbura obrátil se k němu — ostrou výčitku měl už na jazyku — ale jak spatřil tu smutnou, vrásčitou tvář — jak pohleděl do těch bojácných, plachých očí — spolkly výčitku — ulehla v něm zlost a litost přenesla se i na toho starce zde.

„Odstrojme koně — ulehčí se mu," navrhl Cimbura a hned s Janem k němu přistoupili a chápali se chatrného postroje.

„Hle, je to hřebec —“ podotkl Jan, rozpínaje mu podocasník.

„Ano, hřebeček je," kýval vápeník, „ale dobrý jako dítě — kuřeti neublíží — bát se ho nemusíte.“

„Kdo by se ho bál!“ uražen nakvašeně odpovídal mladý sedlák, „není mu do žertu — hnout se nemůže.“ Ale Cimbura mlčel — jako hrob mlčel a ruce rozpinající podpěrku a pořibetník znatelně se chvěly. — Konečně řemen z přesky

vytáhl — řemeni i s postraňky po koni ke krku, k chomoutu shrnul a na vychrtlý hřbet se podíval.

V srsti černala se povědomá mu skvrna. Mezi tisíci by ji Cimbura poznal — jediné jedno zvíře jí mělo — a to byl jeho milovaný, nezapomenutelný kůň — Běláček. Ke hlavě skočil Cimbura a odklopil mu primhouřené víčko. Mrtvé, bílé oko, vyhaslé, vyšupnuté objevilo se v nečistém důlkú.

„Běláčku můj, mé zvíře zlaté — jak se to spolu shledáváme“ — náhle zavolal Cimbura.

Jako zkamenělý stál Jan s chomoutem v ruce — jako sloup stál vápeník — také kůň ani se nepohnul — tupě, bez hnutí stál — pouze z nohy na nohu přešlápl . . .

V tom hrozném, zoufalém tichu první ozval se opět sám Cimbura. Odtrhl se od koně a přistoupil k vápeníkovi.

„Přiteli, povězte, kde a jak jste k tomu koni přišel? Tu v té stáji se ten kůň narodil, tu vyrostl a tu já ho odchoval.“

„Po vojně s Prajzy — před dvanácti lety — ve Švihově na trhu od koňače za šest desítek jsem ho dostal — měl mnoho koní — všechny vojanské a vybrakované — tu ten měl a má bičem vyseknuté oko. A že pravdu mluvím — tu vidíte vypálený vojenský cejch“ — a ukázal rukou koni na stehno, kde se rýsovalo vyžehnuté velké písmeno „M“.

„Marengo říkali mu na vojně“ — vzpomněl si Jan.

Ale Cimbura neslyšel. Kroutil už věchet z ovesné slámy a stručně poručil: „dones putýnku vody“ — namočil věchet a počal třít Běláčka. Nohy mu třel, záda i plece. „Bídně — ach — bídně tě krmili,“ naříkal, když ucítil pod rukou vystouplá žebra.

„Nemějte za zlé, pantáto,“ uznal za dobré omluvit se vápeník — „bída je zlý host — dokud jsem měl já, měl i kůň — trpím já — musí trpět i kůň — cítil jsem, že to s ním jde s kopce — ale přece na cestu jsem se vydal — Písecko není můj kraj — dál k Táborskému jezdíváme — ale volky nevolky musili jsme se vrátit k domovu — a brát vesnice na zdař Bůh — jak na cestě leží — abychom hladem nezašli. „Alespoň týden to vydrž,“ prosil jsem šimla, „alespoň vůz domů mi dotáhni — na cestě mne — v cizině — neopouštěj a nenechávej samotného — co sobě počnu bez tebe?“ Tak jsem šimla před chvíli ještě prosil — než jste přišli,“ naříkal vápeník zlomeným hlasem.

Srst lezla Běláčkovi z těla, špinavá voda tekla s něho — a Cimbura s Janem drhli ho dál. Kůň držel a zdálo se, jakoby ze své tupé lhostejnosti se probíral — i hlavu zvedl a obroku okusil — ale bez chuti, mdle — jakoby sily v čelistech neměl rozhodat jako broky tvrdý oves.

„Dost,“ řekl konečně Cimbura, když už kůži milého zvířete byla čistou — růžovou — a sám přinesl houně a balil do nich starého hřebce. „Vydrži-li do rána, vojenského

zvěrolékaře z Pisku k němu přivedú — a teď ho nechme v pokoji.“

Všichni poslechli a v tichu se rozešli. Ale ještě toho večera roznesla se vesnicí podivuhodná zpráva, že se do vsi vrátil Běláček, Cimburův Běláček — ten co nes do ohně u Střezetic v roce šestašedesátém Windišgréce. — Sedláci troušili se k Pixům a nedali pokoje ani vápeníkovi, ani Janovi, ba ani koni — a tomu nejméně.

Ustrašený stařec znovu a znovu musil vyprávěti, jak ke koni přišel, Jan znovu otvírala laťové dvéře a voditi hosty k Běláčkovi. Každý, kdo spatřil ty trosky koně — zachvěl se litostí. Nejvice Frantík — jenž sem přiběhl z hospody od Srnků, kde od hostů slyšel, jaká vzácná návštěva k Pixům zavítala. — Běláček že se vrátil . . . Přišli všichni, které jako děti kůň — když býval ještě hřibětem — po pastvě nosíval, přišli i vysloužili vojáci Kavalír a Václav Sekyra — ten, který za Běláčkem projel na svém valachu šikem pruských dragonů — kyrysníků i husarů — přišli přivítat Běláčka i starí sedláci, i kovář se sedlářem a pastýřem. K vůli hostu — konec postu. Modré s nebe byli by mu snesli, jen kdyby Běláček chtěl. Nabízeli mu píci syrovou i suchou. Křehký jetýlek — i výborné seno. —

„Jez, Běláčku — to je seno s Jirovky — vždycky ti chutnávalo,“ domlouvali koni — „tohle vyrostlo „na utopené“, čichni si aspoň jak voní — a chuť se ti sama dostaví,“ „hle — Běláčku — seno s Postřihačky — ve dvou dnech usušené — ani jednou za kosou nezmoklo — drobné jen se trolí,“ tak prosili starce-koně jako malé dítě — mazlíli se s ním — domlouvali mu — laskominy dělali — pochoutky a mlsnoty snášeli a vychvalovali . . .

Ale hřebec stál s očima zapadlyma — pod houněmi zdvihal se jeho ostrý hřbet a vysedlé kyče — chvílemi se zachvěl a chraptivě vzdychl.

„Mele z posledního,“ první vynesl nad ním ortel pan otec Rouček a ukázal na nohy. Ty jakoby tuhnout počaly — natahovaly se — ocas od těla odstával — pysky se odchličovaly — jazyk z dásní vypadl a Běláček najednou jako by střelen, skácel se k zemi na slámě. Temná rána — jako by balvan se sřítil — zaduněla chlévem. Poplašený dobytek trhal se na řetězích — teskně bučel a koně bázel a bojácně řehtajice hleděl sem přes ohrady svých stání. V němém tichu stáli sedláci a jen starý vápeník zaplakal a hlasitě zanaříkal: „jak pak se teď dostanu s vozem domů?“

Ta otázka jakoby řeč všechném vrátila. „Buďte bez starosti,“ horlivě ho hned ujišťovali — „vápno si rozeberem — zaplatíme — a s prázdným vozem domů vás dopravíme — jsou sice žně — ale čtyrma — budete-li chtít — čtyrma od nás pojedete — abyste na Putím nezapomněl.“

„Skočte pro Cimburu,“ ozval se hlas.

„Spát ho nechte — nevolejte ho — litost mu uspořte,“ překřikovaly ho hned hlasy jiné.

„Kam ho odklidíme?“

„Ras má na něho právo.“

„Rasu ho nevydáme,“ prohlásil stručně, ale rozhodně hospodář — „u nás pod jabloní v sadě leží jeho matka — klisna Divoká — co ji tatínkovi darovali nebožtík Kovanda z Hradiště — vedle ni ať leží i Běláček.“

„Budou s tím opletačky — komise ho bude chtít vidět.“

„Beru to na sebe,“ prohlásil starosta — „podej rýč a motoky.“ —

Než zašel k ránu měsíček — černá země skryla slavného hřebce — který podivnou náhodou přišel dómů umřít. Drnem znova zarovnali jeho hrob — s jabloně — ten rok plody obalené — padala rosa jako slzy, skrápějíc osmahlé šíje tiše se rozcházejících sedláků. — — —

II.

„Co to zvoní? To že putimský zvon?“ zastavil se na návsi Cimbura — zdvihl hlavu a poslouchal — zdálo se mu že je puklý, nakraplý a chvílemi zas, že zní dutě jakoby z pouhého železa byl . . . To se vracel od Pixů ze statku. Před svítáním tam běžel — náruč vresu nesl — aby vresem Běláčka znova vydrbal, ale přišel, když už sousedé skládali pod kůlnou hromádku vápna — vypláceli vápeníkovi peníze a Janův čeledin zapřahal koně-licháka, aby prázdný vůz s vápeníkem dopravil do Čachrova.

„Do tří dnů tě nazpět čekám — cestu zpáteční si pamatuji — kůň dobře nese — zpět pojedeš na něm,“ promluvil hospodář a vůz se rozhrčel.

Cimbura v přítmí se přikrčil, beze slova vytratil se zpět na náves a zamířil k domovu.

„Tak už je po něm,“ řekl mu vnitřní hlas — „už ho jistě zakopali — a jistě do sadu pod panenskou jabloně.“ Duše mu celá sesmutněla, tak že ani zvon, vyzvánějící ranní klekání nepoznával, ani ptáků v korunách stromů švitořicích si nevšímal — ani volání drůbeže — kohoutí zpěv — husí štěbety a kachní krik neslyšel a nevšímal . . . „Hrách, hráč, hráč,“ volal kačer — ale volal marně — marně holubi vylétali z budníků — nic — pranicoucí nic neviděl Cimbura. Jakousi setrvačnosti veden — více po paměti nakrmil, vyčesal a napojil dobytek — a šel snidat.

„Co pak že nemluvíš?“ optala se ho Marjánka.

„Není mi do řeči — však se dozvíš,“ odbyl ji muž — udělal kříž a s kosou na rameni odešel na pole.

Ne na dva — ale dnes na tři kroky široké řady sekal Cimbura — sekal — ale na práci nemyslil — u Běláčka dlely všecky jeho myšlenky. Vzpomíval si na něho, viděl ho jako hřibátko neohrabané klátit se dvorem — běhat jako pejsek za dětmi — ke škole chodit — na pastvě se prohánět.

I jeho život při tom mu na povrch duše ve vzpomínkách vyplynul jako olej nad vodu. Jeho dvojčata malá — Vašik s Martinkem batolí se Pixovic dvorem — koník s nimi. Jan s Františkem a Verunkou honí se sadem — koník za nimi. Do chomoutu musil — a tahat jako šroub se naučil. Hrdinný, nelekavý a nebojácný kůň se z něho stal. Do ohně šel, do hořícího lesa stejně jako do vody se vrhl. Potom mu ho vzali na vojnu a dali pod sedlo. To byla jistě nejsmutnější doba Běláčkova — i jméno mu vzali — a práci zbytečnou konal — ale i tu konal čestně a slavně — on — selský kůň — měl zůstat u vozu a pluhu.

Stalo se jinak a nikdo za to nemohl. Jako trest na dešťa Běláčkovi doba ponižení — jako žebrák potuloval se světem s vápeníkem — každý den viděl jinou ves — a stál na jiném stání. I nouzí poznal — hladu se jistě chudák natrpěl — obroku zřídka okusil — sotva senem, nejčastěji holou slamou ho krmili a bič ucítil. Svědčili o tom krví nalité pruhy na jeho zadku — a to bylo Cimburovi nejvíce lito — proto na vápeníka zanevřel — slovem se s ním nerozloučil — na Běláčka se nepoptal. Ale štěstí Běláčka neopustilo. Umírit domů přijel a to Cimburu těši. Výš po obloze kráčí slunce. Žhavé jeho paprsky bodají jako střely.

„Zatracená selská práce,“ ozvalo se za Cimburou. V půli sekuna klesly Cimburovi ruce. Nedosekl, ale obrátil se na Paroubka. Poznal ho po hlase. Paroubek člověk-lenoch, který chodíval do Vídni na práci — buď na stavby podávat zedníkům anebo do cihelen. Letos po jaře stonal a promeškal „saisonu“ — protloukal se u sedláků a na žně přijednal ho Cimbura. Na něho přísné oči upřel sedlák. Viděl, jak rukávem stírá si pot a kláti se s ostatními ke koší, ze kterého Marjánka vyndávala svačinu. Pecen chleba, nůž a hrneček pomazánky. I Cimbura položil kosu a poslední usedl si k ostatním na mez. I on nožem do chleba zajel, když k němu kolem došel, i on lžíci sladkého tvarohu si nabral a mléčky pojidal. Když všichni dojedli, dojedl i hospodář a vstal. Z kapsy měchuřinky vytáhl, podal Paroubkovi mzdu za celý den a řekl mu s ledovým klidem:

„Nedotýkej se kosy ani obilí a odejdi s mého pole v pokoji.“

Sekáč vyvalil na sedláka oči: „proč mě vyháníte?“ optal se vzdorně.

„Kleješ, brachu, na mém poli toho netrpím. Selská práce je tvrdá práce a vyžaduje trpělivosti, kterou nemáš.

Konáme tu sváte dílo — kosíme boží dar — chléb nás vedejší — který Bůh nám požehnal. My sedláci modlime se na poli, aby Bůh úrody zemské dáti a zachovati ráčil — modlime se, aby každý, kdo z našeho žita chleba pojí, z naší pšenky jídla okusí, aby se cítil šťastným a spokojeným, proto treba pracovat radostně a ne se zlostí, seber se a odejdi mi s očí, aby tě neviděly.“

A Paroubek neměl odvahy se vzepřít. Jako spráskaný sebral kazajku a odplížil se s pole. Nikdo se ho nevšiml, nikdo mu ruky nepodal, nikdo se s ním neloučil, jakoby byl prasičinou stížený.

„Hospodář se hněvá,“ pomyslili si ostatní a mléčky vraceli se k dilu. Odběračky k sekáčům — vazačky k hrstem a mandelíkům.

„Nešťastný den mám dnes,“ rozjímal si dálé Cimbura — „špatně mi začal — jak pak mi asi skončí?“

Pot lila se mu s čela, promočená košile lepila se na tělo, ale Cimbura sekal dál — necítě se — neohlížeje se — až zahrčel vlak na kolejích a před putimským nádražím prudce zapískl.

„Jedenáctka,“ mírným, jakoby bojácným hlasem ozvala se za otcem Marianna — ona jediná — po otci statná — postačila mu odebírat. Cimbura odtrhl hlavu od země a obrátil ji k slunci, pohlédl na svůj stín a řekl krotce: „ano, už padlo jedenáct — jak to uteklo — pojďme domů,“ hned všichni opouštěli pole — a hrnuli k cestě. A všude kolem od práce zvedali se ženci, radostně se pozdravovali, volali na sebe, jeden na druhého čekal a polní cestou jakoby z chrámu se ubírali, v zástupu kráčeli ke vsi. Na okresní silnici vyústila cesta — po kopečku seběhli dolů a už se tu krčily krajní chalupy putimské.

Ale tam pod vrškem stál vůz, koně v něm zapřažené a koči opravoval cosi na voze ovršeném bednami. Všichni ho znali. To je vůz píseckého povozníka — jezdívá na ražické nádraží, voze tudy kamenné uhlí mirošovské i plzeňské pivo i v bednách sušické sirky a sám Bůh milý vi, co všecko. Povozník jako pán — nejezdí sám — ale má čelediny a koně — kteří pro něho vydělávají. Koči spatřiv žence, spěchající k domovu, seskočil s vozu hned, popadl opratě a bič a poručil koňům „bij!“ — šlehl podsedního, šlehl náručního — rozkázal znova „bij!“ — jeden kůň skočil do předu, druhý skočil do zadu — ale vůz s místa se nehnul.

„Vězí,“ vykřikl kdosi mezi ženci. Všichni zahleděli se na vůz, na koně i na kočiho. Jaká hanba! Tolik očí se divá a on nemůže vyjet. Přijdou blíž — shrnou se mu kolem vozu a pomohou tlačit — vytlačí mi vůz ochotně až na kopec, ale tam se mi vysmějou a kdykoli Putim pojedu — chlapci i dívky budou se mi posmívat... Tak rozvažoval

kočí, usuzuje: „musím vyjet hned stůj co stůj,“ a už zasvištěl vzduchem bič. Koně se vzpínali — poděšeně uskakovali, uhýbajice se ranám stranou od voje — ale nezabrali, nevzali.

„Nebij,“ z daleka zavolal Cimbura a pospíšil.

Ale kočí jakoby ohluchnul i oslepnul — švíhal dál a právě do těch nejcitlivějších míst — pod břicha a přes hlavy.

„Pacholče, povídám, nebij!“ o poznání silněji zakazoval Cimbura, přidávaje opět do kroku.

Hněvem zapálený hoch obrátil bič a tloukl koně rukovítkou. Ale už stál u něho Cimbura — odhodil kosu do příkopu a jediným hmatem vytrhl mu bič. Byl to Cimburovi dobré známý těžký bič formanský a na jeho řemínce naděláno bylo ještě uzlů, jen aby rány byly citelnější.

„Ach, takovým bičem bili snad i Běláčka“ — kmitlo se hlavou Cimburovou — a v té bolesti i zlosti obořil se na kočího: „Dám ti jen jednu takovou, jaké sázíš koním“ — bič zasyčel a přetáhl hocha po zádech. Ten bolestí vyskočil — vykřikl — a hned až na zem dosedl, drže si oběma rukama bolestivé místo.

„Vidiš? A co tys jich naložil koním!“ dodal rozhněvaný sedlák a nevšimaje si ho více, obrátil se k potahu.

„Hlupák jsi a darebák — máš zatažený „šlajf“ a nevidíš to — vůz nenamažeš a to chceš jezdit?“ vyčítal zlostně roztáčeje brzdu. Kolem vozu chumelilo se lidí jako čmelíků. Jak Cimbura na koně mlaskl jazykem — zatlačili všichni — vůz se hnul — koně radostně — dychtivě zaledhli prsama do chomoutů a vyjeli lehce — bez křiku a ran.

„Takovi tahouni — a ty ničemo je zkazíš,“ neubránil se nadávkám rozčilený sedlák. Čeledín stál v uctivé vzdálenosti — a teprve když Cimbura popošel kus cesty od něho — obrátil se za ním a volal „já vás znám, vy jste starý Cimbura, žalovat vás budu.“

„I jen žaluj, neřáde, žaluj,“ pro sebe zahučel si sedlák, ani se neohlédaje — jakoby se ho to vůbec netýkalo.

Ale jedno slovo bodlo Cimburu — přívlastek „starý“. Slyšel je poprvé a zamyslil se nad ním. „Hm — to klouče má pravdu — daleko-li pak mám do sedmdesátky — sedivím a Franckovy, Štěrbovy i Janovy děti mi říkají „dědečku“ — ano — ano — stárneš starý Cimburo“ — a docela smířen s tím novým titulem vešel pod svoji střechu.

Jsou v lidském životě dny šťastné, slunné, kdy s úsměvem ráno vstaneme a úsměv nesejdě s našich rtů ani když večer usínáme. Ale jsou i dny smutné, horké, o kterých naskočí nám na čele o jednu vrásku více a ještě když uleháme, šeptáme si „Bože můj, co mne ještě dnes asi potká?“ — takový trpký den od samého rána prožival Cimbura. Sotva domů přišel, šla mu vstříc Marjánka. „Přišlo psaní od

Martina a pan farář ti poslal noviny,“ oznamovala mu se smutnou tváří.

Cimbura si sedl a vzal do ruky synův dopis. „Už na pismo nějak nevidím — kali se mi zrak — inu stárnu,“ povzdychl si a přistoupil k oknu. Martinův list i noviny souhlasně potvrzovaly, že to tažení do Bosny není „jen tak“ — že neskončí „bez jediného výstřelu z pušky“, naopak že začíná vojna zlá s nepřitelem neviditelným, který vše možně vyhýbá se otevřenému boji v širém poli, ale za to zákeřně čihá ukryt za skalisky, po vrškách, v domech a chatrčích a když vojsko klidně kráčí na pochodu — spolehajíc se na své zvědy a přední stráže — náhle třeskou rány — a tři čtyři v řadě kácejí se k zemi. Vojáci klesají vedrem, trpí žizni — nemocných plno — i raněných a mrtvých.

„Má zlatá ženo — modli se k Bohu — aby nám anděl strážce toho chlapce tam ochránil — bude to zlá vojna — protože dlouhá — to neskončí jako s Pruskem za čtrnáct dnů,“ smutným hlasem rozpoval se Cimbura a srdce stáhlo se mu úzkosti. „Aby mi tam tak Martina zabili — co bych si počal — já stařec,“ a citil, jak nohy pod ním se lámou. „Pán Boh nedopustí,“ ozval se mu v duši hlas — hlas silný — plný důvěry v Boha a posilil, ba vzpřímlil znova skleslého Cimburu. Vyšel ven a ze dvora na přivítanou ozval se tlumený kohoutí zpěv. Oči hospodářovy hledaly hned po dvoře slepičího vojevůdce, ale marně. Seděl pod kůlnou na hradě a kokrhal co chrtán stačil.

„Marš na plac,“ mávl po něm sedlák rukou a vyplašil ho. Ale kohout venku ani nepipl — na plano jen pokutil se v hnojišti, pohrabal se v plevách u stodoly a hned zase pod střechu ubíhal a tam znova zakokrhal na slepičí stádo.

„Bude pršet,“ řekl sedlák, vzhledaje starostlivě k obloze. Mdle svítilo tam sluníčko — a řídký mrak jako závoj stejnomořně pokrýval oblohu. „A jak je průslyšno,“ pozoroval dálé Cimbura a naslouchal. Zřetelně slyšel z Kestřan zvonit poledne — i z Heřmaně a po chvíli i z Písku. Smutně — jakoby na poplach bily — ozývaly se i údery signálních zvonků ze strážních budek na dráze . . .

Všichni sešli se při obědě. Ale než dojedli — jaká změna stala se venku! Slunce vyhaslo — stín rychle houstl — a temnošedý hustý mrak prostíral se nebem. „Bouřka přijde,“ hlásil Cimbura a vyšel před chalupu na náves. Viděl ustrašené tváře sousedů — a oči všech pilně pozorovaly tajemnou oblohu. Co spadne dolů? Tichý, úrodný dešť? Příval — anebo — nedej Bože — kroupy? Všecko obili stojí dosud na poli v klase — ani snop není pod střechou . . . Práce a naděje celého roku — žeň — bohatá letosní žeň — jim všem kyne — jen čtrnáct dnů pohody a potom — děj se vůle Páně.

Leč nejen lidé — všecko kolem se tiší — napjato — pozorno, ustrašeno — a ve vzduchu visí takřka otázka: co se stane? Chalupy i statky bojácně krčí se k zemi. Včely jako když prší střelbitě vracejí se z pastvy a padají na česna — vzduchem nekmitne se ani ptáček, nezabzučí komár. Všecko zalézá do hnizd — drůbež z celého dvora shromáždila se kolem kohouta pod kůlnou. Hovězi dobytek ježí srsť a odtahuje se od žlabů, pokud řetězy dovolují, koně nepokojně hrabou, stříhají ušima a krátce, rozčileně pofrkávají. Změnilo se nebe, změnila tvářnost svou i země. Obloha zčernala mrakem a hle — zčernala i voda v Hanzličku i ve Blanici, zčernala i okna, jež před chvílí ještě plála a hořela sluncem. Kraj podobající se dřív tváři usměvavé, podobá se tváři zlověstné zamračené a tajemně mřížící. Všecko sklání svoje hlavy, jakoby uzralé pro smrt. Žita, která se kosí, žloutnoucí pšenky i ječmeny bělavající se a klasy do kliček ohýbající. Bez hnuti stojí stromy a těžké ovocem obalené větve schylují k zemi — pouze holé topoly dychtivě, zvědavě jako nietly výhrůžně týčí se k zamračeným nebesům.

„Co přiletí z mračen? Co se stane?“ příšerným tichem tázá se všecko.

V tom pološerem kmitl se nebem jako vytasený ohniční meč dlouhý blesk a současně zaduněla ohlušující rána. Okna zadrnčela, zem v základech se zachvěla — ale nebe dosud slzy neuronilo. Na sucho zahřmělo, pouze z vysokého topolu na návsi zbyl rozštěpený pahýl a bílé trásky jako cáry visely z mohutného kmene jeho. To počátek — první výstrel. V zápětí strhl se vichr — zvedl se prach a hrom se rozburácel. Ráz na ráz kmitaly se blesky a rána stíhala ránu. Neviditelnýma rukama zobloučí vítr stromy jako proutí a korunami jejich třese, jakoby je za kštici držel.

Plaménky hromničních svíček proskočily okny — a na kolenách kolem nich klečely rodiny. Ale hospodáři kvapně obouvali boty — oblékali kazajky a sháněli se po čepicích.

V tom jakoby kaménkem udeřil — cvrnkla skleněná tabulka v Cimburovic okně — a už druhá — třetí —

„Pán Bůh s námi — kroupy,“ zalomila selka rukama. Cimbura rty zařaté vysazoval rychle vnější okna — a zavíral vnitřní. Ne kroupy — ale kusy ledu sypaly se na zem, hlukem naplnující celý kraj — i hrom zmlkl a blesky přestaly se křížit — pouze mračno šedivé ze svého klína sypalo zkázu na ustrašenou zemi... Čtvrt hodinky — ba ani ne — snad pouhých deset minut trvalo krupobiti — a změnilo se pak v prudký liják.

Cimbura nevydržel pod střechou — ven nutila ho bázeň o úrodu — o stromy — o pole — o všecko. A jak práh domu překročil a deštěm jako hustou síti na dvůr se podíval — v němém ustrnutí sepjal ruce. Tam stálý jako

v zimě holé stromy a listí i ovoce sráženo válelo se pod nimi v blátě na zemi.

Bouře zkázou nasycená, soptěním unavená umdlevala už za lesy. Mdle jen kmitaly se její blesky, tlumeně hučely hromy. Lijavec proměnil se v hustý dešť a ten už nikoho doma nezadržel. Do polí spěchali hospodáři, spěchali se přesvědčit na vlastní oči — že už letos mají i vymláceno i prodáno. Kroupy, jichž místy ležela ještě vrstva na piď vysoká, vykonaly za ně tu práci a teď zvolna tály — mizely — ztrácely se...

Sluníčko ještě před západem protrhlo mraky a podívalo se na Putim a na kraj krupobitím známený. Zaslechl oáry, spatřilo slzy, zachvělo se a jakoby nemohlo déle patřit na obili do země zatlučené, na stromy bez listí i plodů — zahalilo znova svoji tvář a toho dne víc se neukázalo.

„Jaký to hrozný den“ — pomyslil si Cimbura, ubíráje se večer na lože. Dle dlouholetého starého zvyku — který mu přešel časem do kostí i krve, ještě před spaním zpytoval si svoje selské svědomí. „Jest oheň uhasen?“ „Byl jsi ve stáji a chlévě?“ „Jsou děti a čeleď doma?“ „Pomodlil jsi se už?“ „Viš, co budeš dělat zítra?“

Dnes k témtoto pravidelným, denním otázkám přidružila se nová.

„Čím pole osejem a co do mlýna povezem?“

S tou otázkou v hlavě ulehali dnes všichni v celé Putimi. Ona myšlenka stála jako můra u jejich lože, tlačila je a zaplašovala spánek — nahražujíc jej starostí a obavou ...

III.

Nikomu nechtělo se druhého dne do polí. Na lukách dosud leskla se voda a tvořila „zrcadla“ — zpřerážené obili — vlnkem těžké — jako mlat utlučené leželo na zemi. V hloučkách postávali sousedé po návsi.

Přišel řezník a vyprávěl, že v Pisku ani nekápllo — a všichni že myslili, Bůh vši jak daleko od nich zuří bouře — a zatím na hodinku cesty už taková pohroma.

Ráno projela Putím pošta z Ražic a postilion vyprávěl, že v celém nádraží nezůstalo ani jedno okno zdravé a kroupy že padaly velké jako holubí vejce.

Dva četníci na obchůzce zastavili se tu, přinášejice zprávy podrobné. Šlo to od západu. Už nad Zátavou a Kestramy počalo mračno sypat kroupy — ale řidce jen. Pruhem podél dráhy jako když naměří zasáhlo ražické půdy až k Heřmani na jedné staně a na druhé od Zátavského rybníka přes Starý k Smrkovicům a Semicům. V Selibově už

neví o ničem. Putím je na tom nejhůře. V lese na Hůrkách leží dosud kroupy pomíchané s uráženým jehličím.

„Buď Pán Bůh pochválen,“ zaradovali se hospodáři — „Bůh dal — Bůh vzal — není tak zle, aby zase nebylo dobré — kde byli šťastnější, pomohou nám nešťastným — o pouti se domluvíme.“ Sedlák toh houževnatý tvor — nezoufá tak lehce a nemálomyslni. Nenaříká dlouho a na plano, ale hned cestu hledá, po které by se na sucho dostal, hned naděje se chytá, ruku znova k dílu přikládaje. Putímstí vyšli do polí; ale už neměli hrabice na kosách — ale jakoby šli trávu kosit a ne obili — takové kosiště každý nesl a jako jetel tak po krupobití holou slámu sekal. Srdce bolelo sekáčům, když spatřili plné pole zrní — šlapali v něm — ale zachránit je nemohli. Ženské za nimi řady nahrabávaly — mlčky — bez řeči a zpěvu — a zpferázené, jako postinané klasy do fěrtuchů sbíraly, aby je doma alespoň drůbeži hodily. „Za mlácení to nestojí, škoda práce, vic by dal člověk mlatcům, než by zrní sklidil — nejlip bude složit to všecko do perny jako slámu — a řezat ji i podestýlat,“ usoudili všichni. „Ale co budeme sít a celou zimu až zas do nového jist?“ — ozvala se ovšem jiná otázka a odpověď na ni měla přinést pouť. Byla už za dveřmi. Ještě ze starého napekly tetky i koláče i chléb a v mnohem domě také z posledního. Ale je-li host — všechno dost, je heslem přísluvené pohostinnosti jihočeské a pouť se strojila jako jindy — jenom muzika byla odřeknuta a to jen na přísný zákaz starostův, neboť mládež je mládež — té nepředěláš — večer bolesti pláče, ale do rána jí otrne — a ona skáče — ale starí za mladé musejí myslit i jednat. Obec sice hosty vítá — ač celou žen pozbyla — pomoci sousedních obcí se chce právě o pouti dovolat — proto hříšno hýrit a tancovat . . .

A hosté na sebe čekat nedali, přijelo i přišlo jich víc než kdykoli jindy. „Letos do Putimi musíme — myslili by, že se jím vyhýbáme a svou pomoc odpiráme.“

„U nás v Hradišti ani krupice nepadala, natož kroupy,“ vyprávěl mladý Kovanda, kterého Cimbura pamatoval jako dítě — „jak vymlátim, semena ozimní i jarní přivezu — a obilím na chléb i mouku vás založím.“

„Zapláť Pán Bůh — zhřešil bych, kdybych celou pomoc tvou přijal. Od tvého otce naučil jsem se na sýpce obilí držet — dokud nové není ve stodole. Semena mám svoje — ale je nás dost v Putimi, kteří je nemají a pošeš-li — rád se s nimi rozdělím.“

U Pixů seděli přátelé semičtí. „Tu a tam kápla i u nás nějaká ta kroupa, ale znát to ani nebylo — semena ti dáme — to buď bez starosti — a obilí do mlýna půjčíme.“

U Roučků dívali se do džbánku páni otcové — mlynáři sousedé — lhůcký a myšenecký — „z bílého a červeného“

mlýna. Oba ukazovali, každý mlynář, že je v daru kavalír — až je Rouček krotiti a mírniti musil.

To se přihodilo v každém statku, v každé chalupě. Blíženská láska nahražovala pojíšovnu proti ohni i krupobití, nouzovou akci, státní i zemské subvence. Hůře bylo pak v letech pozdějších, kdy kroupami zničena byla ne jedna ves, ne jeden okres, ale celé kraje písecký i táborský — ale pak ani stát, ani země také nestačily a opět byli jsme všichni svědky skvělého příkladu — kdy za mořem v srdečích vystěhovalců českých zaplála stará láska k rodnému českému jihu — přes oceán pomocnou ruku podávali, ne holou — ale přeplněnou dolary . . .

Tak Putimi se zase pomohlo a Putimáci pomoc přijali vděčně sice, ale při tom důstojně a sebevědomě, zvláště když viděli, že ji dárci poskytuji ochotně a radostně. Okolní sedlaci dávali, ale nepokořovali. Nečekali, až si z Putimi pro obilí přijedou. Sami je do bílých, čistě vypraných pytlů lněných naměřili a jako by je dlužni byli, sami do Putimi vlastním potahem vezli. Velci velkým, malí malým pomáhali.

U Cimburů na dvoře stála fúra, do čtyř prken pytle ovršená. Cimbura vypřáhal koně, Marjánka ve světnici sháňela poctu mladému Kovandovi z Hradiště. Mladý sedlák sám mezi tím vynášel obilí na sýpku a tam do truhel sypal.

Cimbura jakoby neviděl, co dělá. Slušno, aby dobrý skutek vykonal Kovanda celý od „a“ až do „z“. Sluší se, aby darované obilí i na špýchárek vynesl, ale nesluší se, aby mu Cimbura pomáhal, mohlo by se zdát, že počítá darované pytle, prohlíží jejich velikost, odhaduje míru a zkoumá jakost a čistotu zrna — zkrátka darovanému koni že do huby hledí.

Proto nevímá si hosta, ale všímá si teď ve stáji jeho koní a vším možným je opatruje a obsluhuje.

Konečně je obilí vyneseno, pytle všecky do jednoho složeny a Cimbura jakoby náhodou potkává Kovandu vracejícího se naposled z půdy k vozu.

Za ruku ho hned ujal — do světnice uvedl a za stůl „pod obrázky“ posadil před talíř „svítku“ žlutého, cukrem posypaného.

„Strýčku — podivil jsem se, co vy ještě máte obilí a jaké!“ počal velebit Kovanda, „jako broky je těžké všecko vaše obilí suté a kulatiny krásné — hráč jako perly, čočka jako troniky veliká.“

„Neviděl jsem tvého daru, ale mému zrnu tvoje jistě nezadá, znám hradišťské půdy, Kovandovic pole a vím jaké obilí kulaté i ležaté na nich roste. Ale koně tvoje jsem viděl, a kdyby nebožtík otec tvůj z hrobu vstali, potěšili by se nesmírně.“

„Ještě více by se radovali, kdyby slyšeli o Běláčkovi, o jeho podivuhodných osudech, o jeho návratu a skonu — celý kraj znovu o tom všem mluví.“

Tak rozprávěli spolu pěkně ve velké světnici a Marjánka jen časem nahlédla, neschází-li nic hostu.

„To jsem se u vás rozpoval jako doma,“ vstával a k odchodu se chystal Kovanda..

„Jen posed ještě,“ nutil Cimbura — „jen pojez ještě,“ nutila Marjánka, „však jsi mi ještě nic nepověděl o ženě a dětech.“ a napředla nyní ona nit hovoru. Cimbura vyšel a nakázal Marianně koně zapřáhnout. Dovedla to jako chlap — to byl Cimbura bez starosti a proto klidně se vrátil k hostu. Pozorné jeho ucho po chvíli slyšelo zahrčet vůz.

„Aha — Marianna už zapřáhla — a obraci,“ tušil správně a když host opět k odchodu se zvedal — nebránil mu, ale sám také povstal a slavnostně zahovořil.

„Nepřál bych tobě ani sobě, můj zlatý chlapče, abych k vám přijel s takovou, s jakou ty k nám. Ale dnes mně a zitra tobě. Neštěstí nechodi po horách, ale po lidech. Věrně v paměti podržím i já i moje žena i moje děti, cos pro nás v neštěstí udělal a ne-li já tobě, snad mé děti tvým dětem jednou za půjčku oplátku dají — zatím Bůh ti to odplat a požehnej, abys toho na statku nepocitil.“

„Nedávám na oplátku — dávám rád a rád jsem, že jste pomoc přijali a jí nepohrdli.“

Ruce si podali, až před dvůr hosta i s vozem vyprovodili a pak se rozešli.

Takové a podobné návštěvy vyštídal se ve všech statech, ale mimo sedláky přihlásil se i pomocník jiný — nečekaný — kníže pán, což všecky v obci tuze překvapilo. Kníže pán nemá v putimském katastru ani lihu pole, není ani jejich sousedem a přece si na ně vzpomíná — psát jim dává, aby se poradili a jemu odepsali, co by jim nejvíce za vděk přišlo — chtějí-li brambory anebo obilí a které — žito anebo pšenici, ječmen anebo oves. I hráchy má výborné, i čočky a vikve — čisté i ve směsce.

Sešla se obec na radu; ale doradit se nemohla. Pšenici mají na knížecím, přesívka jí říkají, podivná pšenice — seješ ji na podzim, je ozimka, seješ li ji po jaře, je to jarka. Pšenici tam mají, fouska ji zovou — červeného zrna, se slupkou hladkou a tenkou a je moučnatá jako žádné jiné. A jaké ječmen tam pěstuji! Klasa jako prsty dlouhé, osinaté a šestiřadé — ten treba na knížeti chtít. Což jejich ovsy teprve, bujně, po páš vysoké! Všem se chce knížecích ovsů. Hrdá obec nesmí být neskromná a o mnoho žádat, ale nesvorná je, neboť se nemůže o daru dohodnout. Jako les ve větru, jako řeka pod jezem, tak hučí a šumí obec. Jediný Cimbura za stolem mlčky sedí, s nevolí poslouchaje.

Oči starostovy padly na něho a už ho vyzývá: „Promluv, Cimburo, a porad, čeho si obec žádáti má.“ Hlasy se tiší, umlkají, hlavy k Cimburovi se otáčí. Ano, ať mluví Cimbura. Podivno, že jím dříve nenapadlo — „pst, pst, poslyšme Cimburu,“ napomínají se všichni navzájem.

„Už jsem chtěl odejít, sousedé,“ počiná přísně Cimbura — „hanba mi bylo a stud mě odtud vyháněl. Obec se sama nad sebou zapomíná — a jako žebráci o almužnu, kterou ani nemáte — se sváříte. Jedenácte pošetile jako oni lidé v pohádce, kteří hádali se o zajíce dříve než ho strčili do pytle. Pamatuji si, kdo se ptá, nerad dá — z našich lidí nikdo se neptal, ale každý přivezl a dal. To třeba říci knížeti, kníže nám piše; ale my mu psátí nesmíme, my mu po poslu vzkažme, že obec ničeho nežádá a také nečeká, ale dá-li, podle své vůle a svého rozumu aby dal, z daru na dárce že souditi budeme.“

„To jest přece řeč jak se sluší a patří,“ nezdržel se Kopecký, aby nepochválil — a všichni hned chválou plýtvali a volali:

„Koho jiného, Cimburu pošleme — zná se s knížetem — až sem do Putimi k němu přijel.“

Cimburu hryzlo v té chvíli svědomí — „vskutku byl zde, pozval tě a tys mu dosud dlužen čest, kterou ti prokázal, oplatit,“ vyčítal mu hlas.

„Cimburo Jene, jsi svolný dojít ke knížeti jménem obce?“ optal se starosta a ještě dodal: „hleď, všichni si toho vroucně žádají — snad by stačilo dojít jen k panu direktoru — kdybys nechtěl až ke knížeti samému.“

„Ne, ne“ — brání se obec — „lepší pán než pánek. Lepší kovář než kováříček“ — a resolutní Černoch vykřikl: „lepší Petr než trumpetér — s knížetem ať mluví.“

„S knížetem vaším jménem promluvím,“ přisvědčil Cimbura. Hned druhého dne vydal se na cestu. Časně vyšel. Jak za Pískem na knížecí grunty vstoupil, už praskaly rány a rozprášená koroptví hejna přelétala přes silnici. Ohaři slídili v brambořištích a strniskách — a koroptví kohouti z luk otavou hustě porostlých rozčileně, poplašně křičeli, svolávajíce své věrné pozůstalé.

Den sice podzimní, ale přece teplý a jasný. Slunéčko se na nebi směje a hřeje ještě, tak hřeje, že si Cimbura i kazajku svléká, na hůl nadívá a vysvlečený si vykračuje. Rozjímá, co a jak knížeti pánu řekne. S pánum řeč — na váze měř! Po perí ptáka — po řeči člověka poznáš — hodného i darebáka. Vystřelené broky nechytíš a hloupých slov nezadržíš — ale dobré slovo mnoho zmůže a huby nespálí. Tak rozjímá Cimbura a cesty valem ubývá.

Tam bílý zámek knížecí v černých lesích z daleka už na něho kývá. Ale i tu padají rána za ranou po pravé ruce

Cimburově a řetěz střelců i hončů podél silničky kráčí proti Cimburovi. „Pomáhej Pán Bůh“ by řekl Cimbura lidem pracujícím, ale neřekne to střelcům — zelené krví — konajícím vražedné dilo. Dívají se na Cimburu — mluví patrně o něm, usmívají se a hle, ten střelec právě prostřední v řadě odkládá pušku, vystupuje z čáry a i se psem jde Cimburovi do cesty. Kdo je to? Cimbura ho nemůže poznati a co chce asi? Patrně fort nějaký starý. Sedlák úsilně si vzpomíná, kde už ho viděl — kde se s ním setkal — prohlíží si ho od paty k hlavě — jeho střevice uprášené, punčochy, krátké kalhoty, kabátec i klobouk s peřičkem — všecko jako otřelé, obnošené má na sobě. „Patrně chudý fort nějaký na chudé myslivně nebo hajný jen na bídné hájovně,“ usuzuje po šatu Cimbura. Cimbura sahá po vydrovici, ale než ji smekl, pozdravuje ho sám lovec:

„Pozdráv vás Pán Bůh, poutníče, nemylím-li se, tak jste Jan Cimbura z Putimi.“

Jak ten hlas uslyšel, vzešlo světlo v hlavě Cimburově, náhle a neočekávaně. Postavil se jako svíčka rovně, po vojansku, čepici smačkl a radostně se hlásil:

„Ten jsem. A vy jste jistě sám pan kníže. Ne po šatu, ne po tvári, ale po hlasu vás poznávám.“

„Nu, sestáli jsme. I vy jste, Cimburo, sešedivěl a k zemi se naklonil. Čas člověku krásy nepřidá. A jak se máte?“

„Po vůli Boží. Zdrávi jsme a hřešili bychom proto, stěžujíce si.“

„Ruka Boží se vás dotkla — potlouklo u vás.“

„Potlouklo, ale rána už se hojí. I jiné zkoušky posílá na mne Bůh. Posledního syna Martina mám na vojně v Bosně, na tkané niti visí jeho život a kůň Běláček — pan kníže se naň pamatuje —“

„Ten, co jel na něm Windišgréc u Střezetic?“

„Ano, ten — s tím jsem se při jeho smrti shledal.“ Cimbura vyprávěl podrobně podivný osud milého hřebečka — „ale pan kníže promine, že stále o sobě mluvím — i mě by těšilo slyšeti, jak se vám a paní kněžně vaší a milým vašim dětem vede.“

„Jako vám, drahý Cimburo. I náš syn je v Bosně a zdrávi jsme byli. Starostí mi hlava šediví a chystám se na výměnek — Povězte, kam jdete, doprovodím vás, abyste se stání nemeškal. Za chvíze si pohovoříme.“

„Přímo k vám, pane kníže.“

„Aj, tak přece plníte dany slib a návštěvu mioplácíte. Nechtěl jsem vám toho připomenouti, ale až bychom se byli rozcházeli na hranicích mého panství, byl bych řekl: Cimburo, ne panské, ale selské sliby — chybys!“

Zastyděl se Cimbura a za prominutí prosil. „Našinec nevyrost' s knížaty a nepásl s nimi na drážkách hříbata — nezná jejich způsoby, časem jim nedůvěruje a neosměluje se s nimi jednat jako s člověkem sobě rovným. Na záminku jsem proto čekal, na důvod návštěvy; kdyby byl kníže pán na své pozvání už zapomněl — abych mohl říci: pro to a to sem přicházím.“

„A co tedy přičinou milé vaší návštěvy?“

„Jsem, pane kníže, vyslancem a mluvčím celé počestné obce putímské. Psaní jste nám poslali a vědomost v něm dali o dobré vůli pomoci nám v neštěstí. Pravda, z víc ruk větší pomoc a almužna nechudi. I bolest má svou radost a naši radosti je lásku, které se u sousedů těšíme. Pomohli nám a ještě pomáhají. Ale neskromni být nesmíme. Nabízenou pomoc rádi přijmeme, ale abychom si diktovali: to a to chceme — toho nikdy neučiníme.“

„Ale milý Cimburo, dobře jsem to mínil, vždyť nevím, čeho nejvíce potřebujete?“

„Všeho a ničeho, neboť děravého pytle nenaplníš. Abychom se nezdáli pyšnými, víme, že dávat a prosit jest hloupé — každý dar i sebe menší vezmeme, ale o nic sami nepožádáme.“

„Podivno,“ usmál se kníže — „vaše řeč jest hrđa a skromná zároveň. Chvili se mi zdá, že jste tak pokorní, že se neodvážujete poroučet si a chvili zas, že vlastně o mou pomoc nestojíte. Uhodnul jsem?“

„Obojí, pane kníže. Nesmíme vám bránit vykonat si na nás pro duši dobrý skutek, ale hrđost nám brání žebrati o cokoli. Ruka Páně těžce se nás dotkla, ale neožebračila, jen ranila, ale nezabila a nezničila, přátely nám vzbudila — i vás nám naklonila a dobrý přítel nad zlato.“

Kníže mlčel, jakoby rozvažoval. „Víte co, Cimburo,“ zvedl náhle hlavu — „provedl a ukázal jste mi své hospodářství — provedu vás po svém, všecko vám ukážu a vy nejako putímský sedlák, ale jako můj rádce povíte mi, co bych vaší obci měl poslat.“

„Kdo mě o radu požádá — vím-li ji — odepřít bez hřichu nesmím.“

To už mluvili u samého zámku. „Lituji a kněžna s dětmi ještě více litovati budou, že nejsou doma, sama by vás pohostila i obsloužila — tak ale spokojte se tím, že vám sám snídani podám.“

„Zaplať Pán Bůh, pane kníže — já už snídal,“ odřekl Cimbura — podíval se po slunci a pomyslil si: „pro pána krále, bude už pomalu poledne a on mne zve na snídaní.“

Usmál se i kníže a pravil: „Preřekl jsem se, odpusťte — na oběd vás zvu, vlastně jen kousek masa pojíme.“

„Nejdu bez chleba přes pole, mám v kápsě skrojek a nůž — jdu s holýma rukama, nic knížeti pánu nenesu, ani paničce, ani dětem — jak pak mám poclu přjmout,“ nechával se Cimbura nutit, ač chápal, že pohostinstvím pohrdnout nesmí.

„Byl by nás potěšil váš dárek, ale i bez něho za svůj stůl znovu vás zvu — já neurazil vás, ale jedl s kněžnou pod vaší střechou — Cimburo, neurážejte mně.“

„Už jdu, už jdu,“ rychle krotil Cimbura knížete pána, jehož čelo se kabonilo a vešel s ním do zámku.

G. Hořá

IV.

Jako doma pomodlit se nahlas Cimbura:

„Než se dotknem lžice, nože,
z nebe na zem, Pane Bože,
rač se na nás podívat:
požehnej nám jídla, pití,
které chceme k živobytí
z štědroty Tvé požívat.“

„Zdrávi požili, pane kníže,“ prál ještě sedlák a bez dalšího nucení posadil se do měkkého kresla. Kníže pán také křížem se požehnal a poprosil: „Tak, milý Cimburo, jako doma, pobízeti se nedejte,“ přisunuv k němu mísu se studeným nářezem.

„Doma jez, co máš, u lidí, co ti dají,“ pomyslil si Cimbura a pustil se s chutí do jídla. Lokaj nalil mu skleničku vína.

„Na vaše zdraví, sousede Cimburo.“

„Ať slouží i vám, pane kníže,“ a jemné, broušené pohárky cinkly o sebe jako stříbrné.

Za jídla Cimbura řeč nerozpřádal, odpovídal jen stručně na otázky a když do syta se najedl, složil nůž i vidličku, sebral opatrně každý drobeček a poděkoval: „Zaplát vám Pán Bůh — dobře jsem se najedl, dobře se u vás jí i pije.“

„A snad i kouří,“ usmál se kníže, nabízeje Cimburovi doutník. Tu teprve octl se host na rozpacích. Nenáviděl kouření doutníků — ale hostitele uraziti nechtěl.

„Pane kníže, bez urážky, ale cigárko si nevezmu — dovolíte-li, dýmečku si nacpu.“

„Proč pohrdáte doutníkem?“

„Protože není pro sedláka, ale pro pána. Na cigárku sedí oheň nahý, nechráněný, utrousí se jiskérka, a než se naděješ — požár vzplane. Cigárko se nedokouří, odhodí se ho kus a to mám za marnotratnost. Cigárko třeba sirkou a ne hubkou na křesadle zapálit. To všecko pro našince není.

Sirký a cigárka mají na svědomí mnoho ohňů. Neslychali jsme dřív, co slyšíme teď každé chvíle — tam a tam že celá usedlost lehla popelem ... V dobré dýmce jest boží oheň jako v pasti, výtrousíš-li kamínek neb křesadlo, tím nezapálíš — jinak je se sirkou. Sedlák kouří cigaro jenom když se ho chytá furie, Kláškovina, pijatyka. Knížeti se chce rovnat — ne-li kočář, bryčku pro sebe si pořídí a v ní sebe samého vozi, sedlák mu musí urobit měkké sedadlo do ní. Tak divným směrem, pane kníže, svět se šine. Jako ze zlata ryziho bývali sedláci, rez, to je hřich, se jich nechytal, zvláště ne hloupá pýcha, chlast anebo zhýralost. Dnes, Pane Bože, pomoz! Ne zlati, ale ani železní už nejsou ti mladí. Vidíme ve světě, že všecko se leskne jako padělané, laciné, fabrické, horší než bývalo — tak i s lidmi se děje. Rez se jich chytá. Sedlák se stydí za koženice, kožich a beraníčku — na hlavu klobouček si jako hnizdo posadí, vlasy si pod ním učesá „do kačera“, vousy — podnosky stát si nechá a nakroutí, cigárko v hubě žmolí. Černá země a černý je proto i chléb náš vezdejší. I za ten mnohý už se stydí. Přijde do hospody a stydí se z kapsy vytáhnout skrojek vlastního chleba. Do košíčku za to po mastném rohlíčku, po bílé housce sahá. Dobré i zbožné jsou staré selské manýry. Pánem Bohem sedlák děkuje. Bohem vítá, zdravi i se loučí. Dnes ujmí se jiné spůsoby. „Má úcta“ a „dobrý den“, „poroučím se“ a „na zdar“, tak ohání se pozdravy sedlák. Písecká škola rolnická i na tom podíl má, byť i všecko nezavinila. Řekl bys, že je to studentek, pán od péra, snad písářek některý z Písku od úřadu a zatím hle — sedláček je to. Cigárem to všecko počiná — a proto je nenávidím a do úst nevezmu, co živ budu.“

„Dobře,“ přikývl hostitel a klepl na zvonek. Jako na drátku hned ve dveřích se zjevil lokaj. „Rovněž já rád si z dýmky zakouřím. Lujs, podej dýmky a tabák.“

S celým stolečkem hned přihrnul se Lujs, hned dýmky pěkným tabáčkem cpal, hned knížeti i hostu po jedné podal a zapálil. Obláčky šedého dýmu vznášely se ke stropu, ohničné vinko jemně rozehrávalo se v žilách, tváře zčervenalý, příjemně se sedělo a povídalo.

„Milý Cimburo,“ rozvazoval kníže, „marno stavět se proti proudu. My jsme oba starosvětští lidé, vy jste ještě starší než já, ale musíte uznat, že život se stále více zaplátá, že žádá i podává víc a mladí, ti se mu snadno přispůsobují i řečí i krojem i celým spůsobem života veřejného i soukromého. Pokrok, pokrok je to.“

„Chyba, pane kníže, není to pokrok — klam a šalba je to. Pravda, že čím dál jsou lidé studovanější a učenější i u nás zde. Od těch dob, co Ražicemi dráha ponejprv projela, mnoho se změnilo. Roste vzdělanost, ale hlási se bez-

děky otázka, roste-li s ní stejnou mírou i mravnost? Dobře už třicet let čtu noviny. Ale jednu věc v nich pozoruju, čím dál, tim víc nacházím v nich zpráv o podvodech, krádežích, žhářství, vraždách a sebevraždách. Někde něco není v pořáku. Tak se mému selskéámu rozumu zdá, že se vzdělává jenom stále hlava a zanedbává se srdece. Rozum se brousí, srdece otupuje. Přemýšlím o tom směru, a vidím, že čím dál bude hůř. Po vzdělání, školách, novinách, knihách všecko se sápe, jakoby to platilo všecko a zatím to se mi nezdá nejprvnější věcí. Tou je v životě poctivost, střídmost, pravdy-milovnost a zbožnost, to je základ štěsti, s tím musí jít vzdělání ruku v ruce, jinak na scestí svede člověka.“

„Pravdu máte. Mám panství i v jiných krajích tohoto království. Tam rolnici pokládají se za nejvzdělanější a nej-ovšetenější v celých Čechách. Nevěřil byste, že i náboženstvím pohrdají, poutím se posmívají, ale na výlety běhají; kostelu se vyhýbají, ale už dopoledne v hospodách usedají. A hle, v tomto kraji plném vzdělání a pokroku lze pozorovat podivnou věc, o které dosud zde není památky“, a kníže ustál, jakoby se rozmyšlel, má-li dál mluvit, čili nic.

„Dopovězte, pane kníže, co jste o tom kraji tam napovíděl,“ pobídl ho Cimbura.

„Stěží mi uvěříte, věc neslychaná, ba nemožná bude se vám to zdát. Tam ani hospodyně nejdou do kostela jen proto, aby jim někdo mezi tím nesebral na kurníku vejce, tam hlídat se musí na stromech ovoce, na polich obili, na lukách seno, v lese dříví, v rybnících ryby. Tam nehlídá se jen panský majetek, ale i selský a co se nehlídá, to ukradnou a neukradnou-li, tak to zničí. Ano, zní to podivně, ale vy máte skoro pravdu: čím jsou lidé vzdělanější, studovanější, tím se zdají být i nemravnější — ač přece jisto, že vzdělání má zušlechťovat, zjemňovat a zdokonalovat člověka. Nevěřil byste, co gruntů v tom kraji tam octlo se na bubnu. Nekoupil-li jsem já, kupil statek žid.“

„Takové případy staly se i u nás. Falešná vzdělanost zavedla už i zde sedláka i selku na scestí. Chtěli se rovnat pánum, dali si říkat „pán“ — „paní“, strojili se jako páni, jedli jako páni, pracovali jako páni. Několik roků stačilo a statek počal se drobit, strych po strychu, dědina po dědině se prodávala, až statek zmizel, roztál jako sníh na sluníčku. A to považuji za zločin spáchaný na našem stavu, nad který většího neznám. Nás sedláky drží zem, půda, pole, luka, les. V tom je naše síla — bez toho jsme plíva, nic, vítr nás od foukne. Statek si zvětšit, to je zásluha a dobrý čin, ale hřichem — statek prodat, třeba vám, pane kníže, jako vám ho prodal lhůtecký Kladiva.“

„Zaplatal jsem mu za statek cenu skoro dvojnásobnou.“

„Vím, dvacet tisícovek, ač za ně nestál. Ale Kladiva neměl prodávat, měl říci: vím, pane kníže, že jsem se svou půdou uprostřed půdy vaši a že je to nemilé i vám, i vašim strojům, i vašim zajecům i vašim honům, že vám překážím ve všem a všude. Ustoupím, ale ze svého statku ukrojte mi někde na okraji dil jiný, dvojnásobný a já vám povolím. Chválou bychom zahrnuli Kladivu.“

„Uložil si peníze a žije z nich bezstarostně.“

„Peníze, co jsou peníze? Jako dítě pamatuji, že padly peníze náhle — přes jedinou noc. Kdo měl večer tisícku, měl ráno jenom desítku a mnohý se stal žebrákem. Ale kdo měl grunt, ten toho ani nepocítil, ani se nepohnul, ba platil víc, než dříve.“

Za řeči utíkal čas. Dýmečky dohořívaly, v zámeckém průjezdu zahrčel kočár.

„Milosti, zapřázeno,“ hlásil ve dveřích Lujs a zmizel. Kníže vytáhl hodinky z kapsičky, na jednoduché černé šnůrce a jenom stříbrné. „Vida, vida,“ spatřiv je, pomyslil si Cimbura, „u nás pomalu každý čeledín, o sedláku nemluvě, má takové, ne-li lepší“ — a znova zahořel hněvem proti mar-nivosti a parádě.

„Lubo-li tedy, projedem' se panstvím,“ navrhl kníže, vstávaje od stolu.

„Vím, že jsem u knížete a vím, co říkávají staří, kdyby na rychlém koni člověk seděl, kalupem jel, ani za týden by knížecí statek neobjel, ale přece raději bych se prošel, větší zisk bych z toho měl, všechno lépe všimnouti bych si mohl.“

„Poručte jen, a kde si přáti budete, koně se zastaví a projdeme se.“ Pár koní černých jako havrani zaujal nejdřív hostovu pozornost.

Usedli do kočáru a projeli parkem. Své divy Cimbura spatřil. Rostliny, bylinky a květiny jaké nikdy nikde, ani v lese, ani na louce nevidal. „Kažte zastavit, pane kníže,“ přál si Cimbura a než dořekl, koně stáli jako přimražení.

„Jak to zastavujes?“ chtěl se oborit Cimbura na kočího — „nevíš, že kůň zvolna se má do běhu rozehnat — ale ještě volnější běh mírnit. Náhlým zaražením na předu trpí kůň“ — ale mlčel. Jen litostně na koně pohleděl, jak stáli přední nohy v písiku zaryté a bujně hlavy na zkroucených krcích ke chrtánům otěžemi přitisknuté. Teprve až kníže vystoupil, povolil kočí koním. „Však si už nesednu, když ten chlapík tak nekřesťansky zastavuje,“ umíňoval si sedlák a otočil se po zahradě. „Na mou věru jako v ráji! Kde se tu ty stromy vzaly, kdo je vypěstoval, kde vyrostly? Buk je tu, jen že má listy černé, dub je tu, ale listy má kropenaté, jasan je tu, ale list jeho je strakatý, topol je tu, ale list má žlutý okolek, bříza je tu, ale větvíčky jako provázky místo vzhůru, dolů visí. Všecko vidím jiné a podivné. Růže tu dosud kvetou,

ač už jim dávno minul čas a nekvetou jen červeně a bíle, ale i žlutě, fialově, tmavě, jak kdo chce.“

„To nejsou stromy naše, to nejsou růže naše, to nejsou květiny naše. Všecko je sem odjinud přeneseno a zasadeno. Růže jsou francouzské, palmy z Italie, jiřiny z Erfurtu, stromy jehličnaté se stříbřitým leskem až z Kalifornie, Virginie a některé keře z Japonska a Číny,“ vykládal mu kníže. Provedl jej sklenníky, letními i zimními, ukázal mu fikovnu, ale Cimbura zarytě mlčel a ničemu víc se nepodivil. Prošli park a hned za ním byla zahrada zelinářská a školka.

Jak spatřil Cimbura mladé stromky, rovnou k nim zaměřil. Tu stál Cimburův známý, starý štěpař, tu stojí i zahradník. Ale co to? Neusmívají se na něho, ruky mu nepodávají. Jako zkamenělí stojí, klobouk smeknutý, ruce k tělu, jako na vojně. „Ukažte mému hostu školku,“ poroučí kníže a teprve pak zas do nich život vjel. „Tak zde máme nejprve krsky a tvarové stromky,“ počal zahradník. Při pohledu na ně, sevřelo se Cimburovi lítostí srdce v těle. Spatřil stromky nizoučké, jako ukřížované, větve jako ramena roztažená a k dřevěným latím uvázaná.

„Chudáčkové,“ ulevil si sedlák, „proč vás tak morí a trápi a jak krásné ovoce přece máte.“ Usmál se zahradník a vykládá, to že jsou stromy ke zdi a pro špaliry, k pěšinám cestám, aby nepřekážely. „Ostatně zde máte polokmeny.“ Ty už se Ciburovi víc zamlouvaly. Pěkné stromky, pohodlné bez žebříku lze je prořezat, housenky jim obrat i očesat. Ale přece jen nejkrásnější jsou vysokokmenné. „Oddelení jablek,“ hlásí zahradník a vysvětluje — „v té řadě je jablko Bismarkovo, novinka, ve druhé renetta francouzská, dál jabloně Gravštěnské, za nimi car Alexandr“ — zas už neposlouchá Cimbura a běží k hruškám.

„Hrušeň Virtemberská, za ní v řadě hruška Napoleon, tady je řada holandských a solnoradských.“ Cimbura se smutněl, lhostejně se divá na třešně i višně, na slivoně i švestky, na broskve i meruňky. V duchu se zaradoval, když spatřil hradbu, v ní otevřená vrata a za nimi lán panského jetele, který se červenal pozdními ještě medulkami. Libě zavoněl, jak sluníčko naň svítilo a černí čmeláci s bzukotem mlsně poletovali po velikých červených paličkách.

„To je kabrňák jetel,“ zavelebil teď Cimbura, „a jak vidím, letošní, panenský, kosa se ho ještě nedotkla.“

„Nechali jsme na semeno, je koupeno přímo ve Štýrsku,“ poznámenal kníže, „na semeni mnoho záleží, proto mám pšenici ruskou od řeky Donu, žito Zeelandské, řepu Bernsdorskou anebo bavorskou — ale teď vám něco zvláštního ukáži — ohlédněte se.“

Cimbura už z dálky slyšel hukot, jakoby tudy dráha

někde jela, ale jak teď na vršku stál a stranou pohlédl, spatřil podivné divadlo — parní oračky.

„Před měsícem přímo z Anglie mně přišly. Výborně pracují — hleďte, tři brázdy najednou berou, čtvrt sáhu široké, čtvrt sáhu hluboké a pluh ujiždí, jakoby s prázdnem jel —“

„A co to oráte?“ optal se Cimbura, když se nasytil pohledu.

„Pastviny ruším, pod pluh je vydávám. Pořídím pro dobytek výběh u stájů, zbavím se ovcí, ovčiny zavru a stodol z nich nadělám.“

„Chybujete, pane kníže. Ovce jakožto posvátné zvíře statku požehnání přináší. I Kristus Pán ji miloval a Sebe Sama Beránkem Božím nazval. Z ovečky všecko výborné — i vlna i maso, i mléko i mrva, jako ze žádného jiného zvířátka.“

„Nechybuji, Cimburo,“ usmál se kníže — „jak vy mluvite, tak v hospodářství mluviti se nesmí. Nutno řídit se ne citem, ale počtem. Ovce se nevyplácí, nepase-li se. A ježto pastviště jsme zrušili, buď na luka přeměnili nebo rozorali, ježto jetele stariny a strniska hned za kosou oráme, úhoru ani lihy netrpíme, nemá ovce na čem se pást a proto ji rušíme. Abel pásł, Kain oral. Kain zabil Abele a na těch bratrích vidíte oboji způsob hospodaření i jeho osud. Hospodářství u nás nesmí být pastevní, ale musí být orebni, vy sedláci nesmíte být pastýři jako Abel, ale musíte být jako Kain oráči. Kain ve vás zabije Abele.“

„Dobytka se zbavit?“

„Neříkám zbavit, ale nenechat ho bez kontroly po pastvách toulat, drahou mrvu chlévskou roznáset. Doma musí zůstat, doma mít i výběh a sedlák ho musí pozorovat, vážit, mléko měřit, maso, máslo, vejce vyrábět a prodávat, zkoušet, nová krmiva i plemena zavádět a naučit se počítat, co s jedním kusem skrmíte a co od něho získáte. Jako v dobytkářství, tak i v polaření opustiti musíte starý způsob pěstování jedinečných plodin žita, ovsy, pšenice a ječmene a zavádět podle poloh plodiny průmyslové, hlavně řepku-olejku, řepu cukrovku, chmel a co výběc v tomto kraji možno. Hospodářství pastevné nahraďte trojstranným, střídavým, naučte se víc a lip pěstovat okopaniny, které pole vyčistí, místo úhoru do suchých polí sejte ligrus a francouzskou vojtěšku, jak vám to Horský v Libějicích ukázal. Nesezte len, konopí a proso, ale za to kukurici, bob a mák. Orné nářadí musíte mít lepší, orati hloub a záhy, pole neošidíte, poridte si nejen brány, ale i ježky, harky a válce, polaření nás spasí, proto i rybníky vypustí a v luka nebo pole proměním —“ odmlčel se kníže. Tváře mu hořely a oči se leskly zápalem, se kterým mluvil. Cimbura však zů-

stával ku podivu chladným. Znatelno, že řeč knížete jest marná, že Cimburu nezískal a nepřesvědčil a Cimbura se tím netají.

„Že i rybníky vypustite?“ tázé se skoro posměšně. Protiví se mu ta lačnost půdy a jsou mu v té chvíli dvakrát tak milé lesklé jako stříbro hladiny rybníků. Duší mu kmitnou zrcadla krásných rybníků Drhovelských, ohromná Milava, Dobev, Rojice, Křešice, Talina a všecky známé vody se zelenými hrázení a šedými mlhami za podzimních jiter a už i jemu červenají tváře a volá hlas: „braň a nedej“. Proti knížeti se postavil, cestu mu zastoupil, aby mu uniknouti nemohl a domlouvat počal: „Pane kníže, pěkně prosím, neberte nám dvojí, co nejvíce v přírodě miluju: lesy a rybníky. Nesahejte na ně. Oni starí nebyli hlupáci, když rybníky zakládali a vodou naháněli. Rozkopáte-li hráze a vypustíte vody, přijde sucho na nás na všecky, vinný s nevinným trpět bude, naučí vás to hráze opět navezt, rybníky napustit, aby se v nich zase ryba proháněla. Nekonejte tedy práci marnou a nad tváří němou — rybou se ustrňte. I ji pán Ježiš miloval, za pokrm mu sloužila, peníz v ústech z jezera na povrch mu přinesla. Bojte se vody, nebudte ji nepřítelem. Nejen země ale i ona nás živí. Sedlák podává hostu chleb a sůl, ale králi svému podává zem a vodu, tedy to z čeho chleba dobívá. Proto oboji, zem i voda se žehná a světi. Ze země je sice člověk stvořen a do země se vraci, ale bez vody nebylo by života, nebylo by vzrůstu a úrody, všecko zakrní a zbobkovat. Nejhorší ranou pro sedláka — sucho.“

Usmál se kníže, ale hostu neodporoval. Cimbura hned poznal že ani on knížete nepřesvědčil a rybníků neuhránil. Zarmoutil se a schlipl, do sebe jaksi se schoulil, v mlčení jako v plášt se zahalil.

„Pojďme dál, hle do dvora máme nedaleko, ukáži vám svoje hospodářské stroje. Je to můj vzorný dvůr a hospodářské školy často sem vodi svoje chovance. I vás jistě mnohé zaujme. Tak hned zde za stodolou vidíte žentour. Cimburo, vy sedláci hříšně plýtváte svojí silou a časem. Blíží se doba, kdy člověk ne tak rukou, jako rozumem pracovati musí, a kdy černou, hrubou práci za něho vykoná stroj. Vyhodte proto čím dřív tím lip ze stodol cepy a nahradte je alespoň žentourovou mlátičkou, obilí nevějte, fukar vám to obstará rychleji a o mnoho lépe, řezací stolice vystěhujte z řezáren a dejte tam řezačku, kruhadlo a šrotovník, i to požene žentour. Věřte mi, Cimburo, miluji českou vlast a zvláště jih a vás sedláky a rád, ani nevíte jak rád bych vám byl v hospodářství vzorem, příkladem i pomoci, vidím v tom své poslání mezi vámi, účel a smysl svého života a nacházím málo pochopení.“

Měkne Cimbura, rozhnuje plášt mlčení a opíráje se o secí stroj litostivým hlasem konejší svého hostitele. „Křivě

si to vykládáte. Uznejte, že co se hodí knížeti, nehodí se sedláku. Co může kníže na panském, nemůže sedlák na selském. Nemůžem se po vás opíci na stokorcových statečích.“

„Liché výmluvy“ mává kníže rukou — „pole drenážemi si odvodnit a luka zavodňovat může každý. A na co jeden nestačí, na to stačí družstvo. Sám se mi rovnat nemůžete, ale vy všichni v Putimi vyrovnaté se mému dvoru jednomu a všichni v okrese — mému panství. Jako já mám svůj pivovar, mlékárnu, lihovar, cukrovar, který zpracuje moji řípu, mléko, brambory a ječmen a tak dvojí užitek mi dá — proč vy byste nemohly mít své družstevní továrny? Mám-li já na každém dvoře parní mlátičku, proč vy byste jí nemohli mít společně? Odložte selskou pýchu, závist a vzájemnou nedůvěru, od individualismu přejděte v hospodářských otázkách ke kolektivismu, srozumitelně řečeno spolčujte se, obec vic zmůže než jednotlivec, spojenými silami i těžké břemeno lehce se zvedá, společně kupujte, společně prodávejte, učte se od jiných, třeba od dělníků, kteří na ochranu svých zájmů čile zakládají si spolky a besedy, nebo od průmyslníků — svému stavu i své vlasti jste povinni v čas postarat se o rádnou selskou organizaci — to jest to pouto, které by z vás drobných utvářilo jediné těleso mohutné, asi tak jako z malých cihel veliký dům se složí. Zle bude, nestane-li se tak záhy a v čas,“ oddychl si kníže, bilým, voňavým šátečkem utíraje si pot, který mu po skráni stekal.

„Každý se spálí jen jednou. Co pošlo z těch společných cukrovarů a pivovarů? Kdo je skoupil před pěti lety v licitacích? A koho ozebračily? jakoby sama sebe tázal se Cimbura.

„Ovšem poctivost je základem a podmínkou zdaru. Šidit se nesmí ani podvádět. Za úředníky byste si nesměli vybírat své nedostudované synky, které nikde jinde nechtějí.“

„A tak jsme tam, odkud jsme vyšli. Není a nezmůže všecko pokrok, vzdělání — stroj — ale musí tu být především poctivost, jak jste pěkně pověděli. Nevím, našli-li bychom úředníky poctivce, každý člověk je víc sobek než tobek a příležitost dělá zloděje. Proto vy máte svůj kmen úředníků i služebníků, někteří co pamět lidská sahá už vašemu rodu slouží, jako kliště kožicha se vás drží, z otce na syna služba přechází, ale u nás tomu tak není a nebude. Sedlák půdy se drží a špatný úředník je z něho, i když na výměnek odcházíme, neloučíme se s půdou, ale kus pole a louky do své smrti k užívání si vymíňujeme.“

„A přece s půdou nehospodárně zacházíte“ vybuchl náhle kníže.

„My a nehospodárně? jak to?“ řekl Cimbura a opět se zastavil.

„Pojďme,“ pobídil kníže „máme toho ještě mnoho prohlížet — neviděl jste dosud ani koníren ani ovčinu, kravína

ani hřibětince cestou vám to povím —“ a zaměřili rozsáhlým dvorem od stodol a kůlen k chlévům.

„Procházím-li vaše pozemky, třeba o honech, žasnu, co půdy ladem ležet necháváte. Meze máte na krok široké, vodoteče na dva a průhony na pět. Cesty polní vyrovnají se místy širší císařské silnici, dohodněte se o obecní statek a mezi sebe rozdělte, polní cesty vyměřte na dva sáhy, nic víc, do polí kamenné mezníky nasázejte a meze zrušte, strych, dva, pole nabudete.“

„Pane kníže, to je takhle. Meze a vodoteče nejsou naše.“

„Čí by byly?“

„Jsou chudých. Jejich jsou i okrajky našich selských, rybníků a lesů, jejich je tráva v průhonech a po stráničích, jejich jsou i klasy na poli. My sedláci citíme přísnou povinnost, kterou Bůh nám ukládá, pomáhat i podruhům, doprát jim požít si meze, kravku nebo kozu v průhoně popást, dát člověku, který se mnou pole vzdělává, záhon půdy pod Brambory, lihu jetele pro dobytče. Děti bezzemků mají staré právo na klasy. Zabolelo mne, když jsem spatřil u vás podivný stroj, nač je? se ptám a vy jste mi řekli: shrabovat klasy.“

Potí se kníže, ale nezlobi. Má rád Cimburu pro jeho přímou řeč, ale bránit se musí a brání.

„My jinak o chudé pečujeme. I my i naši předkové chudobince a špitály po panstvích založili, pense platíme a tak o ty, kteří nám sloužili, ve stáří pečujeme.“

„Ano o ty, kteří vám sloužili. Ale což ti chudí, kdož vám neslouží?“

„Ať si žádost podají, my jim podporu poukážeme“ ale už tu byla hřibata a byl konec řeči. Koňař probudil se v Cimburovi a všecko ostatní v té chvíli ustoupilo do pozadí. Po koních kravin přišel a ohromný, rozsáhlý ovčín na konec. Vyšli konečně i z něho a tu kníže se zastavil a s úsměvem v lící řekl: „Tak jste viděl můj nejlepší dvůr, povězte mi, libil-li se vám.“

„Libil i nelibil“ vyhýbavě odpověděl Cimbura.

„Necheji slyšet v čem se vám libil, ale za to upřímně povězte, v čem se nelibil.“

„Povím, proč bych nepověděl? Nelibí se mi vaše zahrada. Růže tam máte francouzské, kroviny japonské, květiny italské. Nelibí se mi vaše školka. Stromy v ni máte druhů německých a holandských. Nelibí se mi vaše chlévy. Koně v nich máte uherské, krávy švýcarské, ovce španělské, vepře a psy anglické. Nic se nekaboňte, pane kníže a povězte, co tu máte českého?“

„A je něco lepšího českého?“

„To si myslím. Tak hned stromy. Proč pak nemáte ve školce hrušku cibulku, jabloň žitňavku, stěp ječně?“

„Jsou takové stromy?“

„Arci že jsou a výborné. Kdyby nebylo u nás potlouklo, mohl jsem vám poslat košíček toho ovoce.“

„Je divno, že mi o tom ani ředitel, ani zahradník nic neříká!“

„Nic divno; protože ani jeden ani druhý nejsou Češi —“

„Dál, co se vám ještě nelibi?“

„Nelibí se mi, že koně trýzníte.“

„Oho! Jak a čím?“

„Tu se podívejte“ řekl Cimbura a ukázal na kočár, který krok za krokem za nimi popojozděl, „ocásky mají sotva na prst dlouhé, čím pak si mají mouchu nebo hovádu sehnat? Ubohé koně, hle, jak třesou kůží a sekají nohami, a jak je kočí za to trestá. My pomáháme dobytku ne bičem, jako vy, ale rozumem. Mouchy jim ohánime, čabramou pokrýváme, olšovím, páchnoucím listem je potíráme.“

„Dobре. A co ještě?“

„Panská služba, zahálky družba — jak jsem viděl na vlastní oči. Všude, kde pracovalo pět, šest lidí, stál u nich dozorce, šafář, poklasný, hlidač nebo hajný; ale sám nepracoval. Člověk má pracovat, protože je k práci stvořen, jako ryba k plování anebo pták k letu, protože bez práce se mu stýská. Má pracovat radostně a při práci si prozpěvovat, ale nemá mít nad sebou hlídace, nemá být k práci poháněn nadávkami, hrůzou a pokutami. I ten dozorce každý má pracovat a lidu příkladem práci ukazovat. U nás neurážíme dělníka, nevyvysýjeme se nad něho, ale s ním ve všem rovní do dila se zapřaháme, ba sedlák sám horší a těžší práci sobě přidělí a dělníku jako hostu dá přednost. Oba jako bratři pracují a k stolu společnému usedají.“

Dlouho mlčel kníže, až konečně řekl: „Mnoho pravdy leží ve Vašich výtkách, ale časy se změnily a nám už není možno patriarchálně žít. Ostatně je to i u vás jen otázka času. Cimburo, posaďme se a poručte, co byste si ještě viděti přál.“

„Ničeho už, pane kníže, mnoho jsem viděl, slyšel a se dozvěděl, nikdy toho nezapomenu, prosím za prominutí, přeřekl-li jsem se v něčem, nebo urazil-li jsem knížete pána, jsem jen hloupý, prostý sedlák.“

„Naopak, Cimburo, rozhovor s vámi způsobil mně srdečnou radost, dovolíte-li, doprovodím vás a do Putimi dovezu.“

„Jakoby se stalo, pane kníže,“ děkoval se Cimbura — „mám chválu Bohu zdravé nohy, donesou mne.“

„Jedu kněžně naproti na písecké nádraží, svezte se tedy se mnou.“

„To je jiná, příležitosti použiji, dřív alespoň budu doma.“

Usedli. Koně dali se v let. Kde koho potkali, zastavil se a za kočárem hleděl. Cimbura veze se s knížetem! Lokaj s premovaným kočím na kozliku, koně jako vítr, kníže se usmívá, usmívá se i Cimbura na známé z kočáru a jmenuje je knížeti. Pískem projeli a před nádražím se octli. „Mám ještě pár hodinky času,“ vytahuje kníže svoje otřelé hodinky, „jedte krokem k Putimi,“ nakazuje kočímu a znovu do hovoru se pouští.

„Jste ještě tak silným, Cimburo?“ s úsměvem se tázal. Zardívá se Cimbura jako jinoch, pýří se a zapírá. Kam se poděly časy, když vynikal silou, je blízek sedmdesátce, to už sila člověka opouští.

„Slyšel jsem, že jste ve zlosti sekuru do špalku zarazil a vyndat ji nemohl jinak, než klínem špalek roztrhnout —“

„Nu ano, to jsem učinil,“ kajíceně přiznává se Cimbura.

„A jak tomu bylo u Horníků, když se koně zapletli?“

„Zle — boží dopuštění,“ neznamenaje léčky, prostodušně vykládal Cimbura. „Ponocný pro mne přiběhl. Běžím tam, a vidím, co se stalo. Jalovice se odvázala a v noci připletla se na koňské stání. Koně měli pažení roztrískané, jesle shozené, žlab stržený, zadní nohy za řetizky, jalovice mezi nimi a všechno v jednom chomáči válelo se po zemi.“

„A co jste dělal?“

„Ani už se nepamatují.“

„Sekeru! vykřikl jste — a jednou ranou přešel jste oba řetězy.“

„Ne — dvě rány padly, musily, protože řetězy byly daleko od sebe — koně pak hned vydechli a uvolnilo se jim. Ale pošlapanou jalovici musil Horník zabít.“

„Škody však neměl; vím, že jste v Putimi založil obecní spolek, který dobytče rozebere, koupil jste i trokar pro případ nadmutí a pás pro krávy trsačky, to máte počátek družstevního hnutí, ale dojdíme k Putimi a vy jste mi dosud nepověděl, co bych měl Putimským darovat.“

„Nepověděl, protože kníže pán se neoptal.“

„Co mi tedy radíte?“

„Radím, abyste poslal Putimským a sice obci fáru štěpů ze školky,“ řekl Cimbura, opouštěje vůz — „to jediné nám sedláči nahradit nemohou a sám hleďte, co stromů krupobitím zničeno.“

„Jsou německé!“ — poškádlil Cimburu kníže.

„Darovanému koni na zuby se nehledí,“ usmál se sedlák.

„Výborná rada!“ pochvaloval si kníže, tiskna Cimburovi ruku. „Žijte s Bohem a pozdravujte ženu i děti.“

„Zdrávi vzkazovali,“ děkoval Cimbura a nechal pozdravovat kněznu, prince i princezny.

„Cimburo, slibuji vám, že se vám syn brzy vrátí z vojny,“ ještě řekl kníže, dojat náhle jakýmsi měkkým citem.

„To kdyby Pán Bůh dal,“ zaprosil sedlák — a hleděl dlouho za vzdalujícím se kočárem. I kníže z kočáru ještě jednou se ohlédl a kloboukem zamával — — —

V.

Plnému, zralému lusku podobala se hlava Cimburova po návštěvě u knížete, plno nových, plodných myslínek v ní rostlo, hýbalo se, s Cimburou žilo. Kudy chodil, myslil na knížecí řeči a plány, na to, co mu o hospodářství, o semenech a plemenech, o šetření časem a půdou, o strojích povídal. Ale ani knížeti nevykouřily se hned z hlavy výtky a námitky sedlákovy. Také on o nich rozjimal a přemýšlel a v mnohem za pravdu mu dával. „Je to tak, jak řekl,“ přiznával se, „malo českého mám na svém panství, i já i moje rodina tvrdou češtinou mluvíme, ale za to plynne německy i francouzsky, nedbáme o to, co je českého, jen pro cizí hoříme. Co o chudině řekl, co o rybnících mluvil — mnoho pravdy má.“

A tak oba byli sebou navzájem spokojeni, vzájemná upomínka mile je hrála, ale časem bledla, nové starosti stěhovaly se do hlav, vytlačovaly a dusily, co dřív v nich kvetlo a zrálo. Zlá zima minula a sotva že sníh sešel, chápali se sedláči práce. Jarní sije nečeká. Ovsy, hrachy a ječmeny muzejí do země. Pozdě slavili letos velikonoce a proto i pozdě ovily se rybníky vejtažné, poterné i kaprové. Cimbura vždy sledoval s velikým zájmem lov a radoval se, když se zá tahy tak dařily, že vyloveno bylo třeba sto i více centů ryb, hlavně kaprů, hladkých i šupinatých. Ale i candát, bělice, tu a tam úhoř, okoun, lín, cejn a mik třepaly se v síti, nevodou anebo vrží, podle toho, čím loviti fišmistr rozkázel. Ale hlavně na štiku těšili se Putimáci. O „Putimské štice“, proslavené rybě, vědělo se po celém širém okolí. Na sáh dlouhá byla a v ocasní ploutvi měla vypálený letopočet 1848. Ten rok ji poprvé vytáhli a Bůh vi jak stará už byla. Při každém lovu po ní pásl, na břeh vytáhli, obec si ji prohlédla, změřila a zvážila a zase znova do vody hodila. Po rybách ovce přišly na řadu. Obahnily se a matky bahnice i skopci k jarní striži se chystaly. Ovčin se vyveze pod zeli, vystele se čerstvou slamou, ovce vyplaví a vyperou dvakrát po sobě a pak rouno se jim vezme.

O tom přemýšlal Cimbura sedě za nedělního odpoledne před chalupou. Vyšel si po obědě posedět na Boží slunéčko. Vylákal ho teplý jarní den. Dýmečku drží v levíčce a pracoviči vytahuje měchuřinku s tabákem, měchuřinku zle ohmatanou, odřenou a popraskanou.

„Však už práško ve chlivku zraje,“ myslí si Cimbura a vzpomíná na podsvinčku určenou na zabijačku. Měchýř z krm-

níka náleží hospodáři. Nadme jej, pověsi pozorně nad kamna vyschnout, pak pečlivě vymne, Marjánka tkaničkou ho ovroubi a hospodář má skrývačku na tabák po celý rok.

Nacpal dýmku, zapálil a dvoristěm i návsi se rozhlédl. Jabloň hubička, soudek i řehtáč, hruška ovesnička, děkanka, Čáslavka i ranní jakubka, které sám vysázela, jsou poseté pupenecí.

Na první pohled poznává, že to nejsou jen listové pupence, ale květové puky, okrouhlé, nabouchané, květ i plod v zárodku chovající. „Hle, jak míza hrne se do letorostů,“ myslí si spokojeně Cimbura.

Se stromu na strom přeskakují myšlenky jeho a navštívily i stromy knížecí. Nezapomněl kníže pán! Ovršený vůz jich v pozdním podzimu poslal, jak je sázen knížecí zahradník ukázal, ujaly se všecky a podél polní cesty raší už.

„Ale na Martínka zapomněl,“ běduje si v duchu Cimbura a duše se mu svírá úzkostí. „Je-li pak ještě mezi živými? Padl v boji? Skosila ho smrt v nemocnici? Živ sotva bude, protože známku života nedává — nepíše. Povidá se, že se pluky z Bosny vrátí a vystrídány budou jinými, zdrávi povídali! I jemnostpán s panem učitelem tomu věří a nedávno to Cimburovi z novin předčítali, ale já nevěřím,“ rozumuje sám v sobě Cimbura.

Kde se vzal, tu se vzal, stojí náhle před Cimburou voják. — Než se sedlák vzpamatoval, už ho objímá a „tatínu, tatínu“ volá.

„Martine, dítě mé, jsi to ty anebo mne smysly šálí?“ „Já, já, tatínu! Včera nás dráha přivezla z Bosny do Písku nazpět a na týden mně dali dovolenou.“

„A já na tebe jako na mrtvého myslím.“

„Rok za dva se nám počítá — na podzim budu mit vyslouženo.“

„Ženo, dcero Marjánko, Marianno, hleďte, jakého hosta vedu,“ kříčí Cimbura ve dveřích.

Nezná se k synovi matka, k bratrovi sestra. Zmužněl Martin, sesilil, osmahlý v obličeji jako cikán, vous kryje mu ret a vlasy zhoustly a zčernaly. Ale jak „maminko“ promluvil, poznala ho matka, poznává i sestra. Radosti miry a konce není . . .

„Běžte pro Jana k Pixům, pro Francka k Srnkům, pro Verunku k Štěrbům,“ poroučí Cimbura, „všichni po požehnání ať u nás se sejdou a my do kostelíčka Pánu Bohu poděkovat půjdeme.“

V putímském kostelíčku při požehnání klečí Cimbura se svým synem Martinem. Cimburka doma otáčí se kolem rozpálené plotny, Marianna s velikým džbánem běží už po druhé k Srnkům do hospody.

Martin se stal hrdinou dne. Přicházejí po kostele k Cimburům sousedé, otcové i matky synů, kteří vojákují a s Martinem odvedeni byli k dragounům, dělostřelcům a k jiným branžím a Martin má solo. Cimburův voják vypravuje, jak nic tam dole neplatila jízda ani kanonýři, protože to nebyla vojna v širém poli, ale vojna partisánská, s neviditelným dobře skrytým, země znalým nepřitelem. „Na dvě stě důstojníků a víc než pět tisíc vojáků tam zůstalo, nouzi o vodu, o chleba, o všecko jsme měli a my — pěchota — vršek po vršku, ves po vsi dobývati musili,“ líčí Martin a popisuje boje u Žepče, Banjaluky, Vysoké a Sarajeva. Vypravuje o stanném právu, náhlých soudech vojenských, o tureckém vojsku, Turcích, Turkyních, o jejich zbraních, domech a chrámech. Týden vypravuje, až dovolená končí a Martin se musí vrátit do kasáren, ale jde s veselou, s veselou se s ním i loučí, nebo vědí, že se na podzim vrátí, doslouží . . .

Jen otec se s ním jaksi těžce rozchází a nerad ho propouští.

„Už už abys přišel a práce se ujal,“ tesklivě naříká a syn Martin i matka Marjánka i dcera Marianna překvapeně pochleděli na otce. A jaký div! Jak tu seděl na lavici u stolu před Martinem, všem zdál se jim pojednou starým. Jakoby jim rázem světlo vzešlo a osvítilo sedláka Cimburu, všimli si, že jeho tvář svráskovatěla, jeho hlava sbělela a jeho ramena se ohnula, čehož nikdy před tím nepozorovali.

Martin se sestrou jako hodné děti obracejí hlavy k matce, co ona té změně říká. A aj! Jaká změna stala se v té chvíli i s matkou. Stojí u sedícího otce, žilnaté ruce její jsou sepjaté, kůže na čele zvarhanělá a vlasy pod šátkem čelo úzkým proužkem vroubicí jsou sice pěkně uhlazené a na dvě strany rozčisnuté, ale jakoby moukou poprášené.

„Maminko, máte vlasy pomoučené,“ povídá Marianna, vztahujíc ruku k matčinu čelu.

„Opraš mi je, dceruško,“ odpovídá matka a sklání k dcerě pěknou svoji hlavu.

„Ach, maminko zlatá, to není mouka, ale šediny,“ naříká dcera, libajíc matčiny vlasy.

„Tatínu zlatý, proč to?“ — ptá se Martin — „sedíte na prázdro a prohýbáte se, jako byste břemeno nesli.“

Nesu břemeno sedmdesáti let, to jest všecko, co mne v těch letech dobrého i zlého potkalo. Jest to tak těžké břímě, že když se brva k němu přidá, přiváží už a citím její tihu. Tělo, skořápka, stárne a chátrá, plesnivím, chlapče můj a když se do vody ráno podívám, hlava starce hledí z vody na mne, i vídim, že uletěly časy, kdy jsem si česal a hladil vlasy tmavé. Šediny hrobové květiny. Jsem jako strom. Rostl a kvetl jsem, silný jsem byl i plodný, hynout

počinám a vadnout. Proto toužím po tvé podpoře, po tvých rukách, po tvé hlavě i po tvém srdci, abych několik let ještě s tebou žil, v dobrém tě utvrdil, ve všem poučil a zdomonal, abys jménu mému ke cti žil, nebo jsi kost z mojí kosti a krev z mé krve.“

Smuten odešel Martin, na otce stále myslil a otec na něho. Radoval se ze svého syna, neboť poznal, že se na vojně nezkazil, zdraví nepozbyl, ale jemu — otci — télem i duchem podoben že bude.

„Kéž už by jen přišel,“ tchužival skrytě a dočkal se. S Martinem nyní hospodařil, vedl ho, radil, káral i napomínal a Martin jako malé pachole povolně poslouchal, „tatínku sem — tatínku tam“ s otcem mluvil, od práce hrubé ho vzdaloval, šetril a sám dle potřeby za dva pracoval. Marianna matky si hleděla, kolem ní se točila a modré s nebe — kdyby možno — byla by ji snesla, do ohně pro ni by skočila.

Tak se jim pěkně žilo, že Cimbura pustil z hlavy svoji zamilovanou myšlenku: „Jakmile se mi chlapec z vojny vrátí — ženit se musí a půjdou na výměnek.“

„Jsme jako na výměnku,“ smávala se Cimburka, „naši mladi hospodaří.“

„Važte si toho,“ zaviděli jim lidé, „dokud to tak jede; ožení-li se Martin, cizí krev vám přivede do stavení, kdo ví, bude-li se k vaší hodit.“

A tak léta plynou . . . Dopravné i zlé nesou ve svém klínku a sypou lidem na cestu hned růže, hned trní. Tvárnost milé vesničky putimské se mění. Jako zralé hrušky se stromu žítí do hrobu padají soused po sousedu. Umřel veliký Černoch, stařec skoro stoletý, zápasem s medvědem proslayený, na hřbitov ze statku odstěhoval se malý Žežulka, ten co smelek na krku unesl, k sv. Vavřinci odnesli Keclika a nová generace nenápadně, nepozorovaně ujímá se vlády. Stýská se po starých Cimburovi a k mladým srdce přilnouti už nemůže, nerozumí jim a oni nerozumějí už jemu.

V rodinném životě střídá se neštěstí se štěstím. Verunku nejvic pronásleduje a Cimbura s ní cití. Fúra dřív ji přejela a jen jakoby zázrakem vyvázla. Uzdravila se a neštovice poslal na ni Bůh, už plakali pro ni u Cimburů i Štěrbů, zaopatřena a na cestu do věčnosti připravena — ale neodešla. Div divoucí se stal, že všechno se vybrala. Její muž stal se v ty doby po Kopeckém kostelním zpěvákem, vůdcem poutníků, i růženec v kostele s lidmi se modlivá, za člověka zbožného a hospodáře rozšafného v celém okoli plati.

Po cestě trnité i květinové kráčejí také u Pixů a Srnků. Zvláště Jan zamiloval si stromy a bylinky všecky, opatřil si herbář a jako profesor všemu v přírodě rozumí. Děti přibývají. Už dva syny a dvě dcery má Jan, kolik dětí je i u Štěrbů

a Trnků, „dědečku, dědečku“ volají na Cimburu, ručky po něm vztahujíce.

Běží život; lidé platí mu svou krvavou daň, berouce od něho dny i roky věku svého. Tiše, neslyšně utiká v jihočeských vískačkách a jen někdy, zřídka rozproudí se a rozleje jako Blanice, když ledy jdou anebo o povodni . . .

Putim je zvláště vesnice. Má něco, co nemá mnohé město. Dvě železné dráhy už běží těsně kolem ní a letos r. 1884 už od jara vyměrují a staví kolem Putimi dráhu třetí — transversálku . . . Ražice, Putim a Protivín jsou konečné body velikého trojúhelníka, jež tvorí tři páry železnych kolejnic. Kolem stavby mostu přes Blanici hemžili se zas Taliáni nebo „tataři“, jak lid říkal vlašským dělníkům, s nimiž těžce smluviti se mohli, přišli zas „trhani“, navzájem se titulující slovem „bratránku“, kámen a stavební potřeby zase čile se vozily, ale přede všemi přistěhoval se do Putimi — Salomon Steiner. Neslychaná novota: žid na ves!

U mostu, proti Roučkovic mlýnu najal si celý domek, z jednoho okna udělal dvěře a z velké světnice stal se zbožím nabité krám a ku podivu, žádný z partafirů při stavbě dráhy nevystavěl a neotevřel — kantýnu, jak tomu jindy bylo.

Dřív ještě, než „bratranci“ poprvé motykou země se dotkli, už všem po silnici spěchajícím píchala do očí veliká tabule, která červeným písmem s bílé půdy hlásala, že tu „Salomon Steiner prodává zboží kolonialní, střížné i galanterijní“. Drobnější nápis oznamovaly, že tu „c. k. prodej tabáku“, „prodej školních knih“ — „prodej kořalky“ i „hracích karet“.

Ven se otevírající, dvojkřídlové, oplechované dvěře jakoby rozpínaly náruč na kolemjouce, náruč po nich vztahovalo i okno opatřené dvojdlnou, otevřenou okenici. Na jedné smála se švarná markytánka v krátkých sukénkách se skleničkou červeného rumu v ruce, přes vyklenutá prsa visel ji na modré stuze soudeček s nápisem „likéry“. Na druhém dilu na skřížených nohách seděl vousatý turek v turbanu a špičatých sandálech, kouře z ohromného čibuku. V okně za sklem táhly se tři police. V nejhorejší příhrádce stála řada ozdobných, pestrých obrázků polepených láhvíček, ve kterých na mdlém dosud jarním slunci jako živý oheň hořely různobarevné, sladké koraličky, rosolky zdravotní a žaludkové kapky. V prostřední v čistých, baňatých sklenicích se širokými hrdly třpytila se káva pražená i zelená, pruhované bonbony, kyselé okurky a v nejspodnější pak celé stůčky kartounů, suška a plátnka a přes ně pěkně složené hedvábné šátky, pentle a zášterky, kabátky, sály, punčošky i rukavičky. Duhovými barvami zářily a ženské srdce v těle se po nich třáslo, jak si jich při pohledu na ně silně žádalo.

Co byly proti tomu jejich selské samotkané příze, šerky, plátna, moldouny, mezulánky a kanafasy? Co byly proti tomu hrubé mužské ovčí kožichy a „zvířecí“ nohavice z ovcí nebo kozlů? K výkladu zboží slouží i dvěře. U nich stojí především svazek rákosových bičišťat s krásnými žlutými hřebičky pobitymi rukovítkami, při nich visí pramen řeménkových bičů s pestrými červenobílými trapečky u návěsky, sud slanečků tu páchně. Ani dvěře na všecko nestačí. Zdi kolem dveří pobil Salomon Steiner hřebíky a skobičkami, po nich rozvěsil rýče, motyky, špičáky, lopaty, kosy, sekery a na každý kus křídou napsal cenu nepatrnu, až směšně malou proti té, kterou žádal za sekuru anebo rohatiny kovář. Ale vlastní sklad zboží se nalézal uvnitř. Na podlaze stálý plné pytle jemné „tortové“ mouky, švestek a rýže, veliká váha decimálka se houpala, železné ráfy na kola, hrnce litinové, plechové i hliněné, čpěl tu petrolej, korálka i sirky, se stropu visely dolů lampy, svíčky, řetězy, provazy, dýmky a školní tašky a při stěnách v nových regálech bylo zboží vši chuti. „Všecko co srdce ráčí a nač si kdo pomyslí u mne je na prodej“ usmíval se libezně za pultem malý pan Salomon a s ním v krámku otáčely se i dvě ženské, jedna starší a ošklivá. Pod podivným nosem černalo se jí chmýří jako chlapu, a za chůze kolibala se jako kachna. Ale vedle ní byla tam i dívka kupečkovi i kupcové nepodobná, s chůzí páví, tváří pěknou jako obrázek a ve všem ostatním tuze podobná markytánce venku na okenici namalované.

Nezvyklá ta novota dráždila všecky Putímáky. Oček do krámku pošilhávali, před výkladem postávali, zboží pozorně prohlíželi, ale přes práh nohou dosud nevkročili, ani když mezi dvěře vyšel Salomon a s čepičkou v ruce zval: „má úcta pantáto, má úcta paní mámo, pojďte dál, můj krám si prohlédněte, za troník zboží koupit nemusíte, zadarmo vám kalíšek likéru pro zahrátí naleju, zadarmo kornoutek cukroví pro dětičky domů přidám.“ Marné lákání, marné slyšby. Putímáci jsou „hlavatí,“ chodí dál do krámku k Hálum a Žízkům, dál do hospody na „starou“ a „novou“. Děti jsou děti, tém nelze rozumu dát. Obléhají někdy krámek a tu vycházi paní Steinerová s tváří svým nejlíbeznějším úsměvem okrášlenou.

„Čí pak je ten hezký chlapeček?“ ptá se mazlivě a drží cukrovou tyčinku mezi prsty. Jako když do vrabců střelí, rozlétnou se děti a teprve až zase zmizí kupcová v krámku, slézají se znova.

Ani dospělá chasa zvědavosti neodolá. Nože kapesní, dýmky, sáčky na tabák i penize prohlížejí v neděli hoši, prstýnky, špendlíky a náušnice vábí k sobě zraky dívek. A tu nevychází ani pan Salomon ani „frau Steiner,“ ale ze dveří vychází „slečinka“. Vychází v červeném jako krev a

přiléhavém jakoby na tělo ulitém tenounkém živůtku, v bílé zástěrce, pod krátkou sukénkou vykukují v červené punčošky a černé střevíčky obuté nožky, červená mašle třese se nad bílým čelem jako motýl na černých, uměle načesaných vlasech. Usměje se a rozpuklými rty zableskne se řada drobných, dravých zoubků. Podívá se a blesk vyšlehne z černých žhavých očí a kterého z hochu zasáhne, ten jako uhranutý se zachvěje; jako žárem polit se až po uši zardí, jako k zemi přikován s očima sklopenýma stojí a jakoby na rukách i nohách spoután byl, sám sobě připadá.

„Pojďte dál, usmívá se a švěholí slečinka, „nebojte se a pojďte, uvidíte, jak lacino koupíte, jak spokojeni budete, jak vám u nás dobře bude.“

„A nač bychom chodili,“ ozval se první Cimburů Martin, silák po tátovi, „nám se vedlo před vámi dobře a bude i bez vás,“ na patě se otáčí a všichni za ním odcházejí.

„Fuj, ta má oči,“ uplivuje chlapci.

„Fuj, ta má šaty,“ uplivuje dívky —

„Fuj, to jsou sprostáci,“ uplivuje se v krámku slečinka, ale opatrně a tiše, aby ji nikdo neslyšel.

Ale nezdar neodstraňuje pana Salamona. „Mlčte a mějte strpení,“ napomíná svoje pomocnice, „jen až přijdu páni partafiri, poleze k nám ta selská pakáž hloupá a my je ožralé a oškubané do hola budeme vyhazovat.“

Přišli páni inženýři, přišli páni partafiri, přišli i „trhaní“ a stavba počala. Páni inženýři měli za krámkem svůj extra pokojíček, „vinárna“ bylo na dveřích jeho napsáno a červené víntko jim nosila červená slečinka. V krámku seděli páni partafiri, likéry popíjeli, rybičky v oleji příkusovali a je obsluhovala paní Steinerová, venku na dvoře pod dvěma kaštany seděli za hrubým, z prken sbitym stolem na dlouhých na sudech položených prknech, dělnici a kupeček přímo ze soudku čepoval jim šedou, kalnou kořaličku. Až z Pisku páni oficiři počali sem jezdit, železniční úředníci ze stanic počali se sem troustit a Putímákům vzešlo světlo . . .

„Sodoma, učiněná Sodoma je tam,“ usoudil chalupník Štěrba.

Slovo se ujalo a jinak než „v Sodomě“ u kupečka se neříkalo.

Ten tam byl milý klid letních večerů. Do tiché noci hřmotí italský, veselý zpěv, německé klení, české hádky, křik vášnivých hlasů, zoufalé volání o pomoc člověka bodnutého, rány rukou i násadou; ale vesnice si toho nevšímá, sevšednělo jí to. Pouze to všecky mrzí, že partafiri každou sobotu vyplácejí v krámku a že i sedláci tam pro peníze musejí si chodit. Stojí za pultem při výplatě Salomon, uklání se a usmívá, „tolik krásných peněz bere pán a nic nedá utřet? Mám tuze krásný zbytek na kabát, anebo af

udělala radost paničce a koupí ji tenhle krásný šátek — umí mluvit úlisně a vlídne a jakmile si sedlák látku prohližet počne, už je ztracen. Neví ani jak a kalíšek punišoviny stojí před ním, neví ani jak, už jej i vypil, neví ani jak, už má látku zabalenou a v kapse, už sedí mezi partafiry, už i z karet list bere a hráje . . .

Ale na stráži stojí ženy . . . Když dvakrát, třikrát stalo se to muži, mlčely, ale když po čtvrté šel si Hlodálek pro výplatu, zastoupila mu cestu žena. „Nezahodím tě a nezahanbím před lidmi, abych pro tebe do „Sodom“ šla, jdi si, utrať zas výdělek, podepiš novou směnu, opij se, ale pamatuj, v té chvíli, kdy se předními vraty přitlučeš domů opilý, já zadními vraty i s dětmi odejdu domů k rodičům. Brala jsem si střídmeho a hodného člověka, tomu jsem přisahala věrnost, lásku i poslušnost, ale ne opilci. Ty chceš být Klásek, ale já nejsem Klásková, mám děti a půl statku patří mně — vzpamatuj se a zastav, dokud je čas.“

Sklopil hlavu Hlodálek, šel a div že Salamona do tváře neudeřil, když ho zdržovat počal. Ve čtvrt hodince se vrátil a na groš ženě penize na stůl vysázel.

Andělové strážní jsou putimské ženy! Docílily toho, že dva světy žijí tu vedle sebe, stýkajíce se, jen když je nutno, ale nemichajíce se navzájem. Sousedé vážní jako aristokraté, zůstávají věrní hospodám, ku kterým poutá sila zvyku i přibuzenských svazků, bdí nad svými syny a dcerami, bdí i nad svou čeledí. Všechno „cizi“ hrne se „do Sodom“, ve které zavedena novinka: prodej lahovového piva z knížecího pivovaru. Všecko „domácí“ Sodomě se uhýbá a štíti.

Dva světy, pravíme, žijí vedle sebe už po čtvrt roku a nemichají se, ale co není, snadno se může stát . . .

Nadešla putimská pout svatovavřinecká.

„Aj ty svatý Vavřinečku,
stojíš na pěkném vršečku!
Vycházejí panny z tebe
jako andělové z nebe.“

Vyšly z něho po nešporách nejen panny, vyšli i mladenci a zaměřili k Srnkům. Loni byla poutní muzika „na nové“, proto letos povolil ji starosta „na staré“. Za mládeži pospíšili i staří. I Cimbura po dávném zvyku vede sem svoje hosty semické i hradistské.

„Tatinku sem, k nám,“ kývají a volají na něho Jan se Štěrbou, usmívá se na něho Verunka i Rozárka, místo jemu i jeho hostům zjednává pan otec Rouček, židle sem nese přes hlavy tančících Frantík.

Usedl Cimbura a kouřem se rozhlédl. Jeho oči hledají Martínka a poznávají ho — ramenáče — hned mezi všemi.

Roztáčí Hamákovic Marjánku. Také starý Hamák hledí na tančující párek a sleduje jej, jak se miňá, vynořuje a zase ztrácí v kole. Když se pohledu nasytíl, uprel oči na Cimburu a v té chvíli, jakoby si řekly, i zraky Cimburovy padly na Hamáka, na cestě ty dva pohledy jakoby se potkaly a políbily a oba otcové se usmáli.

Jakoby se nic nestalo, otáčí Cimbura znova hlavu k tančujícím. Hledá teď Mariannu. Nemusí ji hledat, statná, zteplá její postava pichá sama do očí. Kdo ji to drží v náručí? Kdo se jí to tak upřeně do očí divá, že nic jiného nevidí a neslyší?

„Toho vy, strejče, neznáte?“ diví se Keclík. „Můj host, mladý Kotrch ze Stríteže.“

„Neznám Kotrcha a o Stríteži nevím, ač jsem slyšel, že je to vesnice v Polesí někde u Volyně a že Strítežákům říkají „rajcháci“. Starého Boubala znám dobře. Má pěkné koně, těžké Netoličáky.“

„Jak pak byste Kotrchy neznal,“ směje se mu Jan — „Martin přece vypravuje, že v Bosně s ním u jedné setniny sloužil, je tuhle s Keclíkem v přízni, matky si tykají, k vůli Martinovi na koni sem až ze Stríteže na pouť přijel. Měl jste vidět, jak se zaradovali, když se před hodinou zase sešli a poznali.“

„Tak tak,“ kývá hlavou Cimbura, jakoby se rozpominal, ale jeho oči mlčí, nesmějou se, nezáří. Sešerilo se, je třeba svíčky rozsvítit.

V tom ozval se hluk, smích a zpěv na návsi, takový, že přehlušil hudbu, bliží se, roste, už otevřenými dveřmi do vnitř do hospody se valí . . . Francouz rychle dřevěné svíčny na stůl staví, aby si na nové hosty posvítili.

To druhý svět „Sodom“ přichází si zatancovat o poutní muzice „na starou“. Jdou partafiri a „červenou slečnu“ ve prostredí si vedou, jdou za nimi i „bratranci“ a koho ti si to vedou?

I to je Venoušek! Pamatujete se ještě na slouhovic hrbatého Venouška? Chodival s matkou jako dítě zvát sousedy „do obce“, krejčím se pak vyučil, sestárnul, ale nevyrrostl a teď už rádu let sjí u mistra Lososa v Písku. Často přichází do Putimi, o pouti i posvícení a v zimě třeba čtrnáct dní tu „pracuje“. Sedí na peci u Keclíků nebo u Cimburů, známým šaty spravuje a přesívá i do nových pro děti se pustí a při šití velkým i malým pohádky i noviny vypravuje. Putimští mají rádi svého hrbáčka, ale dnes ho nepoznávají.

Mezi trhany se octl a jako maškaru ho oblekli. Vous pod nosem má uhem namalovaný, na staré hlavě papírovou čepici, v ústech cikáru — taliánku, kabát na ruby a jako ženich u kabátu rozmarýnu s fábory.

„Zahrajte teď Venouškovi,“ poroučí drze cizí svět — pouští krejčíka a volají naň: „Venoušku, ženichu, vyber si nevěstu,“ a ten blbě se směje, nesrozumitelně blekotá, nožičky se mu pletou, ano je opilý.

„Opili ho,“ vykřikl Cimbura za stolem a vstal.

„Nestydové, mrzáka opili.“

„Urazit nás chtějí — potupit.“

Jak by uřál, přestala hudba.

„Hrajte!“ poroučí cizí svět.

„Ani nepísknete,“ poroučí domácí svět.

„My jsme páni,“ volá cizí svět a vytahuje peníze.

„Trhani jste,“ vykřikl hlas, příkry, rozvášněný hlas.

Padlo zlé slovo, nelaskavé, nekřesťanské, které i Cimburu bodlo a zamrzelo. Jak nemělo bodnout cizí svět? Jako kámen udeřilo to slovo a roztržilo hradbu, která světy dělila, smíši se a setkájí. Pane Bože, bude zle!

S kříkem z kola ke zdi jako ustrašené holubice z náručí tanecníků prchají dívky, ke stolům do kouta, k židlím a sklenicím stavějí se hoši, u dveří a kolem kruchty s muzikanty stojí partafir, stojí i Vlaši a jako divoký mák mezi nimi rudě hoří a plane „červená slečna“. Kolo se vyprázdnilo, zde v něm sraží se teď mraky, odbude se zápas.

Hrbatý Venoušek ve své maškaře sám a sám se potáci mezi rozhněvanými stranami. Divokým smíchem zasmáli se jedni, jakcoby jim jedu do žil nalil, zbrunátněli druži.

„Odejděte v míru, pokoji a lásce,“ volá Cimbura mohutným, hrudným hlasem a jak volá, strop se třese. Všecko tichne a poslouchá.

„Neodejděm, jsme tu ve veřejném hostinci,“ odpovídá vzdorně partafir.

„Nepřišli jste s dobrým, urazili jste nás, povídám po druhé, odejděte, dokud čas. — Venoušku, pojď mezi nás.“ Na čele Cimburově už vystoupila jeho rudá jizva, žily jako brky nalily se mu na krku a skráních.

„Ať jde, kdo má chuť,“ ozvalo se naproti, nad hlavami Vlachů bleskly nože, ale současně udeřil už prudký Kotrch strítěžský židlí o zem, jako když je utne, urazil nohy, tvrdé, dubové, pěkně soustruhované a poděloval jimi chasuu.

„Schovějte nůž,“ zabouril znova Cimbura, „nůž je nástroj, ale ne zbraň. Nožem chléb krájej, strom očkuj, zvíře zabij, ale na člověka jej nezvedej, holýma rukama chcete-li, popadneme se v křížku.“

Nůž zablýskl — zafičel Cimburovi kolem jeho šedin a zarazil se do zdi.

„Vrahové,“ vykřikl Cimbura, chtěje se vrhnout do předu.

„Tatínu, nechte nás,“ ku podivu klidně řekl mu Jan a Cimbura viděl syna Martina, jak skočil první jako lev, s ním Kotrch a Jan, sedlák Černoch, Kloudové, Stěrba a Francka jen zaslechl, jak zavolal: „Chraňte světlo, abychom viděli.“

„Vida, to mi nenapadlo,“ povídal si Cimbura, sáhaje po svícenoch. Pozdvihl je nad hlavu a svítí.

Viděl, jak zmizeli partafir s „červenou slečnou“ a místní jako chrti vyřítili se Vlaši a postavili se na odpor. Rány padaly, ale nikdo jako by jich necitil, krev stříkala, ale jen dívky zakrývaly si oči. Dravec probudil v klidných selských lidech a umlčel člověka. Rozvášněným zvířetem stal se každý, i ženy kurážně vyskakovaly na lavice, oči jim horely a „nedejte se, nedejte se,“ volaly. Zápasili ztuha, ale krátce. Sraženi do kouta u dveří prchali „bratranci“ jeden po druhém, jen čtyři poslední drželi hoši, a když počali Vlachové bombardovat hospodu kamením, postavili do každého okna jednoho, spoutali mu ruce řemenem a aby neutekl, přivázali ho k rámu a tančili spiti vítězstvím až do rána a teprve pak cítili rány a starali se o ně . . .

Tak skončila známá „krvavá pouť“ putimská, známá i posledním siláckým činem Cimburovým, neboť stalo se, jak Cimbura při rvačce svítil, jak ji sledoval a živě v duchu se jí súčastnil, oba duté — na dva stopy dlouhé dřevěné svícné jako papír rozmačkl. Když je chtěl na stůl zas postavit, zakývaly se oba a rozpadly . . .

Ale bez užitku ta pouť nebyla.

Do roka stěhovala se Marianna do Stříteže ke Kotrčům a do dvou let Martin přivedl si domů za ni Hamákovic Marjánku.

„Tak abys byl s ní tak spokojen, jako já se svou Marjánkou,“ přál Cimbura upřímně svému synu a odešel na výměnek.

„A ještě něco ta pouť putimským vynesla,“ kdykoli se o ní v okoli mluvilo, podotýkali lidé.

„A co?“

„Zbabili se „Sodomý“.

Skutečně. Rvačka u Srnků bylo jaksi poslední veřejné vystoupení „bratránků“, vystoupení na rozloučenou s Putimí. Kousek dráhy i s mostem mezi putimskou a ražickou stanici byl postaven, dráha dál až do Horažďovic běžela po kolejích dráhy Františka Josefa a tam teprve odložila se od ní a musila být stavěna k Sušici, Klatovům a Domažlicům. Tam do těch končin odstěhovali se partafir se svou družinou a po nich zbyl jedině kupecký krám pana Salomonu Steinera.

Nic nebylo mu platno, že propustil ze svých služeb „červenou slečnu“, nic nepomohlo, že v krámku pověsil si

domáci požehnání a po celý den svítil pod ním olejovou lampičkou, důvěry Putímáků si nezískal.

Nikdo proti němu nemluvil, nikdo mu nenadával, nic zlého nečinil, ale nikdo také k němu nešel.

Šel tedy on k nim. Chodil mezi sousedy v neděli odpoledne posedět a pohovořit. Klidně ho poslechli, ničím ho neurazili, ale do krámu k němu ani nepáchli.

„Proč se mne štíte?“ nevydržel to Salomon, aby se jich jednou přímo neoptal.

„Nestítnime se vás, sedíme přece s vámi a vy mezi námi.“

„Proč tedy ode mne nekupujete? Máte strach, že mám zboží otrávené?“

„Protože nejste náš člověk ani krví, ani jazykem, ani vírou.“

„Máme své dva kupce, proč neprát zisku jim a nosit ho vám?“

Chytrý Salomon poznal, že mu zde pšenice nepokvete, že ženské nemohou zapomenout na „slečinku“ a že žárlivě střeží své muže i před — kořalkou. Zavřel krámek a odstěhoval se kamsi ke Klatovům. Putímští sedláci zdarma ho odstěhovali na ražické nádraží, ženské udělaly za ním tři kříže a nový farář putimský — neboť Hynek Skála zemřel toho roku právě, co stavěla se dráha, si oddychl a řekl vikáři: „To jsem rád, zase je osada naše panenskou.“

„Jak to myslíte?“

„Je osadou, na které není žida.“

VI.

Nový život nastal Cimburovi výměnkáři. Nastaral a napracoval se v životě, ale západ vybarvil se mu růžově. Měl vlastně výměnky dva, jeden z Pixovic lánu, druhý ze své živnosti. Oba hospodáři, Jan i Martin, poctivě a ochotně rodičům je sypali a měřili. Starí se mladým do hospodářství nepletli, Martin po svém všecko si vedl, jen když otce o radu požádal, poradil Cimbura, poradil i jinému a každému dobře.

Bába Pelikánka koupila za stanici kus pole i s paloučkem. Kolik let pole osívala a palouček žala babička, až pojednou počala si jej vlastnit písecká obec.

S pláčem přiběhla Pelikánka k Cimburům. „Strýčku, poslyšte, co se nestalo. Písečtí páni si svoji můj palouček. Co mám dělat?“

„Bránit a nedat,“ rozhodl hned Cimbura, „jsem starý pamětník a vím, že vždycky palouček k poli patřil. Mluv, kdo ti půdu běře?“

„Hajný s tím smutným vzkazem ke mně přišel. Páni

prý v mapě na to přišli. Když stavěli dráhu, uřízli kus rybníka a palouček prý ještě k rybníku patřil.“

„Tak zhola to nejde, počkej: napiš ti pár řádek, doneseš je do Písku a dás do ruky přímo panu purkmistrovi.“ A Cimbura svým pěkným švabachem napsal jménem báby důklivý list.

„V Pismě svatém se dočítáme,“ tak пиše Cimbura panu purkmistru, „že řekl jednoho dne král Achab chudáku Nábotovi: dej mi vinici svou, neboť jest podle domu mého — a neustal, dokud chudáka o viničku nepřipravil.

V Putimi se doslýcháme, že zatoužil bohatý Písek po paloučku chudé báby Pelikánky, protože prý patří k městskému rybníku.

Píšu proto, abych zamezil hřich do nebe volající, kterým je utiskování chudých lidí. Slavná obec Vaše se mylí. U nás jsou pamětníci časů — já jsem mezi nimi — kdy o dráze v těch místech nebylo ani památky a palouček ne k rybníku, ale k poli a pole k paloučku patřívalo.“

Zlobil se pan lesmistr Cenkr, tuze se zlobil, když za nevlidného, deštivého dne do Putimi přijel a kousek trávníčku spatřil, k věli kterému ho purkmistr ihned na šetření a měření vyslal. Nešlo to snadně. Až od kostela s jedně a od Smrkovic s druhé strany musil počít, než se pevných bodů dohledal a když míry stáhl, co viděl? Ta babka měla pravdu, oni v kanceláři se mylili. Cenkr dobrák od kosti, ale jako pravý myslivec slov v řeči nevybíral: „Babo prachmionská,“ obořil se na Pelikánku, „a proč jste nepřišla dřív do kanceláře, kdo vám poradil běžet rovnou k purkmistru?“

„Nejmoudřejší člověk v Putimi.“

„To jistě pan farář, znám ho, býval u nás katechetou.“

„I toto, starý Cimbura,“ usmála se Pelikánka a běžela povídět Cimburovi, že vyhrála.

Za nejmoudřejšího pokládali jej i sousedé a stalo-li se nejen jím, ale i jejich dobytku něco, rovnou pro Cimburu vzkazovali.

„Tatínku, pojďte se podívat, kůň nám zjankovatěl,“ přišel jednou v zimě pro otce Jan.

„I jdi. Kdo to kdy slyšel — zima a zjankovatěl kůň! — v letě kdyby — no — nic bych neřekl,“ ale šel s Janem.

Na dvoře stál koník v ohlavci a čeledín s uzdou před ním. Cimbura vzal mu z ruky kantárek, prohlédl na něm přasky, udidlo, ohlavec i železné stihlo a zakabonil se.

„Ukrutníče,“ povídá čeledinu, ale na Jana vyčítavě hledí — „cantárek pálí jako oheň, visel jistě na mrazu celou noc. Zkus a vezmi stihlo ty do zubů,“ a bližil se k čeledinu. S dědouškem nejsou žerty, mohl by snadno donutit kočilio k tomu. Jan rychle sáhl po uzdě a citil jak ho studí v ruce.

Zastyděl se, běžel rychle do světnice a tam ozubí na chvíli ponořil do teplé vody. A hle, koník jak cítil teplé železi, sám chňapl po něm.

„Dbalý hospodář mívá postroje pod střechou a chce-li vyjet, při krmení už přinese je do stáje, aby se ohrály,“ zavycítal dědoušek a Jan beze slova spolkil hořkou pilulkou a ani se nepokusil slovem se omlouvat. „Že mi to nenapadlo!“ peskoval se v duchu — ale pozdě bycha honit!

Cimbura už sice nemá grunt, ale celá obec pro jeho moudrost, rozšafnost a zkušenost si ho váží, o jeho radu se uchází, do schůze ho volá.

„Máme dědoušku návrh, postavit okresní chudobinec — co o tom soudíte?“

„Vylož mi to líp, chlapče,“ povídá Cimbura starostovi a ten vykládá, že se má postavit v Písku veliký dům z okresních peněz a do něho že mají obce poslat všecky své chudé. Cimbura poslouchá, poslouchá, ukvapeně nemluví ani nejedná, dvakrát, třikrát zakroutí pěknou svoji hlavou, přemýší tak, až konečně se rozhodne.

„A to jim tam, starosto, v Písku rozmluv. Proti tomu rozhodně se postav, braň, ať se to nestane.“

„Vidíte, a my všichni máme navrh za moudry.“

„Nemoudré by to bylo,“ rozkládá Cimbura, „to je tak, my v Putimi až dosud takových chudých nemáme.“

„Jakže? Nemáme?“

„Nu nemáme, protože se o ně staráme a okres chce chudé, které nikdo nechce, o které se nikdo nestará. Takovou ostudu si přece neuděláme, abychom tam z naší obce někoho posílali. Vždyť jsme vlastně všichni chudi, není rozdílu mezi námi, nic svého nemáme, nazí na svět přicházíme a skoro nazí odcházíme, co mám, není mé, ale mně jen na čas je svěreno a proto chudému nikdo z nás ani chleba ani šatu neodepře, protože ze svého nedává. S dělníkem poctivě se o všecko dělim a v míru s nim žiji. Kdo se mnou pracuje, se mnou ať jí, žije, trpí a umírá. Nač ho na stará kolena z pudy rodné vytrhovat, ze vsi vyvrhovat a přesazovat jinam, do domu někam jako do kriminálu zavírat a na dům snad ještě dát jako na posměch pozlacený nápis „okresní chudobinec“, co? A nestyděli byste se tam v okresním výboru tak ty chudáky pokročovat? To jste křesťané? A to máte lásku bliženskou v srdci? A myslíte, že vám tam z vesnic chudi půjdou? Leda pro smrt. Kde chudi vyrostli, tam ať i umrou. Snažme se je zaměstnat, nechme jim zdání, že jsou ještě k něčemu užiteční, jako nám nechávají naši synové, že my výměnkáři zdarma chleba nejíme. Ať děti opatruji, husy pasou, houby a jahody po lese sbírají, stromy ošetruji, housenky ničí, ať plevel v poli hubí, rybičky loví, ovoce sbírají, aby se jim zdálo, že se sami vlastní silou

živí, a my že jim nealmužnu, ale mzdu dáváme. U nás není žebráků. Rodiny, příbuzní anebo sedláci, co u nich pracovali, starají se o ně a žebrat jim nedají. Přijdou-li cizí žebráci k našim dveřím, podáme i jim chleba, mouky, hrachu, protože nám toho Bůh požehnává, nikdy však a nikomu ani světem jdoucímu člověku peněz almužnou nedáme, dokud se nebudou na poli krejcare rodit, dokud je z klasu místo zrní nebudem mlátit a dokud na stromech místo listí papírové zlatky nebudou šustit. Ostatně všichni jste znali poutního žebráka, který sedal o pouti i u našeho kostela a kterému se do čepice i penize házely a když umřel, co se zjistilo? Že si více vydělal žebrotu než jiný poctivou prací. Hotový kapitál po něm zbyl. Rekněte v Písku, i žebráci že jsou naši bratři a sestry. Proč je máme z vesnic vyhazovat a ze společnosti vylučovat? Rekněte jim, to co chtějí, že naše ženy už dávno rozluštily, že se starají o chudé a že se jim do toho pléstí nebudeme.“

„Nejlip by bylo, dědoušku, kdybyste tam sám šli a pěkně to pánum zas pověděli,“ myslí si obec a vzpomíná si, jak Cimbura pěknou svoji řeči a silou své pravdy dovedl všecky uchvátit, přesvědčit, podmanit si a za sebou strhnout. Byl silný i v řeči. Hořel vnitřním přesvědčením a z něho ten oheň vysršoval ve slovech a jako jiskry přeskakoval na jiné, hned zapaluje, jako ve vsi když požár vypukne a větrem s jedné střechy doškové na druhou se přenáší.

Ale konec už byl. Cimbura bezzemek — výměnkář pouhý směl mluvit, jen když byl tázán a volán. O chudinské otázce mnoho a často přemýšlel a poznával, ona že tvoří jádro socialismu, který počinal massami lidskými hýbat. Uznával, že takový dům pro opuštěného chudáka, který nikož nemá, mohl by se stát i dobrdiním, že snad přece jen by bylo treba jej postavit. Ale zase si namítl, kdyby lidé žili jako křesťané, že by vskutku byl marným a zbytečným. I na jiné věci myslil a kudy chodil, o nich rozjímal. Na svůj rozhovor s knížetem vzpomínal. O vzdělání a pokroku zas uvažoval, o jeho světle i stínech, o tom, jak v patách za ním kráčí plitké, povrchní pachtění se po novotách, opíčení se po jiných, kvapný úpadek starých dobrých mravů, zvyků a obyčejů. Na spory Čechů s Němcí v politice se zlobil a nechápal, proč jsou, a vykládal, jak snadno by je při dobré vůli urovnal. Cítil dobře, že jde ve mnohem na správné cestě, instinktem, pudem věděl, že ve mnohem má pravdu, ale všecko že mu ještě jasno není, někde že se snad i myslí, zmatek že panuje v jeho duši, že nemá sily si všecko v hlavě urovnat, domyslit a určitými, jasnými, přesvědčujícími slovy to povědět. To ho draždilo a tím úsilněji se ted na výměnku, kdy i více času a méně starosti bylo, do těch spletí otázek hroužil. Stával se proto někdy malomluv-

ným, zamlklým, skoro až nevrlým, když ho někdo všetečnou otázkou z jeho rozjímání vyrušil. Neměl knihovny odborné, filosofické, neznal spisů, kde jeho záhadu i jiné jinými byly luštěny a které by byly vyjasnily jeho zakalenou duši a uspíšily cestu k pravdě. Pouze jednu knihu měl a jednu pomůcku, totiž písma svaté, zvláště nový zákon, evangelia a v nich podobenství a reči Krista Pána. Pod zorným úhlem té knihy na všecko hleděl a čím starší byl, tím raději život Páně a svatých Božích, zvláště Marie Panny číral. Tak se stávalo, že Cimbura k stáří měl v sobě cosi kazatelského, skoro bych řekl prorockého. Ztrácel zvolna zálibu v přítomných lidech, odkloňujících se čím dál tím více od starých tradic a on — Cimbura — stal se za to těch tradic výmluvným, plamenným obhájcem, velebitelom zašlých časů a neúprosným, někdy až posměšným, sarkastickým kritikem mladého pokolení. Pouze mezi dětmi stávala se jeho tvář, nezbrázděná žádnou vášní ani náruživostí, znova dětsky milou a usměvavou, a jeho oči rozjasňovaly se veselostí a nevinou, hravým čtveráctvím. Děti také dědouškovi nejlíp rozuměly. Za to dospělí počali se mu vyhýbat, stávalo se jim nepříjemno s ním se stýkat. „Kazatel už zase káže,“ říkali podrážděně — „jakoby nám toho dost nenakázal jemnostpán v kostele.“ Ale Cimbura jakoby neslyšel. Stál na stráži a kdykoli se páchala nějaká neřest anebo jen neplecha, zjevil se, jakoby ze země vyrostl a zabouril hlasem jako hromem.

Viděl-li, že někdo týrá zbytečně dobytek, přísně zakročil; spatřil-li, že se ovoce „ráží“, kamením že se do stromu házi, v obili že se šlape, boží dar anebo drobty že se po zemi válí, slyšel-li, že se někdo pomlouvá, posmívá, jinému na cti utrhá, hned přísný Cimbura se ozval, a každého, i svého i cizího bez rozdílu okřikl a napomenul.

„Tak co ty, lenochu lenošná,“ zastavil si jednou náhle chalupníka Babáka, „co je to za pořádek? Na pole jedeš až v deset hodin a v poledne už se zas vraciš k obědu, brambory sněhem ti zapadaly a ozimy jsi až v listopadu zasil. Jaký jsi to hospodář? Shniješ za živa i ty, i tvá žena i celá chalupa s vámi, od desíti k pěti hospodař!“

„A co bych se dřel — však nemám na koho,“ zarytě odpověděl Babák, narážeje na své bezdětné manželství.

„I ty lumpe jeden“ — až k nadávce rozčilil se zas Cimbura — „nepracujem pro děti, ale proto, že nás Pán Bůh k práci stvořil, rozdej třeba co vyděláš, ale neukrádej Bohu čas, chudý chce chléb, král chce daně, nepovaluj se a nezahálej.“

A jako zahálky, tak ani pýchy a přetvárky nesnesl. Kdekoliv s ní se setkal, ať u sedláka nebo pána, u kněze nebo úředníka, nikoho neušetřil, ztvrdl jako meč a fal po každém bez váhání rovně a přímo, neváže a nevybíraje slov.

Zapletal se tak časem i do soudů a žalob. Cimburu znova poznali u okresního soudu v Písku. Pan soudce při prvním výslechu ho napomenul, aby na všecky otázky odpovídal „čistou a pouhou pravdu“.

„At jsem jaký jsem,“ odpověděl mu stařec, „jednou nohou stojím už v hrobě, ale to mohu říci sobě, že jsem jakživ nelhal,“ podivil se pan soudce a pak se o tom při výslechu i jinak sám přesvědčil.

„Ale tatíku,“ domlouvaly Cimburovi jeho vlastní děti i jeho milá žena, „co je vám do jiných, pokárejte nás a vymluvte nám, ale nehaste oheň, který vás nepálí.“

„Nemohu, nemohu, nedá mi to,“ omlouval se jim stařec, „musím zakročit, vídám-li, že silný ubližuje slabému, chudý bohatému, hospodář čeledinu, pán služebnému.“

„Tak jděte okolo a jinam hleďte, abyste toho neviděli, vy sám — jedna lašťovka — léta neuděláte.“

„Snadno se rekne, ale těžko mít oči a nevidět, mít uši a neslyšet, jazyk mít a nemluvit, kdy třeba vidět, slyšet a mluvit. Mé svědomí mi toho nedovolí, chtej nechtej, musím někdy proti proudu.“

A nic nepořídili s otcem ani jeho vlastní a nejbližší lidé, kteří ho proto ovšem neprestávali milovat, ale cizím tou svoji přímostí a bezohledností stával se protivným, až nenáviděným. Byl jim svoji otevřenosí a růzností svých názorů obtížným, nehodil se mezi ně, byl člověkem „z jiného světa“, počali se mu vyhýbat a jeho se zbavovat . . . Leží to v povaze lidské, řekl bych skoro, že je to přirozené. I vrány chtějí být všecky černé, bílou bud' uklovou anebo ze svého středu vyloučí. Stařec obci překážel . . .

Ale Cimbura se škarohlidem proto nestal, naopak rád si pohovořil s lidmi zvláště cizími, od kterých nových zpráv slyšeti, mnohé zkušenosti a poučení nabýti mohl. Zvědavě i dychtivě jim naslouchal a jako v zrni v jejich řeči se přebíral, pravdu od lži odděloval, žertu se zasmál, moudrost si zapamatoval. Takovým byl Cimbura od jakživa a proto táhli se k němu vždycky pocestní a nocležníci.

„Sedláku, noclehuje nás,“ prosívali i teď, Cimbura se však usmál. „Nemohu vás tu vic nocovat, nejsem už sedlákem, jsem jen výměnkářem, obraťte se na Martina.“

Ale Martin je Cimburův syn, jak by mohl jinak jednat než otec. Tak si u Cimburů dráteníci ruce podávají se Stachy,* kolomazník s brusičem pil i nožb, žebráci s hausíry. Pouze komedianty a cikány u Cimburů na hospodu poukáží, ale jejich koňům sena neodeprou.

Všichni ti „světaci“ zvláště v zimě jsou Cimburovi vítáni. Najedí se s ním společně, zakouří si z jeho míšku a

* Podomním obchodníkům z Královéhradecka. Stach pocházejicím a prodávajicím hrábě, vidle, násady a p., říká se v jižních Čechách krátce „Staši.“

pak vypravují, kde byli, co viděli, jak se žije a pracuje v jiných krajích.

„Kolem Prahy, Řípu a po Labi k Pardubicům tam jsou kraje úrodné, lid bohatý, co sedlák to milostpán“ nejčastěji slýchal výměnkář a až se křížoval, slyše, co tam mláti po korci, kolik mandelů obili svezou se strychu. A tu tak jednou napadlo Cimburovi optat se starého Šmida „a proč tam v tom tak bohatém kraji i v zimě nezůstanete, proč na zimu k nám se stěhujete?“

Starého Šmida považovali za jakéhosi patriarchu komediantské rodiny. Některí jezdili s „panoránou“, jiní s kolotočem, nejstarší syn vzmohl se na zvěřinec, jeho sestru měl majitel cirkusu. Otec sám zůstával věren tradici svého rodu, v lete totiž hrával na „frajplace“ a v zimě míval loutkové divadlo. Potloukal se celou zimu v Pošumaví a tak asi na dvě neděle jezdíval s koníkem, ženou a dřevěnými herci i k Srnkům do Putíma.

„Ja, milý pantatinku,“ odpověděl komediant Cimburovi na jeho otázku, „tam je jiný kraj, ale také jiný lid. Pravda musí ven. Ptejte se koho chcete z nás světoběžných lidí a každý vám potvrdí, že čím úrodnější kraj a bohatší lidé v něm, tím tvrdší a necitelnější jsou k našinci. Prodají všecko, zadarmo nedají nic. Potřebuješ přípřež a nedoprosiš se ji, ukážeš zlatník a koho požádáš, vytáhne tě na kopec. Potřebuješ jetele a hrstičku ho nevyprosiš, kdybys na kolena klekl, kupuješ-li kilo po čtyřech krejcařích, sto metráků ho v jediné vši koupit můžeš. Ale zabubnuješ-li a divadlo v sobotu nebo v neděli zahráješ — deset — patnáct zlatek vyberem, každý peníze nese, ale nikdo vajičkem neplatí, skývu chleba ani přehoušlí mouky ani otýpkou sena. Tam za všecko, za stáj i hospodu platit se musí. Tam jezdíme proto jen v létě, když možno spát ve voze a koně mít přivázánoho u předního kola, ale v zimě musí našinec pryč z těch krajů, k vám sem anebo ještě dál. To povídám ze zkušenosti, čím chudší kraj a chudší lid, tím i k chudým citlivější, sdilnější — zvláště na Šumavě a v Krkonoších, dobrý lid, zbožný, slovem Kristovým žijící.“

„I podivejme se, kdo by tohohle se nadál,“ podivilo se upřímně Cimbura a dlouho o tom nápadném zjevu přemýšlel. —

Tma jindy jako v pytli. Meluzina hučí v komíně, zvedá se země zmrzlý, sypký sníh, tvrdý jako písek a metá jej na mechem uepaná okénka. U Cimburů za stolem sedí z Domažlicka Jira — kalounkář a vypravuje krvavou tragédii chodských sedláčků i jejich vůdce Koziny. Znají ji v Putími, četli ji ve Květech, farář sám z Chodska rodák jím je půjčil a pochválil, že to pan Jirásek pěkně a věrně vypravuje. Ale o Psohlavcích znova dychtivě poslouchají. Mráz šupí všem

po zádech, husí kůže po těle jim naskakuje, když Jíra vy pověděl historickou část a počíná oddíl strašidelný. „Pod šibenici stál, voprátku huž na krku mil,“ povídá o Kozinovi, „v tom mezi pány zhlidne Lomikara. Lomikare, Lomikare,“ hned na něho zavolal — ,tu v Plzni na soudu lidském jsi vyhrál — hale do dne ha do roka zvu tě před soudy boží ha potom se vokáže — na bubny hned udeřili, na trouby hned zatroubili, habý mu dál rozumít nebulo — katí pacholek stoličku mu podtrhl, kat voprátku mu zadrh, ha Kozina se zahoupal. Rok minul jako skok. Lomikar dál moril sedláky a bul při tom zdráv jako buk. Přišlo první vejročí Kozinovo smrti. Všichni náši z vesnic šli do kostela pomolit se za svého mučedníka drahýho — hale Lomikar na svém zámku v Tranově posvícení slavil. Z daleka široka hrabata, knížata si pozval, za dva jíd, za čtyry pil, za všecky se smál a veselil. Zrovna vo půlnoci zdvih' se za stolem se sklenicí vína v ruce a rouhavě zavolál: „De pa si, Kozino, falešnej proroku? Po dni je, dnes je i po roku . . . hale teky Lomikar nedořek — na mise na stole ležel celej, ještě nerozdělenej pečenej kohout. Ten najednou na nohy se postavil a jako živej zakokrkal. Dveře samy se rozlitly, ha černej pes s vohnivým jazykem v tlamě stál ve dveřích. Lomikar praštíl po něm sklenici ha svalil se mrtvej jako špalek na zem. To sám ,ten zlej — Pámbů s námi, si pro jeho duši přišel a na soud ji vodved.“ Trnou posluchači hrůzou, sníh seká do oken, jako by někdo jemnými drápky na sklo bubnoval, vichr zoufale pláče, Jira slzy si utírá a ličí dál Lomikarův funus do krypty Klenckého kostela, co se při něm všecko přihodilo a celý cyklus bájí a pověsti Kozinovských. Pověřivé duše schnovou úzkostí, ale domů se nikomu nechce „ještě — ještě“ žádají stisněným hlasem — ale Jíra sám má rozum, přestávaje v nejlepším. Pověřivost je nakažlivá. Posluchači hned si vzpomínají na jiného reka jihočeského. „I Kubata dal hlavu za blata,“ volají a vypravují, jakoby Jirovi ale hlavně k vůli sobě, jen aby v tom strašidelném prostředí déle zdrželi se mohli, o soudu Kubatovském. Doplňuji se, přibásňuji, přizdobuji, vymýšleji a okrašluji historický fakt. Žhavá duše lidu ocítá se v tvůrčí činnosti jako při každém mohutném pohnutí a rozčilení, z ní rodi se pak buď píseň nebo pověst nebo pohádka. V tom všem se jim rovná i Cimbura. Rád vypravuje, rád i poslouchá.

Ale ještě s někým s libostí velikou se scházel stařeček Cimburovic — se studenty. Chodívali o prázdninách denně do kostela jako on, zpívali na křtu a po mši sv. čekávali na dědouška. Žofka, už právnik, pan ,maistr' Šimek převozníkův, Mika, který v Praze se vzdělával na učitele, realista Hála, z fary synovec jemnostpána a jiní. Měl je všecky rád. „Chlapci, to vám povídám, učte se,“ říkal jim, když

se s nimi na konci prázdnin loučil, „tatici platí až se ohýbají, vy jste jejich spořitelny, co si jiný uloží pod úrok, vaši na vás obětuji, neodpustili bychom vám, kdyby ten kapitál nenesl úrok. Zkazíte li se, raději domů nechoďte, k Putimi se nehlaste. Když kůň se nepovede — lehká pomoc — prodá se, ale co s nepovedeným, zkaženým synem a k tomu tak drahým jako student?“

Potom když odesli, stýskalo se mu po nich, často na ně myslil a příchodu jejich dočkat se nemohl. „Kdy pak už přijede ten vás studentek,“ ptával se netrpělivě rodičů při náhodném setkání.

Konečně přišli. Dědoušek hledí na ně — hledí a dává se do smíchu.

„Což je masopust?“ ptá se jich.

„Proč myslíte, dědoušku?“

„Co pak to máte na hlavách?“

„Barety — studentské čepice — poděbradky a sokolky, neposmívejte se jim, to je odznak našeho vlasteneckého a národního smýšlení.“

„Poslouchejte, chlapci, tak se mi zdá, že už Praha zase třeší. Pamatujte si, že vlastenectví na fajfkách, na holích, pentličkách a čepicích nestojí ani za zlamanou greší: v srdci musí být, vyrídte to v Praze a v těch plackách ať už vás nevidím. V Praze si to s Pánem Bohem noste, proto je to dost dobré, ale u nás v Putimi leda do zelí se v tom postavte.“

„Němcí je také nosí, cerevisky mají buršáci.“

„Fit!“ hvizdl si Cimbura — „tudy na to! A že mi hned nenapadlo, po kom se to asi v Praze zas opíčíte, říkám Praha — tot blázinec. Čepice nám pomohou! Učte se, abychom každému z vás mohli postavit pomník, jako jsme postavili v píseckém parku Palackému, to nás vytrhne, a teď běžte domů, ani vidět vás v těch čapkách nemohu.“

Čepice zmizely, studenti se v nich už neukázali, ani ne tak k vůli Cimburovi, jako k vůli putimským klukům, kteří měli z nich ukrutnou švandu. Také matky a sestry hubovaly, tak že se barety ještě téhož dne octly až na dně kufrů, pod vrstvou knih a přednášek, dědoušek přijal „učené chlapce“ zase na milost a zase se s nimi smířil, vyptal, co dělá hospoda „u Turků“, „u Zlaté husy“ na sv. Václavském náměstí, co „u zlaté lodě“ na Malé Straně, pršelo-li jim také tolík tam, jako zde a když jeli cestou, všimli-li se, jaké je obili u Prahy, Zdic, Příbrami a „tam v ty strany“. I ku škádlení a k šibalství docházelo často mezi nimi a veselým starčeckem.

To pondělí po sv. Jakubu je v Netolicích veliký a slavný koňský trh.

V úterý po mši sv. čekali studenti na Cimburu před hřbitovem.

„Dědečku, dědečku, slyšel-li pak jste to už, včera o trhu nebylo v Netolicích ani jediného koně.“

„I toté věc nemožná, co pak by se to stalo, snad není kraj ohřívou zamořený“, zastavil se uleknutý Cimbura.

Už se stalo, přivedli tam jen samé valachy, hřebce, klisny a hřibata“, smáli se studenti, že chytrý Cimbura jim sedl na lep, což se zřídka stávalo.

„Vida, vida, totě veselá novina,“ vážně, skoro smutně mluvil stařec, „ale do smíchu mi při ni není, patrně nevíte, co já vím, povím-li, i vy jistě se zarmoutíte a žerty vám na rtech pomrou.“

„Co se stalo? Co se stalo?“

„Pan farář mi to půjčil, dnes ráno jsem si to přečetl — královský hrad v Praze vyhořel —“

Včera v pondělí noviny nepříšly, dojdou až dnes v ponděle, pan farář má jistě zprávy z Písku, nebo přímo z Prahy.“

„Hradčany že vyhořely? To je hrozné!“ Křížují se ulekaní studenti.

„Ano, celý hrad lehl popelem i chrám sv. Vítá.“

„I chrám sv. Vítá!“

„A vy to nevíte? A to jste studenti?“ pouští se do nich Cimbura, „stalo se to už dne 2. června r. 1541 a vy to posloucháte jako novinku a la marš domu učit se dějepisu, až tu knížku dočtu, poprosím jemnostpána, aby vám ji po řadě půjčil“. — Studenti se smáli a Cimbura spokojeně vyšlapoval ke své výměnici.

Ale čím je Cimbura starší, tim se stává jaksi svéhlavější, popudlivější, odporu nerad snáší, ve všem chce držeti vrch. Jeho duše je pokladnice plná zkušeností a vzpomínek, hluboká je jako tůň ale čistá a průhledná jako lesní studánka. Do ní sahá Cimbura a vyloví rybičku, povídku nějakou, čiperné šelmovství, podivuhodnou událost ze svého života — ale ke všemu přivěsi takové mravokárné napomenutí a poučení, kterým hned všecka radost zhořkne, veselí se zakali a smích přejde. Mladí odporují starci a až hádky povstávají a to starčečka roztrpčuje až sesmutní. Vidi, že se život šine jiným směrem, než on by si přál a nemá sily to napravit a po svém převrátit.

„Jsem jim pro blázny, nikdo mne neposlouchá, nevšímají si mne“, bolestně si stěžoval doma.

„Nechte jich a nevšímejte si jich“, radíval mu Martin znova.

„Nemohu, Martínku, nemohu. Jsem jako pták. Pták si zpívá a nehledí na to, kdo ho poslouchá. Zpívá jak umí,

havran jenom krákorá. Jsem takový starý havran — "odpovídá dědoušek.

Ale co nezmohly domluvy — to se povedlo malému — dítěti.

Na posvícení přijela letos Marianna ze Stríteže a přivezla sebou svého nejstaršího — šestiletého kloučka. Jan se jmenoval po dědovi, otci i kmotrovi a Honzík mu v Polesí říkali a musili mu tak říkat v Putími, chtěli-li, aby malý Kotrč s nimi vůbec mluvil.

Když ho v Putími spatřili, zazářili se. Bylo to až překvapující, jak bylo to dítě dědouškovi podobno.

"Jakoby mu z oka vypadl", přitulila ho k sobě Cimbura a libala ho něžně na vlásky. Klouče se jí vyrvalo a hnalo se rovnou k dědečkovi „dedečku, dedečku, 'ste vy můj dedeček?“ optalo se kurázně,

"Nu ovšem že jsem, a co víc?" usmál se Cimbura.

"Tatínek mi povídali, jak jste silný, pozdvihnete mě." Cimbura sebral kloučka se země a jako pírko posadil si ho na rameno, sundal ho a posadil si ho na koleno. Ukázal mu, ač už klackovi velkému, přece jak „jezdí malí páni“ a jak „velcí páni“ a jak „cisař pán“.

Honzík se s dědečkem skamáradil tak, že druhý den, když se Marianna chystala odjeti, zavolal si ji Cimbura stranou a řekl jí měkkým, dojemným hlasem:

"Poslouchej, dcero, nech mi tu toho svého libzného chlapceka, omládnou při něm."

"Ale, tatíku, s radostí, máme doma ještě tři takové draky. Chlapec musí do školy, má tam do Neúslužic půl hodiny daleko, moc mizerná cesta, u vás ji má doma, jen jestli tu Honzík zůstane."

"To bud bez starosti," veselé povídala Cimbura a zavolal hocha.

"Honzíku, maminka pojede domů, pojedeš s ní anebo zůstaneš u mne?"

"Vite, dedečku, nechte si nás tu oba, mne i maminku."

"To nejde, maminka musí domů, co by říkal doma Francek a Lidka s Venouškem, co tatínek?"

"Tak mně tu, maminko, nechte u dědečka a babičky, až mě všecko naučí, ukážou a povědí, tak přijdu za vámi domů."

Marianna udělala synkovi na čele křížek a odjela do Stríteže sama.

VII.

"Co pak, dědoušku, že tak poustevničíte?" ptali se putimští na potkání starého Cimbury, "už ani o památkách mezi nás nevkročíte."

"Mám lepší společnost," úsečně, příkře odpovídala Cimbura a stranil se dál a důsledně dospělých i studentů.

I kniha už ho přestala těsit, pozbyl i veškerého zájmu o otázky veřejné.

A kdo jest ta lepší společnost, které Cimbura dává přednost?

To jsou děti!

"Zdětinštěl na stará kolena — už ho dlouho zem nosit nebude," jednomyslně všichni usoudili a se soustrastným úsměvem hleděli na Cimburu, obklopeného skoro stále dětmi z celé Putími.

Stařeček vskutku stal se dítětem. Ztratil mrštnost těla a švihlost údů, ne k práci víc, ale pouze k podělkům se hodil. Po dvoře se šoural, tu voj podepřel, tam ryčku uklidil, hnůj oházel, plot u zahrádky propletl, aby tam kurátku nelezla, na louky si vyšel, ale jen krtinky rozhrábnout, stočku prorýt, vodu zavést, do polí si zaměřil, tu plevel vytrhl, tam kámen zvedl a do cesty z pole vyhodil, k lesu ho nohy nesly, ale tam jen k jedli přivoněl, smrkovou šíšku zdvihl, borovým mlázím se potěsil. Přes pole zřídka se vypravil, pouze jaremark zádný v Písku nevynechal, koně tam vidět musil. Mlátilo-li se doma, strhané cepy zašíval, jezdilo-li se do lesa, sekery ostríl, ve žních doma povřísla vázal, vozy mazal, ale cepem v stodole, pluhem na poli, kosou na louce, sekerou v lese vládnouti už nemohl. V patách za ním při té stařecké práci chodil od rána do večera Honzík. Nechodil sám, přiváděl k dědečkovi všecky svoje nové kamarády a kamarádky. Především děti z přízně od Piksů, Štěrbů a Srnků, které měly na dědečka „právo“, ale také děti od Vašatů, Žofků, Horníků, děti sedláků, chalupníků, baráčníků i podruhů a všechny stejně volaly na Cimburu „dedečku“. Ku podivu, bělohlavého starce ta drobotina dětská nemrzí, ale zdá se, jakoby mezi nimi vskutku omládl o osmdesát let a sám dítětem se znova cítí. Jeho vlastní dětství se v něm probouzí, stojíc před ním jako živé. Na to co se před týdnem, ba včera přihodilo, živou mocí Cimbura si někdy vzpomenouti nemůže, tak ho už paměť opouští, ale na minulé věci, sedmdesát let staré pojednou si mezi dětmi vzpomíná. Na dětské hry, kterými si hrával jako chlapec na Semické návsi, na dětské říkánky, písničky a počítadla a všeho se mu znova zachce — chce se mu hrát, zpívat a skotačit jako malému děčku.

"Dedečku, dedečku, pojďte si s námi hrát," jako na zavolanou ozvali se pod oknem vnukové a vnučky. Jak by mohl pozvání odmítnot? Dědeček už se šourá ze světničky ven, neboť na jaře děti pod střechou nevydrží — sluníčko jim nedá.

Nic nedráždí děti tak jako živly, smysly to přírody.

Především je láká matka země. Ze země Bůh člověka stvořil, země ho nosí a živí, do země se vráti a proto zemi

od malička miluje. I Cimbura ji miluje a s dětmi si rozumí a v zemi se s nimi hrabe a jako stavitec dětské stavby vede, zakládá a na ně dohlíží. Děti staví, kopají, ryjí, sázi, kamení nosí. Ten zahradu chce mít, jiný staví káblu, tamhle dva kloučkové se moří s pecí, komín jim držet nechce, už dvakrát se jim svalil. Cimbura chodi, hned pochvaluje, hned haní a se vysmívá, ale také hned opravuje, poučuje a ukazuje.

Země-li matkou, je otcem vzduch a vzduch Boží duch, ve kterém se cíti dítě šťastno. Ničím na světě je neudržíš doma zavřené ve světnici. Oknem uteče, nemůže-li dveřmi a teplým sluněčkem k Cimburům na dvůr utiká. Tam dědoušek jím udělali mlýnek, který vítr žene. Mlýnek klepá, až je ho po celé Putimi slyšet a brzy už klepá druhý, třetí, desátý . . . Sedí dědoušek a robi něco? Aha! Stríkačku z bezu, velikou, daleko doneše a či bude? Komu ji dá? Komu druhou udělá? Sedi dědoušek na sluníčku a oklepává pišťaličku on a všichni kluci s ním, každý svoji. Ale kde by se jejich pišťala rovnat mohla dědouškově! Ten když ji zrobí a zapískne — hoj — ušima to projede a jistě až za devátým kopcem je to slyšet! V humnanském dvoře se šafrán ohlédlne, nepíská-li správec, na nádraží vyskočí úředník, která lokomotiva pískla tak zdivočile. Dírek do pišťaly nadělá a ona pak jako pták zpívá a dědeček jakou chtějí písničku jim na ni zapíská, i frkačky i mudlánky udělat umí . . . I na prsty dědeček pískat umí, na dva i na čtyři — ale nerad píská od té chvíle, co pískl pod hůrkou třikrát po sobě na Martina za řekou a hle — brzdaři na kolem jedoucím vlaku sedící hned brzdy utáhli, vlak zastavili a dědovi pokutou i kriminálem pohrozili — neboť myslili, že píská vlak proti nim jedoucí.

Matka země a otec vzduch mají syna a jmenuje se oheň. Ten teprve vábí a těší dítě. Nic tak rádo nezakládá, jako ohničky, do ohně se divá, ve dveřích kovárny postává a jak jiskry srší, tuze se mu libí. Doma jak je samo, žhavým uhlíčkem v šeru mává a na něj fouká. „Opacujte světlo, oheň, ať není žádnému škoden,“ napomíná Cimbura děti a vykládá jim, kdy a kde v Putimi hotelo a co děti ohněm způsobily. Proto sirky ukládá hodně vysoko, aby jich dítě nedosáhlo a nerad jich před dětmi užívá, raději křesáním se moří, což se ostatně dětem víc libí, neboť hořící sirka čpí, ale doutnající hubka mile voní. Ale Cimbura i s dětmi ohničky páli, když je k tomu čas, plevel polní jako chřesťáčku, pýr, ohnici podpalují, na podzim na pastvě s nimi i Brambory peče a pojídá.

„Oheň má sestru a ta se jmenuje voda,“ vykládá dětem Cimbura. Ta není o nic horší ani lepší než oheň. Velice miluje dítě vodu a lne k ní. Miluje ji běhutou i stojatou,

v zimě i v létě. Voda sice pohlcuje oběti dětské, ale dítě ji přes to miluje a věří, koupá se v ní, klouzá a vozí se po ni a nejradiji, když je led nejslabší, at už tím, že je tenký anebo popraskaný. K vodě vodi Cimbura děti. Rybníčky tam zakládají, když prší „nebeské“, u studny „pramenité“, u řeky „říční“, pěkně podle pravidel, na nic zapomenout nesmí, nebo je stihne posměch dědečkův. Hráz musí postavit pevnou, dlážděnou, aby ji vlny nevymlely, do loviště podžeračku zapustit a na čep nezapomenout, na splavnici s brlením pamatovat, baštýře zvolit a rozhodnout, má-li to být rybník „dvou- nebo triharkový“ — má-li se nahnat plný hned nebo jenom část a část ho nechat na suchu a zasít. Z kůry lodky se vyrábí a lovy se pořádají, rybu dravou i plevelnou i vážnou znají. Podoustev, mřenka, karas, řízek jsou jejich dobrí známi, tahají je s dědečkem na udici z Blanice ve farských luzích, tam mají i mlýnky o dvou, třech složených, které ne vetr, ale voda jim žene, tam mají i ukryté sádky, kde rybičky chovají.

Cimbura věděl, že základem veškeré výchovy jest práce a sice pro sedláka práce tělesná, z ní a na ní že pak roste i výchova duševní a mravní a proto netrpí dětem těkavost, odvýká je začinat sto práci a žádnou nedokončit. Dokud není rybník hotový, nesmí chlapec počít mlýnek a teprv až má pišťalu v pořádku, smí se dát do stríkačky. Ale práce musí se střídat s odpočinkem a zábavou.

„Dědečku, hrajte si s námi,“ žádá energicky Honzík, kápo putimských kluků. Toho mu Cimbura nikdy neodepře. Nehraje si s nimi ani na vojáky, ani na zloděje, ani na roubíře. Jiné a pěknější hry umí, na krále, na řemesla, na krepela a krepelici si už s nimi hrál. Dnes je naučí nové hře „na hádače“, chtějí-li.

„Jak by nechtěli! Jen ať už dědeček počnou.

„Tak já se obrátím k oknu, Honzík bude zdvihat a já hádat, co zdvihá.“

„No tak jo,“ souhlasili kluci.

Dědeček obrátil se k oknu a bystrý Prokůpek dával na dědouška pozor, nešilhá-li.

„Co zdvihám?“ vykrikl Honzík.

„Ruku a v ruce kámen,“ na ráz odpověděl dědeček. Všeobecný úžas.

„Co já zdvihám?“ optal se Vojta.

„Honzíka“, odpověděl dědeček a Vojtík vskutku držel malého Kotrchu v půli těla, snaže se ho pozdvihnouti.

Rozčilení zmocňuje se všech. Dědeček jistě šilhají, Prokůpek dává na něho špatně pozor, ještě jedna stráž nutnou — k dědečkovi staví se po druhé straně sám Honzík a oka s něho nespouští.

„Zdvihám,“ zavolal Francek.

„Hned to pust, ublížíš si,“ okřikl ho přísně dědeček, nebo klouče zdvihalo zadek vozu, jakoby jej odsaditi chtělo.

To už prestávalo všecko. Dědeček i do zadu vidí. „Dědečku, naučte nás to,“ škemrají všichni.

„I naučím“ a ukázal jím zrcátko, které viselo na ostění okna a před kterým se dědoušek holival. Chytal teď do něho jako do pasti obrázky kluků.

„Ale uhodnu i bez zrcadla,“ chlubil se dědeček —

„Tak jestli?“

„Běž tedy za roh a zdvihej.“

„Už zdvívám,“ křičel za zdí Venclíček.

„Jazyk v hubě,“ odpověděl Cimbura a všichni se dali do křiklavého smíchu.

Ale děti jsou děti! Neobejdou se bez hádek, křiku i pranic, je třeba nejen chválit a povzbuzovat, ale i krotit a trestat. I v tom byl Cimbura mistr. Celá obec dětská věděla, ptáček že je boží zpěváček, který se nesmí chytat.

„Dědečku, váš Honzík chytíl ptáčka a má ho v kapse,“ žalovala děvčátka na milého vnoučka Cimburova.

„Tak — a kde ho chytíl?“

„To nevíme — ale má ho.“

Jakoby nic, jde Honzík kolem dědečka. V tom cití dědečkovu ruku ná límci. Co to? Proč? Ale než se vzpamatoval, otevřel dědeček chlávek a šup — Honzíka zavřel do chlívku.

„Dědečku, co jsem vám udělal? Pusťte mne ven“, plakal Honzík a ustrašeně hleděly děti venku.

„Pustím, ale pust dříve ptáčka.“

„Ah, pro ptáčka tedy! Jak to jen ví dědeček? Všecko ví, nic se před ním neukryje,“ naříká Honzík a drží skřivánku v hrsti. Nerad se sním loučí, klec mu chtěl urobit, dobré ho krmit, červíky i housenky mu nosit, nechtěl s ním zle nakládat, ale všecko marno!

Ještě chvílečku trvá boj, ale pak kulatým okénkem, vyříznutým v dřevěných dvírkách prolézá malá ručička držící ptáka — otvírá se — a frrr — vyletěl ptáček.

„Tak a teď si leť také,“ hned řekl Cimbura a odsunul závoru.

Brzy jiná žaloba donesla se k jeho sluchu.

Kluk potměsilá — Jiříček — uřízl si hruškovou sazeničku a chtěl si z ní oklepávat písňalku.

„I ty hloupý, lze přece pískat i bez písňaly a na suchá dřívka,“ směje se mu starčeck.

„A jak? Naučte mě tomu,“ hned prosí Jiřík.

„Mě taky, mě taky,“ o závod volají ostatní.

„Nejdřív mě,“ furiantsky poroučí si Jirka.

„Ano, nejdříve tebe,“ přisvědčil Cimbura. Sebral se země uschlou větvíčku, seřízl ji, dvě stejně velká, na prst dlouhá dřívka z ní udělal.

„Tak se ke mně zády otoč a ruce v zádu sepni.“ Jako na obratlíku otočil se chlapec a už cítil, jak mu dědoušek sepjatými prstíky zrovna za prostředními kloubky provléká obě dřívka. Dálo se to tajemně, za pozorného ticha, děti stojí kolem s pootevřenými ústy, aby jim nic neušlo.

„Tak pozor, Jiříku,“ napomenul ještě Cimbura bera obě dřívka mezi palec a ukazovák a mírně zmačkl.

Jako bodnuto vypísklo klouče, trhlo sebou jako hřibě, ale Cimbura nepovoluje. Zajatec poznává, že je bolest menší, když sebou netrhá, stojí proto tiše jako beránek, jen bolesti s nožky na nožku přeskakuje.

„Píská, už píská,“ smějou se hoši, ale poznávají trest, poznává to i Jiříček a prosí se slzami v očích:

„Dědečku zlatý, povolte, já už to víc krvat neudělám.“

„Opakuj, které dřevo na písňaly se bere?“

„Vrby, jívy, jeřabiny.“

„Stonek nebo mláz?“

„Jednoleté mlází.“

Kleště povolily, kluk foukal si na prstíky chvíli, až bolest otrnula, poskočil si, ale do smrti jistě už stromek nezkazí.

Leč nejen zřejmé viny trestat i zlé pudy v nich tlumit musí Cimbura. Rádo se chlubí dítě, pyšní a nadýmá a nejvíce ze všech už malý Matějíček Benešů. „Já jsem silák, všichni hleďte, jaký jsem silák,“ křičel, nesa na stavbu dětského mostu třepnatý kámen.

„Ty a silák? Vždyť ani lžici v ruce neudržíš,“ posmívá se mu v zápěti dědoušek.

„Jak pak bych plechovou lžici neudržel, padesát, celé sto jich unesu,“ kasá se hoch a jako magnát staví se před dědouška do hrdé posice.

„Nu, tak to zítra zkusíme.“

Chlapci přišli druhého dne do jednoho. „Uvidíš, dědeček ti podají plnou, vrchovatou lžici vody a ty ji musíš nest a neukápnout, běda ti, ukápneš-li,“ připravují cestou kamarádi Matějíčka.

„Uvidíte, že ponesu, ruka se mi nezatřese, neukápnu,“ pyšní se chlapec. Ale co to? Dědoušek je k sobě nevolá. Viděli ho u okna, viděl je i on, usmál se na ně, ale hned zmizel a ven nevychází.

„Aha, bojí se, že prohraje,“ chlubí se Matějíček a jde se tedy kurážně přihlásit sám. „Dědečku, neschovávejte se, je to marné, viděli jsme u okna, já Matějíček jsem tu, a jdu vám dokázat, že unesu plechovou lžici, sem s ní.“

„Pomalu, chlapče a nechlub se. Nekřič ‚hop‘, dokud nepřeskočíš,“ ozval se uvnitř Cimburův hlas.

„Sem s plechovou lžici,“ hartusí vyzývavě udatný Matějíček.

„Když tedy chceš,“ odpovídá dědeček a bere z horké trouby rozpálenou lžici, zkouší na obličeji, kde má kůži citlivější než na dlani, nepálí-li do živého, ale ne, lžice není žhavá, je jen horká a proto podává ji oknem chlapci, „tu máš, udržíš-li ji.“

Matějíček lapl po ní srdnatě, ale v tom už vypadla mu z ruky a zazvonila o kámen na zemi.

„Matějíčku, prohrál jsi,“ usmívá se dědeček.

„Dědečku, vyzrál jste na mne,“ přiznává mu Matějíček a stojí skrocen, jako opařen, zahanben.

Děti mají vrozený pud napodobovat velké a ten třeba posilovat a řídit, aby se nezvrhl v pouhé opičení se po jiných. Na otce hledí synkové, ma matku dcerky. Nestará se Cimbura o dcerky — to je starost babičcina, ale chlapci, to je jiná, ti jsou jeho. Sotva z peřinky a povijanu vyklounou, na nožičky se postavi, už na koně se jenom třesou, na vůz lezou, kolečka od pluhu vyvlekou a po kopečku spouští. Větší pak oprati se chápou, sami „bijí“ kříknou, jazykem mlasknou a koně do kroku pobídnu „děj se potom co děj“. To je nebezpečná hračka. A přece lásku ke zvířeti a zvláště koni třeba v chlapci probouzet a ne tlumit. Země není naším majetkem, dobytky však ano, protože si jich člověk přičiněním vychovává, dobude. Kůň, vůl, kráva, ovce jsou pravá ruka hospodářova. Podle nich pozná se jejich pán a podle nich sleduje ho buď úcta a obdiv, nebo posměch a opovržení. Vážnosti musí se těšit i pes, strážce domu a dobytků, v noci v boudě hlídá, ve dne před domem leží nebo před vozem běží, proto sedlák nikdy chleba neji, aby sousta nenechal psu a koni. V jeho kapsách má být stále hrstka kulatin pro holuby, něco drobtů pro rybičky, suchá kurka pro mravence, udá-li se mu přes řeku anebo do lesa jít. O štědrém večeru sdílí se o pokrm se všemi zvířaty vůbec, i s ptáčky-zpěváčky, neboť o štědrém večeru o půl noci němá tvář mluví a žaluje na ty, kdo jí týrali. Proto zapotřebí zvířatům rozumět. Tak sedí Cimbura, vykládá dětem, kus dřeva, stroužek, strouháč a kudlu grošovku má kolem sebe a řeže cosi. Hrábě to nebudou, ploužek také ne, aha, pes to bude! Ne, nebude to pes, ovečku robějí dědeček. Jakoby neslyšel, mluví a horlivě dál rozkládá stařec. „Kůň to bude, kůň“, jásají náhle kluci a uholdí. Ostatně každý pořádný chlapec už má svého dřevěného koně a tenhle bude nejmenšího z nich, Štěrbovic Pepička. Někdy je přehlídká koňská. — Chlapci se sjedou se svým koňstvem u Cimburů, do řady se postaví a dědeček prohlížejí. »To jsi pacholek,« rozkřiknou se náhle. „Koně máš špinavého“ a chlapec, červený jako rak, už upaluje drhnout zabláceného konika. Kůň stává se modelem, na kterém se učí chlapec hněd od malíčka sedět, učí se jmenovat části jeho těla, kohoutek, bok, kotník, hřívou,

plec, učí se i koně „ksírovat“ a zapřahat; neboť i jinou hračku vyrábí dětem a spravuje Cimbura, a to je vůz. Kůň bez vozu a vůz bez koně nelze si u sedláka myslit. Každý musí mít proto opravdový vozík, musí ho umět rozebrat a složit, rejdovat s ním a couvat, obracet a nadsazovat a běda kdyby s nákladem zvrhl. Dětská fantasia vidí to všecko živé a skutečné a ani necítí přechodu od hry ke skutečnosti. Dorůstají děti, opouštějí Cimburu, ale nové za to přicházejí a čím Cimbura pokračuje lety, tím se má s dětmi radši. „To je divné,“ podivují se v Putími, „nic jim nesleví a neodpustí, do školy je honí, přísně ze všeho zkouší a ony přece na něm jako jablátka na štěpu visí,“ smířují se s Cimburou a jako chůvě mu děcka svěřujou, neboť stařeček ke všemu dobrému je vede a zvláště selské abecedě učí.

Někdy se stane, že i děvčátko přileptou se k chlapcům a Cimbura jich neodhání. Ví, že jsou mlsné, jako všecko pokolení ženské je vyběračnější, jemnější a lehtivější do práce a proto půvabnější. Mlskům často dávají přednost před polévou strouhánkou, bramborovou aneb z kyselého mléka. Proto k Stěrbům do sadu je vede a o včelách i medu vymáhá. „Pomáhej Pán Bůh, včeličky, Pána Boha dělničky,“ pozdravuje především Cimbura srdečně, protože včely nosí i vosk na oltář ke mši svaté. O včeli matce staré tam uvnitř každého úlu, dobré a velké královny vykládá, kterou včely milují, poslouchají a živí, o jejich pilnosti a čistotě, o jejich lásce k domovu, jak život srdnatě nasadí, aby ho chránily, o jejich šetrnosti a bohatství, medu, o zásobách na zimu, o znalosti květů a tisice jiných věcí, až babička Štěrbovic přichází a každé krajiček medem pokapaný podá... „To smíte,“ souhlasí Cimbura, když dívky na něho upřely tázavé pohledy, „poděkujuete pěkně a pamatuji se, med že je i lék, dobrý a užitečný, ale roznášet krejcare a kupovat si cukrovi, to je hřich.“ — Tak vstěpoval jím zásady své strohé morálky.

Také o květinách jim povídal a zkoušel, znají-li je. Zahradku mají mít doma, jako u nich u Cimburů. V ní mají mít heřmánek, který hojí i voní, slunečnice i měsíčky, krásné květem a dobré olejnatum semenem pro ptáčky v zimě, pivovnyk růžicí se o Božím Těle pro věnečky, mají tam mít i selské koření, cibuli, česnek, petržel a křen a potom vonavou marjáncu, aby nemusili kupovat takové cizí zbytočnosti, jako je káva, pepř, zázvor a řapík. Kdyby byl Pán Bůh chtěl, abychom toho požívali, byl by to nechal i u nás narůst, ne všecko pro všecky se hodí.“

A děvčátko, prstíček v ústech, pozorně naslouchají, poslouchají i když Cimbura učí chlapce a zkouší.

„Tak pověz Frančku, co říká strnádek na jaře, když není venku zrnka obili?“

„To strnádek volá: „sedláčku, sedláčku; pojed už sít! Ale na podzim, když je všeho dost, křičí: „sedláčku, sedláčku, bodej bys chcip.“

Co povídá lašťovka, křepelka, co kohout, slípka, kačer, všecko vědi děti.

Ale všecko mluví na vsi a všemu třeba rozumět. Tak ve stodole stojí mlatci, mláti o třech a cepy si stěžují: „jde to zle — jde to zle“ — přibude jeden a hned o čtyrech jde to veseléji: „klepy, klepy — čtyři cepy“ — „přibyl nám pátý“ — „dobrě se mláti“ radují se v pěti, „poručte sedláče — selce pect koláče“ hrdě si nařizují, mláti-li šest cepů pšenku.

A zvony jsou snad němé? Putimské zvony a němé! Kolikrou řečí mluví. Jinak v neděli, jinak ve svátek, jinak v sádnuho dne. Jinak o svatbě, jinak o pohřbu. Jenom umíráček pořád stejně volá po osádce: „u — mrel — jsem, u — mrel — jsem“ a když hrany vyzvánějí, volají zvony: „umřel, nechtěl, mušel — bude pochován“ a umíráček zas přizvukuje „v Putimi, — v Putimi“.

Děti, co to dosud neslyšely, dávají pozor a přesvědčují se přiležitostně, je-li tomu tak — a aj! Vskutku — co nikdy neslyšely, slyší, cepy vskutku tak hovoří, hovoří tak i zvony a podivují se, caparti, že to dřív samy neslyšely, až jim to dědeček pověděl.

Není však porád léto. Zima se bliží. Už i vrabci se na ni chystají. Celé léto žili bezstarostně v ledajakém hnizdi. Ale teď, když přituhlo, počínají se starati. Kde jaké peričko po dvoře poletovalo, hned je chňapali do zobáčku a marš s ním do hnizda. „Vida je, dareby, teď si shání peřiny, ale v létě, toto!“ ukazoval neporádné vrabčáky a vrabčice dětem Cimbura a rád se díval, jak vrabec s peřím v zobci posadil se mu na okno, jakoby chtěl, aby se ho Cimbura všiml a před dětmi pochválil.

Konečně přijela paní zima na bílém koni, ale ne krutá. Zas taková shnilá zima. Nemrzlo, snih v noci napad a ve dne roztál, bláto leželo v cestách, pod kůlnou smutně stály saně a zahálely i dětské sáňky, sanice nešla! U Cimburů ve světnici hučelo jako v úle. Velcí na „hrátky“ přicházeli a děti s sebou vodili. Dědeček po peci je rozsadil, nejmenším svůj velký kožich na zem prostřel a nechal je po libosti si hrát. Sám seděl ve vytopené světnici jen v lajblu a pokuřoval.

Děti jsou zvědavé, rády dospělým naslouchají a Cimbura jich neodháněl, nebránil jim, a tuze nerad viděl, když někdo děti ven poslal, anebo mluvil šepcem, aby neslyšely.

„Aha, jistě mluvíš něco špatného, šeptáš a odháníš děti“ a nevšimaje si ho víc, ať to byl kdokoli, obrátil se k dětem. Hrášek jim ukazuje a na něm kalich, o štiči hlavě povídá a ukazuje kosti z ní, podobné kopím a hřebíkům,

nástrojům to, jimiž umučili Pána Ježíše. O kohoutu připomíná, jak okříkl Petra, když zapřel Krista Pána. Ani oslíček není pro smích, službu prokázal našemu Spasiteli, do Egypta ho nesl, do Jerusalema s ním vjel. Pastýři s ovečkami první byli při narození Páně, ještě dřív se to dozvěděli od anděla než králové. Než se nadáli, uplynul velký i malý večer. Těší se už na druhý. Cimbura návštěvníky vyprovází a venku pohledem zkoumá nebe.

„I stafra, bude mrazík,“ libuje si.

„Jak to, dědečku, poznáte?“ hned chtějí vědět děti.

„Podle hvězd,“ povídá dědeček, „hleďte, co se jich tam vyrojilo a jak klidně svítí, netřepetají se, nemihají.“ Zlatými zraky hledí dolů nebe na bílou hlavu dědečkovu a jaksi důvěrně na něho mrká. Dědeček je krásou unešen a neodolá, aby ještě venku velký i malý o nebi se nerozhovoril, mléčnou dráhu neukázal, po které duše chodi do nebe, býka, kuřátka, velký i malý vůz, váhy, psa, ryby — samá jména selská. Hvězdy všecky uchvacují. „Otava nemá tolík perel ani tolík písku zlatého, co je jich tam po nebi rozsypano. Všecko se, děti zlaté, na světě změnilo, jenom ony ne. Od té doby, co je Pán Bůh rozsvítil, tam visí a hoří. Když se Kristus v zahradě Jetsemanské krvi potil, ony ho viděly, Žížku viděly, Bonaparta, vidi i nás.“ Slova starcova znějí jako večerní modlitba a v hlubokém zamyslení všichni se rozcházejí, usínají a probouzejí se s přáním, už aby byl večer, a mohli zas „na hrátky“ k Cimburům.

Dědeček načiná zas z jiného soudku. Pověstí vypravuje dětem, o pustém zámku Helfenburku, o tom, jak tam koňsti zloději z Mlak celou stáj plnou koni měli, jak je tam barvili a na trh do Netolic pak vodili, o kostnici putimské a Francouzích v ní pochovaných vypravuje, ale nestraší, naopak vykládá, Bůh že je všude a jen hlupák, že se boji strašidel. Zlých lidí třeba se varovat i bát, ale jiného ničeho na světě.

„Ničeho se nebojte, ale ničím nepohrdejte, všecko je na světě pro něco dobré,“ končí Cimbura. „Můj nebožtík tatiček, Bůh mu dej nebe, cítit nemohl pavouka. Proč to jen Pán Bůh stvořil? myslivali si tatiček, k čemu to je na světě? Jednou v noci spí, a v tom cítí jak mu velký pavouk se stropu spadl přímo na čelo a leze mu po tváři — rovnýma nohami vyskočil z postele, ale co to? Na špejchárku svíti. Vyrazí ven a hup, hup před ním skáčou z oken zloději.

„Byli by nás vykradli na dobro, nebytí pavoučka.“

Nejzajímavější jsou hrátky, když se děti samy s dědouškem rozpořídají. Dědeček, sám staré dítě, sedí mezi nimi, vyptávají se ho, a on jim vážně dětskou řečí odpovídá.

„A co, dědečku, povězte, budou v nebi také koně?“ ptá se Honzík, už teď koňar vybraný a zapálený.

„Toť a jaci!“ upokojuje Honzíka dědeček „ohniví a bujný budou, už se na ně těším, jak je zkrotím. Nejdřív podívám se na ty, co vezli na ohnivém voze Eliáše proroka do nebe, potom na ty, co mělo vojsko nebeské, i na toho, co na něm jel sv. Václav proti Němcům u Chlumce, čistý broň to má být — slychám tak odjakživa, nebudou-li to tam mit v porádku, hned jim to vyčtu.“

„To dobře uděláte dědečku,“ pochválil ho Honzík.

„A což volky? Budou-li tam volky?“ stará se malý Štěrba.

„I volky tam budou i oslíci. Byli u jesliček, budou i v nebi.“

„Tak tam bude i psík, co běžel s Tobiášem,“ hádá Venclíček.

Cimbura otevírá dětem biblickou dějepravu s obrázky a ukazuje jim jeden. Petr tam stojí na rovné střeše domu Simona koželuha, vidi prostěradlo plné zvířat, které konečně bylo vzato do nebe. „Jsou tam tedy všecka zvířátka, co na zemi člověka těší a blaží,“ ukončuje dědeček vyptávání. Ale malý Štěrba přece ještě by rád věděl, budou-li tam i včely — těch v loktuši na obrázku neviděl.

„Ty's takový malý sprostřáček,“ plísní ho laskavě Cimbura. „Když Pán Bůh všecko stvořil, tak to stvořil nejen pro nás, ale i pro Sebe, toť se ví, že tam včely také uvidíme, jenom takové ničemnosti, co si lidé sami vymyslili, těch tam nebude, jako kořalka, pivo, mašiny, kvery, šavle, ty stvořil dábel.“

„Jak pak tam nebudou i kvery i šavle i kanony, když je tam vojsko,“ namítá Venclíček, horující od posledních manevrů pro vojáky.

Cimbura se zamyslil. „Zatrápené děti,“ myslí si, „je to s nimi kříž,“ ale už nahlas povídá: „i když je tam vojsko, tak má jen blesky, ale šavle a kvery to ne, to rozhodně ne,“ usoudil a už nikdo ničeho nenamítal.

Tak minula putimským zima. O svatou Dorotu, už uschnne košile na plotu! Jaro se blíží. Slunce, země, vzduch, voda lákají dospělé i malé zase ven a výchovná práce Cimburova znova se počíná . . .

G. Holá

VIII.

Žežulků Toníček, nejmenší ze všech malých Žežulků, stojí pod Cimburovým oknem, na špičky se napíná, proutkem na okénko klepá a ze všech sil volá: „dědečku, dědečku, pojďte hned ven, Toníček je tu a má novýho koně, šimla, přivedl vám ho okázat.“

Okénko se sice otevřelo, ale nevykoukla bílá hlava stařečkova, ale starěčina, než i ta zve Toníčka: „pojď jen dál do světnice, mládenečku, nestůj pod oknem, dědeček jsou nějak darebnej, nevstávají.“

Toníček se hrne i s koněm na kolečkách na dvůr, s dvoru na zásep, se záspí do síně, ze síně do světnice, ale dědečka nikde nevidí. Aha! Už ho vidí. Tamhle leží na posteli v peřinách. Jen hlavička jako mléko bílá mu z polštářu vykukuje.

„Dědečku, co to děláte? Sluníčko už dávno vstalo, v Hanzlíčku se vykoupalo, a vy ještě spíte? Lašovka už dávno vstala, devět polí oblítala, a vy ještě spíte?“ vadí se Toníček s dědečkem jako se s ním, ospalým kloučkem doma maminka vadívá, když se mu ráno nechce z teplého pelíšku.

„A chlapečku zlatý, jsem lenoch, ba jsem, vstávat se mi nechce, spát jen, spát pořád bych chtěl,“ usmívá se dědeček, promlouvaje takovým nesvým, ospalým, jakoby zaštěreným hlasem.

„Vidíte, dědečku, to jste zrovna jako já,“ těší ho Toníček, „já bych taky rád ráno spal, ale maminka honí mne z lože ven, spát mi nedají, babičko vezměte metličku na dědečka a vyhoňte ho také,“ vážně radí kluk Cimburce.

Každý den se takové dětské návštěvy opakovaly a staré Marjánce rvaly srdce. Přicházeli i dospělí, ale ti ji nikdy tak nerozlitostnili jako ti broučkové, kteří živou mocí pochopiti nemohli, že dědeček Cimburů zraje — pro smrť. Ti ven ho lákali a také za slunných, teplých dnů vylákali.

O hůlce skrábal se Cimbura ven a Marjánka za ním vynášela peřinku, aby lavička dědouška netlačila. Děti chvíli točily se kolem něho, ale viděly, že už s ním opravdu nic není. Nějak špatně slyší i vidí a tuze zapomíná na všecko, stát a proběhnout se mu nechce, hrát se mu nechce a povídá-li, v nejlepším klímat počne, budit ho musejí a volat „tak jak to bylo s tím princem a s tou zlatou muškou?“

„Aha, s tím princem tedy — jo — tak byl jeden princ.“

„Ale dědečku, to už jsme slyšeli, chceme jen ten konec, jak se muška proměnila v krásnou princeznu.“

Takový kříž měly děti s dědečkem, a opouštěly ho. Přibíhaly sice ještě, ale jen na skok, na chvíli, a zase frr — jinam letěly.

V dědouškovi nenalézaly víc kouzla, kterým by je dál k sobě poutal a těkavé, sobecké dítě rychle zapomíná a na nové lásky zvyká.

A tak sedává Cimbura často sám, domácí musejí do pole, Marjánka má na starosti domácnost mladých, ale sama Cimburu netíží, naopak, je mu milá a vitaná. Naslouchá a celá ves náhle k němu mluví, slyší skřípaní kol,

rachot vozů, vrzání kožených postrojů, šumění stromů, šplýchání řeky, kroky a hlasy lidské; podle rachotu poznává čí je vůz, podle kroku, kdo je člověk, čí je kůň. To jsou složky té hudby denní, které Cimbura rozumí a ve které každá nota je mu známa.

„Kvok, kvok, kvok,“ to kvočna se svým kuřecím stádem blíží se k dědouškovi. Ten hned sahá do kapsy a převrací ji. Vyklepává drobečky, hází kuřátkům a baví se s nimi. Náhle rozčileně zakřikla kvočna a hned je ticho, hluboké a úplné, jako když ve škole pan učitel rákoskou zaklepá o stůl. To vzduchem krouží ostříž a kuřátka ani nepípnou, aby na sebe neupozornila. Nebezpečí minulo. Velikým kruhem stočil se dravec nad lesy, kvočna jakoby si oddychla, kvokla zas o poznáníčko změněným hlasem a tu, jakoby povolení dala, rozsvítorařila se hned kuřátka, čile nahražujice zameškanou řeč. Zase kvokla, stádečko rázem sesypalo se kolem ní a ona jím předkládala broučka nebo konika, červa nebo zrunko nějaké.

„Pane, ty jsi máma, mnohá lidská máma může si tě vzít za příklad,“ pochvaluje ji Cimbura.

Zajde kvočna a z daleka už slyší Cimbura, jak se sem kolébá husa s housaty, stěbetaji cestou v jednom kuse, uku-suji krátký trávníček, po vodě se shánějí. Posedí si chvíli u dědečka, ale brzy odvandrují kamsi k řece.

I koukejme se, mraveneček leze Cimburovi po noze. „I vítám tě, poutníčku černý,“ oslovuje ho v duchu Cimbura a raduje se z něho. Rozpomíná se, když do lesa šel a mraveniště našel, jak ruku do něho ponořil a jak mu jí mravenci navoněli líp, než by dovedl ten nejvyhlášenější voňavkář v Praze. Vzpomíná si Cimbura i na jiné libostné vůně. Když šel kolem kupy suchého sena nebo otavy, nedodal, aby ho hrstičku nevzal a u nosu nepodřzel, mateřídoušku v prstech pomnul, ale neutrhl, listeček máty nebo muškátu do úst si vložil. Kde jsou ty časy . . . ?

Lašťovka mihne se kolem samé hlavy dědečkovy, v ladních křivkách prošívá vzduch, obletuje stařečka a ten na ni s rozkoší nevyslovoucí hledí „tys ptáček boží, vlaštovičko malá, tak litat po tobě nikdo nedovede, hlupák vrabec frrr, frrr — litá, holub křídly zaplácá, ale ty jako duch se tiše vznášíš.“

A jak se za lašťovkou dívá, o korunu stromovou zavadi jeho oči. Je to koruna hedbávné jabloně. „Můj starý strome jabloňový,“ rozjímá Cimbura. „Kolik ptáčků už se v tobě vylihlo, na tvých větvíčkách pohoupalo, jako ptáci kolébka a otcovský jejich dům ty jsi, kolik jablátek sladkých jako med, šťavnatých jako fík a voňavých jako růže jsi nám dala.“

Výš ještě mdlé oči pozdvihne a spatří ohromný, modrý nebesklon, a bělavé mraky roztroušené po něm. „Kam pluje vy mráčky obláčky, kam pospícháte, odkud jste vypluly, kde jste se zrodily? Čí zemi deštěm občerstvite, která kvítka vláhou porosíte?“

Básnická jeho duše všecko tak objímá, oživuje a proniká, čistě a svatě celé přírodě naslouchá, ptákům, jak zpívají, hmyzu jak bzučí, lesům jak hučí, obili jak šustí po polích, vodě jak šplouchá, stromům jak šumi. Poznává určité nálady v těch zvucích, ví, kdy příroda jásá i kdy hrůzou trne a čte v ní už dlouho jako v knize otevřené a učí se z ni. Ona mu poví, bude-li pršet, přijde-li sníh, bude-li jaro mokré nebo žiznivé a jak úrodný bude rok. Tisice značek jako písmenek v knize zná Cimbura v živé i mrtvé přírodě, všecky mu prorokují, ptáci mu předpovídají, list na stromu, drží-li nebo padá-li, mlhy v údolích i páry nad rybníky, všecko mluví k němu. Zkušené a vyškolené jeho oko zná barvy lip, než oko malíře. Poznává všecky odstíny oblakové modré, mračen, vody, zeleně, pozoruje stálou, ustavičnou změnu kraje, který je jiný ráno, jiný v poledne a jiný večer, jiný v letě, jiný v zimě. A jeho obraz mu proto nikdy nesevšední, nikdy se ho nenabaží, den po dni s ním se kochat může. Cimbura jako pravý, rozený umělec vidí, co jiný nevidí a cití, co jiným ani nepohne. Sedí jakoby všemi opuštěn, sám a sám sedí, ale přeje si být sám a nevyrušován a prosí, aby ho jen o samotě nechali. Jaké kouzlo má pro něho samota a jaké poklady mu otevirá! Ó, že to dříve nevěděl Cimbura. Je sám a není sám. Nebo ve dne zlaté slunce k němu mluví, mraky na nebi, dešť šelestící v lupení stromů, jiskřivý mráz i rosa za časného jitra mihající se v paprscích slunečních až zrak přechází. Ale i velebné ticho noci mluví k jeho duši když nespí a oknem do tmy hledí. Bílý měsíček po tichoučku se připlíží a vklouzne do světničky navštívit Cimburu, zlaté hvězdy upírají na něho zářivé svoje oči, skúčení větru, sněhová vánice, hrůzná nádhera kmitavých blešsků víc v noci než ve dne Cimburu dojímá. Jako labužník s rozkoší ochutnává stařeček krásu slunečních východů i západů, jemných nad řekou se vznášejících mlh, stromů, květin, obdivuje se jí, ale mlčí, lakově mlčí. „O čem si to pořád rozjímáte, nač to pořád hledíte, dědečku“ — ptávají se ho hosté, kterým je nápadná ta jeho zamlklost i ta jeho štěstím jakoby ozářená tvář.

„Modlím se,“ odpovídá Cimbura a nelze. Neboť všecky ty jeho úvahy a rozjímání utvrzovaly ho v tom, co šeptaly často jeho rty „nebesa vypravují slávu boží, a dilo rukou Jeho zvěstuje obloha“. Svět není mrtvá, náhodná hmota, ale Duch boží vznáší se nade vším. Jeho stopy Cimbura vidí, Jeho moudrosti se korí, Jeho lásku velebí. „Sláva Bohu

Otc i Synu i DUCHU sv.,“ spíná Cimbura ruce a vroucně z hlubnosti duše naplněné silnou, neochvějnou a ohnivou vříhou volá, neboť nemůže nalézt lepších, výmluvnějších slov, kterými by řekl Bohu, co cítí.

„Kam pojedeš, Martine,“ optal se pojednou stařeček se svého sedátka, když spatřil Martina zapřahat volky do prkňáku. Jaký div se to s dědouškem stal? Otázka jistě znamená obrat k lepšímu, už dávno se po ničem neoptal, teď zase počiná se starat a o práci zajímat.

„Jeteliště zaorávat,“ ohotně syn odpovídá — „Marjánka přede mnou šla, líhu poseče, zaoru ji a jetelinu pak domů přivezu,“ podrobně vysvětluje.

„Hoď mi do vozu otep hrachoviny, pojedu s tebou,“ poručí náhle dědeček. Divná žádost! Neublíží si dědoušek? Neroztrpese si staré kosti v prkňáku? Nenachladi se, až tam v poli usedne?

„Tatinku, volky mi dobře v pluhu chodí, netřeba je obracet ani pobízet, pohovte si doma.“

„Nepojedu volky vodit ani pobízet, loučit se pojedu — hoď do vozu hrachovinu,“ se stařeckou neústupností stojí na svém. Martin zná tatinka, dlouho rozvažuje, ale co jednou řekne, od toho neupustí. Do stodoly běží a už v korbě vozu sedadlo chystá i tatinkovi na vůz pomáhá.

„Jed pomalu přes celou ves, nemluv na mne, jakobys s prázdnem jel, tak jed,“ rozkazuje Cimbura. A jedou.

Pomalu kláti se volky, co noha nohu mine lezou a přes prkna vozu hledí Cimbura vesnicí. „Ještě jednou dřív než umru všecko to chci viděti,“ hýbá se mu v duši nevyšlovené přání, ke kosteličku a hřbitovu se na kopeček zadívá a hlavou zakývá, „co nevidět, mě tam odnesou,“ při tom si myslí. Faru i školu vidi. „Jemnostpán s panem řídícím mi pěkně zazpívají,“ si slibuje. Vůz dál se kláti. Aha! Tu jsou, v řadě tu stojí statky a chalupy. I hledme! U Hubáčků novou sednici postavili. Jan u Pixů má nově bileno, u Srnků nově přikryto, tak tak, ti mne všichni ponesou, střídat se budou, aby mohli říci: „já taky starého Cimburu na hřbitov nes.“ Vůz zabourl. „To už jsme na mostě,“ praví si Cimbura a smeká před kapličkou i před bezem, který u ní roste, neboť kolem bezu má chodit sedlák s čepici v ruce, protože všecko bezové je užitečné i kořen, i dřevo, i list, i květ i plod. Do polí zajeli a po mezích známi vítají Cimburu, tamhle řebříček na rány dobrý na něho kývá, hned vedle heřmánek proti kašli, jahodový list, slzičky Panny Marie se usmívají.

Už vidí mladou Marjánku sekat a starou za ni pohrábat a šibalsky se usmívá.

„Hleďte, koho vám vezu,“ křikl na ně Martin.

„Jejej! Dědeček!“ spráskly obě ruce překvapením.

„Hleďte si svého a o mne nedbejte,“ odhání je stařec. Zádá si býti samoten. Bez odmluvy poslouchají.

Martin složil pluh, přepřahl voly a zaoral. Vlhká země se začernala — Cimburu polily slzy. Orat se mu chtělo, skočit s vozem dolů, pluhu se chytit, brázdu kráčet a čerstvou zemi cítit. Ale není sily v nohách, není sily v rukách, jeteliště těžko se oře, „ostatně brzy se země dočkám, složi mne do ní,“ konejší se stařec nepouštěje oči s Martincem. Dobrě oře, rovně, hluboko, „zbrazky“ nenechává, v porádku má pluh, protože brázdu dobře převrací. Tak orával i on — Cimbura — po jeteliště pšenici sival, jak vzházela a prezimovala se často díval, po jaře pro ni po dešti toužil. Rozpominal se, jak radostně z lože vyskočil, jemný šumot mu spaní přetrhl. „Prši,“ si řekl a k oknu přistoupil. Ráno potom celý kraj se zazelenal. Ozimy se opraly, jaře vzešly, zázrak stal se v té noci jarní, „ano, jeden májový dešť je dražší, než celá Praha, chalupníkům v něm padou šestáky, sedlákům zlatky, pánum dukáty,“ znova si potvrdil Cimbura a ve vzpomínce dál sledoval rozmanitou práci polní, sekání i vázání obilí, dělání sen a otav, podzimní i jarní siji a konečně — mlácení zralého obilí ve stodole na mlatě. „I já jsem takový zralý klas. Smrt — výborný sekáč — skosi mne a v nebeské stodole Pán Bůh zrní z klasu vymne, prohlédne, a těžké zrno, dobré skutky, od zuny, hřichu, odděli, ale to si ještě promyslim, co a jak se optá a já odpovím, s tím ještě hotov a na to připraven nejsem, jemnostpána si k tomu zavolám,“ usuzuje stařeček, také času není, ženské už jsou hotovy, jetel teď naloži a domů pojedou. Tak rychle to není, jak si myslí. Martin chce doorat. Taky dobré, alespoň půjdou napřed a on zas pojede s Martinem sám.

A jede. Martin zas dědečka v jeteli zahrabaného veze a dědeček s vysoka se dívá. Starou Pelikánku vidi kravičku na mezi popásat a usmívá se. Chytrá kravka! Travičku okolo spásala, ale kožího pysku se netkla, ten tu stojí neporušený. Kdo tu kravku učil přírodopisu, že ví a zná jedovaté býli a že se ho netkne? Zná je tak, jakoby měla za jeslemi Janův botanický atlas a v něm jazykem si převraca listy s barevnými obrázky jedovatých bylin, jako by ji v chlévě visely tabulky jako visí dětem ve škole a na nich vymalovaný bolehlav, blín, durman a náprstník. „Jo, Pán Bůh, to je řádový učitel,“ velebi v duši Cimbura. Pelikánka myslí, na ni že se usmívá Cimbura a on zatím na kravičku . . .

Přejeli. Vyplášená ještěrka mihla se břehem, myš z díry vykoukla, kolčava skočila přes cestu. I na ně s úsměvem hleděl stařec.

A v té chvíli jak tak seděl na voze ovršeném jetelinou,

taženém párem strakatých voloušků, přijeli „na hrbek“ malý to kopeček s rozkošnou vyhlídkou.

„Zastav, Martine, prosím tě zastav,“ jakoby se bál, aby to místo neminuli, zavolal stařeček, pozdvihuje se v jetelině. Na západě nad Štěkní stálo sluničko a na rozloučenou libalo se s krajem. Po slunci směrem k Písku dívá se Cimbura. Hradiště lesy „Vápenice“ vidí, skály „na baráku“ poznává. Smrkouce u Boubina bělají se v dálí, za nimi „klášterské rybníky“ se skrývají a Semice tam leží. Semické „Pecky“ a přes ně oba Mehelníky — velký s malým na Cimburu kývají. Kmet násilím odtrhl od nich zraky, jak hlavu otáčí, zelené „Hůrky“ pohledem pohlázi a k Heřmani, Protivínu a Vodňanům teď hledí, s Panynkou Marii Skočickou, s Drahonickým zámkem se loučí, vesničky Chvalevice, Křtětice, Stožice naposled si jmenuje — a už oči proti slunci rukou chrání a ná západ je upírá. Temně modré hvozdy Šumavské za Strakonicí rýsuji se na obzoru. „Rodný můj kraji,“ rozplakal se Cimbura a na kolena do jetelin padl — „slavný a pěkný — vidím tě dnes naposled. Loučím se s tvými vrchy a lesy — s tvými vodami a zemí, s lidmi i zvířaty, se vším všudy. Jako nás jsi živil, živ i naše děti, prodat se nedej a našim zůstávej až na věky věkův amen.“ Domodlil se dědeček, odmlčel se, sluničko zapadlo.

Martin setrel si slzy a bez povetu volky do kroku pobídil.

Tak Cimbura objal celý kraj pohledem, pochopil, že žití je nejvyšší dar boží, a že třeba být Bohu zaří ustavičně, ve dne v noci vděčným. Mnoho věci člověka těší a blaží: děti, koně, ptáci, květiny, ty okrašlují život a konec se blíží, konec všemu zde. Už nespatri po jaru kvest žluté petrklíče, ani bílé sasanky, neuvidí více šedivé kočičky na jívách ani načervenalé jehnědy, prášící ve větru jemnoučkou moučku pelovou po liskách a břízách. Konec se bliží! Cosi jako litost pocitil po své modlitbě u srdce Cimbura a podivil se sobě „ajaj! ještě jsem neodumřel světu! Hle, hlas života ozývá se ještě ve mně, zalíbilo se mi dnes znova na světě. Ale všecko marnost! Bez dvou devadesát let mě tu Pán Bůh nechal, ale dýl nenechá. Smrt se bliží, citím to — je třeba se světem se loučit“ ... Tak dojel domů. Nikoho a nic už cestou neviděl, slzy se mu leskly v očích a když mu s vozem pomohli, do lože se rovnou cestou odebral. Po ničem už teď netoužil, všecko od srdce mu odpadlo, on ode všeho upustil, pouze samota byla jeho láskou poslední. „Jsem tuze rád sám,“ říkal každému, kdo k němu přišel, i svým vlastním dětem. Všecka vůle jakoby v něm pohasla. Jindy, když něco silně chtěl, zrovna citil jak se mu síla ze srdce tělem rozlévá, to chtění činilo z něho reka, hrdinu, který ničeho se nebál. Teď nic nechtěl, ničeho už si nežá-

dal, po ničem netoužil a hle i jeho tělo jakoby zvetšelo, skleslo. Zcela určitě cítil, jak uvolňuje, rozvazuje se svazky, pojící tělo s duší. Duše více nemá vlivu na tělo a tělo vadne a slabne, ale za to duch ku podivu je jasný a cílý. Cimbura chápe a rozumí věcem, kterými si dřív marně lámal hlavu. Do svého vlastního nitra zraky obrátil, do sebe jaksi vstoupil, když byl přerušil veškeré styky, které se světem měl. Osvobozen si oddychl, cítil se volným, nespoutaným. Jakoby s výšky a dálky tak hleděl na svůj vlastní minulý život, strízlivě a nestranně, jakoby na život ne svůj, ale cizí i na život jiných. S výše dolů hledí na všecky lidské činy, prezírá je a chápe jejich pohnutky. Prohlíží jejich souvislost, jejich vnitřní spojitost. Do lidských srdcí hledí, jakoby do kalichův. Už ví, že Kudrna se opíjí jen proto, že má špatnou ženu, Kratochvíl se zadlužuje a upadá, protože je marnice a chlubič, Skůček že se jen proto soudí, že se živí závistí a pýchou. Sobectví a ne Bezděka, mi uoralo kus pole. Bezděka za nic nemůže, to je otrok, sobectví jeho pámem a vládne jím a bije ho, a Bezděka skrotlý poslouchá. Tak jako pavučinu vidí Cimbura duchovní i společenský život lidský a postřehuje v něm i ta nejjemnější vlákna.

„Láska,“ napadne mu pojednou, „ta by všecko srovnala. To je pramen, ze kterého kdyby se lidé napili, přestanou soudy, žaloby, sváry, lži, podvody, opilství a všecka jiná neřest. Zbytečnými se stanou vojáci, četníci, hlídači, hajní, soudcové, úředníci. Nač a proč je to všecko?“ a Cimbura namahavě, jako ze sna, promluvil: „děti, to vám povídám, mějte se tu rádi,“ chtěl říci vlastně „miláčkové moji, milujte se vespolek,“ jak to často čital, ale jazyk mu selhal.

Opět se odmlčel na kolik dní.

Život lidský zdá se mu ornicí, zemí a lidské pudy, tot kořeny a každý čin lidský stromem, bylinou, která z té země vyrůstá, majíc pod sebou celou spleť kořenů i kořinků.

Ano, je třeba zemi vzdělávat, kypřít, mrvit, orat, třeba i duši vzdělávat, neboť z ní rostou, štávu a sílu berou lidské činy, dobré i zlé.

Jako třeba i stromy šlechtit, o bylinky pečovat, ke kolům vázat, aby křivě nerostly, tak nutno i lidé stále šlechtit, duše plevele zbavovat, ořezávat, roubovat, štěpovat a to může jen náboženství, učení Kristovo.

Ale aby rostliny se dařily, zapotřebí i světla, slunce a tím je osvěta, vzdělání.

Jedno bez druhého se neobejde, všecko je marno. Půda vyseptalá, vymrskaná, vyzilá, špatným semenem osetá, plevelem zarostlá nerodí, i kdyby světla bylo sebe víc.

A ve stínu nic neroste, nezraje a nedáří se, kdyby bylo panenské ornice třeba na dva sáhy hluboko.

Bože! Jak tomu teď jasně rozumí! Vidí vše jináče. — Kdyby tu byl teď kníže pán, jak hezky by si porozuměli.

To poznání učinilo duši jeho lehkou. Veliký svátek zavítal do jeho duše a ta cítila se volná, jakoby ji křídla narostla, na kterých by se mohla vznest a uletět

Ale nesmí jistě uletět. Není ještě se vším hotov. Vypáral se už se světem, ale ještě nemá pořádek s Bohem. Teď mu nastává. Ostatně nelze ani nyní umřít. Práce plné ruce, ozimy musí do země, brambory ze země, brambořiště musí být přepráno, nebylo by ani času Cimburu kloudně pochovat — teď umřít — to nelze!

Proto jen je napomíná „popilte si, střízlíček už je tu, sněhy padnou co nevidět, já pak umru.“

„A tatínku, vždyť vy ještě neumřete,“ těší ho Martina žena, která pomáhá maminec Cimburu obsluhovat.

„Hloupá holko,“ plísní Cimbura, „tak se mluví se stonavým? To mě máš pěkně ráda! Máš říct: tatínku, jste už tuze starý, skoro přezrálý, mohli byste nám snad umřít, usnout na věky, posleme vám pro kněze. To je řeč k nemocnýmu, ale ne zahávat, šidit. Jedná se přece o věčnost, hned se obleč a skoč na faru, aby se jemnostpanoušek cestou u mne zastavili, chce se mi s ním pohovořit.“

„Však se už ptali, co děláš, jak se máš,“ odpověděla mu žena, „že se mu i kostelíčku po tobě stýská.“

„Dobре, dobре,“ kýval Cimbura, přivíraje oči. Chtěl být zase sám. Po obědě přišel ho pan farář navštívit. Cimbura čekal, proto neležel ale za stolem oblečen seděl. Domácí nechali je o samotě.

„Tak si myslím, sousede,“ počal po chvíli všeobecného rozhovoru farář, „že si vás Pán Bůh volá k sobě na výměnek.“

„Taky se mi zdá,“ přisvědčuje starý sedlák.

„A těšíte se přece na to. Kristus Pán sedláky i selskou práci měl v obzvláštní úctě. Mluvil o rozsévači, o koukolu a pšenici, o zrnu horčičném, miloval kvítky polní, ptactvo nebeské.“

„Toť,“ radostně svědčil Cimbura, „proto dnem i nocí o tom přemýšlím, co a jak udělat, až tam do nebe k soudu přijdu.“

„Na čem jste se ustanovil?“

„Myslím, že vejdu a řeknu: Jan Cimbura, sedlák z Putimi na zavolanou poslušně přišel — a pokloním se. Ano, pokloním se, takhle po pásmu se pokloním, ale upozorním je v nebi na to a řeknu, tam dole na zemi neklaněl jsem se nikomu, ani knížeti pánu, ani panu purkmistru, ani soudci, ba ani panu gubernialnímu radovi Miltnerovi a jeho panice ne, ani farářům ne, ty všecky jsem jenom zdravil, ale vám se tady klaním.“

„Dobře uděláte, že se pokoríte, já být vámi, docela bych i klekl“, jako s dítětem mluví farář.

„To ještě ne To teprv přijde. Jak pozdravím, můj Venclíček-andělíček naproti mi přiběhne, hned se poptám na tatinka a na maminku svoji, na starého Černocha z Putimi, na strýčka Kovandu z Hradiště, a kdyby neměl čas, tak pro jistotu ještě na nebožtíka kamaráda Pixu. Budu mi je anděl zavolá anebo cestu k nim ukáže. Těch se důkladně na všecko vyptám, jak si počinat mám. Musejí se mnou nejdřív k svatým našim patronům zemským, k sv. Václavu a jeho bábě sv. Ludmile, k svatému Prokopu, Vojtěchu, Janu Nepomuckému, Cyrillu a Methodějovi. Nepřestanu je prosit, až mne dovedou k sv. Vavřinečkovi, patronovi naší osady a s ním vydáme se k Panence Marii. Hrkat ve mně bude strachy, jestli mne vyslyší a k svému Synu doprovodí.“

„To myslím, Cimburo, že jistě doprovodí, neboť není slýcháno, aby koho opustila, když k ní bylo o pomoc voláno a vy jste ji — slavnou spomočnicí křesťanů — růžencem cíli i vzýval.“

„Půjde-li s námi, nic se bát nebudu ani trást strachy, ale radosti. Jak potom Pána Krista spatřím, na tvář se vrhnu a skroušeně řeknu: Pane Ježíši, ty víš všecko, ale já Jan Cimbura na sebe žaluju, ač jsem nebyl na světě žádný píjan ani bijan, přece o památkách jsem pil, bylo-li třeba i bil, svědomí mě hryže, že na vojně u Solferina snad i zabil, mohl jsem víc dobrých skutků dělat, méně se zlobit, víc se modlit a méně mluvit.“

Pan farář teď mluvit začíná, probírá s Cimburou desatero božích přikázání i patero církevních, prochází s ním hřichy hlavní, cizí i do nebe volající, loučí se s ním konečně a povídá: „ano, ano, pravdu máte, nepojistí si člověk šťastnou smrt pouhými otčenáši, ani mšemi a poutěmi, ani svícečemi a penězi, ale celým dobrě prožitým životem. Tak zítra po mši svaté přijdu vás zaopatřit.“

IX.

Posílen nejsvětější svátostí, očekával Cimbura, až se vydá na dalekou pouť do věčnosti. O vánocích sesly se kolem něho ještě všecky jeho děti a přátelé. Rozloučili se s ním a on s nimi. „Jaké pak loučení velké, shledáme se brzy, každého, kdo za mnou z Putimi přijde, poptám se na vás na všecky a to vám povídám, ať nic špatného o vás neslyším, mějte se rádi, almužnu rádi dávejte, hospodařte, jakobyste tu měli věčně být, ale modlete se, jakobyste měli zítra umřít.“ Udělal

všem po řadě na čele křížek a oni mu polibili ruku. Plakali při tom, ale duše Cimburova zůstávala klidnou a silnou. „Neplačte, blázinkové,“ napomínal je, „to tělo umírá, ale ne duch. Tělo hnij, prach a popel a z něho vyrůstá květina nesmrtná — duše. Jako tamhle muškát na okně ženské zasadily v zemi v hrnku, takovým hliněným hrncem je tělo ale muškátem je duše a Boh si ji co nevidět utrhne. Jsem starý tvor Boží a už se těším na to, až se rozhrne záclona, a na vlastní oči spatřím, čemu po celý život pevně věřím, jen mne nechte tiše odejít, chci být zase sám.“

Bыло то dne 16. ledna léta Páně 1898. na den sv. Antonína poustevníka, kdy Cimbura jasně a určitě pocítil, že se bliží jeho poslední hodinka.

„Zavolej Martina, sneste mne s lože a položte mne na holou zem“, poručil ještě ženě a potom jakoby mlha vystupovala ze šírych vod a kladla se kolem, tak v mlze všecko viděl a slyšel a cítil kolem. Lidi, obrazy, okno, dveře, strop i svíčku hromničku, kterou ho obnášeli i zvoneček malinký, kterým zvonili, i dušený, tlumený pláč, kterým plakali.

„Co pláčete?“ řekl jim ještě tichým ale přísným hlasem, „růženec se modlete, hned, všichni a nahlas.“

Štěrba počal se modlit, ostatní všichni za ním.

Domodlili se až k desátku „který pro nás těžký kříž nésti ráčil,“ když dědeček pozdvihl malíčko hlavu a řekl: „pst — slyšte? Zvoní! Všecky zvony zvoní — nejvic Vavřinec“ — rukou na čelo si sáhl, pramen šedivých vlasů si odhrnul, jakoby své vrásčité čelo někomu k polibení nastavoval a v tom klesla mu ruka i hlava, škytl a víc sebou nepohnul.

To smrt v té chvíli ho objala a políbila.

Mrtev, ustrojen do svátečního leží na prkně na dlouhé lavici výměnkář Jan Cimbura. Všichni v celé chalupě chodí po špičkách, práci svou konají tiše, nemě. Vědí, že mrtvý dokud je pod střechou, všecko jako živý slyší a věří, že by na ně hlomožci dědeček s prkna vstali a zahubovali.

Ženské zadělávají a pekou nejprv „Boží dary“ pro chudé, pekou i pletence pro přátely, kteří se na pohřeb sjedou. Martin dvora si teď hledí. Funus už vychodil, na faře, ve škole i u hrobníka už byl. Hosté se sem trouší, truhlář přichází s latí v ruce, vzit dědečkovi míru na poslední jeho roucho — na rakev. Děti přicházejí s obrázkem v ruce, Martin je vítá, vede k dědečkovi a pozdívuje, aby mu mohli křížek udělat, do svěcené vody štětičku z klasů namočit a stařečka pokropit, obrázek na něho položit. Větší menší za ručičku vedou, starší mladším vysvětlujou: „Nedřimají dě-

deček, ale umřeli, na hřbitov ho odnesou, do hrobečku složí.“

„Copak kdyby přece jen dřímal?“ myslí si některé a pro jistotu zavolá: „dedečtu, dedečtu, poledne už zvonili, vstávejte,“ ale dědeček nic, umřel vskutku, skutečně umřel.

Den v zimě je jako piš a noc jako sáh dlouhá. Než se obrátiš, už se šerí a s večerem přijde se loučit s dědečkem obec. Pál obce dnes, pál obce zítra večer. Bude to slavné, protože zpěvák Štěrba je z přízně, má Verunku.

Hle, už se scházejí. Sousedé jdou první a sedají i staví se k mrtvému nejbliž. Jsou tu všichni od čísla prvního až do třicátého, ostatní přijdou zítra. Plná výměnice je jich. Ženské až na síní se tlačí.

Štěrba začal s růžencem, aby se hlasy nejdřív pročistily a vyrovny. Když se domodlil, odkašal a vysokou notu nasadil a spustil: „Člověče, kdož jsi kolivěk“ a obec vpadla: „na mne teď mrtvého pohled“, ženské se přidávají: „jak jsi ty nyní v tu dobu, tak jsem já byl v též spůsobu.“ Trídit se hlasy na vysoké a hluboké a druhá sloka už jde krásně dvojhlasně: „mladý, pěkný, silný dosti, nyní jsem prach, popel, kosti, — o tělo mé již se derou, žáby, červy a je žerou.“ Ve třetí už je znát cit, hlasy srovnáné se utlumily, nepřekříkuji se ale pěkně proplítají a zpívají:

„Po smrti stejně moc platí jak chudy tak i bohatý; pána, knížete neb žáka nerozeznáš od sedláka.“

Dozpívali a odpočáli.

O Cimburovi vypravujou, jeho pěkné skutky si znova připomínají.

„Pamatuj si jako výrostek na to, jak tenkrát vjel tuhle pro Verunku a pro svá spolčata Martina s Vencíčkem do hořčicího lesa,“ počiná Horník a všichni poslouchají o té slavné jízdě, podrobnostmi tu a tam vypravování doplňují a přizdobují.

„Já zas ho jako živého vidím, když se Roučkům topili pod mostem koně.“

„Ach, tenkrát, bylo pravda zle,“ vzpomínají si všichni.

Tak obec nad mrtvým k jeho cti a chvále hovoří, neboť stejně slavně a vážně souseda do obce víta, i z obce propouští.

Oddyhli si. „Otčenášem“ počiná Štěrba, upraviv na oleji plovoucí knůtek a z modlitby zas do zpěvu přechází.

„Již se s vámi nyní loučím

Pánu Bohu vás poroučím,“ dojatě zachvíva se mu hlas, třesou se i plné hlasy mužské, jak by se netrásly tenké sopránky a alty ženské? Není čas pláče, je čas truchlého zpěvu za nebožtíka a proto nedaji pláči hlas přetchnout a pokračují:

„K Bohu se od vás ubírám,
už vás tu víc neuhlidám.
Co mi platná, co mi byla
proti smrti moje síla?
Jako malé spící dítě
na prkně mě ležet zříte,
Na cestu se za mnou strojte,
o to se jen všichni bojte,
aby duše v rouše čistém
šla na svatbu s Pánem Kristem.“

„Tak tak, to je to hlavní, umřít, jako umřel tuhle Cimbura,“ ujmá se slova, když dozpívali, soused Vašata, „připravit se a odit nejen tělo rubášem, ale i duši svatebním rouchem, aby ji nerekli tam nahore, kterak jsi sem přišla, nemajíc roucha svatebního.“

„O to se Cimbura tuze staral, pamatuji, jak nás v obci napomínal, abychom srdce k chudým citlivé měli, jemnost-pán to lepší nedoved, když se Cimbura rozpálil a kázal, jak máme lačné krmit, žíznivé napájet, nahé odivat, pocestné do domu přijimat.“

„Nejen kázal, ale i sám činil a příkladem nám svitil.“

„Hůt! Hůt! Hůt!“ troubí pod okénkem ponocný Brozák desátou.

„Tatinku zlatý, je třeba s vámi besedu skončit, dobrou noc vám přát, pokoje vám dát a rozejít se —“ rozhoduje Štěrba a všichni povstávají a tlačí se kolem mrtvoly. Velebný obraz! Jako zkamenělí, nehybně stojí muži. Oholené tváře větrem a mrazem ošlehané, vlasy dlouhé, ruce sepjaté. Plamínek v lampičce se kroutí a jako živý hádek ulizuje s povrchu oleje. Stíny se hýbají, vlají po stěnách a stropu. V hlubokém zadumání stojí obec a hledí posledně na Cimburovu tvář. Náhle, jako na povel, zanotovali:

„Poslední bije hodina,
k smrti se ubíráme
z výle Boha Hospodina
pomalu umíráme.“

„Za tebou cestu měříme
do říše dobře známé,
slavně to všichni věříme,
tam s Tebou se shledáme.“

Pokřížovali Cimburu a jeden po druhém mlčky odcházel.

Druhého dne putimské zvony vyzvánely Cimburovi hrany a každému, kdo přišel k mrtvole se modlit, když zvony umlkly, podala Marjánka boží dar, to jest bochniček chleba

křížem na vrchu poznamenaného. „Dušička,“ také říkají chudi tomu dárku.

Večer opakovala se návštěva obce. Přišla druhá její část, modlila se, zpívala, s Cimburou se loučila, stejně jako včera. Sněhu leželo venku po kolena a mrzlo jen skřípal.

„Těžce se kopal hrob, slyšeli jste? Musili zem roze-hřívat,“ povídali si sousedé po modlení cestou k domovu, „ale hezky bude,“ dodávali, hledice k nebi.

Konečně nadešel třetí den a s ním pohřeb. Toho dne cizí jen Cimburu pokropili a vodou požehnali, ale pak ustoupili a do jeho tváře nehleděli, to patřilo už jen příbuzným. Cimbura neležel na prkně, ale v důkladné, černé rakvi, oblečen v plátený rubáš, obložen obrázky z pouti, jak mu je děti nanosily a přátelé tvořili věnec kolem rakve.

Kdo vešel, řekl jim: „potěš vás Pán Bůh,“ a Martin za všecky odpovídal „dejžto Pán Bůh, vás taky,“ ale oči po nikom nezvedl, aby se nezdálo, že prohlíží, kdo přišli tatíkoví poctu prokázat. Venku náhle zazvonily rolničky, zadupali koně, zasyčely saně. Někdo přijel.

„Kdo to?“ myslí si přátelé a hledí po sobě. Všichni tu jsou ze Semic i Stríteže, nikdo neschází a cizí na funus nejede, ale jde pěšky. „Sedlák to není,“ usuzuje Martin a neodolá, aby ke dveřím nepohlédl.

Ba není to sedlák. Krásný městský kožich má, dlouhý je jako bidlo, že stěží dveřmi prolézá, sedivý vous má po tváři, všichni mu s cesty ustupujou a služebník kytičku z čerstvých, voňavých kvítků za ním nese.

„Kdo je to?“

Ano, jistě je to pán. K rakvi přistoupil, místo obrázku kvíti mrtvému na prsa položil, Cimburu křížem požehnal ale neodešel hned, nýbrž koleno ohnul, chvíli u něho se modlil, pak teprve ne k Martinovi ale k maminec přistoupil a „přijměte moji soustrast“ ji řekl.

Celou popletl tím Marjánku, neví co na to říct a tak na zdař Bůh odpovídá „dejž to Pán Bůh“ a za pánum chvíli v zamýšlení hledí.

„I můj milý Bože, dyljsou to sám kníže Pán“ najednou povídá a do hlasitého pláče se dává.

Ale už přišli zpěváčkové, už je tu kněz, už i zpívají na dvoře:

„Konám poslední svou cestu
do věčnosti z ciziny,
k nebeskému chvátám městu,
do své milé otčiny.“

Ještě je třeba tatičkovi ruku políbit, víko zatlouct a rakev vynést ven na máry.

Drobounké hvězdičky bilého sněhu řídce padají s nebe, zakalené slunéčko hledí na dvůr, Martin s Janem vynášejí otec v rakvi a třikrát po sobě se zastavují, třikrát po sobě rakví všecky prahy křížují. Ženské ve světnici rychle obracejí lavici, co na ní rakev stála, nohama vzhůru a spěchají na dvůr.

Jako mraku stojí tu sedláčků, selek, chalupníků i podruhů z celého širokého okolí.

Zvláště sedláči-koňaři se vyznamenali, zdaleka a do jednoho přišli, jakoby ne fúnus ale koňský trh na dnešek kalendář kladl. S Kotrchy dostavil se rozhlášený starý Boubal, ba až z Bušanovic přišel se obrovský sedláček Šíma, s ním malý Novák, slavný vůdce selských banderí a nepřekonatelný jezdec, i koňský doktor a ras v jedné osobě vousatý, lidem se vyhýbající Psutka vybral se sem ze své opuštěné samoty.

V kožíškách všichni stojí a jak rakev spatřili, beraničky smekají. O hlavu nad všecky kniže vyniká, páni z Písku stojí u něho, revirnici písečtí i knížecí, správcové dvorů, celý ostrov pro sebe v tom mori hlav tvorí.

Za hlaholu zvonů, za zpěvu po mši sv. pochovávají do hrobu Cimbura. Sousedí ho přinesli, synové a zeťové do hrobu ho kladou. Černá rakev už leží v nažloutlé hlíně, jenom kříž na rakvi ještě se tam v té hloubi leskne. Jakoby byl ne z plechu ale z ryzího zlata, taková zář vychází z něho v tom šeru hrobovém.

Všichni ještě pláčou, ale Martin už plakat přestává. Selský ceremoniel jako o křtinách a svatbách i o pohřbu hlásí se k svému právu. On, Martin, vlastní syn Cimburův musí poděkovat i odprosit.

„Tak poděkuji pěkně, Martínu, poděkuju“, měkce, dobrácky pobídil ho ještě jemnostpán, když se sám domodlil.

Martin polýkaje slzy už vystupuje na hromádku zmrzlé, vyházené hlíny a počíná:

„Nás tatinek drahý! —
Sám nemůže víc na funusy chodit
a vy jste ho přece přišli vyprovodit,
proto vaším jménem, tatíku, nás tátó,
„zaplat Pán Bůh“ všechném říkám za to.“

„Dejž to Pán Bůh“, odpověděli všichni. — A Martin odprosuje:

„Hodný byl a neublížil ani kuřeti
tím miň člověku velkému nebo dítěti,
jestli nerad někoho však rozhněval,
přikázání přísné on mně dal,
když naposledy se mnou hovořil,
bych nad hrobecm já za něho se pokoril,

až už jeho ústa, jeho oči budou zavřeny.
Proto prosím muže, ženy, starce, stařeny,
ptáky v povětrí i ve vodě ryby,
odpušťte mu všecky jeho lidské chyby.
Prosím ponejprv, (a Martin z ruky čepici dal pod
levou paží),
po druhé, (a sepjal ruce)
a po třetí,“ (tu do hlíny klekl.)

„Odpusť mu Pán Bůh,“ rázně a upřímně zaznělo hřbitovem jedněmi ústy. Pak přistupovali se všech stran a házeli na rakev po třech hrstkách hlíny. Lidé skoro sami rakev zaházeli, tak že příbuzní, když poslední od hrobu se vzdařovali, už jen hlínu ve hrobě spatřili. Od kostela pak viděli, jak k Písku ujízdějí saně s knížetem zachouleným do velikého vlčího kožichu a jak zástupy lidu valí se za velikým Šimou bušanovickým „ohrát se“ do hospody.

Tak pěkně žil, umíral a pohřben byl i ve smrti silný sedláček jihočeský Jan Cimbura — — — — —

* * *

Na putímském hřbitově na nové jeho části nedaleko kostnice a kostela stojí kříž. Veliký, litinový kříž, zasazený v nepoměrně malém žulovém kameni, je hojně pozlacený a poštříbený. Tělo Páně na něm celé se trpiti zlatě a ozdobý kříže lesknou se a svítí na slunéčku stříbrným pobronzováním. Na první pohled poznáš nový kříž.

Čí je to kříž? A kdo ho postavil?

Pod probodenýma nohama Spasitele světa upevněna je oválná černá tabulka a na ní čtem tento nápis:

„Zemřelému v Pánu
Cimburovi Jánu
postavili nyní
kříž ten jeho syni.
Byl to sedláč silný
bohatý a pilný
rád měl v žití shoně
lidi a pak koně.
Odpocívej v pokoji.“

„Ano, odpocívej v pokoji, Jene Cimburo“, vroucně povzdechli jsme si i my, dopisujice po letech tuto jihočeskou idyllu.

Doslov.

Ukončiv „Jana Cimburu“ vzpomínám vděčně svých obětavých pomocníků.

Především je to můj strýc, Josef Baar, konsistorní rada, biskupský notář, děkan a farář v Putimi. Ten mě už r. 1886. s Janem Cimburou seznámil, po kolikeré prázdniny u sebe mě hostil, mezi putimské občany uvedl a na četné moje dotazy neomrzle odpovídal. Knihy samé však se nedočkal. Současně s korrekturou posledních archů došel mne dne 15. prosince 1907 telegram o jeho náhlé smrti. Nuže, tém dobrým lidem tam v Putimi ať je tato kniha památkou na něho i na mne. Dny mezi nimi strávené patří k nejradostnějším vzpomínkám mého života. Jim také za všecku jejich lásku a ochotu patří dík můj nejpřednější.

Rukopis mi prohlédl, na četných místech opravil i cennými podrobnostmi doplnil můj věrný přítel, dobrý syn i výborný znatel staroslavného kraje prácheňského pan František Teply, farář a historický spisovatel v Hošticích táborských.

Všem zaplať Pán Bůh.

Jindřich Š. Baar.